

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Andra kammaren.

Nr 20.

Måndagen den 29 februari.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande februari.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Hamrin* propositionerna:

nr 144, angående pensionsålder för vissa vid armén och flygvapnet anställda maskinister och eldare;

nr 145, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 157, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 158, angående rätt för svenska lärarinnornas pensionsförening till statsbidrag för viss personal;

nr 159, angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst;

nr 160, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 161, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 162, angående bestridande av kostnader för försäkringsteknisk beräkning av statens pensionsanstalts försäkringsfond;

nr 163, angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten Gransjö 1⁵ i Algutsboda socken;

nr 167, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

nr 168, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;

nr 146, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 147, med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning;

nr 122, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 124, angående lantmäteriundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m.;

nr 133, angående vissa avgifter till de allmänna läroverkens kassor m. m.;

nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.;

nr 135, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 3, 4, 5 och 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

nr 136, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1932/1933 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 137, angående inrättande av en institution för jämförande embryologi vid universitetet i Lund;

nr 143, angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 152, angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor;

nr 153, angående löneförmåner för kvinnlig gymnastiklärare vid högre allmänt läroverk;

nr 154, angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.;

nr 155, med förslag till dels lag om byggnadslån ur kyrkofonden dels ock lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen; och

nr 166, angående avskrivning eller avlösning i vissa fall av lotsningsbesväret m. m.; samt

av herr statsrådet *von Stockenström* propositionerna:

nr 109, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen;

nr 164, angående vattendomstolarnas organisation m. m.;

nr 165, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 3, 6 och 95 §§ vattenlagen;

nr 126, angående ändrad lydelse om mom. 10:o i gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner;

nr 138, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens fortsatta stödjande;

nr 139, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 148, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar;

nr 149, angående hjälptägarer åt vissa egnahemslantagare;

nr 150, angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord;

nr 151, angående ifrågasatt dödning av inteckning i en från lägenheten Liden under kronoegendomen Bengtstorp nr 1 i Skaraborgs län försäld lägenhet;

nr 156, angående befrielse för änkefru Elsa Silfverstolpe från skyldigheten att betala viss husröteersättning;

nr 169, angående anslag för utgivande av ersättning i vissa fall till strandägare för mistad fiskerätt m. m.;

nr 129, angående anslag till hospitalsbyggnader; och

nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan Kungl Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 125, angående försäljning av ett område av förra övningsplatsen Notviken; och

nr 128, angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Tofteryds socken av Jönköpings län;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 110, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava stats-tjänst och annat allmänt uppdrag; och

nr 123, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 (nr 474) angående hotell- och pensionatrörelse;

till statsutskottet propositionerna:

nr 127, angående statsförvärv av Mellersta Södermanlands järnväg; och

nr 140, angående täckande av vissa kostnader för det s. k. Ädalsmålet;

till bankoutskottet propositionen, nr 141, angående förhöjning av livränta, som tillerkänts före detta vaktkonstapeln vid förutvarande tvångsarbetsanstalten i Karlskrona Sven Johan Carlsson i anledning av honom genom olycksfall i tjänsten tillskyndad skada; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 130, angående vissa understöd från den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom;

nr 131, angående rätt att avyttra Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga bankaktier;

nr 132, angående förvärv för Gripsholms slotts räkning av visst markområde; och

nr 142, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 434 av herr *Lindmark* och nr 435 av herr *Olsson* i Berg *m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 14 och 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 12, 13 och 15 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 16—26.

§ 6.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 29 februari 1932.

Sedan vid sammanträden den 13 och den 15 nästlidne januari med herrar deputerade för tillsättande av andra kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning nedan omförmälda befattningar blivit med innehavare besatta allenast för januari och februari månader, så antogo nu herrar deputerade för tiden från och med den 1 mars till:

förste stenograf

f. d. sekreteraren *E. G. Tägtström*;

stenograf

kammarsskrivaren *A. Michal*, och

kanslist
fröken *Vera Karlgren*.

År och dag som ovan.

In fidem
Per Cronvall.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord, och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 48, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, och

nr 51, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare; dels ock riksdagens förordnanden:

nr 49, för revisionssekreteraren m. m. S. E. Ekberg att vara riksdagens justitieombudsman,

nr 50, för revisionssekreteraren C. H. V. Ericsson att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare,

nr 52, för revisionssekreteraren m. m. E. H. Elliot att vara riksdagens militieombudsman, och

nr 53, för byråchefen m. m. F. G. S. Centerwall att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Slutligen anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam växellag med mera och antagande av förslag till ny växellag, och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam checklag med mera och antagande av förslag till ny checklag med mera.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vougt* för fullföljande av uppdrag att vara ledamot av svenska delegationen vid nedrustningskonferensen i Genève under 16 dagar från och med den 1 nästkommande mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8:12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 nästlidna februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutsittet följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 144, angående pensionsålder för vissa vid armén och flygvapnet anställda maskinister och eldare;

nr 145, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 157, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer; och

nr 158, angående rätt för svenska lärarinnornas pensionsförening till statsbidrag för viss personal.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 159, angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst överlämnades ifrågasvarande proposition, såvitt den anginge pensions- och indragningssaterna, till bankoutsittet, i vad den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos och remitterades

till statsutskottet propositionerna:

nr 160, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 161, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

till bankoutsittet propositionen, nr 162, angående bestridande av kostnader för försäkringsteknisk beräkning av statens pensionsanstalts försäkringsfond;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 163, angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten Gransjö 1° i Algutsboda socken;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 167, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

Vidare föredrogs propositionen, nr 168, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.; och hänvisades ifrågasvarande proposition i vad den avsåg förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos och överlämnades

till statsutskottet propositionen, nr 146, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 147, med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmföreläsning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 122, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 124, angående lantmåteriundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m.;

nr 133, angående vissa avgifter till de allmänna läroverkens kassor m. m.; och

nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 135, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 3, 4, 5 och 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen; och

nr 136, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1932/1933 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; samt

till statsutskottet propositionen, nr 137, angående inrättande av en institution för jämförande embryologi vid universitetet i Lund.

Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av

Herr **Anderson** i Storegården, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller att motionstiden för motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 måtte utsträckas till det plenum, som infaller närmast efter tjugonde dagen efter propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls. Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande proposition jämte herr Andersons i Storegården yttrande till statsutskottet.

Slutligen föredrogos övriga på bordet liggande propositioner, och överlämnades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 152, angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor;

nr 153, angående löneförmåner för kvinnlig gymnastiklärare vid högre allmänt läroverk; och

nr 154, angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 155, med förslag till dels lag om byggnadslån ur kyrkofonden dels ock lag om ändring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av ecklesiastika löneboställen;

till statsutskottet propositionen, nr 166, angående avskrivning eller avlösning i vissa fall av lotsningsbesväret m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 109, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen;

till statsutskottet propositionen, nr 164, angående vattendomstolarnas organisation m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 165, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 3, 6 och 95 §§ vattenlagen;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 126, angående ändrad lydelse om mom. 10:o i gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner;

nr 138, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens fortsatta stödjande;

nr 139, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 148, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar;

nr 149, angående hjälpåtgärder åt vissa egnahemslåntagare;

nr 150, angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskillning för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord;

nr 151, angående ifrågasatt dödning av inteckning i en från lägenheten Liden under kronoegendomen Bengtstorp nr 1 i Skaraborgs län försold lägenhet;

nr 156, angående befrielse för änkefru Elsa Silfverstolpe från skyldigheten att betala viss husröteersättning; och

nr 169, angående anslag för utgivande av ersättning i vissa fall till strandägare för mistad fiskerätt m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 129, angående anslag till hospitalsbyggnader; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

§ 3.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om avskaffande av krigsdomstolarna och strafflagen för krigsmakten.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 192 i första kammaren av herr Möller *m. fl.*, nr 280 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm *m. fl.* och nr 373 i andra kammaren av herr Andersson i Stockholm *m. fl.*

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.*

I de båda förstnämnda motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1. att Kungl. Maj:t snarast ville framlägga förslag om avskaffande av de militära domstolarna i fredstid; och

2. att Kungl. Maj:t snarast ville framlägga förslag antingen om avskaffande av strafflagen för krigsmakten och dess ersättande med lämpliga bestämmelser i allmänna strafflagen eller ock om en fullständig omarbetning och kraftig humanisering av förstnämnda lag.

Uti motionen nr 373 i andra kammaren hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om utredning och förslag till 1933 års riksdag angående avskaffande av krigsrätterna och hänförande till civil domstol av sådana ärenden, som nu gjordes till föremål för behandling av krigsrätt.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

om undersökning dels huruvida och i vad mån en överflyttning å de allmänna domstolarna av mål, som hörde till krigsdomstolarnas upptagande, skulle kunna redan under nuvarande rättegångssystem ske, dels ock rörande sådan revision av strafflagen för krigsmakten, som skulle kunna genomföras utan avvaktan på en allmän revision av den allmänna strafflagen, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Bissmark, Öhman, Halvarsson, Christenson* och *Johanson* i Huskvarna samt fröken *Wellin*, vilka hemställt, att riksdagen ville avslå föreliggande motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Christenson: Herr talman! Vid läsandet av det föreliggande utskottsutlåtandet blir man litet överraskad när man kommer fram till klämmen. Det förefaller nämligen, som om den icke riktigt går väl ihop med motiveringen. Jag skall strax återkomma därtill.

Utlåtandet har ju föranletts av två olika partimotioner. Den ena av dem är från socialdemokratiskt håll och har väckts i båda kamrarna. Där begäres en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t snarast ville framlägga förslag om avskaffandet av de militära domstolarna i fredstid, samt vidare att Kungl. Maj:t snarast ville framlägga förslag antingen om avskaffande av strafflagen för krigsmakten och dess ersättande med lämpliga bestämmelser i allmänna strafflagen eller ock om en fullständig omarbetning och kraftig humanisering av förstnämnda lag.

Den andra motionen är väckt från kommunistiskt håll och har framförts endast i denna kammare. Däri hemställas om utredning och förslag till 1933 års riksdag angående avskaffande av krigsrätterna och hänförande till civil domstol av sådana ärenden, som nu göras till föremål för behandling av krigsrätt. Det är således endast krigsrätterna kommunisterna tala om, d. v. s. den första instansen av de militära domstolarna, men jag föreställer mig, att de mena ett fullständigt avskaffande av alla militära domstolar.

Nu går utskottet beträffande den första frågan, avskaffande av de militära domstolarna, i motiveringen ganska skarpt in för en sådan reform. När man emellertid kommer fram till klämmen, hemställas där endast om undersökning, huruvida och i vad mån en överflyttning å de allmänna domstolarna av mål som höra till krigsdomstolarnas upptagande, må kunna redan under nuvarande rättegångssystem ske. Det förefaller mig här vara en rätt väsentlig skiljaktighet mellan klämmen och vad man sagt i motiveringen.

Även beträffande den andra frågan, revision av strafflagen för krigsmakten, yttrar sig utskottet i klämmen betydligt vagare än i motiveringen.

Nu ha reservanterna, till vilka även jag hör, hemställt om avslag på de väckta motionerna under framhållande av att dessa spörsmål icke lämpligen böra behandlas annat än i samband med pågående arbete på rättegångs- och strafflagsreformerna. Beträffande båda frågorna föreligga ju riksdagsskrivelser. Redan 1920 skrev riksdagen med hemställan om undersökning angående avskaffande av krigsdomstolarna. År 1922 skrev riksdagen och hemställde om omarbetning av strafflagen för krigsmakten. För frågornas utredning ha olika kommittéer varit tillsatta, vilka för länge sedan framlagt sina betänkanden, i den första frågan 1922 och i den andra frågan 1923. Dessa frågor äro sålunda fortfarande på Kungl. Maj:ts prövning beroende. Det brukar vara rätt vanligt här i riksdagen, att, när så är fallet, man icke anser det nödigt att ytterligare skriva till Kungl. Maj:t i saken. I dessa fall förefaller det mig vara ett ytterligare skäl att icke nu avlåta någon skrivelse, nämligen

det förhållandet, att den nuvarande regeringen så sent som förra året i en interpellationsdebatt i denna kammare uttalade sin mening angående dessa utredningar. Det var statsministern som besvarade en interpellation angående dessa spörsmål. Hans yttrande då, enligt utskottets återgivande därav, innehöll bland annat följande: »Frågan om fullständig omgestaltning av det militära rättegångsväsendet syntes svårigen kunna upptagas till behandling anordnades än i samband med den allmänna processreformen.» Beträffande den andra frågan, omarbetning av strafflagen för krigsmakten, må av statsministerns uttalande vid tillfället åberopas följande: »Med en omgestaltning av det militära rättegångsväsendet sammanhänge nära frågan om en reform av strafflagen för krigsmakten. Beträffande denna lag finge emellertid ytterligare anmärkas, att en mera genomgripande omarbetning av densamma — varom riksdagen hemställt — på sätt de sakkunniga yttrat, icke syntes kunna vidtagas oberoende av revision av den allmänna strafflagen.» Vidare har vid årets riksdag justitieministern i statsverkspropositionen betonat sambandet mellan dessa reformfrågor och den rättegångsreform, var till utskottet förra året tog ställning. Justitieministern framhöll då, att med hänsyn till att efter detta riksdagens beslut arbeten å rättegångsreformen omedelbart igångsatts det icke torde behöva bli något längre dröjsmål i fråga om det militära rättegångsväsendets ordnande.

Av nu angivna skäl förefaller det mig rätt underligt, om man skulle behöva nu ytterligare skriva i dessa saker. Det är ju möjligt, att den huvudsakliga anledningen till, att de förut avlätna riksdagsskrivelserna icke hittills föranlett något förslag till riksdagen, är att hänföra till dessa frågor samband med andra formfrågor på rättegångsväsendets och på strafflagstiftningens område. Emellertid är detta säkerligen dock icke den enda anledningen till, att en hel rad av regeringar underlåtit att komma in med något förslag i dessa ämnen. Det har ju suttit åtskilliga regeringar av olika slag allt ifrån 1923, då det senaste kommittéförslaget inkommit. Jag tror, att anledningen till en ganska stor del också är att söka däri, att det förslag — jag håller mig nu särskilt till frågan om krigsdomstolarnas avskaffande — som framlades 1922, mötte en mycket stark för att icke säga nedgörande kritik. Alla myndigheter, som yttrade sig över det förslaget, hade avstyrkt detsamma, vilket ju är ganska ovanligt. Särskilt Svea hovrätt har, på sätt framgår av utskottsbetänkandet, avgivit ett mycket kritiskt uttalande mot kommittéförslaget.

Den nuvarande organisationen av krigsdomstolarna är icke så gammal. Den beslöts ju vid 1914 års riksdag och trädde i kraft den 1 januari 1916. Enligt denna organisation består ju den första instansen av krigsrätten, och denna har till ordförande en jurist, krigsdomaren. Denne har vid sin sida en annan jurist, auditören. Vidare sitta två militära ledamöter i krigsrätten. Förut var det ju så, att det endast fanns en civil ledamot, auditören, under det att återstoden av krigsrättens ledamöter voro militärer. Det blev alltså 1916 en avsevärd förstärkning av det civila elementet i krigsrätterna. Överdomstol är ju krigshovrätten, som utgöres av en vid Svea hovrätt bildad särskild avdelning. Den består av en divisions-ordförande, en annan ledamot av hovrätten samt vidare ett krigshovrättsråd, som är jurist, och två militära ledamöter. Här är sålunda det civila elementet dominerande. I högsta domstolen är detta förhållandet i ännu större utsträckning. Där tillkallas vid avgörandet av dylika mål endast två militärer, som utses av Konungen.

Man brukar ju säga, och det yttrades här förra året, då vi hade rättegångsreformen före, att på en god rättsskipning ställer man främst tre krav. Det första kravet är säkerhet, det andra kravet är snabbhet i avgörandet, och det tredje kravet är billighet med avseende å kostnaden. Säkerheten måste givetvis vara helt och hållet beroende på kompetensen hos den domare som skall

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

Ang.
siffrasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

skipa rätt. Jag tror knappast, att någon vill göra gällande annat än att krigsrätten är fullt kompetent för sin uppgift. Riksdagens egen förtroendeman, militieombudsmannen, har ju vid upprepade tillfällen i sina berättelser uttalat, att krigsdomstolarna i stort sett fungerat mycket tillfredsställande, och detta har också av hans excellens herr statsministern åberopats vid hans interpellationssvar 1931. Nu är det ju så, att till ordförande i krigsrätten, som förordnas av Kungl. Maj:t, i allmänhet utses häradshövdingen i angränsande domsaga eller en stadsdomare i någon större stad. Om man nu skulle tänka sig, att dessa militära mål skulle överflyttas till de civila domstolarna, skulle det ofta bli samma person, som skulle vara domare i den civila domstol, där dessa mål föreslås skola komma före, som förut varit domare vid krigsrätten. Man vill väl ej påstå, att t. ex. en häradshövding skulle vara mindre kompetent att sitta som ordförande och fullgöra sitt viktiga och grannliga värv vid avgörande av ett mål vid en krigsrätt, än om samma domare som ensam jurist avgör samma mål i en häradsrätt. Den omständigheten, att krigsdomaren vid sin sida har en annan kvalificerad jurist, kan endast vara ägnad att stärka säkerheten hos domstolen. De militära ledamöterna i krigsrätten, vilkas närvaro där betingas av de speciella förhållanden, som det här är fråga om, tjänstgöra, kan man säga, närmast såsom sakkunniga. Nu yttrades av 1920 års kommitté, att sådana sakkunniga kunde av den civila domstolen tillkallas vid behov. Ja, då vill jag först framhålla, att detta skulle givetvis bli förenat med stora olägenheter och vålla både tidsutdräkt och kostnader. Men framför allt är det väl så, att den sakkunnige, som är ledamot av den domstol eller den institution, som skall avgöra en sak, givetvis kan göra sin sakkunskap mera fruktbarande än om han i ett speciellt fall tillkallas av en domstol. Angående denna fråga yttrade Svea hovrätt följande: »Att domstolen inom sig själv besitter erforderlig sakkunskap och livserfarenhet innebär under alla förhållanden en bättre garanti för goda och riktiga domslut än öppnande av utvägar för domstolen att, när den prövar nödigt, anlita utomstående sakkunskap.» Ja, jag har svårt att tänka mig annat än att dessa domstolar med avseende å kompetensen och säkerhetskravet stå mycket högt. Det har också, som jag nämnde, vitsordats av riksdagens militieombudsman. Jag tror sålunda icke, att det i detta avseende kan göras gällande något behov av förändring.

Så komma vi till den andra viktiga omständigheten: snabbheten. Jag tror man kan säga, att det är fullkomligt ostridigt, att ärendena vid en krigsrätt handläggas betydligt snabbare än vad som skulle kunna bli fallet, om dessa mål skulle överflyttas till en civil domstol. Där finnes sålunda inte heller någon anledning till förändring.

Beträffande den tredje omständigheten, kostnaderna, äro meningarna delade. Somliga säga, att kostnaderna skulle bli större, om man gjorde en överflyttning. Andra säga, att de skulle bli mindre. Skillnaden rör sig nog icke om så stora belopp, och den omständigheten kanske icke har så stor betydelse. Utskottet säger självt, att denna fråga ännu icke är tillräckligt utredd.

Vad är det nu för skäl man har för ett avskaffande av krigsdomstolarna? Ett skäl säger man vara, att specialdomstolar överhuvud icke äro tilltalande: och man bör i allmänhet försöka klara sig med de allmänna domstolarna. På det kan man ju svara, att specialdomstolar finnas ju redan på åtskilliga områden, och de ha tillkommit även under de senaste decennierna. Vi ha fått vattendomstolen och åtskilliga andra anordningar, som närma sig specialdomstolen. Nu säger emellertid utskottet, att sådana specialdomstolar huvudsakligen behandla tvistemål. Man menar, att de möjligen kunna vara lämpliga för civilmål men icke för brottmål. Jag har litet svårt att förstå den skillnaden. Om en domstol, förstärkt med sakkunniga, är fullt kompetent och lämplig att handlägga tvistemål, så vet jag inte, varför den inte också skall kunna vara

lämplig att handlägga brottmål och göra det på ett tillfredsställande sätt. För öfrigt har det ju varit tal om — och förekommer kanske på vissa håll — att man har specialdomstolar även då det gäller brottmål. Man har sagt, att det skulle vara lämpligt att ha t. ex. en specialdomstol med avseende å bilmål, där det kanske krävs speciell sakkunskap för ett riktigt avgörande. Man har också talat om, att det skulle vara lämpligt med specialdomstol, då det gäller t. ex. ungdomliga förbrytare. Jag tror därför, att man icke har någon befogad anledning att draga upp någon särskild gräns emellan civila mål och brottmål härvidlag.

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Utskottet säger vidare, att specialdomstolar i brottmål kunna framstå antingen såsom ett oberättigat undantag till den tilltalades nackdel eller såsom ett otillbörligt privilegium till hans förmån. Jag har litet svårt att förstå detta. Om en domstol fungerar tillfredsställande, skall den ju i sina domar få fram det materiellt riktiga. Det är klart, att det är önskligt, att parterna i ett mål få en känsla av att rättvisa har skipats dem genom meddelad dom. Detta gäller både civila mål och brottmål. Men nu är det ju så, som vi alla veta, att en part i många fall känner sig missnöjd med domen, om den gått honom emot. Han ser saken endast från sin egen synpunkt, och han har svårt att tillägna sig skälen för sin motparts ståndpunkt. Jag har emellertid svårt att tro, att den, som har dömts av en krigsrätt och är missnöjd med domen, kan ha någon befogad anledning att anse sig ha blivit försatt i någon ofördelaktig undantagsställning, och inte heller tror jag, att talet om en privilegierad undantagsställning kan ha något fog för sig.

Utskottet säger därefter vidare, att det måste anses såsom ett viktigt medborgerligt intresse, att den, som ställes till ansvar för brott, icke berövas förmånen att svara inför allmän domstol. Ja, jag vet inte, om det kan på nu förevarande område framhållas några objektiva skäl till stöd för den synpunkten, men däremot tror jag, att det kan framföras åtskilliga objektiva skäl för en motsatt uppfattning. Om domstolen kanske är förlagd på långt avstånd från vederbörandes tjänstgöringsort, kan det bli ganska besvärligt för honom att inställa sig vid den civila domstolen. Vidare förekommer, såsom jag förut sagt, säkerligen vid krigsrätterna ett snabbare avgörande än vid de civila domstolarna, åtminstone för närvarande, och det är ju också en omständighet, som är till den tilltalades förmån. Det har i detta sammanhang även talats om, att det inte kunde vara så särskilt behagligt för den tilltalade att stå och skylta inför en större allmänhet med sin kanske obetydliga förseelse. I detta avseende har ju kommittén särskilt understrukit angelägenheten av att man får så mycket offentlighet som möjligt. Visserligen är det ju offentlighet även vid de militära domstolarna, men kommittén anser, att det inte är tillräckligt, utan säger, att ett skäl mot den militära rättsskipningen ligger däri, att förhandlingarna i första instans, ehuru i princip offentliga, inte i lika hög grad som de i de allmänna domstolarnas sessionslokaler förda brottmålsprocesserna ådraga sig uppmärksamhet från allmänhetens sida. Mot detta anför emellertid med fullt fog Svea hovrätt, att, om i följd av krigsrättsförhandlingarnas förläggande till militära lokaler, dessa förhandlingar ej skulle komma att följas av en större sensationslysten allmänhet eller en för andra rättsärenden sammankommen tingsmenighet, kan hovrätten ej för sin del se någon olägenhet häri. I detta uttalande tror jag, att man säkerligen kan ge hovrätten rätt.

Sedan säger utskottet vidare, att det för utskottet framstår såsom det centrala, att den enskilda medborgaren icke medan han fullgör sin värnplikts-tjänstgöring skall känna sig försatt i ett annat rättsligt läge än förut. Då detta är en central punkt för utskottet, är det ju ganska underligt, att utskottet på nästa sida säger, att utskottet ej finner anledning föreligga att avskaffa befälhavares disciplinära bestraffningsrätt och att det tvärtom torde var av

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.*

(Forts.)

betydelse, att disciplinmål av mindre vikt icke dragas under de allmänna domstolarna. Jag har litet svårt att förstå skillnaden för den enskilde medborgaren i de olika fallen. Om han ställes inför en militär befälhavare, som utövar sin disciplinära bestraffningsrätt, kommer han icke då att få en känsla av att han icke är i samma rättsliga läge som eljest? Jag kan, som sagt, inte riktigt förstå skillnaden mellan dessa båda fall, men detta kanske senare kommer att klargöras från utskottsmajoritetens sida.

Enligt min uppfattning tala många skäl för att icke göra någon ändring på detta område. Jag tror, att det särskilt ur den tilltalades egen synpunkt måste anses vara en fördel i stället för nackdel för honom, att han får sina ifrågasatt rättsliga avgöranden handlagda på sätt som nu sker. Men det är inte endast hänsynen till den tilltalade, som i detta avseende är av betydelse. Det skulle medföra betydande olägenheter såväl för tjänstgöringsförhållandena som för den militära utbildningen, om man skulle överflytta alla mål, som nu handläggas inför krigsrätt, till allmän domstol. Jag skall be att få åberopa, vad krigshovrätten säger om detta. »Ständigt och jämt uppstår vid krigsrätt behov av att under målets gång höra personer, tillhörande truppförbandet men förut ej inkallade till rätten. Då krigsrätten i regel hålles å truppförbandets förlägningsplats, kunna dessa personer dit införskaffas i mån av behov och utan tidsutdräkt. Detta låter sig ej göra vid allmän domstol, och utredningen därstädes måste därigenom försinkas till stort men ej minst för den tilltalade.» Krigshovrätten yttrar härutinnan vidare: »En omständighet slutligen, som kommittén synes hava förbisett, är den stora tidsspillan, som det föreslagna rättegångsförfarandet skulle komma att medföra för den militära utbildningen. Från densamma kommer vid handläggning av militärmål inför allmän domstol nämligen ofta att för ej obetydlig tid dragas ett rätt stort antal personer, vilket kommer att medföra betydande olägenheter för tjänstgöring, förplägnad med mera.»

Utskottet säger vidare, att det skulle vara en olägenhet att skadeståndsanspråk, som skulle kunna uppkomma i samband med ett inför krigsrätt handlagt mål, prövas av krigsdomstolen även om det gäller personer, som inte alls ha någon befattning med försvarsväsendet. Det är ju en allmän regel, att skadeståndsanspråk måste följa huvudsaken och avgöras i samband med denna. De kunna givetvis icke skiljas åt. Jag har emellertid ingen anledning att tro, att inte krigsrätterna med den sammansättning de ha kunna på ett tillfredsställande sätt pröva även sådana anspråk.

Härefter kommer jag till det, som jag antar är det viktigaste skälet för utskottet. Utskottet säger, att den nuvarande ordningen alstrat misstro inom breda lager av vårt folk, och detta säger man är obestriddligt. Men så anför man vidare: »Även om denna misstro icke skulle bottna i några mera utbredda, allvarliga missförhållanden, synes redan förefintligheten av en sådan uppfattning hos allmänheten vara ett vägande skäl för avskaffande i fredstid av den undantagslagstiftning, som bland annat lagen om krigsdomstolar måste anses utgöra.»

Jag tycker, att ett sådant resonemang är ganska underligt. Det är väl ändå så, att denna fråga skall avgöras inte enbart på subjektiva grunder, utan det är objektiva skäl, sakskäl, som böra vara avgörande. Om en misstro inte är befogad, kan jag inte förstå, att man kan på den stödjande krav på ändrade förhållanden. Om man nu kanske menar, att denna misstro skulle rikta sig mot krigsrätternas militära ledamöter, tror jag inte det är riktigt, åtminstone säger krigshovrätten, som ju bör ha en ganska stor erfarenhet, att krigshovrätten vill meddela, att bland de tusentals klagande, som krigshovrätten haft att behandla, ingen anmärkning, såvitt krigshovrätten kan erinra sig, förekommit mot krigsrätterna med anledning av de militära bisittarna, vilka nog som

regel utses med god urskiljning. I detta sammanhang kan jag nämna, att det är inte så — om det är någon som tror det — att de militära ledamöterna i krigsrätten i allmänhet ivra för stränga straff. Jag tror snarare, att det motsatta förhållandet är rådande. Jag har själv för mer än tjugu år sedan under några år tjänstgjort som auditör vid ett regemente, men det var under den gamla ordningen. Min erfarenhet var den, att de militära ledamöterna i regel voro mycket böjda för mildhet och inte alls tvärt om. Jag har även av senare tiders krigsdomare fått denna erfarenhet ytterligare bekräftad, varför denna omständighet icke kan utgöra något stöd för utskottets mening.

Nu säger utskottet, att man visserligen kan hysa en viss tvekan, om man skall taga upp detta spörsmål utan att avvakta rättegångsreformen, men utskottet övervinner sin tveksamhet och framhåller särskilt, att den blivande rättegångsreformen, om den kommer att genomföras, kommer att lämna den nuvarande domstolsorganisationen i stort sett oförändrad. Ja, det må man väl säga, att detta påstående, åtminstone i detta sammanhang, tarvar någon modifikation. Det är ju dock meningen, att en stor mängd domstolar skola indragas, såsom i mindre städer, vilka i många fall äro förläggningsplats för ett regemente och dit således en handläggning vid överflyttning till civila domstolar av krigsrättsmål skulle ha förlagts. En stor del av dessa domstolar är det ju meningen att indraga, och vidare är det också meningen att söka eftersträva större domkretsar. Det kommer således att i regel bli längre avstånd för de militärer, som ha att inställa sig inför domstolen, om målen skola överflyttas till civil domstol. Detta kan ju icke vara någon fördel för den tilltade.

Beträffande frågan om krigslagstiftningen går utskottet inte så djupt in på saken utan framhåller i huvudsak endast, att en väsentlig omarbetning och humanisering lämpligen bör ske, och därför påkallar man den revision, som jag förut har talat om. I detta sammanhang skall jag be att få erinra om att denna fråga, nämligen frågan om en humanisering av krigslagarna, ju var uppe vid 1924 års riksdag. Då hade Kungl. Maj:t föreslagit en lindring beträffande straff för rymningsbrott. Utskottet yttrade sig emellertid inte alls om de nu föreliggande frågorna. Det kan ju tyckas — om det rått ett så starkt missnöje med att dessa reformfrågor inte förelagts riksdagen — att utskottet bort hava understrukt detta och påpekat, att det med det snaraste avvaktar svar på de utredningskrav, som riksdagen tidigare framställt. Utskottet sade emellertid endast, att det vid granskning av det då föreliggande förslaget inte funnit skäl till anmärkning och hemställde, att propositionen måtte bifallas. Den tog som sagt sikte endast på en lindring av straff för rymningsbrott. Det fanns ingen reservation, det förekom ingen debatt i kamrarna och ej heller hade någon motion väckts i ärendet. Åtminstone vid detta tillfälle syntes man inte hava haft någon så stark känsla av att det var nödvändigt att separat vidtaga längre gående åtgärder på detta område.

Nu säger utskottet, att man med stöd av strafflagen för krigsmakten alljämt utmäter straff, som icke överensstämma med allmänna rättsmedvetandet. Det hade varit önskligt, om utskottet litet närmare utvecklat sin mening med detta och möjligen också givit belägg för sitt påstående. Det är icke fullt klart, om utskottet menar, att krigsdomstolarna döma för strängt eller att straffbestämmelserna i lagen äro för stränga. Det är väl sannolikt, att det är det sista, som är meningen på grund av det sammanhang, vari yttrandet förekommer.

Om man nu har den uppfattningen, att vissa brott, exempelvis kanske vissa tjuvnadsbrott, skulle kunna överflyttas ifrån de militära domstolarna till de allmänna domstolarna — jag vill nu inte alls yttra mig därom — och om man också har den uppfattningen, att det skulle kunna företagas vissa mild-

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

ringar i de straffbestämmelser, som förekomma i strafflagen för krigsmakten, så är det väl ändå så, att dessa frågor ha ett så intimt samband med både processreformen och strafflagsreformen, att det skulle bereda ganska stora svårigheter att bryta ut dem ur det sammanhanget. Med det försiktiga uttalande, som utskottet här gjort i sin kläm till skillnad från vad det säger i motiveringen, så skulle jag icke bli mycket överraskad, i fall, även om denna skrivelse avlåtes, det befinnes, att, med hänsyn till sambandet med de här angivna stora reformerna, det icke kommer något särskilt förslag i de här avseendena förrän i sitt sammanhang med nämnda reformer.

Ja, jag ber att få sluta, som jag börjat, med att framhålla, att det icke finnes någon som helst anledning att i detta ärende nu avlåta någon skrivelse till Kungl. Maj:t, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Björkman* instämde häruti.

Herr *Lindqvist* i Halmstad: Herr talman! Jag vågar inte utnyttja kammarens tålamod så starkt efter det långa anförande, som herr Christenson här hållit, eljest skulle nog jag, som nu närmast är talesman för utskottet, ha anledning att här säga lika mycket som herr Christenson sagt.

Herr Christenson började med att säga, att han kan icke finna, att utskottets kläm och motivering gå väl tillsammans. Ja, herr Christenson må ju ha den uppfattningen, men då vill jag säga till herr Christenson, att svär utskottets motivering och kläm mot varandra, så sker det på ännu starkare sätt i herr Christensons motivering för den kläm, som han och hans medreservanter ha avgivit; ty läser man denna reservation, så får man ju den uppfattningen — och det är ju lätt förklarligt, ty det är så tydligt utskrivet — att reservanterna ha visst ingenting emot vare sig ett överflyttande av målen från krigsdomstolarna till de andra domstolarna eller emot en humanisering eller förändring i strafflagen för krigsmakten. Men vad reservanterna vända sig emot i sin skrivna reservation det är, att de anse icke lämpligt att nu vidtaga de här åtgärderna. Men herr Christensons anförande här i dag är ju någonting helt annat.

Nu säger herr Christenson, att han finner det oriktigt och någonting ovanligt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, fast den förut en gång skrivit i samma sak, och särskilt som i detta fall föreligga kommitté- eller sakkunnigbetänkanden. Ja, så är ju förhållandet, och de flesta av kammarens ledamöter ha väl reda på att här föreligger ett stort betänkande i fråga om krigsdomstolarnas avskaffande och likaså ett betänkande om krigslagarnas humanisering. Men det är möjligt, att icke alla känna till den saken. Jag var inne och åhörde debatten i första kammaren i denna fråga, varvid högers främste man uppträdde och yrkade avslag på utskottets hemställan; och jag uppmärksammade då en replik från den talaren, vari han, när han fick reda på att det förelåg sakkunnigutredning i denna sak, yttrade, att det hade han ju icke kännedom om. Jag säger ingenting om det och jag klandrar det icke, att en person icke kunnat hinna med att läsa allt; men det förvånar mig, att en så framstående man grundade sin uppfattning på en gammal förutfattad mening — som även många andra göra — den nämligen, att det är bra som det är och någon ändring behöver icke göras. När herr Christenson nu klandrar utskottets motivering så starkt som han gör, måste jag säga, att det är väl ändå icke riktigt av herr Christenson att gå så strängt till väga; ty vad utskottet här sagt i sin motivering och vad det sagt i sin kläm tycker jag går mycket väl ihop. Det är ju dock så, att de utredningar, som här föreligga,

äro verkställda för lång tid sedan. Det är riktigt, som herr Christenson säger, att det suttit regeringar, som utgått från olika partier, men ingenting har blivit åtgjort. Ja, den saken är väl huvudsakligen, åtminstone såsom jag fattat den, beroende på att man gått och väntat att riksdagen skulle få taga ställning till den stora processreformen, och i avvaktan därpå har icke någon regering velat göra något. Under hänvisning till det beslut, som riksdagen i fjol fattade angående grunddragen i den stora rättegångsreformen, säges nu angående denna sak i utskottsutlåtandet, att när riksdagen nu fattat ett sådant beslut, så anse vi i utskottet, att det finnes skäl och mer än tillräckliga skäl för riksdagen att ånyo skicka en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri man, såsom utskottet också gjort, framhåller önskvärdheten av att dessa frågor på nytt komma upp till prövning. Vi ha också sagt — vilket är min personliga uppfattning och säkerligen allas uppfattning, som stå för utskottsutlåtandet — att vi äro icke främmande för att möta en hel del svårigheter, när det gäller att göra ändring här utan att avvakta den stora reformen; men vi tro dock, att möjligheten att göra *något* förefinnes och att svårigheterna icke äro större än att de gå att övervinna.

Herr Christenson räknar ju med att justitieministrarnas uppfattning har varit någonting helt annat, än vad jag här säger. Så säger herr Christenson — jag skall bara taga upp något litet av vad han yttrade på ett ställe i sitt anförande — att det är tre krav, som man har rätt att ställa på ett gott rättegångsväsen: det första är säkerhet, det andra snabbhet och det tredje billighet. Herr Christenson anser tydligen, att dessa tre krav bli bättre tillgodosedda med den nuvarande ordningen än som skulle bli fallet, om det bleve den ändring, som riksdagen tidigare uttalat sig om och utskottet nu föreslår.

Vad nu säkerheten beträffar såväl som de andra två målen, äro vi alla överens om att det är önskvärt, att de kunna ernås; och i utskottet ha vi den uppfattningen, att man når större säkerhet, om man får dessa mål varom här är fråga lagda under de allmänna domstolarna i stället för som nu krigsdomstolarna. Jag ber att få erinra kammarens ledamöter därom att i den kommitté, som utarbetat förslaget om överflyttande av målen från krigsdomstol till allmän domstol, ha suttit bl. a. en f. d. socialminister, en gammal domare, och såsom hans medkommitterade har suttit en annan domare, en krigsrättsdomare, borgmästaren nere i Hälsingborg. Det har således varit personer här, som haft kunskap och erfarenhet såväl i fråga om civil domstols handläggning av mål som i fråga om krigsdomstols handläggning av dessa mål.

Vad snabbheten inom krigsdomstolen beträffar, herr Christenson, så tycker jag att vi skola tala tyst om den saken nu och likaså om billigheten att få målen avgjorda inför krigsdomstol. Vi fingo häromdagen, såsom kammarens ledamöter veta, en Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående täckande av vissa kostnader för det s. k. Ådalsmålet. Taga vi del av den propositionen så få vi se, att det inte är så synnerligen billigt att ha krigsdomstolar. Se vi efter sedan i fråga om snabbheten, så har jag litet svårt att förstå, att man vunnit någonting i det avseendet, när det gäller ifrågasättande mål. Detta är icke bara förhållandet, när det gäller mål av sådant slag som Ådalsmålet, utan det är även av andra mål, som man får den uppfattningen, att det skulle vara mycket bättre både ur säkerhetens, snabbhetens och billighetens synpunkt, ifall de i stället handlades av allmän domstol. Vi ha sett, när det under de senaste åren — sorgligt nog tillåter jag mig säga — förekommit en hel del missförhållanden inom flygväsendet, hurusom dessa mål enligt nu gällande bestämmelser handlagts vid krigsdomstol. Ingen skall emellertid kunna inbilla mig, att dessa mål bliva säkrare, snabbare och billigare handlagda, därför att en krigsdomstol handlagt dem, än vad de skulle blivit vid allmän domstol. Även beträffande sådana mål, som avse mutor, bestickning och sådant, kan jag icke

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

finna, att de skola behöva prövas och avgöras inför krigsdomstol, utan de höra mycket väl och mycket bättre hemma hos de civila domstolarna.

Sedan säger herr Christenson — låt mig säga ett ord även om detta liksom också utskottet gjort — att krigsdomstolarna döma mildare än de civila domstolarna göra. Jag har fått den uppfattningen, att det kan vara riktigt, att så förhåller sig i en hel del fall. Man får den uppfattningen åtminstone, ty när man läser i tidningarna — och man får läsa det allt som oftast — att officeren fått en dags vaktarrest på sitt rum och att kaptenen fått två dagars vaktarrest på sitt rum o. s. v., så får man visst den uppfattningen att krigsrättsdomarna äro milda. Nu är jag vän av milda domar och säger ingenting om det, ty det är säkerligen dömt efter lagen sådan den är och efter prövning av de brott, som officerarna gjort sig skyldiga till. Men den allmänna uppfattningen blir nog den, det ger jag herr Christenson rätt i, att när krigsdomstolen avkunnar dessa domar om vaktarrest, som dessa officerare blivit ådömda att avtjäna på egna rum, så är det milda domar. Och herr Christenson har säkert samma uppfattning som jag, att när det fram på vårsidan kommer att falla dom i ett av de mer uppmärksammade mål vi på länge haft, så blir det säkerligen en dom av det slag, att allmänheten icke kommer att betrakta den såsom synnerligen sträng. Men tro icke herr Christenson och kammarens övriga ledamöter, att när denna dom kommer att bekantgöras i den svenska tidningspressen, så blir det ofantligt många människor i detta land, som säga: ja, här se vi resultatet av krigsdomstolens verksamhet; hade en civil domstol dömt i detta fall, så hade det säkerligen blivit något helt annat. Det är icke lyckligt vill jag säga om den allmänna uppfattningen skall bli den, att man tar hänsyn till person, att man tar hänsyn till olika kårer vid utdömandet av straff. Det är tvärtom av den största betydelse, att vi göra allt för att stärka den uppfattningen, att rättssäkerheten här i landet är sådan, att man icke kan säga, att domstolarna taga hänsyn till person utan endast till sak.

Herr Christenson talade om att vi fortfarande äro i behov av dessa specialdomstolar, och han kritiserade här utskottet för att det gjort en skillnad mellan specialdomstolar, när det gäller brottmål och när det gäller civilmål. Jag behöver icke erinra herr Christenson, som lika noggrant som jag läst igenom dessa sakkunnigebetänkanden, att i dessa betänkanden finnes det bl. a. en historik, en redogörelse över hurudan utvecklingen varit, när det gäller specialdomstolar; och då vet den ärade reservanten liksom även de kammarens ledamöter, som läst detta, att redan på 1830-talet, således för hundra år sedan, hade vi en kommitté, som uttalade sin förkastelsedom över dessa specialdomstolar, och dess utlåtande gick i den riktning, att man bör icke ha specialdomstolar i den utsträckning, som då varit fallet; och sedan ha vi ju också sökt, i stort sett, att undan för undan gå ifrån dessa domstolar.

Herr Christenson har nu tagit upp vad krigshovrätten och vad de olika myndigheterna sagt rörande detta kommittéförslag, och han tror, att deras kritik varit så mordande, att det icke funnits någon justitieminister, som vågat taga upp saken. Så är det nog inte, herr Christenson, att deras kritik varit så mordande, ty allt eller allt väsentligt vad dessa myndigheter säga har varit sagt ofantligt många gånger tidigare och av andra. De sakkunniga hade därför varit i tillfälle att pröva och taga del av dessa synpunkter, som nu efteråt av myndigheterna anförts mot deras förslag.

Jag vill också säga, att om vi avskaffa våra krigsdomstolar, så taga vi icke ett steg i blindo med påföljd att vi icke veta, var vi komma att stå, ty denna sak har redan blivit gjord och prövad i en del andra länder. Vi ha Norge, Danmark, Österrike och Tyskland, där man avskaffat krigsdomstolarna, och det är säkerligen ingen, som hört, att det kommit några svårigheter därav, eller att man är betänkt på att gå in för ett återinförande av dessa krigsdomstolar.

Jag säger sålunda för min del, herr talman, att ingenting inträffat, sedan riksdagen i detta fall tidigare sagt sin mening, utan det finns minst lika goda skäl som tidigare för riksdagen att gå in till Kungl. Maj:t med en skrivelse och hemställa om att få den saken prövad på nytt, nämligen huruvida det icke vore möjligt att utan någon längre väntan få de mål, som nu gå till krigsdomstol, överflyttade till de allmänna domstolarna.

Jag vill också säga ett par ord angående den andra delen av den fråga det här gäller, nämligen själva krigslagarna och en humanisering av dessa lagar. Herr Christenson efterlyste vad man menar i utskottsutlåtandet, när man här talar om att det ännu finnes straffbestämmelser, som äro mycket stränga. Jag vill icke taga och läsa upp några paragrafer ur krigslagarna, ty det skulle delvis vara missvisande; men om man det gjorde så kunde man börja med — fast kanske herr Christenson skulle kunna säga, att det inte vore ärligt gjort — att läsa upp att dödsstraffet ännu är kvar. Det är visserligen borttaget för fall under fredstid, men det finnes kvar, när det gäller krigstid; och kommittén säger, att även med den ändring, som blivit gjord, att dödsstraffet togs bort under fredstid, så är det såsom lagarna nu äro ändå möjligt att avkunna en dödsdom under fredstid, nämligen om brottet, för vilket detta straff utmätts, är utfört på ett sådant sätt, att det står i samband med krig.

Sedan skola vi icke tala i dag om den stränga arresten, den mörka arresten. Herr Christenson vet, att den finnes kvar; men när vi tala om den, så kan herr Christenson säga, att det är så sällan den användes, att det icke är mycket att fästa sig vid. Ja, det är riktigt, att den icke mycket använts under sista tiden. Och vad visar det? Jo, det bara visar riktigheten av vad man från civilt håll sagt, att denna straffart är obehörlig; men när detta framhållits, har det alltid från militärerna och dem som stå på deras sida liksom tidigare sagts: vi måste ha den stränga arresten, den mörka arresten, eljest är det omöjligt att upprätthålla disciplinen. Nu visar det sig emellertid, att man kan upprätthålla disciplin utan den mörka arresten.

Vidare vill jag säga i fråga om humanisering av krigslagarna, att börjar man titta på paragrafernas bestämmelser, så finner man, att på många ställen kan och bör man gå in för en ändring och humanisering. Vi ha en sådan sak, som vi säkerligen alla äro övertygade om har varit till ofantligt stor nytta i vårt land, och det är den villkorliga straffdomen. Det är säkerligen ingen i detta land, som säger annat, än att införandet av den villkorliga straffdomen varit till stor nytta. Vi ha fått den villkorliga straffdomen införd, även när det gäller krigslagarna, men endast till en liten del. Nu har kommittén gått in för att utvidga den villkorliga straffdomen till att omspänna flera fall, än vad den för närvarande gör; och en reservant i kommittén har velat gå ännu längre och icke velat stanna vid villkorlig dom bara i de fall, kommitténs majoritet förordat, utan det skulle vara villkorlig dom även i fråga om disciplinstraff. Ja, man kommer naturligtvis att taga under allvarligt övervägande, huru långt man kan gå och humanisera utan att på något sätt åstadkomma någon skada.

Så vill jag säga också ett ord till svar på herr Christensons fråga, varför man icke gjort någonting för att för riksdagen lägga fram något utav allt detta. Det kan bero på att den kommitté, som hade att framlägga förslag till humanisering av krigslagarna, den fick, såsom de ärade ledamöterna i kammaren veta, i likhet med övriga kommittéer falla, när den stora kommitté-slakten inträffade. Då fick denna kommitté förstärkning att inom kort tid avsluta sitt arbete, vilket gjorde, att den icke så grundligt som den annars skulle gjort kom att taga upp dessa saker. Det var väl det, som gjorde, att t. ex. riksdagens militieombudsman, när han skulle yttra sig över kommitté-förslaget, bl. a. sade: »Då genom de sakkunnigas tillkallande uppslag givits

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.*

(Forts.)

till en genomgripande omarbetning av den militära strafflagstiftningen, är det enligt min mening att beklaga, att de väsentliga bristfälligheter, som påtalats beträffande nu gällande lagstiftning, även efter ett genomförande av de sakkunnigas förslag fortfarande skulle kvarstå.»

Nu har herr Christenson hänvisat till militieombudsmannen i fråga om krigsdomstolarna och gjort det på sådant sätt, att man skulle kunna tro, att militieombudsmannen tycker, att det är välbeställt på detta område. Men det fann denne dock icke, när han gjorde sitt uttalande här i fråga om krigslagarna.

Jag tror således, herr talman, att det, såsom förut sagts, finnes mer än fullgoda skäl för riksdagen att vidhålla sin förut intagna ståndpunkt och att i anledning därutav komma att bifalla det förslag, som utskottet här framlagt. Vartill jag också ber att få yrka bifall.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag har inte för avsikt att mycket förlänga denna debatt. Men jag skulle vilja utöver de skäl, som anförts i vår motion i denna fråga, framföra några synpunkter i anslutning till utskottets utlåtande och till vad som sagts här i debatten.

Utskottet har ju, visserligen i vaga och svävande ordalag, kommit fram till en hemställan om utredning och förslag i den riktning vi motionerat om, och för den skull kommer jag här — jag vill förutskicka det — att yrka bifall till utskottets förslag. Emellertid, när det gäller lagstiftningen på detta område, alltså krigslagarna, och lagstiftningen i samhället i övrigt, ha vi åtskilliga gånger tidigare framfört den uppfattning vi ha, nämligen att klassindelningen i samhället sätter sin prägel också på innehållet i de lagar, som stiftas i detta samhälle. Det är ju ändå så, att de borgerliga grupperna ha majoritet, och majoriteten bestämmer lagens utformning för närvarande. Med hänsyn till detta är det ju ofrånkomligt att denna majoritets uppfattning också sätter sin prägel på de lagar, som här stiftas. När det gäller lagarnas tillämpning i samhället, så är det också lika obestriddigt för var och en, som vill se dessa förhållanden objektivt, att klassförhållandena i samhället också sätta sin prägel på lagarnas tillämpning. När det emellertid gäller lagstiftningen och lagarnas tillämpning för krigsmakten, då är det ännu ett förhållande, som där sätter sin prägel, nämligen det förhållande, som råder inom militärväsendet i allmänhet. Det är ju som bekant så, att den som saknar en rand på armen eller mössan, har det minsta människovärdet, och ju flera ränder någon har antingen på armen eller på mössan, desto större människovärde har han. Detta sätter obestriddligen sin prägel på tillämpningen av lagarna och på det rättsväsen, som genom krigsdomstolarna och krigsrätterna råder inom detta militära område.

I motionen ha vi hänvisat till några aktuella skäl för vårt yrkande om krigsrätternas avskaffande. Med krigsrätterna avses i detta sammanhang såväl regementskrigsrätterna och stationskrigsrätterna som krigshovrätten. Det är alltså endast ett annat uttryckssätt men avser detsamma som då det talas om krigsdomstolarna. När det gäller lagarnas tillämpning genom dessa krigsdomstolar, så kommer man nog, om man följer förhållandena icke endast teoretiskt utan även mera praktiskt, till det resultatet, att det visserligen är såsom herr Christenson här erinrade om, på det sättet, att de militära ledamöterna i dessa domstolar ofta ivra för milda straff, men jag tror också, att om herr Christenson skulle berätta hela sin erfarenhet på detta område, så skulle han nog beledsaga sin uppgift med det beskedet, att detta är när det gäller befäl. När det gäller manskap, så tar den uppfattning sig uttryck, som jag erinrat om, nämligen att den olika graden betyder ofantligt mycket.

När det gäller den disciplinära bestraffningsrätten — som man ju förutsätter att den militära befälhavaren skall ha kvar — så skall jag inte ge mig in

på någon längre argumentation om den saken. Men jag vill påminna om en händelse från den tid, då jag själv fullgjorde min värnplikt, varvid en hel del av kollegerna blevo utsatta för s. k. disciplinär bestraffning. Jag förmodar, att det kan vara av en viss betydelse att omnämna detta fall för att visa, på vilka skäl man ådömer disciplinstraff vid truppförbanden. Vi voro en hel rad pojkar på kompaniet. Alla hade inte pengar till att klippa håret. En morgon ställdes vi upp på ett led och kompanichefen kom fram och kommanderade oss att taga av mössorna och sedan gick han och petade i håret med sitt ridspö och gav order, att den mannen skall klippas och den mannen skall klippas o. s. v. Dagen efter blev det samma procedur, och de, som då inte voro klippta, fingo beskedet, att de icke fingo någon permission under den veckan. Man funderade inte på, om pojkarna hade 50 öre att kosta på sig hårklippning för. Det bekymrade man sig inte om. Jag vet, att många av dem saknade den 50-öring, som var erforderlig för hårklippning. Men för den sakens skull förlorade de sin rätt till permission. Jag skulle tro, att om herrar militärer i denna kammare ville vittna om sina erfarenheter, så skulle de nog kunna draga fram betydligt mer i det avseendet, ty min erfarenhet på det rent militära området inskränker sig ju till blott några månader. Huruvida denna befälhavarens disciplinära bestraffningsrätt skall bibehållas, bör ju närmare behandlas, när det gäller att definitivt taga ställning till de bestämmelser, som skola gälla för detta område. Men nog borde det i varje fall tillses, att det godtycke, som beträffande pojkarna i kasernerna ofta kommer till uttryck vid utmätning av disciplinstraff, blir avskaffat eller i största möjliga mån förebyggt.

Det är emellertid inte fråga om den disciplinära bestraffningsrätten som egentligen varit skälet till att jag velat yttra mig i dagens debatt. När det gäller frågan om krigsrättsförfarandet, så har jag, och detta på grund av egna iakttagelser, det intrycket, att den menige och obehörige löper risk att för minsta förseelse ådömas straff och ofta ganska hårt sådant, under det att de, som ha kommit upp på den militära rangskalan, så att de äro närmare du och bror med dem, som skola syssla med frågan om huruvida ett ärende skall bli föremål för krigsrättsbehandling, alltså den förberedande utredningen, och med dem, som skola vara med om att utdöma straff, inte löpa risk att få så hårda straff. När man talar för att detta rättegångsförfarande skall hän-skjutas till civila domstolar, så är det därför att man ju förutsätter, att då blir det inte kårandan som blir avgörande för, huruvida straff skall utmätas eller icke, det blir inte den överordnades ovilja mot den underordnade eller tanken på att ett utmätande av straff även för förseelser av ringa eller ingen betydelse skall vara ägnad att upprätthålla respekten för de överordnade och att upprätthålla den s. k. disciplinen. Sådant bör ju inte vara utslagsgivande, när det gäller rättegångsförfarande på detta område. Ty det är väl ändå, herr Christenson, lämpligare att de, som skola utmäta straffen, åtminstone inte äro bundna av annat än därav att de härstamma från samma klass som officerarna, men inte äro bundna av kårandan och hänsyn till den militära graden.

När det gäller utredningen av militära förseelser, har jag det intrycket — och vi ha vidrört en sådan fråga i den väckta motionen — att den utredningen verkställes helt annorlunda när det gäller officerare, än när det är fråga om förseelser, begångna av folk i allmänhet. Om någon inom det militära gör sig skyldig till en vanlig simpel stöld, alltså en stöld från kronan, så borde väl utredningen beträffande hans förseelse verkställas på samma sätt som sker, när någon begår en liknande förseelse i samhället i övrigt. Emellertid, när någon begår en sådan förseelse inom det militära och staten alltså lider en förlust, är det ju ingen annan än den, som representerar staten, som kan framställa anspråk och föra talan. Det blir alltså vederbörande officer på regementet som har att avgöra, på vilket sätt utredningen skall verkställas, och som

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

har att avgöra, om målet överhuvud skall gå till krigsrätts prövning. Jag har det intrycket, att den omständigheten betyder rätt mycket, när det gäller frågan om vad som kan vara tillåtet eller icke i fråga om vissa göranden och låtanden inom de militära förläggningssorterna eller truppförbanden. Vill man vara alldeles objektiv, så tror jag nog man måste säga, att de som nu ta anställning som militärer, oavsett om det är inom underofficers- eller officerskåren, ingalunda äro guds bästa barn allihop. Men då borde väl, när det skall finnas ett rättegångsväsende för att vaka över deras göranden och låtanden, detta arbeta på precis samma sätt som rättegångsväsendet i samhället i övrigt, därest man skall kunna tala om någon likhet inför lagen i det avseendet. Om det nu i ett visst fall gäller att utreda en förseelse, begången av en officer eller underofficer, så har vederbörande att pröva, huruvida saken skall hänskjutas till krigsrätt. Vissa förhållanden kunna ha kommit fram till offentligheten, som göra, att man inte kan underlåta att hänskjuta saken till krigsrätt. Men vem verkställer då utredningen om den begångna förseelsen? Jo, det gör den som skall tjänstgöra som åklagare. Och vad vet han om vad som skett? Tillgår det på samma sätt, som när en arbetare stulit en bit bröd, därför att han inte har någonting att stilla sin hunger med? I sådant fall tar polisen hand om den saken och samlar allt tänkbart bevismaterial mot den tilltalade. Men när det gäller utredning av en motsvarande förseelse — ehuru icke av samma skäl som i fråga om den svältande arbetaren — inom ett truppförband, då är det alltså krigsfiskalen, som skall ta reda på vad som förekommit och verkställa utredningen. Jag har följt några sådana fall så noga, att jag vet, att krigsfiskalen, när han inställt sig till rättegången, inte vetat mer om saken, än vad en eller annan i saken intresserad berättat honom, varefter han sovrat ut ett par småsaker och ställt ett yrkande. Men det, som ur alla synpunkter bort betraktas som det väsentliga, har inte kommit med ens under krigsrättens prövning. Ett sådant rättegångsförfarande måste lätt kunna leda till ett utsuddande av begreppen om vad som är kronans å ena sidan och den enskiides å andra sidan. Och en sådan ordning bör åtminstone inte staten vara med om att upprätthålla inom truppförbanden. Jag har vänt mig mot ett sådant rättegångsförfarande överhuvud och anser inte att det vid krigsmakten, så länge den nu finns kvar, skall få finnas ett sådant rättegångsförfarande som det, att den militära graden är avgörande för huruvida vederbörande överhuvud skall åtalas eller inte, och där den militära graden i mycket stor utsträckning präglar straffmätningen i sådana fall, då det varit ofrånkomligt att anställa åtal. Herr Christenson sade, att utskottet bort inte bara uttala, att det kan utmätas straff, som icke äro i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet, utan att utskottet också bort leda i bevis, att så är fallet. Ja, herr Christenson, jag har inte för avsikt att gå in på något klander av fällda domar. Men skulle inte t. o. m. herr Christenson kunna medge, att två månader för en inlaga till riksdagens militieombudsman och sju dagar för vapensmuggling äro ett par olika straff, beträffande vilka varje objektivt bedömande väl måste säga, att nog finns det ett ganska utbrett rättsmedvetande här i landet, som frågar, vad anledningen kan vara och vad meningen kan vara med att utmäta straff så olika, i ena fallet för en sak, som människor i allmänhet inte betrakta som någon förseelse, och i andra fallet för en sak, som måste betraktas som en ganska allvarlig förseelse. Ty folk i allmänhet ha nog den uppfattningen, att om en militär vänder sig till riksdagens militieombudsman, så kan eller bör åtminstone detta i och för sig icke betraktas såsom någonting straffbart. Men det ligger väl till på det sättet, som man fick beskeda om, då man exerceerade, nämligen att om den värnpliktige anser sig lida någon oförrätt från en överordnads sida, så har han att göra anmälan därom, men han skall samtidigt betänka, att om det visar sig, att anmälan är obefogad,

så får anmälaren själv sitt straff, eller som någon har sagt i det sammanhanget: om en underordnad militär blir orättvist behandlad av en överordnad, då gör den underordnade anmälan, och därefter får den underordnade sitt straff. I åtskilliga fall blir det på det sättet. Och jag skulle tro, att den allmänna uppfattningen i samhället ändå är, att en rättskipning, som går till på det sättet, bör man snarast möjligt söka avskaffa och se till, att det på detta område kommer att råda — inte rättvisa — det tror jag visst inte att det blir — men åtminstone samma ordning, som råder i samhället i övrigt, så att de förhållanden, jag här talat om, icke komma att inverka på utmätandet av straffen.

Beträffande strafflagen för krigsmakten, så föreligger ju också ett yrkande, att det skulle verkställas en utredning om en humanisering eller ett avskaffande av dessa krigslagar. Ja, ett avskaffande av krigslagarna, ett reglemente för dem, som tjänstgöra vid krigsmakten, att rätta sig efter i sin tjänst och, när de göra sig skyldiga till brott, en behandling enligt allmän lag av sådana mål, det borde väl vara en riktigare och förnuftigare ordning än den som råder för närvarande. Allt detta är väl möjligt att åstadkomma i fredstid. Herr Lindqvist i Halmstad talade om att dödsstraff allt fortfarande kan tillämpas i krigstid. Jag måste säga, att jag finner inte skäl att upptaga tiden med någon diskussion om huruvida dödsstraff skall finnas i krigstid eller inte. Ty utbryter krig, så är det ju endast frågan om att antingen ställas upp mot en vägg och skjutas av sina landsmän eller också skickas ut i fält och skjutas av den s. k. fienden. Men skjutas skall man i alla fall, därför är ju kriget till. Under sådana förhållanden spelar det ju inte så stor roll, hur man ordnar det arrangemanget. Det tycker jag inte är anledning att fästa så stort avseende vid.

Ja, herr talman, såsom jag tidigare erinrat, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, ehuru jag i det sammanhanget vill ge uttryck åt en önskan, att den utredning, utskottet talar om, måtte verkställas så skyndsamt, att det inom rimlig tid kan komma till stånd ett beslut i den riktning, vi föreslagit i motionen.

Fröken Wellin: Herr talman! Det kanske kan tyckas, att jag har tillräckligt angivit min ståndpunkt i frågan genom att ansluta mig till den reservation, som åtföljer utlåtandet, men det må dock även tillåtas mig att på detta spörsmål få framföra några rena lekmannasynpunkter, några allmänmänskliga synpunkter, och det är därför jag nu ber få taga kammarens tid i anspråk några minuter.

Det är ju en allmän uppfattning, att ett rättssamhälle, ett civiliserat land, måste ha lagar för ordningens och sammanlevnadens skull, och för att dessa lagar skola respekteras, fordras givetvis, att det skall finnas en viss påföljd, därest man bryter mot desamma, det måste med andra ord finnas straff.

Nu vill jag redan från början säga, att den mening jag här kommer att framföra, naturligtvis står för mig personligen, men jag är övertygad om, att jag har en stor del av allmänheten bakom mig, när jag framför dessa synpunkter. Med straffet åsyftar man ju för det första att åstadkomma en verkan i riktning mot individens återupprättelse och förbättring. För det andra vill man, att straffet skall verka förebyggande och avskräckande, och att det skall verka skyddande för samhället och dess övriga medborgare. Jag tror nog också, att man håller på, att straffet skall ha en tredje verkan, nämligen att det blir till en näpst från samhällets sida gentemot den brottslige, som överträtt lagarna. Vad denna sista verkan av straffet beträffar, så får jag säga, att detta är inte det väsentliga för mig personligen, utan den största vikten ligger enligt min mening på de båda föregående punkterna.

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

Nu veta vi ju, att i många avseenden är det så, att det är ärftlighet och miljö, som skapa den mänskliga karaktären, och det kan därför i såväl det ena som det andra avseendet finnas mycket talande förmildrande omständigheter för den brottslige. Gent emot denna omständighet vilja lagarna också visa hänsyn. Jag vill särskilt framhålla, att i krigslagarna göras oupphörligen hänvisningar till att det kan föreligga förmildrande omständigheter vid ett brott eller en förseelse och att det skall tagas hänsyn till sådana omständigheter. Emellertid är det ju så, att ett straff kan ha olika inverkan på den mänskliga karaktären. För svaga karaktärer kan en viss fruktan vara till nytta för att de skola avhålla sig från att följa sina brottsliga tendenser. Det är i sådana fall som straffbestämmelserna skulle gripa in *förebyggande* och *avskräckande*, och det är detta, som är förklaringen till att straffen i många fall bli så hårda, som man talat om här.

Nu har det på senare tider talats mycket om — och detta tal har också avsett sig i handling — om humanisering av strafflagarna. Herr Lindqvist i Halmstad förklarade här, att han höll mycket på milda domar och var vän av sådana. För min del kan jag instämma med honom i det avseendet. Jag skulle gärna vilja gå med på en långt gående humanisering av straffen för olika brott, men, herr Lindqvist, jag vill göra en liten reservation och det är, att det finnes garanti, för att också brotten bli »humaniserade», om man får använda ett sådant uttryck om desamma. Därför måste man alltså fråga sig, om det visat sig, att brottsligheten minskats eller att brotten, om jag alltjämt får använda samma uttryck, »humaniserats» i jämnbredd med humaniseringen av straffen i strafflagen. Jag har försökt att läsa ut ur de senare årens statistik, om det finnes något stöd för ett antagande i den vägen, men jag har icke kunnat finna, att så varit fallet, utan jag måste säga, att siffrorna visserligen varit litet flytande, så att det ena året varit litet mera i den ena kolumnen och litet mindre i den andra, medan det ett annat år varit tvärtom, men det har icke visat sig, att det förelegat någon minskning i brottsligheten. Såvitt jag kan döma av tidningspressen, dit man ju är hänvisad, när det gäller arten av en del brottslighet, så måste jag säga, att det icke heller visat sig, att brotten minskat i råhet.

Här har det nu talats om, att krigslagarna äro så stränga, men det har ju också framhållits, att de blivit humaniserade, och herr Lindqvist erinrade om att den villkorliga domen införts. Herr Andersson i Stockholm talade om, att det vilade en klassprägel över krigsdomstolarnas förfarande. Jag måste säga, att jag har icke samma uppfattning som han därvidlag. Jag har försökt att taga litet reda på hur det förhåller sig med den saken, och jag har fått den uppgiften, att de s. k. gradpasserarna, d. v. s. de blivande officerarna, dömas, även för mindre förseelser, mycket hårdare än de värnpliktiga, och detta anser jag också alldeles riktigt, ty man har rätt att ställa större krav på dem än på de värnpliktiga. Jag tror därför, att det där talet om krigsdomstolarnas klassprägel beror på en missuppfattning. Skulle det i något enstaka fall kunna visas, att en orättvisa förekommit, så är jag den förste att vara med om att vilja hävda allas likhet inför lagen även i fråga om krigslagarna.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att med herr talmannens benägna tillåtelse anföra ett exempel och anknyta några ord till detsamma. Det har talats om råhet i fråga om brott. Jag tänker då särskilt på några fall, som under de senare åren förekommit, nämligen dessa rånmord på yrkeschaufförer. Vi veta, att yrkeschaufförerna äro en grupp medborgare, som på ett alldeles påtagligt sätt, dagligen och stundligen, och även nattetid, står allmänheten till buds. De ha enligt sitt reglemente rättighet att vägra körning, i fall de anse bestämda skäl föreligga till en dylik vägran. Men då de människor, som taga en droskbil i avsikt att råna chauffören, säkerligen icke komma med vapnet i

handen, när de gå fram och beställa bilen, så kan ju chauffören mången gång ha svårt att bedöma, om han har anledning att vägra körning. Om man undersöker anledningen till de rånmord och rånförsök, som förekommit mot dessa yrkesutövare, så har det befunnits, att syftet i regel varit att komma åt den dagskassa, som chauffören eventuellt kunde ha i sin plånbok. I de flesta fall torde man väl få gå ut ifrån, att en dylik dagskassa näppeligen uppgår till mera än ett hundratal kronor. Jag må verkligen säga, att det tyder icke på att råheten i människonaturen, när det gäller de brottsliga vägarna, undergått någon minskning, då man kan taga ett människoliv för att komma åt en hundra kronor eller så.

Jag kan som sagt gå med på och vill gärna vara med om en humanisering av samhällets strafflagar, men jag vill sätta som ett villkor, att samhället icke får humanisera sina lagar till den grad, att *straffet upphör att verka återhållande på de brottsliga tendenserna*. Går samhället längre, så vågar jag hävda den uppfattningen, att då rör det sig icke längre om humanitet, utan då är det fråga om brutalitet, och detta såväl i fråga om den brottslige själv som i fråga om de eventuella offren för hans brott. Samhället har skyldigheter och ett visst ansvar mot de olyckliga människor, som kommit in på eller stå i begrepp att beträda en brottslig väg. Samhället har skyldighet att så långt möjligt är, skydda medborgarna mot dessa människors brottsliga tendenser. Nu kan det hända, det måste jag säga, *att det bästa skyddet är ett straff, som är så pass strängt, att det verkar avskräckande*.

Jag skulle här i allra största korthet vilja draga upp en jämförelse mellan samhällets ställning till brottslingarna och samhällets ställning till de sinnessjuka. Det gäller i båda fallen att skydda samhället, att skydda andra medborgare, men det gäller också samhällets plikt att skydda den individ, som är på väg att begå en brottslig handling, en handling, som han själv, om han blir frisk eller kommer att se på rätt och orätt med andra ögon än han gjorde i det brottsliga ögonblicket, är den förste att beklaga, att han kunnat begå. — Förutom detta att skydda den enskilde, som är i färd att begå en brottslig handling, är det, som sagt, naturligtvis också samhällets plikt att skydda de andra medborgarna.

Om jag nu skulle stanna ett ögonblick inför den speciellt föreliggande frågan, så skulle jag vilja säga, att det är väl ändå så, att grunden, varpå hela vårt försvarsväsende vilar, när det gäller effektiviteten, det är *disciplinen*. Jag har såsom lekman på området alltid trott, att anledningen till att vi hade krigsdomstolar och krigslagar o. dyl., alltså en speciallagstiftning, såsom här framhållits, det var just den, att det ansågs nödvändigt med en sådan lagstiftning för att upprätthålla disciplinen. I fråga om disciplinens betydelse kan jag för övrigt av fullaste hjärta instämma i ett uttalande, som förekommit i tidningen Nya Samhället, och jag skall be att få uppläsa detsamma. Det gällde visserligen där en annan fråga än den nu föreliggande, men uttrycken äro fullkomligt tillämpliga på denna senare. Det heter där: »Varje demokratiskt vald ledning, som respekterar rörelsens demokratiska grundvalar, äger rätt att kräva disciplin i ledet.» Och så kommer det: »Ingen armé äger möjlighet att segra ens under de gynnsammaste yttre betingelser, om den saknar disciplin och ordning. Anarki betyder upplösning och nederlag. Utan självtukt i ledet kan en armé icke segra.»

Jag kan till fullö underskriva Nya Samhällets uttalande. Nu vet jag mycket väl, att i det föreliggande fallet kan det göras och kommer kanske också att göras den invändningen mot vad jag här sagt, att alla dessa önskemål, som här framföras, de kunna precis lika väl tillgodoses genom de civila lagarna som genom en särskild speciallagstiftning. Ja, det är ju mycket möjligt, och jag kan väl förstå, att den frågan kan diskuteras här. Det har ju nämnts, och det

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

visste jag förut, att det finnes länder, där det icke alls förekommer någon sådan speciallagstiftning. Jag har icke fällt och faller inte heller nu något bestämt omdöme om den saken. Jag vill i det fallet endast hänvisa till vad som säges i reservationen, där det står, att vi motsätta oss detta förslag, därför att frågan bör upptagas till behandling i samband med en allmän rättegångsreform.

Herr talman! Med denna hänvisning till vår reservation skall jag be att få yrka bifall till densamma.

Herr Jonsson i Risinge: Herr talman! Jag lovar att icke upptaga kamarens tid många minuter, men då jag varit med i utskottet och deltagit i frågans behandling och måst taga ställning till densamma, så anser jag mig pliktig att angiva de skäl, som varit bestämmande för mig; särskilt har jag velat motivera, varför jag kommit med på utskottsmajoritetens sida.

Vad som först stötte mig, då jag fick se dessa motioner, var rubriken, som talade om avskaffande av krigsdomstolarna och strafflagen för krigsmakten. Denna rubrik verkade ju mäktigt stötande, men i själva verket är ju avsikten med motionerna icke att avskaffa det hela och lägga det åt sidan, utan meningen är ju, som herr Lindqvist i Halmstad sade, att företaga en överflyttning av krigsdomstolarnas mål till civildomstolarna.

Vid ärendets behandling inom utskottet, fann jag, att man från motionärernas sida var benägen att göra vissa eftergifter och beredd att såtillvida gå tillmötes de synpunkter, som jag förfäktade, att vi kunde mötas i vissa bestämda avseenden. Sålunda blev man exempelvis överens om att krigsdomstolarna skulle stå kvar i krigstid och då automatiskt träda i verksamhet, vilket också tydligt framgår av motiveringen på sidan 52 i utskottets betänkande. Vidare var man överens om att befälhavares rätt att tilldela disciplinär bestraffning också skulle stå kvar. Det är också alldeles nödvändigt. Vi se ju, att vi måste ha ordningsföreskrifter i våra skolor, men huru mycket viktigare är icke den saken, när våra större pojkar skola fullgöra sin värnplikt! Ofta nog kan det ju vara fråga om smärre förseelser, som endast föranleda till vissa mildare bestraffningar såsom kasernförbud o. s. v., och sådana straff skulle ju befälhavaren fortfarande ha rätt att ådöma. Visserligen kan det här bli en viss svårighet att draga upp gränsen mellan vad som skall höra under befälhavarens domvärjo och vad som skall hänskjutas till domstol. Men detta synes mig dock icke vara svårare än att det kan klaras upp genom en rätt så enkel utredning, det behövs icke några särskilda kommittéer för den saken.

Den mest brännande frågan, och en fråga, som man länge dryftade, gällde tidpunkten för överflyttning av mål från krigsdomstolarna till civildomstolarna.

Den saken har ju ställts i samband med den allmänna rättegångsreformen, som vi förra året beslutade, och jag för min del får säga, att skulle det dröja några år längre för att såsom ett led i den nya organisationen inarbeta även krigsdomstolarna, så synes det mig dock vara lämpligt att så sker. Det är ju detta som utskottet avser, då utskottet hemställer att *undersökning* skall verkställas huruvida man kan innan den stora rättegångsreformen genomföres, överflytta de mål som handläggas vid krigsdomstolarna, till de civila domstolarna. I detta avseende synes det mig som om man från motionärernas sida först hade påyrkat, att denna överflyttning skulle verkställas, *innan* den stora reformen genomföres, men så tyckte jag mig finna, att man sedan var beredd att även i det fallet avstå från ett bestämt yrkande och i stället gå med på att undersöka, om det vore lämpligt eller icke med en dylik överflyttning. På det sättet kommo vi överens även i det fallet.

Om jag härefter övergår till själva frågan huruvida det är lämpligt att

krigsdomstolarnas mål överflyttas till de civila domstolarna, så får jag för mitt vidkommande förklara, att jag är bestämt övertygad om att det svenska folket har större tilltro till de civila domstolarna än vad man har till krigsdomstolarna. Detta skulle jag kunna påvisa i detalj och på många sätt, men jag lovade att icke upptaga kammarens tid med att ingå i detaljgranskning av detta spörsmål. Därför vill jag endast göra det på övertygelse grundade, bestämda uttalandet, att svenska folket har mera tilltro till civila domstolarna än till krigsdomstolarna. Det är ingalunda min avsikt att här på något sätt undergräva krigsmaktens anseende, tvärtom. Jag har allt ifrån min ungdom med synnerligen stort intresse följt vår krigsmakts öden och utveckling under dessa år, och jag vågar påstå, att det skulle stärka krigsmaktens anseende, om krigsdomstolarnas mål överflyttades till de civila domstolarna, ty det är icke tu tal om att krigsmakten har skenet emot sig i detta avseende. När herr Andersson i Stockholm sade att den där misstro gent emot krigsmakten, som herr Christenson påstod inte fanns, finnes, så var det i många avseenden riktigt. Det kan icke förnekas, och kan man bara peka på ett eller annat fall, som för den utomstående synes vara felaktigt, så är folket genast färdigt med sin misstro. Det finns intet område i livet, där det svenska folket så noggrant följer göranden och låtanden, som när det gäller krigsmakten, och detta är lätt förklarligt, ty i varje stuga snart sagt, i varenda familj har man en viss beröring med krigsmakten. Familjefadern har ofta själv fullgjort sin värnplikt. En son har kanske också gjort det, och jag tror nog att herrarna skola giva mig rätt när jag säger att då två eller flera ynglingar äro församlade, komma de snart in på resonemang om krigsmakten och värnpliktstiden och man frågar: hurdant hade du det och hurdant var det. De omdömen, som dessa ynglingar fälla äro ganska betecknande. Jag har t. ex. flerfaldiga gånger hört sådana där ynglingar säga, att den där var en sträng befälhavare, men han var rättvis, och den befälhavaren satte de mycket högt. Beklagligt nog finns det dock officerare, som kanske icke behandla sina underlydande så alldeles riktigt. Då framträder genast en viss misstro, och en sådan officer blir mycket hårt bedömd av dessa ynglingar. Få nu dessa värnpliktiga dömas av en civil domstol, som man kan säga står mera opartisk, är jag övertygad om att detta sken, som vår militärmakt har emot sig, skulle falla bort. Jag tror, att det skulle bli till förmån för krigsmakten, om man tog bort dessa krigsdomstolar. Jag vet emellertid, att man från annat håll, där man har en viss animositet mot vår krigsmakt, vill göra andra saker gällande, men så är icke förhållandet med mig. Ingen kan väl förneka att om vi ha ett laga forum = en domstol och allas likhet inför lagen och domstolen, detta skall vara bättre.

Det skulle vara ganska intressant att få bemöta, särskilt den föregående ärade talarinnan, som i sitt anförande talade om våra domstolar i allmänhet, men det är icke den frågan, som vi närmast nu ha att behandla. När fröken Wellin talade om humanisering av straffbestämmelserna så talade hon också om att brotten borde humaniseras. Huruvida det kan vara lämpligt att sammanblanda dessa saker, vet jag icke. Visserligen kan man tala om mer eller mindre fräcka brott, det kan ju så vara, men man hör ju sällan talas om att någon brottsling är inställd på att begå ett brott med mer eller mindre humanitet.

Ja, herr talman, jag lovade att inte vara mångordig. Med detta tror jag, att jag har förklarat de synpunkter, som varit avgörande för mig, då jag haft att taga ställning till denna fråga, och jag kan därför av full övertygelse yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Christenson: Endast några ord såsom repliker till några föregående talare.

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Halmstad förmenade, att det även i reservanternas uttalanden skulle finnas en bristande överensstämmelse mellan motivering och kläm. Det kan jag för min del icke alls gå med på. Det förhåller sig ju så, att riksdagen två gånger begärt utredning om dessa spörsmål. Reservanterna gå icke ut ifrån annat, än att utredningen i sinom tid skall framläggas för riksdagen av Kungl. Maj:t. Men vi mena, att det icke är lämpligt att framlägga utredningen annat än i samband med de stora reformfrågor, varom arbete nu pågår och varom jag förut har talat.

Så sade herr Lindqvist något om att man skall tala tyst om snabbheten vid krigsdomstolarna, särskilt i dessa dagar. Jag förmodar, att han syftade på den krigsrättsbehandling, som för närvarande pågår uppe i Ådalen. Men jag kan icke förstå, att man kan lägga ett sådant speciellt fall som detta till grund för ett omdöme mot min uppfattning, att handläggningen vid krigsdomstolarna i allmänhet är präglad av stor snabbhet. Tror herr Lindqvist att behandlingen av detta mål, om det handlagts inför civildomstol, hade gått fortare? Jag tror icke, att han kan göra något sådant gällande.

Sedan skall jag be att få rikta en gensaga såväl mot herr Lindqvist som särskilt mot herr Andersson i Stockholm för deras insinuationer och påståenden om att krigsrätterna vid avgörandet av målen skulle taga obehörig hänsyn till person. Herr Andersson i Stockholm sade, att det beror på huru många ränder man har på ärmén och på mössan, hur man blir behandlad. Jag ber att få protestera mot ett sådant påstående. Jag är övertygad om, att krigsdomstolarna bedöma alla fall riktigt och rättvist, och för den händelse så icke skulle vara fallet, finnes det ju riksdagens egen förtroendeman, militieombudsmannen, som tillser, att inga övergrepp få ske i detta avseende.

Herr Lindqvist framhöll, att, när det har gått att avskaffa krigsdomstolarna i andra länder, så går det väl här också. Jag tror emellertid, att avskaffandet av krigsdomstolarna i andra länder föranletts av den ensidigt militära sammansättningen av dessa domstolar. Ett sådant skäl kan ju nu icke åberopas här, på sätt jag tidigare utförligt redogjort för.

Vidare åberopade herr Lindqvist militieombudsmannens uttalande 1924, då militieombudsmannen ville gå in för en fullständig omarbetning av krigsdomstolarna. Men om herr Lindqvist läser militieombudsmannens uttalande, skall han finna, att vad som avsågs till stor del var en teknisk omarbetning av strafflagen för krigsmakten. Militieombudsmannen säger beträffande dessa krav, som nu äro framme med avseende å en humanisering av krigslagarna, att »de olägenheter, som ett uppskov med de i betänkandet innefattade detaljförslagens realiserande skulle medföra, anser jag icke vara alltför allvarliga. Den villkorliga domens utsträckning till alla militära brottmål ävensom borttagandet av disciplinstraffet sträng arrest torde vara reformförslag, som väl kunna anstå ytterligare någon tid.» — Jag tror således knappast, att man kan åberopa detta militieombudsmannens uttalande till förmån för den uppfattning, som herr Lindqvist här har gått in för.

Sedan skulle jag särskilt vilja säga till herr Andersson i Stockholm, när han i samband med sitt påstående, att det förekommer mannamän vid krigsdomstolarna, yttrade, att en person endast för en anmälan till M. O. skulle ha dömts till 2 månaders fängelse, att det påståendet icke är riktigt. Ty straffet i det åsyftade fallet var en månads fängelse. Det rörde sig nämligen om två särskilda mål. Det var två anmälningar således, och det blev en månads fängelse i vardera fallet.

Nu förmodar jag, att herr Andersson i Stockholm tror, att om vi icke hade krigsdomstolar, skulle något sådant icke kunna förekomma. Men då vill jag fästa hans uppmärksamhet på att det har förekommit upprepade sådana fall vid de civila domstolarna. Det har t. ex. gjorts anmälningar mot ämbetsmän

till riksdagens J. O. anmälningar, som varit obefogade och som föranlett vederbörande att anställa åtal mot den, som gjort anmälan. Jag kan hänvisa till ett rättsfall från år 1913, som återfinnes i Nytt juridiskt arkiv, där herr Andersson kan finna det. Det gällde en person, som hos J. O. hade anmält en domare, därför att anmälaren menade, att domaren varit partisk. Den anmälade hade gjort gällande, att han brukat utan skäl förlora sina mål vid vederbörande domstol, och därför ville han, att J. O. skulle befordra denne domare till straff. I de fall herr Andersson i Stockholm åsyftade var det ungefär samma sak, ty där hade anmälaren gjort gällande, att hans överordnade varit partiska, vilket uttryck jag vill minnas, att han flera gånger använt i sina skrivelser. Nå, hur gick det för den, som anmälde domaren hos J. O.? Jo, han dömdes av underrätten till tre månaders fängelse. Detta ändrades visserligen av överrätterna till 800 kronors böter, men ett skadestånd av 1 000 kronor utdömdes av alla domstolarna.

Nu vet jag icke, om de mål, som herr Andersson åsyftade, äro slutligen avgjorda. Jag tror icke, att så är fallet. Det kan vara tänkbart, att det straff, som utdömts, kan komma att nedsättas. Därom vet jag ingenting. Men så mycket vill jag säga, att sådana här saker kommer man icke ifrån genom att taga bort krigsdomstolarna, ty även vid civildomstolarna finnes det möjlighet att beivra obefogade anmälningar.

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! Då denna fråga nu går till utredning — som vi veta, har första kammaren godkänt första lagutskottets utlåtande, och med säkerhet kommer andra kammaren att göra detsamma — och jag själv befinner mig bland reservanterna, vill jag begagna tillfället att säga några ord.

Då det här talas om humanisering av krigslagarna, så vill jag säga — det har jag uttalat förr — att jag är med därom så långt det överhuvud taget låter sig göra, för att icke dessa lagar skola förfela sitt syftemål, nämligen att uppehålla ordning och disciplin vid armén. När det däremot gäller frågan om att överflytta ärenden från krigsdomstolarna till civildomstolarna, så hyser jag en viss fruktan — det är särskilt därför, som jag har begärt ordet — för att man, ehuru man här vill reformera till det bättre, kan komma att reformera så, att det blir till skada för de unga männen.

Jag har själv erfarenhet från den tid, när jag fullgjorde min värnplikt, den tiden ligger ju långt tillbaka. Men jag kommer ihåg, att någon av mina kamrater i sin ungdomsyra gjorde sig skyldig till förseelse och därför blev ådömd straff, som han också fick utstå. Om jag förstår saken rätt, var det så, att de oarter, som begingos, och de straff, som utdömdes, icke betraktades på samma sätt, som om den unge mannen hade ställts inför och blivit dömd av en civildomstol. När vi kommo till den dagen, att vi fingo lägga av vapenrocken, var allt detta bakom oss. En behandling inför civildomstol fruktar jag för skulle kastat skugga över vederbörande på ett annat sätt än som nu skedde. Denne unge man har sedan blivit en duktig karl, och så länge jag följt honom gjort en god insats i samhället.

Jag har en känsla av att det ligger en viss fara i att skilja ut de olika målen och överföra vissa av dem till civildomstol. Det vore en olycka för dessa människor, om de skulle rannsakas och dömas inför en civildomstol, inför allmänheten. Det kan bli till skada för de unga männen i framtiden.

Det är denna fruktan, som jag vill skicka med när nu detta förslag går till utredning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatt
avskaffande
av krigsdom-
stolarna och
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med överbäggande ja för den förra propositionen. Herr Christenson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet för felaktigt uppburen arrendeavkomst av stadskommisaterns löningsjord i Linköping; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

*Ang.
utsträckt tra-
fikförsäkring
å motor-
fordon.*

Härefter föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av i lagen om trafikförsäkring å motorfordon avsedd försäkring. Därvid yttrade

Herr Gardell i Gans: Herr talman! Utskottet har ju behandlat min motion mycket välvilligt, om det också icke ansett sig kunna tillstyrka densamma. Jag vill här, utan att framställa något yrkande, helt kort giva uttryck åt vikten av att en förändring i av mig föreslagen riktning av lagen om trafikförsäkring å motorfordon med det snaraste kommer till stånd.

Trafikförsäkringslagen i sin nuvarande avfattning förutsätter faktiskt, att varje människa skall vara olycksfallsförsäkrad; i annat fall kan den icke anses tillfyllest. Så snart det kan leda i bevis, att en motorförare är utan skuld till en olyckshändelse, saknar den skadade möjlighet att erhålla ersättning, även om den skadade själv är utan all skuld till olyckan.

Då det finnes 145 258 automobiler och 56 678 motorcyklar, är det uppenbart, att det måste bli många olyckshändelser. Jag skall be att få anföra ett exempel, som belyser detta. En arbetare var sysselsatt vid en invid vägkan-ten stående vägvält med diverse reparationer, därvid han höll ena armen instucken i maskineriet. En bil kom körande och råkade på grund av vägens slirighet köra på arbetaren, varvid högra armen avsläts. Svarandeparten gjorde gallande, att väglaget var så slirigt, att han icke kunnat stanna bilen. Visserligen användes icke snökedjor, men även om sådana använts, skulle bilen enligt experters påstående ändock icke hava kunnat stannas. Underrätten frikände föraren. Hovrätten ändrade visserligen underrättens dom, men blott den omständigheten, att en underrätt kunnat frikänna i ett sådant fall, tyder på att lagstiftningen icke är tillfredsställande. Om man antagit, att bilen haft snökedjor, men dock slirat eller att den slirat på grund av å vägbanan ut-

spilld olja eller dylikt, skulle för övrigt vederbörande, enligt sakkunniga personers omdöme, otvivelaktigt gått fri.

Man hittar också titt och tätt i tidningarna meddelanden om trafikolyckor, där man av omständigheterna har anledning sluta sig till att motorförsäkringen icke är tillämplig. Jag läste för ett par dagar sedan ett kort telegram i en tidning om att en lastbil på grund av fel på styrinrättningen råkat köra på en cyklist, som därvid blev så svårt skadad, att han senare avled, efterlämnande hustru och barn. Var tidningsuppgiften om förloppet vid olyckan riktig, torde föraren få anses vara utan skuld, och vederbörande försäkringsbolag slipper utbetala någon ersättning. Liknande exempel förekomma som sagt allt emellanåt.

Allmänheten har förklarligt nog den uppfattningen, att försäkringen gäller vid samtliga av motorfordon orsakade olycksfall, och har svårt att fatta den skillnad, som uppdragits i lagstiftningen. Jag är icke övertygad om att en utvidgning av försäkringen till att omfatta även de rena olyckshändelserna skulle behöva draga med sig någon fördyring av premierna. Enligt experters mening skulle försäkringsbolagen kunna hålla sig skadeslösa för den något ökade risken blott genom att i högre grad än nu begagna sig av sin återförsäkringsrätt gentemot de bilförare, som uppenbart genom vårdslöshet vållat olyckshändelsen.

Nu har ju utskottet förklarat sig förutsätta, att den av riksdagen begärda och, enligt vad utskottet konstaterar, av Kungl. Maj:t igångsatta utredningen icke göres vidlyftigare, än som oundgängligen erfordras, och bedrivs med skyndsamhet. Under sådana förhållanden vill jag inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t icke underlåter att låta slutföra utredningen i så god tid, att förslag i frågan kan behandlas vid nästa riksdag, och har, herr talman, alltså intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Sedan herr förste vice talmannen, som under herr Gardells i Gans yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan var härpå upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för *I fråga om grunderna för* taxering och beskattning av sparbanksrörelse.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 82, hade herr *Hollertz* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande taxeringsförordning att sparbanks uppsamlingsställe likställdes med avdelningskontor lydande under övriga bankinrättningar och att det beskattningsbara beloppet fördelades i förhållande till insättarnas behållning å huvudkontor och uppsamlingsställe.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hollertz: Herr talman! Utskottet har utan några särskilt vägande skäl avstyrkt den av mig avgivna motionen och detta enhälligt, så att det icke är mycket att göra åt saken, eftersom avslagsyrkandet givetvis går igenom i kammaren, men beträffande motiveringen ber jag att få säga några ord.

Utskottet säger i slutet av sitt betänkande: »Ett bifall till motionärens förslag härutinnan skulle innebära ett avsteg från gällande principer å ifråga-

*Ang.
utsträckt trafikförsäkring
å motorfordon.
(Forts.)*

*I fråga om
grunderna för
taxering och
beskattning
av sparbanks-
rörelse.
(Forts.)*

varande område, och, såvitt utskottet kunnat finna, föreligga icke tillräckliga skäl för ett dylikt undantag från de allmänna principer, på vilka lagstiftningen bygger.» De allmänna principer, som lagstiftningen bygger på, äro alltid, att man skall söka få så rättvis beskattning som möjligt, och en rättvis beskattning gäller icke endast mellan personer såsom sådana och beskattningsobjekt utan även kommuner emellan. Jag anser, att det föreligger här en rättvis sak, nämligen att åstadkomma, att sparbankers uppsamlingsställen beskattas i likhet med andra bankers kontor. Sparbankers uppsamlingsställen äro sådana, att de både emottaga och utbetala penningar. Pengar, som insätts i sparbanken, göra de räntebärande; och uppsamlingsställena förestås av en särskild föreståndare, som bokför allt. Det enda, som utgår från uppsamlingsställena till huvudkontoret, där sparbanken har sitt säte, äro de överskottsmedel, som finnas. Skillnaden mellan sparbankskontor och uppsamlingsställe är endast den, att vid uppsamlingsställe överskottsmedel icke göras räntebärande och utlånas, på sätt som sker vid kontoret. Det finnes sparbanker, som anse nuvarande förhållande orättvist och låta beskatta uppsamlingsställena på den ort, där de finnas.

Utskottet säger vidare: »Icke heller torde anledning föreligga att, på sätt motionären jämväl synes hava åsyftat, vid fördelning av inkomst av bankrörelse mellan olika orter utgå från storleken av insättarnas behållning i stället för såsom nu gäller från medelstorleken av in- och utlåningsräkningar.» Det är klart, att om man skall utgå från beskattningsorten på det sätt, jag åsyftat, kan man icke komma ifrån att utgå från storleken av insättarnas behållning och icke från medelstorleken av in- och utlåningsräkningar.

Det är tur, att utskottet har kommunalskatteberedningen att falla tillbaka på. Utskottet säger nämligen: »Utskottet har därjämte velat erinra, att såväl frågan om i vilken omfattning sparbankerna och postsparbanken böra äga anlita ombud i orterna som jämväl vissa kommunala skattefrågor för närvarande äro föremål för utredning, sistberörda frågor genom 1930 års kommunalskatteberedning.» Det är klart, att när man icke vill göra något, är det bra att ha något att falla tillbaka på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det måste väl ändå anses rimligt, att, sedan riksdagen kommit till klarhet om att den kommunalskattelagstiftning, som genomfördes för några år sedan, lider av brister, som måste underkastas omprövning, och denna prövning är igångsatt, de av motionären väckta spörsmålen även få prövas av denna sittande kommunalskatteberedning. Det är således icke något svepskäl. Det finns spörsmål, som i år föreligga i utskottet, som äro av ännu större betydelse än den motion, som här föreligger, och som man skulle önska, att man kunde göra något åt, men som dock äro så pass invecklade, att man icke har kunnat finna någon lösning av dem, utan måste underkasta dem en ingående prövning, spörsmål, som ingripa på ett sätt, som alla dessa skattespörsmål göra.

Vad angår uppsamlingsställena för sparbanker, så har i den punkt, som motionären anmärkt på, utskottet påpekat, att om det är så, att dessa kommittéer och dessa uppsamlingsställen äro ett fast driftställe, som sparbanken har i socknen, är det enligt utskottets mening redan nu skäl för beskattning. Det är kanske icke så enkelt, som motionären menar. Om man skulle gå på hans linje, skulle man kunna råka in i en sådan konflikt, som att de skolor, där man uppsamlar pengar av barnen, skulle behandlas såsom uppsamlingsställen.

Herr talman! Alla skäl tala för utskottets ståndpunkt, att det icke är lämpligt att taga ställning till detta problem, förrän det underkastats den prövning, som är möjlig i kommunalskatteberedningen.

På grund av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

I fråga om grunderna för taxering och beskattning av sparbanksrörelse.
(Forts.)

§ 7.

Till behandling upptogs nu bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckta motioner om tillverkning till avsalu inom landet av porter med 18 procent inbryggingsstyrka.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 182 i första kammaren av herrar *Nordborg* och *Lindblad* samt nr 246 i andra kammaren av herr *Lithander m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte taga under förnyat övervägande och för sin del besluta sådana ändringar i gällande malt-drycksförfordningar och rusdrycksförsäljningsförfordning, att porter med 18 procent inbryggingsstyrka (klass III) finge tillverkas till avsalu inom landet och i försäljningshänseende jämnställas med utländskt vin.

Ang. ifrågasatt tillverkning till avsalu inom landet av porter hänförligt till maltdryck av tredje klassen.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Nylander*, *Lithander* och *Laurén* hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av ovanberörda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning för nästa års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker samt förordningen den 1 juni 1923 angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl, att porter med 18 procent inbryggingsstyrka, hänförligt till maltdryck av tredje klassen, finge tillverkas i riket samt där försälas under enahanda villkor, som gällde beträffande viner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Tillika med ett antal ledamöter av denna kammare har jag väckt en motion, där vi yrkat, att porter (klass III) skulle få tillverkas till avsalu och försälas på samma vis som utländskt vin, d. v. s. via motboken. Det är en dryck, som i någon mån skulle kunna ersätta den utländska drycken och främja användningen av en svensk råvara. Det är ju så med denna dryck, att den tillverkas av malkorn, så att i den mån det blir en ökad förbrukning kommer det hemlandet till godo. Regeringen letar med ljus och lykta efter varje möjlighet att få fram medel att täcka bristerna i budgeten, och om man tager vara på det tillfälle, som här erbjuder sig, så är det ett steg i rätt riktning. Det är icke så förfärligt stort belopp, som kan komma in på detta vis, men det är dock icke heller så litet. Jag skall be att få angiva några siffror.

Den nuvarande omsättningen av porter klass II utgör cirka 20 000 hl. För tillverkningen därav åtgår cirka 320 000 kg malt, som med en maltskatt av 95 öre per kg ger ungefär 300 000 kronor i skatt. Det är den maltskatt, som enligt riksdagens nyligen fattade beslut skall utgå. Om man utgår från att det blir en förbättring i kvalitativt avseende av portern, skulle förbrukningen ökas med cirka 50 procent. Det torde icke vara någon oriktig utgångspunkt, utan det torde med all sannolikhet kunna räknas därmed. Då skulle man med

*Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsatt
inom landet
av porter
hänförligt till
maltdryck av
tredje klassen.
(Forts.)*

nu gällande skattesats komma till följande kalkyl. Man skulle då utgå ifrån en omsättning av 30 000 hl i stället för 20 000. Med en inbryggingsstyrka av 18 procent, som gäller för klass III, skulle det åtgå 900 000 kg malt. Det innebär, att det skulle giva statsverket en inkomst av ungefär 850 000 kronor, vilket vore liktydigt med en ökning av 550 000 kronor utöver det, som nu är gällande. Det torde väl i alla fall vara ett belopp, som man icke kan bortse ifrån, när man icke skadar någon människa, utan det tvärtom är så nyttigt för människorna att dricka porter, att läkarna för sjuka föreskriva porter för att de skola bli friska. Men icke blott människorna bli friska, utan man skänker statskassan 550 000 kronor utöver vad den eljest skulle få. Det är ju glädjande. Vill man det, kan det tagas under överbärande till ett kommande år. Om regeringen skulle vilja exempelvis beträffande porter föreslå en utökning av maltskatten till t. ex. kronor 1:25 per kg, skulle inkomsten, därigenom att porter är en maltrik dryck, bli med samma åtgång som nu 1 120 000 kronor till statsverket, alltså en ökning på 820 000 kronor. Jag skulle vilja hemställa till den frånvarande finansministern genom protokollet, att även om riksdagen, såsom antagligt är, icke går med på förslaget i år, han, när han letar efter inkomster, icke bortser från en sådan sak som denna, så mycket mer som han samtidigt ger möjlighet till en ökad odling på detta område.

Jag kan nämna, att jag under en resa i går på tåget läste en skildring av hur man för närvarande i England ser på skatteproblemen. Det är tydligen rätt så intressant att se, att utöver den tullsats, som automatiskt träffar allt med 10 procent och utöver vilket myndigheter ha rätt att i avvaktan på konfirmering av parlamentet ytterligare höja tullsatserna, har man särskilt fäst uppmärksamheten på att för att frammana en inhemsk produktion av det tyngre maltkornet, det som speciellt ägnar sig för mältning, söka gradera så, att det blir föremål för tullskydd och inkomster inflyta till statsverket. Man är således inne på samma väg som jag talat om och som vi i motionen syfta till.

Jag tycker, att det är litet galet att låsa sig fast i en sådan position, att därför att det försiggår en utredning, kan man icke taga ett steg framåt till något positivt, fastän det är tydligt och klart, att det skulle främja legitima önskemål, och då främst detta, att man får fram odling av en inhemsk råvara, samtidigt som ingen människa kan påvisa, att någon blir vare sig till kropp eller själ sämre av denna dryck, utan tvärtom läkare påstå, att man blir bättre därav, i varje fall till kroppen. Det är litet verklighetsfrämmande att gå den väg bevillningsutskottet gått.

Här äro många och vägande namn bland dem, som från lantmannahåll tecknat på motionen. I första kammaren är det färre motionärer, men motionen är dock undertecknad av representanter för de två största partierna. Man vet, hur det är, det är så tungrott, men sanningen är väl på marsch även i denna lilla fråga.

Det skulle alltså enligt det första alternativet, som jag pekat på, då statsverket skulle få över en halv miljon kronor i skatt utöver den nu utgående skatten, göra 10 öre per vanlig porterflaska, s. k. halvbutelj. Det skall ingen kunna säga, att det verkar prohibitivt, men statsverket får samtidigt en halv miljon kronor i inkomst. Vore det icke sunt förnuft att gå den vägen?

Nu har man i stället föredragit, att det skall gå via läkarrecept. Det är en hämsko att gå till läkare och betala 5 kronor för ett recept, det blir dyrt, och det är opraktiskt. Det nuvarande systemet innebär, att de, som ha motböcker, få köpa billiga utländska viner utan någon begränsning, men en svensk vara, som ger stimulans åt odlingen ute i bygderna och som verkar nyttigt, stimulerande och stärkande på dem, som få den, den får man icke sälja. Enligt min mening är det icke välbetänkt, att man så här säger nej till en sak, som är

tydlig och klar. Detta är icke en stor fråga, men vi skola taga vara på de små möjligheterna också.

Jag vill säga till den ärade talare, som antagligen kommer att försvara utskottet och som tillhör den nykterhetsgrupp, som satt sig emot motionen och att vi skola göra något, att vi motionärer äro inne på den väg, som han varit en lysande förespråkare för, nämligen att drycker skola göras litet dyrare, men att man samtidigt icke skall hålla på restriktioner, som icke betyda något för de människor, som icke behöva dem, ty de sköta sig i alla fall. De människor, som restriktionerna skola träffa, träffas icke av dem, de gå andra vägar. Det har glatt mig, att den ärade ledamoten av bevillningsutskottet kommit in på verkligt förnuftiga vägar. Det är det enda, som är hållbart i längden. Vi ha gått på hans tankegång, nämligen att göra det litet dyrare, men vi ha icke yrkat på att man skall frångå motboken, förrän riksdagen kommer fram till den förnuftiga ståndpunkten.

Förslaget skulle som sagt främja den inhemska odlingen och förhindra folk i viss utsträckning från att köpa billiga utländska viner — och dyra med för resten. I sådana valutatider som de nuvarande är det bättre att få folk att köpa svensk vara.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Efter det att första kammaren fattat sitt beslut på ett par minuter, utan att där ställdes något yrkande från motionärernas sida till förmån för reservationen, torde det kanske vara överflödigt att här taga upp en längre debatt. Därför vill jag endast yttra några få ord i saken.

När vi år 1928 här i kammaren fullkomligt enhälligt efter tillstyrkan av ett enhälligt bevillningsutskott hade beslutat att sätta i gång en utredning angående revision av vår lagstiftning på detta område, avsågs det också, att man skulle göra viss undersökning angående försäljningslagstiftningen o. s. v. Det är enligt bevillningsutskottets såväl år 1930 som i år uttalade mening rimligt, att denna undersökning avvaktas och att riksdagen får fatta beslut om dessa saker i ett sammanhang.

Jag skall ej taga upp någon debatt med herr Lithander om den högre beskattningen. Det tror jag, herr Lithander, att vi skola göra i annat sammanhang, i ett sammanhang betydelsefullare för det svenska folket än frågan om portern. Men jag skulle vilja säga till herr Lithander, att meningarna äro mycket delade i fråga om den nytta för kropp och själ, som portern medför. De äro t. o. m. i hög grad delade bland dem, som i övrigt dela herr Lithanders uppfattning. Jag vill erinra om, att en mycket framstående partivän till herr Lithander i bevillningsutskottet förklarade, att allt det där talet om att portern skulle ersätta vinet, trodde han ej ett ögonblick på. Därtill lade han — och det kan belysa giltigheten av allt vad herr Lithander utvecklat — att han en gång i tiden hade druckit porter och blivit synnerligen sjuk därav, och att han aldrig gjort om det. Men jag röstar obetingat, sade han, för herr Lithanders motion, därför att, om herr Lithanders linje genomföres i fråga om porter, betyder det, att nästa steg blir, att enahanda linje genomföres i fråga om andra maltdrycker av klass II. Och jag får för min del, utan att taga ställning till denna fråga, säga, att detta krav är precis lika rimligt, som då de, som vilja dricka porter, kräva att få porter av klass III.

Därför är det enligt min mening så, att frågan skall behandlas i ett sammanhang. Och vid det tillfälle, då vi gå att göra en förändring av 1923 års kompromiss, är det väl ingen, som vill inbilla sig, att vi undvika att ävenledes ompröva, om alla maltdrycker av klass II skola flyttas upp till samma klass III, dit herr Lithander nu vill flytta portern. Jag går så långt, att jag säger,

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 20.

*Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsali
inom landet
av porter
hänförligt till
maltdryck av
tredje klassen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsalu
inom landet
av porter
hänförligt till
maltdryck av
tredje klassen.
(Forts.)

att jag är övertygad om att den, som vill göra denna förändring i fråga om pilsnerdricka av klass II, säkerligen representerar det svenska folket i mycket högre grad än herr Lithander gör, när det gäller porter av klass III.

Det är ej rimligt att på detta sätt slå sonder förutsättningarna för ett verkligt bedömande av spörsmålet i dess helhet, och därför hemställer jag om bifall till utskottets hemställan. När detta spörsmål skall prövas, vare sig det gäller pilsnerdricka eller porter och dess förändring från klass II till klass III, skall frågan prövas i sin helhet, och man skall ej möjliggöra olika reformers genomförande genom att på detta sätt taga det etappvis. Det är kanske förståndigt ur herr Lithanders synpunkt, men han må ej förtänka dem, som vilja ha frågan prövad i dess helhet, om de ställa sig något oförstående.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Att det ej framställdes något yrkande i första kammaren, beror på att frågan där ligger så hopplöst illa till, att det ej tjänar något till att göra det, som det nu är. Och för övrigt ligger ju tyngdpunkten i andra kammaren, och därför ha vi anledning att här upptaga saken.

Vad den där ledamoten av bevillningsutskottet beträffar, som en enda gång druckit porter och ej funnit sig väl därav, berodde det kanske på att han drack av den där mindre goda portern, som herr Olsson nu vill bevara, och jag vill ju bara med mitt förslag rädda honom från ett upprepande därav. Ja, det var kanske i den gamla goda tiden. Jag vet det ju ej. Men han är tydligen ej expert på området.

Vidare ville herr Olsson lägga en stor sten för mitt yrkande genom att koppa ihop det med s. k. starköl, därför att han vet, att i den frågan råder det olika meningar. Men just därför att portern står i en klass för sig bland dryckerna och att dess tillverkning främjar en inhemsk odling, kan man komma fram med denna fråga separat utan att avvakta något annat. Man må gärna taga upp den andra frågan sedan. Det har jag ingenting emot.

Jag tycker, att på den punkten skulle man kunna ta sig en funderare över vad statsutskottet sade förr i världen. Vid 1853 och 1854 års riksdag uttalade utskottet, att ett mera allmänt begagnande av gott öl i väsentlig mån bör kunna bidra till önskvärd minskning av bruket av brännvin. Så förståndigt var statsutskottet på den tiden, och det ligger nog en del sanning i dess uttalande. Och vid samma tid eller något tidigare — det var den 12 oktober 1847 — uttalade svenska läkarsällskapet, att den tanken att genom hälsosamma dryckers införande söka undantränga det dagliga bruket av brännvin vore värd all uppmuntran. Jag tror, att det ligger mycket i detta, att man försöker att genom tillhandahållande av en mild och god maltdryck få fram just det nykterhetstillstånd, som både herr Olsson och jag sträva efter att vi skola kunna få konstatera i vårt land. Men ej vinner man det genom att blunda för vad som tages in utifrån och här konsumeras, medan man sätter ett bestämt nej, när det gäller något, som kommer från vårt eget land.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet bara för att konstatera, att det vid det av mig omnämnda tillfället ej var fråga om den där dåliga portern av klass II, utan att det var i den gamla goda tiden, då det fanns, enligt herr Lithanders mening, god porter och gott öl.

Jag skulle också i det sammanhanget vilja säga, att talet om den inhemska odlingen är betydelselöst, såvida man ej menar, att det skall bli en höjning av alkoholhalten även beträffande pilsnerdricka av klass II. Först när det blir fråga om den saken, blir frågan av någon betydelse för den inhemska odlingen, för vilken herr Lithander gjorde sig till förespråkare.

Jag skall ej taga upp någon debatt med herr Lithander om vilket som är bäst och trevligast, ölet eller brännvinet. Jag är ej kapabel till det, men jag har hört av personer, som ha praktisk erfarenhet, att ölfylla alltid är otrevligare än brännvinsfylla.

Herr Nylander: Herr talman! Herr Lithander påpekade i sitt anförande, att detta ej är någon stor fråga, men herr Olsson i Gävle ville synbarligen i sitt anförande göra den till en *mycket* stor fråga för att på det sättet skrämma kammaren med eventualiteten, att hela frågan om maltdrycker av klass III skulle rullas upp. Så ligger det emellertid ej till. Ty det säger sig självt, att det organisatoriskt är en enkel sak att bryta ut denna fråga ur den stora utredningen.

Om man tar del av utskottets betänkande, finner man, att huvudmotivet för avslag på motionen är att söka däri, att vi ha en kommitté, som arbetar på detta område, något som även underströks i herr Olssons nyss hållna anförande. Jag vill erinra om att vi också ha en tullkommitté sedan år 1928, men att icke förty Kungl. Maj:t vid innevarande års riksdag kommit fram med förslag om nog så betydelsefulla förändringar i tulltaxan. Nu skall man visserligen ej jämföra några enkla motionärer med Kungl. Maj:ts högvördiga regering; men jag vill hänvisa till att reservationen går ut på en utredning, och att den saken alltså skulle läggas just i Kungl. Maj:ts hand.

Man får tyvärr räkna med att nästa år få minskade skatteinkomster, och det måste då för en finansminister, vilken regering, han än kommer att tillhöra, bli nödvändigt att söka effektivt utnyttja alla möjliga skattekällor. Med hänsyn härtill har jag ej kunnat finna annat, än att här är ett litet område, där man kan skaffa ökade medel till statskassan utan att på något sätt träda nykterhetsintresset för nära. Redan det, att denna vara nu säljes på apotek, bör vara ett klart och tydligt tecken på, att den många gånger är till nytta, och jag kan ej finna, att den för vårt svenska folk skulle vara farligare än de viner, som nu säljas på motbok.

För mig har emellertid det huvudsakliga motivet varit de finansiella synpunkterna, ty en del av den vinst, som nu går till apoteken, kan lika väl läggas i statskassan, om denna dryck kommer till ökad användning på motbok.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag vill bara, i anledning av vad herr Nylander sist framhöll, erinra om att riksdagen med godkännande av motiveringen till bevillningsutskottets betänkande angående maltskatten har understrukt den mening, som framhållits av departementschefen, att här är ett område, där man utan tvivel kan taga ut mera, och att således riksdagen redan anvisat den vägen, att här kan genom den undersökning, som finansministern uttalat sig för och riksdagen förklarat sig understödja, till nästa år öppnas den möjlighet, som herr Nylander talade så varmt för.

Herr Engberg: Herr talman! Jag tänker för min del rösta med reservanterna och skall därför be att med några ord få motivera mitt votum.

Om det vore riktigt, vad utskottets talesman framhållit, att man genom ett bifall till reservationen på något sätt föregrepe den utredning, som riksdagen begärde år 1928, så skulle jag vara böjd för att instämma i hans slutsatser. Men, mina herrar, är det verkligen fråga om att här föregripa denna utredning, när man från reservanternas sida rätt och slätt hemställer, att portern skall läggas under de bestämmelser, som redan gälla med avseende på vinet? Det betyder, att i den omfattning, som av den år 1928 begärda utredningen kan komma att framgå ändrade bestämmelser med avseende å vinerna, så kom-

*Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsalu
inom landet
av porter
hänförligt till
maltdryck av
tredje klassen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsala
inom landet
av porter
hänförligt till
maltidryck av
tredje klassen.
(Forts.)

ma de att gälla jämväl portern. Jag kan därför ej finna, att en hänvisning till 1928 års utredning är tillfyllest. Detta är mitt ena skäl.

Det andra skälet är, att det icke kan vara något nykterhetsintresse som här äventyras, och att det följaktligen icke är riktigt att, så som herr Olsson gör, låta påskina något dylikt. Han borde vid närmare eftertanke knappast kunna vidhålla detta. Det är ej fråga om att tillhandahålla porter på samma sätt. som exempelvis pilsner tillhandahålles. Det är fråga om att lägga den under samtliga de betryggande bestämmelser, som gälla för åtkomsten av viner. Den skall alltså, när det gäller detaljhandeln, läggas under motbokstvång. Jag kan ej finna, att den ärade talaren skall ha någon möjlighet att övertyga kam-maren om, att detta i nykterhetsavseende skulle kunna åstadkomma någon skada.

Och dock skulle jag, herr talman, ej funnit saken så viktig i och för sig, om det ej tillkomme en avgörande omständighet. Vi se oss om efter möjligheter att begränsa vår import. Vi äro på det klara med att allt vad här göras kan bör göras, när det kan ske på förnuftiga grunder. Det gäller ju ytterst att hjälpa vår riksbank att hålla valutan uppe. Det kan hända, att det ej är så förfärligt stora belopp, som det här kan bli fråga om, men nog måste jag säga mig, herr talman, att om man utan olägenhet kan vidtaga den lilla anordning, som reservanterna föreslå, utan organisationsmässigt förfång och utan nykterhetspolitiskt förfång, men får möjlighet att därigenom vinna en ökad begränsning av konsumtionen av utländsk vara, så finnes intet skäl att ej vidtaga denna anordning.

Jag kan ej heller godkänna den ärade talarens hänvisning till att detta är första steget till en höjning av pilsner av klass II till klass III. Det är ett helt annat problem, som ej har det nödvändiga och nära sammanhang med portern, som den ärade talaren lät påskina.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som göra, att jag för min del kommer att rösta för herr Lithanders förslag, som jag anser vara både klokt och välbetänt och ur valutapolitisk synpunkt nyttigt.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det må förlåtas mig, att jag yttrar ännu ett par ord.

Det är möjligt, att mina synpunkter på vad som är rätt och billigt äro andra än de, som herr Engberg lägger på denna sak. Men jag kan för min del åtminstone ej förstå, att om jag tillmötesgår herr Lithander, herr Nylander och andra, som vilja ha bättre porter, jag sedermera skall kunna med samma styrka som förut ställa mig emot, när folk, som vill ha bättre pilsner av klass II, reser sina krav, enligt min mening, med samma berättigande.

Jag vill i detta avseende, när det nu talas om vinet, också framhålla, att det i utskottet ställdes en fråga till dem, som bruka ha vin på bordet, i anledning av att det framhållits, att portern skulle ersätta vin, om de kunde tänka sig, att de skulle byta ut vinet mot den porter de nu skulle få köpa. Ja, mina herrar, det soliga leende, som drog över deras ansikten, därför att en så dum fråga kunde framställas, kunna ni säkerligen aldrig tänka er.

Herr Lindman: Herr talman! I dessa frågor, som röra öl, vin, brännvin o. s. v., har jag icke brukat uppträda i debatterna. Jag tror knapp, att jag någon gång gjort det, men det är möjligt, att så varit fallet. Jag skall ej heller säga många ord i denna fråga.

Vad jag skulle vilja framhålla gentemot den siste ärade talaren och dem, som stå på samma sida som han, är endast detta: Varför skall man i en tid, när vi laborera med en handelsbalans, som är av den beskaffenhet, att vi ha

ett betydande importöverskott över exporten, varför skall man icke i ett sådant läge försöka att på alla områden begagna det, som produceras inom det egna landet? Jag förstår för min del icke dem, som säga: »Vi tillåta import av vissa mer eller mindre starka drycker. Vi vänja vårt folk att förtära dessa drycker, och vi kunna använda dem men vi hindra och förbjuda dem att använda sådana drycker, som vi framställa själva i vårt eget land.» Nyss nämnde den siste talaren, att om detta förslag leder till något resultat, blir resultatet det, att man kanske får ett öl av något högre styrka än det man nu har. Ja, herr talman, jag menar att det icke vore något ont däri, om man kunde åstadkomma detta, ty då kunde, såsom jag sagt i annat sammanhang och vid andra tillfällen, vi lära det svenska folket att dricka öl i stället för att dricka starkviner. Vi ha icke gjort folket någon skada med detta, men vi ha uppnått en bestämd fördel för vårt lands handelsbalans.

Det är ifrån dessa synpunkter, som jag skulle vilja understödja det förslag, som här blivit framställt i herr Lithanders reservation.

Herr Lithander: Ja, herr talman, detta solskensleende i bevillningsutskottet var framkallat av tanken på bättre porter och icke av tanken på vinet. Jag vill säga, att naturligtvis kan icke porter vid alla tillfällen ersätta vinet och kommer naturligtvis icke att göra det heller, men i många fall kommer det att göra så. Jag vill även tillägga, att det finns arbetare, som när deras ranson per månad är slut, gå och köpa billigt vin. Vore det då någon olycka, om de i stället finge tillgång till en svensk maltdryck?

Den gamle rikshushållaren Gustav Vasa var mån om att det skulle komma fram en inhemsk produktion på detta område. Hade han suttit här i kammaren vid detta tillfälle, hade han alldeles säkert röstat för bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag skulle vilja säga, att både herr Lindman och herr Lithander ha föga kännedom om det folk, som köper vin för att dryga ut sin ranson. De komma säkerligen icke att låta sig nöja med herr Lithanders porter. Jag kan icke i detta sammanhang med anledning av det starka intresse, som denna fråga väckt, dölja för mig den tanken, att anledningen till att frågan nu omfattas med så mycket större intresse än förut, är att Carnegie numera icke vilar i Vin- och spritcentralens, utan i enskilda händer.

Herr Carleson: Herr talman! Eftersom första kammaren redan tagit utskottets förslag, innebär ett bifall till reservationen allenast en opinionsyttring. För min del biträder jag denna opinion varigenom porter med den gamla porterns styrka skulle komma in under vinbestämmelserna.

När herr Olsson i Gävle resonerade som så, att portern icke skulle kunna ersätta vin, utan att de, som vilja spåda ut sina ransoner av sprit, icke skulle nöja sig med porter, borde herr Olsson komma fram till det påståendet, att det icke blir någon nämnvärd försäljning alls av porter. Svenska folket kan nämligen icke utgiva huru mycket som helst på sprit och maltdrycker och viner, utan använder i stort sett en viss del av sin inkomst för dessa njutningsmedel, eller mer eller mindre nödvändiga komplementdrycker för eljest vanliga drycker på bordet. Kommer sålunda vid bifall till motionen en starkare porter att framställas och användas — och att den i dylikt fall kommer till användning bestrides ej från något håll — kommer portern att i viss mån begränsa konsumtionen av andra drycker; och med kännedom om förhållandena och trots det leende, som jag kanske kan vänta mig från herr Olssons sida med tanke på för-

*Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsali
inom landet
av porter
hänförligt till
maltidryck av
tredje klassen.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatt
tillverkning
till avsalu
inom landet
av porter
hänförligt till
maltdryck av
tredje klassen.
(Forts.)*

hållandena i bevillningsutskottet, håller jag före, att den starkare portern komme att intränga på vinets område och begränsa konsumtionen därav.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lithander, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Lithander, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 72 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 8.

*I fråga om
införande av
vedeldning
i ökad
utsträckning
m. m.*

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av dels väckt motion om åtgärder för åstadkommande av vedeldning i ökad utsträckning, dels ock väckt motion angående åtgärder för ökad användning av inhemskt bränsle begärdes ordet av

Herr **Edberg**, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det har många gånger hemställts från vårt håll om åtgärder i motionens syfte; och själv har jag ett par gånger varit uppe hos regeringen och uppvaktat densamma för att begära, att denna fråga skulle beaktas. Alldeles säkert har denna fråga en mycket, mycket stor betydelse, speciellt på de ställen, där det finnes skogar att tillgå. Om en sådan utredning komme i gång och man finge åtgärder vidtagna för genomförande av vedeldning vid statens järnvägar samt enskilda verk och inrättningar, komme det alldeles säkert att lätta på vår arbetsmarknad. Då komme det naturligtvis att bli åtskilliga arbetslösa, som få sysselsättning därmed.

Jag skall här blott taga ett enda exempel. Vid länslasarettet i Jämtlands län har man infört vedeldning och därigenom skapat icke mindre än 1 700 dagsverken per år. Var och en förstår då, vad det skulle betyda, därest vi kommo i gång med vedeldning vid t. ex. statens järnvägar, vid posten, telegrafan och likaså vid landstingens inrättningar o. s. v. Såsom jag förut sagt, skulle det helt säkert åstadkomma lättnad på arbetsmarknaden.

Orsaken varför jag nu närmast har begärt ordet är för att understryka några ord i motionen, där vi hava uttalat en önskan om införande av vedeldning i den utsträckning, som kan befinnas lämplig och möjlig. På denna punkt äro meningarna delade. Vi veta ju t. ex. att generaldirektör Granholm redan i höstas uttalade, att även om han fick veden till skänks, ville han icke använda den vid statens järnvägar såsom lokbränsle. Vi veta också, att detta uttalande upptagits mycket illa ute i landet, och det är sannerligen icke att undra på. Från Norrbottens läns hushållningssällskap har en formlig protest överlämnats till generaldirektör Granholm. Detta var helt naturligt av skäl, som jag senare skall komma in på, nämligen förhållandena i Finland.

Jag hade strax efter detta herr Granholms yttrande ett sammanträffande med några praktiska järnvägstjänstemän, dels lokeldare vid järnvägarna och dels lokförare, och dessa uttalade sin stora förundran över att det kunde fällas sådana ord från järnvägarnas högsta myndighet. Dessa järnvägstjänstemän gjorde det uttalandet, att helt naturligt var det besvärligt, om man använde sig av vedeldning; men att det gick för sig, var man fullt säker på. Däremot var det helt naturligt, att dessa järnvägstjänstemän sade sig icke kunna gå in för att man införde vedeldning vid t. ex. snälltåg eller persontåg, men enligt deras förmenande och såsom jag senare kommer att visa, skulle man kunna använda vedeldning t. ex. på växellok och likaså i godstrafiken på järnvägssträckor, där man icke hade allt för stor stigning, och där man icke behövde hålla så noga på tiden för tågens framförande.

Nu kan det kanske hända, att herr generaldirektören tänkte närmast på huru det var under kristiden, när man på allt sätt, skulle jag vilja säga, försökte fördyra veden; och jag kan med stöd av siffror som försäkras vara riktiga säga, att veden då kostade per kubikmeter, lastad vid tendern, icke mindre än 27 kronor 50 öre. Det är alldeles klart, att om, såsom man väl ändå får hoppas, vedeldning ännu en gång skall komma i gång vid våra statsjärnvägar, skall den bli ordnad på ett mycket mera praktiskt och framför allt billigare sätt.

Jag skulle tro, att det vore nödvändigt, att man på det hållet gjorde en ny utredning, vari man mera praktiskt toge sikte på detta. Jag tror mig kunna säga, att den utredning, som försiggick på sin tid i järnvägsstyrelsen, omhänderhades av sådana personer, som tänkte på att om man införde vedeldning skulle det bli mera besvärligt och mera arbetsamt och därför gingo de naturligtvis in för avslag. Jag tror emellertid, att det mycket väl skulle gå för sig att använda ved vid järnvägsdriften. Jag har också hört lokförare och lokeldare säga, att veden är minst lika bra som Spetsbergskolen. Jag vill erinra om, att innan Sverige engagerade sig för gruvan på Spetsbergen, gjordes det en undersökning av ingenjörer, och dessa förklarade, att Spetsbergskolet var fullt användbart för eldning av våra lokomotiv.

Jag vill också erinra om att man i Finland använder sig av vedeldning vid järnvägen i så pass stor utsträckning, att år 1929 icke mindre än 1 357 196 kubikmeter ved gick åt till eldning vid de finska järnvägarna. Man tycker ju, att det är litet märkvärdigt, att medan finnarna kunna använda vedeldning på sina lokomotiv, så skola icke svenskarna kunna använda samma metod. För försvarsverkens behov användes samma år i Finland icke mindre än 184 996 kubikmeter ved.

För min del har jag den övertygelsen, att kunde vi komma till ett definitivt resultat i denna fråga, så skulle alldeles säkert åtminstone vi norrlänningar kunna se åtskilligt ljusare på framtiden. Det skulle säkerligen skapa en hel del arbetstillfällen för våra arbetare, och statskassan skulle sannerligen icke bli så rysligt betungad, samtidigt som det skulle lätta på vår hårt betungade handelsbalans.

Nu får jag säga för min personliga del, att detta utskottsutlåtande är så

*I fråga om
införande av
vedeldning
i ökad
utsträckning
m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
införande av
vedeldning
i ökad
utsträckning
m. m.
(Forts.)*

väl villigt skrivet, att man icke kan önska sig mera välvilja. Jag förstår också, att utskottet i nuvarande läge icke ansett sig kunna göra något yrkande om bifall till motionen, enär utredningen pågår. I likhet med utskottet vill jag emellertid uttala önskvärdheten av att skyndsamt komma fram till positiva resultat i denna fråga. Jag har också talat med ingenjörer, som speciellt sysslat med denna fråga, och jag har därvid funnit, att saken ligger så till, att om regeringen, som jag hoppas och tror, sätter in sina krafter på detta område, skall det bara vara en tidsfråga, när vi skola kunna börja utnyttja veden bättre i vårt land.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan jag har endast velat föra fram dessa synpunkter. Jag skulle också tro, att det vore lyckligt, om det komme till stånd en opartisk utredning även om vedeldning å lokomotiven för en del av våra statsbanor, framför allt, som sagt, vid växlingsarbetet och på sådana banor, där vi icke ha alltför starka stigningar.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

*Ang. höjning
av tullen å
vissa ätbara
rötter m. m.*

Härpå företogs till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av i väckta motioner framställda förslag om höjning av tullen å vissa ätbara rötter och om införande av en säsongtull å färska körsbär.

Uti förevarande betänkande hade bevillningsutskottet till behandling förehåft

dels följande motioner, i vad desamma avsåge höjning av tullen å vissa slag av ätbara rötter, inkommande under tiden 1 mars—30 juni, nämligen:

de likalydande motionerna nr 13 i första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* och nr 22 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Grimbo och *Olsson* i Kulenbergstorp;

motionen nr 21 i andra kammaren av herr *Lithander m. fl.*; samt

de likalydande motionerna nr 172 i första kammaren av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *N. J. Martin Svensson* samt nr 124 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*;

dels och de likalydande motionerna nr 238 i första kammaren av herr *Johan August Larsson m. fl.* och nr 351 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Tofte-red *m. fl.*, i vad desamma avsåge förhöjd tull å färska körsbär, inkommande under tiden 1 juni—1 september.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 13 och 172 samt II: 21, 22 och 124, i vad desamma avsåge tullen å vissa slag av ätbara rötter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; och

2) att motionerna I: 238 och II: 351, i vad desamma avsåge tullen å körsbär, icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herrar *Lithander*, *Anderson* i Storegården och *Johansson* i Krogstorp, vilka hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 13 och 172 samt II: 21, 22 och 124, besluta, att den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 fogade tulltaxa skulle från och med den dag innevarande år Kungl. Maj:t bestämda, i nedan angiven del hava följande ändrade lydelse:

Sta-
tistiskt
nrTull för
100 kg
krRedovis-
nings-
grundTull-
taxe-
nrAng. höjning
av tullen å
vissa ätbara
rötter m. m.
(Forts.)

Rötter, ätbara, ej särskilt nämnda:
103 nyskördade (färska) och inkommande under
tiden 1 mars—30 juni N 40:— kg kr. 48;

2) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I:238 och II:351, be-
sluta, att till tulltaxenummer 67 i gällande tulltaxa skulle fogas en så lydande
anmärkning:

Anm. För körsbär, inkommande under tiden 1 juni—31 augusti, skall tull
utgå med 30 kronor för 100 kilogram, samt

av herr Nilsson i Hörby utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lithander: Herr talman! Liksom förra året väcktes det i år motioner
rörande vissa säsongtullar, som skulle skydda den svenska grönsaks- och frukt-
odlingen. Genom bifall till Kungl. Maj:ts proposition har riksdagen redan be-
slutat i fråga om de flesta av de åsyftade rubrikerna, men det återstår bland
annat en rubrik, nr 103, som gäller »rötter, ätbara, ej särskilt nämnda: ny-
skördade (färska) och inkommande under tiden 1 mars—30 juni», för vilken
tid man i motion föreslagit en förhöjd tull.

I fråga om dessa rötter äger det rum en icke obetydlig odling inom landet,
vilket särskilt gäller morötter och rädisor. I synnerhet i södra Sverige, i Skå-
ne, har man haft en stark känning av den import, som ägt rum främst från
två främmande länder, och det har varit anledningen till att man bland de
krav, som från odlarehåll framställdes till innevarande års riksdag, även tog
med denna rubrik. Jag nämnde, att det främst var i Skåne, som man haft
olägenhet av den utländska importen, men de importerade varorna ha också
förts till Stockholm, Göteborg och andra platser, där de stora avnämarna, re-
stauranger och dylika, förbrukat åtskilligt av utländska alster av detta slag,
fastän man mycket väl skulle ha kunnat använda svenska rötter, förutsatt
att den inhemska odlingen kunde få skydd just under den tid, då det verkligen
gjorde den bästa nyttan.

För närvarande ha vi en säsongtull från januari till och med juni på 20 öre
per kilogram, och motionärerna ha hemställt, att denna tull skulle ökas till
40 öre under en mera begränsad tid, nämligen från och med den 1 mars till och
med den 30 juni. Det förefinnes här i landet en mycket betydande drivhusod-
ling på detta område, som blir handikappad därav, att den icke har tillräckligt
skydd under den tid, den bäst behöver detsamma.

På nu angivna skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reser-
vationen i moment 1).

Vidare föreligger det motioner om att man även skulle skydda körsbären un-
der tiden den 1 juni—31 augusti. Om man skall differera på betydelsen mel-
lan detta och det föregående yrkandet, så måste det förstnämnda nog anses
vara av primär betydelse. Det är emellertid alldeles givet, att för dem, som
odla dessa bär, måste ett tullskydd under denna tid ha sin betydelse, fastän den
icke kan sägas ha samma valör. Jag ber, herr talman, att få erinra om att
exempelvis i England har man ansett det krav, som framkommit på denna
punkt, vara berättigat, ehuru man där på grund av landets läge har större
möjligheter att odla körsbär. Man har där infört tull för tiden 1 maj—30 juni,
alltså en månad tidigare än här föreslås, men för oss är nog den senare tid-
punkten för tullens ikraftträdande den riktigaste.

*Ang. höjning
av tullen å
vissa ätbara
rötter m. m.
(Forts.)*

Jag ber alltså, herr talman, att även på denna punkt få yrka bifall till reservationen.

Herr *Magnusson* i Skövde instämde häruti.

Herr *Olsson* i Ramsta: Herr talman! Herr Lithander anmärkte i början av sitt anförande, att riksdagen genom beslut i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 3 redan besvarat större delen av de motioner, som avgivits vid årets riksdag med yrkanden om säsongtullar på trädgårdsprodukter. Jag tycker för min del, att herr Lithander med anledning av detta beslut borde kunna känna sig mycket tillfredsställd å trädgårdsodlarnas vägnar. Det var ju en hel rad av trädgårdsprodukter, som då fingo ökat tullskydd genom tilläggstullarna.

Det är som bekant en ganska kinkig sak att införa säsongtullar, och jag skulle vilja hemställa till kammaren, om vi icke, när vi i alla fall ha hela vårt tullsystem under utredning i tullkommittén, vars arbete torde bli färdigt under årets lopp, skulle kunna lugna oss och invänta tullkommitténs förslag just i detta hänseende. Vi komma i denna kommitté naturligtvis att ägna frågan om säsongtullar en grundlig utredning, och vi ha delvis gjort rätt så mycket förarbeten i detta avseende. Jag tror därför, att kammaren gör klokt uti, om den följer vad bevillningsutskottets majoritet har hemställt, då den har yrkat avslag på de här framkomna yrkandena, nämligen om införande av en säsongtull å »rötter, ätbara, ej särskilt nämnda: nyskördade (färska) och inkommande under tiden 1 mars—30 juni» och om införande av tull på körsbär under juni—augusti månader.

Jag ber att få hemställa om bifall till vad utskottet på dessa punkter föreslagit.

Herr *Eriksson* i Toftered: När jag väckte min motion angående säsongtullar på frukt och körsbär, gjorde jag det därför, att jag ansåg, att här fanns ett tillfälle för riksdagen att ge ett stöd åt de små i samhället, om jag så får uttrycka mig, eller åt de ekonomiskt svagaste i samhället. Nu har riksdagen redan tidigare på så vis tillmötesgått motionen, att det har blivit tilläggstull på frukt. Särskilt vad körsbären beträffar vågar jag emellertid påstå, att en tilläggs- eller säsongtull skulle vara ett gott handtag åt de allra svagaste i samhället.

Det talas så ofta här i riksdagen om stugornas folk, och jag vågar påstå, att ett bifall till framställningen om tull på körsbär skulle vara just att hjälpa dessa stugornas folk. Det är nämligen merendels innehavare av egnahems-lägenheter och torpare, som ha brutit och odlat sig en täppa uppe i skogsmarkerna, eller så kallade backstugusittare, som i största utsträckning odla körsbär. De ha gått där på våren och fägnat sig åt den prydnad, som körsbärsträden utgöra för deras täppa, och de ha gått under försommaren och vaktat på dessa bär för att skydda dem mot skadedjur. När de äntligen ha skördat dem och komma till torget för att sälja dem, ja, då är marknaden översvämmad med utländska bär, vilket försvårar avsättningen och trycker ned priserna, och i många fall få de icke sälja sina bär utan få ta hem dem igen och ha dem stående hemma. När de nästa torgdag skola torgföras igen, äro de kanske skämda och förstörda och kunna icke säljas, och odlarna få följaktligen ingenting för dem.

Det kan icke hjälpas, att jag ser saken så, att här har riksdagen ett tillfälle att ge dessa fattiga stackare ett stöd. Det gäller kanske många gånger fattiga änkor, som sitta i sina backstugor med många oförsörjda barn, och dessa fattiga stackare skulle riksdagen här kunna ge ett stöd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Lithander m. fl.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! Jag har vid utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Det åligger mig därför kanske att i någon mån förklara vad som ligger bakom denna reservation. Jag vill då tillkännagiva, att jag inom utskottet yrkat bifall både till motionerna av herr Löfvander m. fl. och av herrar Andersson i Grimbo och Olsson i Kullenbergstorp i ena fallet och till motionerna av herr Johan August Larsson m. fl. och herr Eriksson i Toftered m. fl. i andra fallet; och som ju samtliga motioner avstyrkts av utskottet, har jag reserverat mig.

Jag säger ärligt ifrån, att jag icke så mycket förstår innebörden i de skyddsåtgärder, som motionärerna här begärt. Jag har icke deltagit i avdelningen vid behandlingen av dessa motioner och fått tillfälle att bättre komma in i vad de innebära. Men även om jag icke gjort detta, är jag av den uppfattningen, att med det lilla skydd och det lilla stöd, som trädgårdsodlingen genom ett bifall skall kunna få, skadar man intet intresse alls.

Detta gör i korta drag, att jag säger ifrån, att jag kommer i voteringen att rösta för herr Lithanders m. fl. reservation, till vilken jag yrkar bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten 1) av den utav herr Lithander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i fråga om punkten 2) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten 2) av den utav herr Lithander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Eriksson i Toftered begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) av utskottets förevarande betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i punkten 2) av den utav herr Lithander m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckta motioner om tull å fårkött.

Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.

Ang. höjning
av tullen å
vissa älbära
rötter m. m.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)

I förevarande betänkande, avgivet över två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 237 i första kammaren av herr *Per Gustafsson m. fl.* och nr 228 i andra kammaren av herr *Gardell* i Gans *m. fl.* om tull å fårkött, hemställde utskottet, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *K. Oscar Ericson, Nilsson* i Hörby och *Heiding*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner besluta, att till tulltaxenummer 9 i gällande tulltaxa skulle fogas en anmärkning av följande lydelse:

Anm. För kött av får, inkommande under tiden 1 augusti—30 november, skall tull utgå med 30 kronor för 100 kilogram.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman, mina herrar! Under den hårda tid, som råder för det svenska näringslivet och icke minst för det svenska jordbruket, ha framkommit och framkomma olika förslag, varigenom man på något sätt söker bringa upp en prisnivå, som gör det möjligt för näringslivet att existera. En högre prisnivå är enligt min uppfattning det enda medel, varigenom man någonsin kan ställa jordbruket på fötter. Motionärerna i här föreliggande fråga, som har föranlett detta bevillningsutskottets utlåtande, hava sökt draga sitt strå till stacken genom att föreslå en höjd säsongtull på fårkött.

Bevillningsutskottet har om detta försök sagt följande, efter att hava refererat den sakliga innebörden av förslaget: »Ett bifall till förslaget skulle kunna medföra olägenheter ur handelspolitiska synpunkter. Redan till följd därav har utskottet funnit sig böra avstyrka detsamma.»

Ja, denna fråga såväl som många frågor av samma art har ju varit före många gånger förut, och jag skulle misstänka, att det blir många gånger här-efter också. Så snart man söker slå vakt om en svensk näring, pekar man ögonblickligen på de handelspolitiska konsekvenserna.

Jag vill emellertid erinra om att i den rad av handelsavtal och handelskonventioner, som vi hava fått under de senare åren, fingo vi i fjol också den så kallade Oslokonventionen. Hur ha, mina herrar, de i Oslokonventionen deltagande staterna handlat? Under de sista månaderna förra året, då världshandelserna förändrades från dag till dag i ett tempo, varom vi icke för ett år sedan hade en aning, ha flera av dessa stater vidtagit åtgärder för att skydda sitt näringsliv. Norge har utan hänsyn till Oslokonventionen höjt sin köttull, jag tror till 45 öre per kilogram. Holland har slagit vakt om sitt näringsliv, trots att det undertecknat Oslokonventionen. Belgien, som jämväl underskrivit Oslokonventionen, har med hänsyn till de förändrade tiderna vidtagit vissa åtgärder för att i någon mån mildra verkningarna av den kris, som nu sveper fram över världen. Det är ju tydligen icke Oslokonventionen, som åsyftas här, utan en helt annan handelstraktat, nämligen det finska handelsavtalet. Man skulle råka störa detta handelsavtal genom att införa en säsongtull på fårkött, och om man gör det och den finska handelstraktaten skulle bli uppsagd, gör man gällande, att en svensk industriexport på omkring 40 000 000 kronor skulle bli omöjliggjord.

Jag skall först taga upp det spörsmålet till skärskådande. Jag frågade inom utskottet — jag gör samma fråga här — om det är så alldeles säkert, att denna industriexport blir omöjliggjord. Skall denna industriexport bli omöjliggjord, skall det väl innebära, att det finska folket och den finska nationen importerar dessa varor och betalar högre pris för dem, än vad de behöva göra från ett annat land. Sådant tror jag icke, att läget är. Den finska nationen

och de finska köpmännen köpa nog sina varor, där dessa äro bäst och billigast. Det är säkerligen ur pris- och kvalitetssynpunkt, som den svenska exportindustrien får sälja.

Ang.
ifrågasatt tull
å färfkött.
(Forts.)

Nu säger man: Om vi skärpa tullskyddet, vilket i viss mån kommer att gå ut över Finland, så överflytta finnarna sina inköp till andra stater, där de ur handelspolitisk synpunkt skulle erhålla ett bättre bemötande än från vår sida. Då frågar jag: Var skulle det vara? Tro herrarna, att de skulle kunna köpa från Tyskland? Tro herrarna, att om vi införa denna säsongtull i vår tulltaxa gentemot Finland, denna skulle bli skarpare än vad den tyska tulltaxan för närvarande är även gentemot stater med mest-gynnad-nations-klausul? Ingalunda!

Vart de vända sig, komma samma svårigheter att uppstå. Vi kunna icke lämna ut vårt jordbruk som en subventionsnäring åt den svenska exportindustrien.

Jag skall göra det tillägget, att i vissa fall den finska exporten premieras. Det är icke bara det låga priset, som gör det omöjligt för de svenska jordbrukarna att konkurrera, utan det förekommer i vissa fall även en statspremierad jordbruksexport från Finland.

Är det rimligt, att det svenska jordbruket skall bära denna belastning, åtminstone förrän man sökt skydda det och sett, vart de finska inköpen av industrivaror taga vägen? Jag tror icke på påståendet, att för den händelse vi slå vakt om det svenska jordbruket, som särskilt lider vid den långa ostkusten, så kunde Finland köpa sina industrivaror från annat håll till billigare priser och samtidigt erhålla samma kvaliteter.

Det är även en annan synpunkt, som kommer fram här med oerhörd styrka, och det är, att det svenska jordbruket icke kan fortfara att utgöra kompensationsobjekt. Industrien får på något sätt söka att stå på egna ben, såvida icke det svenska jordbruket med förfärande fart skall gå i sin ekonomiska grav. Det går icke att med små eller stora subventionsbelopp, som skulle röra sig från ett par hundra och upp till 700 kronor per år åt varje innehavare av jordbruk, hålla jordbruket vid liv, om det i öfrigt skall behandlas på detta sätt. Det är omöjligt. Prisnivån måste upp till den grad, att den täcker framställningskostnaderna för jordbrukets alster.

När utskottet säger: »Redan till följd därav har utskottet funnit sig böra avstyrka motionerna», betyder väl detta, att utom de handelspolitiska skälen föreligga även andra skäl. Det tror jag också, och jag vet också, vad de heta. Jag skall icke plocka fram dessa skäl. Jag förmodar, att de komma fram i den fortsatta diskussion, som, enligt vad jag förmodar, här kommer att äga rum.

Men jag vill göra en liten betraktelse över den majoritet, som underskrivit detta utskottsutlåtande. Jag skall icke vara så spydig — ännu åtminstone — mot ett annat parti, som en medlem av detta parti var gentemot mig och mina partikamrater nästan på dagen för fyra år sedan, då vi hade en annan kötttullsdebatt. Men jag kan icke underlåta att göra vissa reflexioner. I första kammaren har väckts en motion, nr 166. I andra kammaren tror jag, att den har nr 222. Motionen i andra kammaren är undertecknad av 50 medlemmar av kammarens högerparti, däribland herrar Carl Arvid Anderson i Storegården och Lithander i Göteborg. I denna motion begär man en förhöjning av smörtullen och tullen å ost av 20 öre. Man önskar och yrkar, att tullen å ost höjes från 20 till 40 öre. Nu finnes det emellertid i det finska handelsavtalets artikel 7 talat om att Sverige har förbundit sig till att icke höja tullen på ost under den tid handelsavtalet gäller. Varför jag frågar herr Carl Arvid Anderson och herr Lithander är därför, att jag förmodar, att då de båda äro motionärer, hava de tagit det finska handelsavtalet i betraktande den gång, då de skrevo under motionen. Men där har man icke ryggat tillbaka för att göra

Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)

detta. Hur står det i samklang med att man i fråga om denna motion icke vågar på grund av det finska handelsavtalet gå in för en tullförhöjning? Jag kan nämligen icke tro, att det ligger till på det viset, att herrarna först sedan kommit underfund med att även den motionen kan väcka till liv diskussion om den finska handelstraktaten, och att herrarna ämnat gå på avslag även på den motionen. Jag försäkrar redan nu, att jag kommer att gå på bifall till herrarnas motion. Varför jag frågat herrar Anderson i Storegården och Lithander är därför, att dessa två herrar tillhöra den utskottsmajoritet, som här med hänsyn till det finska avtalet icke kunnat vara med om ifrågavarande motioner.

Motionärerna här hava begärt en säsongtull för de fyra månaderna augusti, september, oktober och november. Det är den tid, då de svenska jordbrukarna väl egentligen föra det mesta fårköttet i marknaden. Enligt min uppfattning hava motionärerna varit synnerligen blygsamma i sin begäran, ty under de åtta månader av året, då den svenska produktionen kanske icke täcker konsumtionsbehovet, hava de icke avsett att fördyra varorna för konsumenterna. Det är ett skäl, som väl borde tilltala konsumentintresset, vilket nog senare framkommer i debatten.

Jag skall med detta korta anförande, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Ericson i Obergå m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Som motionär skall jag be att få säga några ord.

Produktionen av fårkött i vårt land är jämförelsevis liten. Att så är förhållandet är att beklaga. Fårskötseln är enligt mitt förmenande den gren av boskapsskötseln, som lämnar den bästa avkastningen. Fåret, särskilt det inhemska utgångsfåret, är ett hårdigt och förnöjsamt djur, som har mycket små fordringar på såväl vinter- som sommarutfodring. Att icke fårskötseln blivit mera uppmärksammas i Sverige och särskilt på de platser, där den sämre jorden är belägen, är kanske mest beroende på den hårda konkurrens, som bedrives från utlandet på höstarna, då producenterna fått köttet färdigt till avsalu. För att producera ett billigt fårkött inriktar man avelsarbetet så, att lammen bliva födda i mars och april månader. Dessa unglamm gå sedan tillsammans med modern ute på bete och äro färdiga till slakt på hösten under augusti—november månader. Då lämna de ett härligt och välsmakande kött. Men under denna tid är importen till Sverige mycket stor. Om man jämför t. ex. importen under januari, februari och mars 1931, var importen 50 288 kilogram fårkött, men under augusti till och med oktober var den 315 044 kilogram. Detta är ju en onaturligt och ojämnt fördelad import. Ser man på priset, så är detta lika onaturligt. För unglammet är priset per levande kilogram 91 öre under mars, medan det i oktober är 55 öre. Och för de äldre fåren utgör priset endast 22 öre.

Då kanske någon frågar, varför icke lantmännen i Sverige låta sina får gå till efter jul, när det är högre priser. Jag vill då upplysa om, att när man tar lammet från modern på hösten skall det avvänjas. De första dagarna vill det knappast förtära någon föda, och sedan förtär det endast så mycket, att det håller livhanken uppe. Det har långsamt efter modern och är icke vant vid torrfoder. Detta gör uppfödningen förlustbringande. Hade vi en säsongtull den tid, då vi sälja köttet, vore det annorlunda. Men under särskilt oktober är det nu omöjligt, ty då kommer den ena båtlasten efter den andra med fårkött in från utlandet. Om vi hade en säsongtull, kunde vi därmed få de utländska fåruppfödarna att hålla på sina djur till januari—mars. Varför skola vi föda dem i de månader, då vi måste giva dem icke blott torrt hö utan även kraftfoder, vilket gör, att det är mycket dyrare?

Då bevillningsutskottet förut i år har gått in för en säsongtull t. ex. på färsk potatis och det icke haft några handelspolitiska följder, är det verkligen för-

vånansvärt, att utskottet i fråga om tull på fårkött under fyra månader på hösten satt i fråga, att det skulle hava handelspolitiska följder.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till herr Ericsons i Oberga m. fl. reservation.

*Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)*

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har ju ingen anledning att lägga mig i det kärleksgnabb, som det här uppenbarligen kommer att bli mellan bondeförbundet och högern. Jag skulle ju i förbifarten kunna säga, att herr Nilsson i Hörby bör ju förstå, att om herr Lithander, herr Anderson i Storegården och socialdemokraterna i bevillningsutskottet äro ense, så är betänkandet starkt som Colmans senap och omöjligt att spränga från bondeförbundets sida.

Herr Nilsson i Hörby sade, att den svenska industrien får lära sig att stå på egna ben. Ja, den industri, som det i detta fall skulle gälla, är en exportindustri, som står på egna ben. Den, som ropar efter kryckor här, är uppenbarligen herr Nilsson i Hörby.

Jag behöver icke gå längre in i debatten här än att kort och gott konstatera, att på grund av traktat med ett annat land är tullsatsen på fårkött bunden, och jag tror icke, och utskottsmajoriteten tror icke, att det är opportunt i nuvarande läge att gå in för en linje, som skulle medföra en uppsägning av denna traktat. Det är nämligen så, att det också finns bondeförbundare i andra länders riksdagar, som icke ha några sympatier eller någon känsla för övriga näringar inom landet, som också behöva leva. Och att de äro aggressiva även på den andra kanten, därom är herr Nilsson minst lika medveten som jag.

Dessutom bör också påpekas, att av olika slags kött har fårköttet, jämfört med förkrigstiden, bäst hållit sig uppe i prishänseende och ligger gynnsammare till än åtskilliga andra slag av kött.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! Det var ett djup av okunnighet, som gav sig till känna i det anförande, som herr Nilsson i Hörby höll i kammaren för en stund sedan. Jag beklagar, att han icke vid förhandlingarna i utskottet kunnat sätta sig in i innebörden av de motioner, som vi där behandla. Han vill göra gällande, att jag skulle vilja vara med om att över lag höja tullsatserna på ost, för vilket också hinder skulle föreligga i den finska handelstraktat, som behandlades av 1928 års riksdag.

I denna handelstraktat finns en bestämmelse, som lägger hinder i vägen för ett bifall till nu förevarande motion. Den bestämmelse, som finnes offentligt angiven i denna traktat, är emellertid icke den mest avgörande i detta fall, utan till denna handelstraktat är jämväl fogad en hemligstämplad notväxling, som i det stycket ännu starkare binder vår handelsfrihet på denna punkt. Det är uppenbart, att om man ingått ett avtal med en främmande stat, måste man respektera detta avtal under den tid, det gäller. Man kan mycket väl framlägga en motion och i denna motion begära en skrivelse till Kungl. Maj:t, att det upptages förhandlingar med ifrågavarande stat om att denna stat ger oss den handelspolitiska frihet, som erfordras för åtgärdens vidtagande. Annars kan man gå den andra vägen och i stadgad ordning säga upp traktaten. Man har också från bondeförbundets sida väckt en motion, vari påyrkas ett uppsägande av alla våra handelstraktater. Efter den tidsfrist, som är stadgad i traktaten, utlöper då denna, och det är givet, att vi därefter ha vår fulla frihet. Men så länge traktaten gäller, äro vi bundna.

Hade herr Janne Nilsson i Hörby velat läsa de motioner, som han varit med om att behandla i bevillningsutskottet, borde han väl känna till skillnaden mellan denna motion och den motion i fråga om höjd osttull, som väckts av högerpartiet. Det är förvånande, att han här i kammaren vill stå och tala om, hur illa

Ang.
ifrågasatt tull
å färskött.
(Forts.)

han studerat de handlingar, som ligga till grund för bedömandet av dessa spörsmål. I högermotionen är icke föreslaget tullförhöjning för emmenthalost, en ostsort, i fråga om vilken tullsatsen är bunden av det finska handelsavtalet. I övrigt står det oss fullkomligt fritt att höja tullsatserna både på smör och ost. Vi äro icke bundna i det fallet utan ha full handlingsfrihet på detta liksom på åtskilliga andra områden, där vi naturligtvis kunna vidtaga tullförhöjningar, om vi vilja detta. Jag tycker, att detta klart och tydligt vederlägger det tal, som herr Nilsson i Hörby förde angående utskottsmajoritetens rädsla för att en dylik åtgärd skulle menligt inverka på vår export av industrivaror till Finland. Ingen i bevillningsutskottet har anfört den motiveringen för avslag, mer än herr Janne Nilsson i Hörby. Vi ha fria händer att höja våra jordbrukstullar, utom i fråga om kött samt en ostsort. Att jag, för min del, är beredd att taga de konsekvenser, som en förhöjning av våra jordbrukstullar kan medföra i fråga om handelspolitiska stridigheter, det har jag vid flera tillfällen talat om här i denna kammare, då vi haft sådana frågor före.

Denna tullmotion kan vara hur berättigad som helst ur jordbrukssynpunkt, men det är i nuvarande läge omöjligt att bifalla den. Man måste då göra om sitt yrkande, om man har någon mening med motionen, så att man hemställer hos regeringen, att den genom förhandlingar skaffar oss den frihet, som vi för närvarande icke ha, att höja våra tullar i det hänseendet.

Jag tycker icke denna fråga för närvarande är värd, att man ödslar flera ord på den. Hela vårt handelspolitiska handlande, som säkerligen är en mycket viktig fråga i nuvarande tid, bör naturligtvis tagas upp i ett större sammanhang, om icke vid annat tillfälle så möjligen, när vi få till behandling de motioner från högern och bondeförbundet, i vilka föreslås att lägga i regeringens händer vidare möjligheter att höja tullarna och där man vill ha vidare möjligheter för vår handelspolitik. Då kan en dylik debatt tagas upp i vidare omfattning. Denna motion är så avfattad, att det på grund av traktatsrättsliga hinder är omöjligt att bifalla den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Den föregående ärade talaren har berätt om sak, som jag tänkt yttra mig om. När herr Nilsson i Hörby efterlyste, huru vi i vår motion kunde yrka på att tullen på ost skulle höjas och samtidigt icke togo hänsyn till det finska handelsavtalet, skall jag be att till kammarens protokoll få anförd artikel 7 i det finska handelsavtalet. Den lyder sålunda: »Sverige förbinder sig att under detta avtals giltighetstid icke företaga sådan ändring i nu gällande svenska tullsats å ost, att därigenom en höjning skulle drabba från Finland härrörande emmenthalost.» Den motion, jag skrivit under, är likalydande med motionen 166 i första kammaren. Där står på sid. 4: »Med hänvisning till vad ovan anförts beträffande smöret samt med de inskränkningar, som betingas av det svensk-finska handelsavtalets undantagsklausul för från Finland härrörande emmenthalost, vilja vi därför tillstyrka en fördubbling av de nuvarande tullsatserna å dessertost och annan ost till 40 öre.» Jag tror, att vi därmed tryggt vårt samvete fullt och helt, och den erinran, som herr Nilsson i Hörby gav oss, kunna vi följaktligen taga med stort jämnmod.

I fråga om köttet är det, vill jag minnas, en månads uppsägningstid, för den händelse vi skulle höja tullen på kött. Det kan man alltså med herr Nilssons i Hörby utgångspunkt göra, om man ser bort från att det här gäller en handelstraktat, där det finns både en debetsida och en creditsida. Om man finner, att det hela ur olika synpunkter skadas mycket, genom att en detaljtätgärd vidtages, då vidtager man icke denna detaljtätgärd, om man vill handla förståndigt och klokt, och det är, herr talman, vad vi i föreliggande fall sökt göra.

Jag kan icke neka till att det förvånar mig, att herr Nilsson i Hörby, som

dock hört debatten i bevillningsutskottet, här berört denna fråga såsom han gjort. Han skulle varit fullt försvarad med att han efter de skäl, som blivit framhållna i utskottet, utöver vad man i kammaren kunnat anföra, där man i fråga om handelstraktaten ju måste uttala sig med en viss försiktighet, icke vidare ginge in på ämnet.

Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)

Jag skall icke, herr talman, utöver detta taga kammarens tid vidare i anspråk.

Herr Edberg: Herr talman! Det har upprepade gånger i denna kammare framhållits, att man måste taga hänsyn till gällande handelstraktater, när vi skola fatta beslut i jordbruksfrågor. Nu senast meddelade herr Anderson i Storegården, att vi äro bundna av den tyska handelstraktaten. Ja, herr Anderson är ju sakkunnig på detta område, ty han har varit med vid denna traktats uppgörande. Därför känner han till, hur bundna vi blivit av denna traktat. Vad jag vill säga, är, att jag förmodar, att herrarna senare under riksdagen få tillfälle att fatta ståndpunkt till dessa handelstraktater, när vår motion kommer före, och jag vill innerligen hoppas, att herrarna i denna kammare, icke minst herr Anderson i Storegården, även tänka på dessa handelstraktater, så att man åtminstone kan komma till det resultatet, att vi kunna få handelstraktater, som passa både jordbruket och industrien.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! När herr Lövgren sade, att det finns bondeförbundare även i andra länders parlament, så kan han ju ha rätt i det. Det finns också gott om socialdemokrater i andra länder, i Frankrike, Belgien och Tyskland, men där driva de icke samma taktik mot jordbruket som här i Sverige. Det är skillnad på socialdemokrater ibland.

Jag vill erinra herr Anderson i Storegården om att, vad han sade, kan man läsa i motiveringen, men det står icke i klämman. Där yrkas helt enkelt att tullen å dessertost och å annan ost skall höjas. Om vi icke på bondeförbundshåll kunnat skriva riktigt, drar jag också i tvivelsmål, om högern kan skriva riktigt. Men jag är ju på det klara med, att vi bondeförbundare aldrig kunna skriva, så att det passar herr Anderson i Storegården.

Herr Lithander uttalade sin förvåning och sade, att man kan göra vissa beräkningar och spekulationer om följderna av ett beslut i detta fall. Herr Lithander har ju alltid uppträtt som en skyddsman i de frågor, som jag kunnat följa, sedan jag kom in i riksdagen och till och med ensam gått in för snart sagt vilka skyddsåtgärder som helst. Jag trodde därför sannerligen icke, att jag skulle få bevittna det för mig förvånande faktum, att bondeförbundarna skulle kunna hitta på en sak, där herr Lithander icke ville vara med om skydd.

När herr Lithander och herr Anderson i Storegården säga, att utom det att denna motion är dåligt skriven, så lägger det finska handelsavtalet hinder i vägen för ett bifall till densamma, vill jag framhålla, att när det finska handelsavtalet togs här i kammaren — det var den 14 mars 1928 — då hade det föregåtts av en debatt den 29 februari 1928, däri bondeförbundet av olika anledningar fick ganska bra påskrivet just från det håll, där herr Anderson i Storegården hör hemma. Men det var andra orsaker, som gjorde, att bondeförbundarna handlade, som de gjorde. När emellertid den finska handelstraktaten var före, uttalade herr Lindman, att när i riksdagen och i det parti, som herr Nilsson i Hörby tillhör, finns majoritet för högre köttullar, då har riksdagen fullkomlig frihet att åsätta sådana, och därav följer icke något annat, än att i så fall man från finsk sida kan uppsäga traktaten efter en månad i stället för efter sex, om man vill. Jag skulle vilja säga, att i det parti, jag tillhör, finnes i dag majoritet för högre köttullar, men i herr Andersons i Storegården parti är

*Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)*

det sämre ställt, ty där har den mening, som företrädades år 1928, nu frångåtts. Herr Anderson i Storegården utgår ifrån, att det finska handelsavtalet blir uppsagt, i och med att vi taga denna köttull. Det är ju icke så säkert. Det hänger på finnarnas egen uppfattning. Från svensk sida är avtalet icke uppsagt. Från svensk sida har visserligen, om ett dylikt beslut fattats, vidtagits en sådan åtgärd, att finnarna kunna säga upp avtalet, men om finnarna göra det, därom veta vi ingenting.

Man resonerar, som om den åtgärd, vi föreslagit, endast vore riktad mot Finland. Men om herrarna göra sig besvär att läsa den enligt herr Andersons i Storegården uppfattning dåligt skrivna motion, som ligger till grund för detta utskottsutlåtande, så skola ni där finna en statistik, som är riktig och varav framgår, att utom Finland även Estland är en stat, som exporterar fårkött hit på ett sådant sätt att det blir till skada för de svenska jordbrukarna och producenterna. Skall importen av billiga jordbruksprodukter få fortgå alldeles ohämmad, kommer detta att gå ut över alla inom jordbruket, även arbetarna. Varken våra jordbrukare eller våra jordbruksarbetare ha för hög levnadsstandard, men icke ens den låga standard, som finnes, kan upprätthållas, om nuvarande förhållanden få råda. Det är ett faktum, som man icke behöver bo på landsbygden för att komma underfund med.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Storegården: Herr talman! Det är ganska egendomligt, att det i detta fall icke går att få herr Nilsson i Hörby att förstå, vad frågan innebär. Jag vill ställa till honom den direkta frågan: vill han gå in för att riskera vår handelspolitiska prestige genom att, om det skulle bli tvist om traktatens innehåll, man skulle hänskjuta den till en skiljedomstol och äventyra, att skiljedomen skulle gå oss emot? Det är icke på det sättet, att man skriver under en traktat bara för ro skull, utan man är också skyldig att hålla vad man i det fallet skrivit under.

Herr Edberg kanske jag skulle kunna få ge den upplysningen, att det är icke den tyska traktaten, som beröres av detta förslag, utan det är den finska. Denna traktats tillblivelse har jag ingalunda varit med om, utan den är uppgjord av den förra Ekmanska regeringen, och den verkställande mannen, den som undertecknade densamma för Sveriges del, var dåvarande utrikesministern Eliel Löfgren.

Jag vill också nämna, att vid tiden för denna traktats ikraftträdande framfördes det en motion från högerhåll, varigenom man ville åstadkomma en generell förhöjning av köttullen, för att denna skulle kunna träda i kraft, innan traktaten godtogs, medan vi alltså ännu hade rätt till en sådan åtgärd. Efter traktatens ikraftträdande hava vi icke denna rätt, så länge traktaten har gällande kraft. Och då vi nu gått in på den, bör naturligtvis ett upphävande av traktaten icke ske på det sättet, att vi bryta emot den — det passar icke en stat, som håller på sin värdighet — utan det bör ske på det sättet, att man i lagstadgad ordning säger upp traktaten eller upptar förhandlingar med den stat, det är fråga om, för att få till stånd de ändringar, man vill ha. Det är detta enkla faktum, som det synes vara alldeles omöjligt att få herr Janne Nilsson i Hörby att förstå.

Frågans vikt och betydelse har betydligt förminskats, sedan vi fått de köttkontrollbestämmelser, som genomfördes för några år sedan. Dessa kontrollbestämmelser hava i stora delar av landet verkat ganska tillfredsställande, inom de delar av landet nämligen, där bestämmelserna strikt och noga efterföljas. Jag har här i min hand en statistik över den sammanlagda importen av utländskt kött för hela förra året. Det framgår därav, att sådant kött, som det i detta fall är fråga om, importeras i ganska obetydliga kvantiteter i jämfö-

relse med salt fläsk, vilket utgör en stor införselartikel från Amerikas förenta stater. Hela den sammanlagda kvantiteten importerat nötkött uppgick exempelvis i fjol till omkr. 349 000 kilogram, en i och för sig ganska betydande kvantitet. Men av dessa 349 000 kilogram kommo icke mindre än c:a 348 000 kilogram över Haparanda. Det är ju alldeles uppenbart, att denna import också kan bero på att man i vissa delar av landet, efter vad som förljudes, mindre strängt tillämpar den kungörelse angående kontroll och märkning av importerat kött, som riksdagen för några år sedan beslutade.

Jag har ingenting i sak emot att genomföra tullåtgärder; om vi hava rätt till det, kan jag vara med om att göra det. Och jag kan trösta herr Nilsson i Hörby med att, därest 1928 års tullkommitté någon gång får fram något förslag, så skall han i detta förslag finna, att jag förordar en högre tullsats på kött, d. v. s. icke bara på fårkött utan även på andra sorters kött. Men jag kommer aldrig att förutsätta att det förslaget skall genomföras emot gällande överenskommelser med främmande länder, utan jag förutsätter naturligtvis, att staten vid det tillfället skall iakttaga de juridiskt oklanderliga formerna för ett sådant förslags genomförande. Det är detta, som herr Nilsson i Hörby glömt bort vid bedömandet av denna fråga, och det är en ganska viktig omständighet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lithander: Herr talman! Jag är ledsen, att jag icke kan göra herr Nilsson i Hörby till lags. Jag vill endast gent emot herr Nilsson i Hörby hävda den uppfattningen, att man får ändå lov att tänka sig för litet, även när man gör ett yrkande om högre tull. Och jag är moderat tullvän.

Artikeln 17 i det finska handelsavtalet stadgar emellertid, att för den händelse någon gällande svensk tullsats å kött skulle höjas, så förbehåller sig Finland rätt att uppsäga detta avtal att upphöra att gälla *en* månad efter skedd uppsägning. Där är alltså, som herrarna finna, alldeles särskilt skarpt poängterat, att om en tull av den speciella innebörd, som herr Nilsson i Hörby här påyrkat, skulle införas, så äro finnarna så emot detta, att det enligt avtalet berättigar dem att uppsäga avtalet med endast en månads frist. Enligt statistisk årsbok hava vi under år 1930 — det senaste år, för vilket dylik statistik finnes tillgänglig — importerat varor från Finland för 13 miljoner kronor och skickat till dem varor för 36 miljoner kronor. Året förut, 1929, hava vi från Finland tagit in varor för 10 miljoner kronor men skickat till dem varor för sammanlagt 49 miljoner kronor. Problemställningen är alltså den: skola vi här vedervåga stora och viktiga intressen för att man från visst håll vill ha igenom en enda sak, som man fäster mycket stort avseende vid? När vi haft att behandla detta ärende under ansvar och försökt komma till vad som vore förståndigt och riktigt, hava vi kommit till den uppfattningen, att vi icke hava rätt att taga detta steg, huru varma tullvänner vi än äro i övrigt, därför att det skulle bliva landet som sådant, som förlorade på det.

Må det tillåtas mig, herr talman, att med några ord ytterligare beröra en sak, som jag även berörde i utskottet, när vi där kommo in på samma ämne. Det är det, att när man har att bedöma tullfrågor, får man icke se saken ensidigt. Anledningen till att jag icke kunnat följa den ärade reservanten är kanske den, att han uteslutande är så direkt inriktad på vad som kan främja jordbruket men alldeles bortser ifrån vad som samtidigt behövs för att främja industrien. Jag vill därför även här i kammaren och till protokollet säga vad jag redan sagt i utskottet, nämligen att man icke får se bort ifrån den samhörighet, som gäller mellan industrien och jordbruket. Om det skulle lyckas att lägga stenar i vägen för industrien genom sådana yrkanden, som här i kammaren många gånger gjorts av ärade medlemmar av bondeförbundet, vilka

Ang.
ifrågasatt tull
å fårkött.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt tull
å färskött.
(Forts.)

yrkanden taga sikte enbart på jordbrukets bästa men gå emot vad som kan vara ägnat att främja industrien, vart komme vi då hän? Det kommer ju, enligt vad jag tror, dess bättre icke att lyckas, men om så vore, att man lade sådana stenar i vägen för industrien, om man sålunda i denna fråga fattade beslut utan att bry sig om, att man genom ett sådant beslut skulle skada industrien, vad bleve då följden? Jo, följden bleve den, att den beskattning, som nu i så väsentlig grad inom kommuner och städer bäres upp av industrien, den skulle då i första rummet överföras på den bofasta befolkningen, den fasta egendomen, bönderna ute på landet och fastighetsägarna i städerna. Allt vad som på det sättet kunde beskattas finge då i första hand taga den börda, som industrien icke skulle mäktat bära.

Vi få lov att se problemen i deras helhet och förstå, att vi höra samman här. Vi få lov att tänka, icke bara på den egna klassen utan på alla samhällsklasser inom riket. Detta, herr talman, har varit anledningen till att vi icke kunnat se bort från vad som skulle bli följden, om man här gäve sitt bifall till detta förslag. Och det är nog så, som en talare här sagt, att när vi se saken på det sättet, så äro vi lika starka som Colmans senap. Men jag har icke, herr talman, velat vara lika skarp i mitt uttalande, som senapen är, utan jag har försökt att så fogligt jag kunnat ge fakta för detta.

Herr Månsson i Furuvik: Herr talman! Detta är en mycket liten fråga, och jag har varken deltagit i den förberedande behandlingen eller tidigare haft för avsikt att yttra mig i debatten här. Men det har under denna debatt förekommit ett par yttranden, som jag anser vara sådana, att jag bör blanda mig i debatten.

Det är ju bekant, att färskötseln här i landet på sätt och vis är i utdöende. Om det än å andra sidan kan sägas, att det på några gårdar, Klavreström och andra, äger rum en förädlingsverksamhet på området, så är ju i det stora hela denna näringsgren synnerligen obetydlig. Men det är nu icke det avgörande för mig. Vad jag velat yttra mig om är för det första det, att om vi skola ha handelstraktater, så böra vi i alla fall hålla dem eller också säga upp dem på ordentligt sätt. Jag har ju gång efter annan, då vi här i riksdagen behandlat handelstraktater, haft tillfälle träda upp och säga min mening om dem, nämligen att de i allmänhet knappast äro värda det papper, som de äro tryckta på. Jag har sålunda ingen vidare stor respekt för systemet. Men när man nu har ingått traktater, så bör man väl i varje fall hålla dem, och man bör icke här i kammaren stå upp och rekommendera provokatoriska åtgärder i syfte att få dem brutna, när man själv icke vill direkt säga upp dem. Jag bara undrar, vad min vän från Hörby skulle säga, om vi här gång efter annan i kammaren från socialdemokratiskt håll och från Kilbomspartiets sida — jag undviker med avsikt ordet kommunister — skulle få höra proklamationer och uppmaningar att bryta arbetsavtalen. Vilken ordning skulle det bli i vår export och vilken ordning i våra fabriker och vårt näringsliv, om en sådan taktik skulle tillgripas, och vilken ordning bleve det då i samhället?

Jag har tagit till orda därför att detta är ett utslag av den svarta anarkismens anda, som vi se breda ut sig bland en del bondehopar ute i Europa, både i Österrike och i Finland och på andra håll. Vi ha icke haft någon sådan svart anarkism bland arbetarna här, och jag tror icke, att bönderna äro i den ställningen, att de behöva räkna sig till de svarta fanornas folk ännu så länge. Det kan ju bli rätt så svårt framdeles, men i varje fall tillhöra icke herrarna från Hörby och deras likar dem, som äro så nödställda.

Så sade herr Nilsson i Hörby några ord om att socialisterna i Sverige icke äro lika socialisterna i andra länder. Nej, det kan jag ju i viss mån gå med på, därför att i varje land äro bondeförbundarna heller icke lika dem i andra län-

der, och högern är icke heller lik högern i andra länder. Jag förstår icke, varför socialistpartierna skulle vara alldeles lika i alla länder, även om deras program i stort sett är gemensamt. I somliga länder ligger det ju så till, att man måste säga, att arbetarnas ombud i stort sett hava tappat taget. Så långt hava vi ännu icke kommit i Sverige, delvis beroende på att vårt land är så avlångt, att vi här leva under helt andra klimatiska och övriga betingelser, än man gör i dessa länder, där man genomfört ett slags överklasskommunism. Ty något annat är det icke, som vi se införas i Europa inför våra ögon.

Jag tänkte icke gå in på någon principiell tulldebatt här. Var och en förstår ju, att denna motion hava aldrig bondeförbundarna avsett att få genomförd, utan den är bara ett litet, vad danskarna på sitt mjuka språk kalla valflask eller, uttryckt på vårt hårda språk, en liten kniv att kittla högern under hakan med i valrörelsen. Man skall därmed dra några oresonliga och enfaldiga över från högern till bondeförbundet. Och om högern eller bondeförbundet har dem kan jag ha mycket liten anledning att intressera mig för, så att jag skall icke blanda mig i den striden.

Men jag vill bara säga det, att utom detta är denna motion därtill bottnande i en mentalitet, som nu har avskaffat världshandeln, praktiskt taget, som har förvandlat den där gamla världsmarknaden till ett system av cellfängelser, där handelns gamla, fria ström icke längre kan rinna igenom de otaliga cellerna, utan den är stoppad. Det har bragt en otrolig olycka över världen detta tullsystem. Det har störtat det gamla kapitalistsamhället till den grad, att det är omöjligt att återuppbygga det. Och det torde icke ens hjälpa, även om herr Lithander och bondeförbundarna gå över till den renaste frihandel. Ty så förvänt är det nu, att det tar åtminstone femtio år att avskaffa de nuvarande tullarna, varför vi icke kunna drömma om världshandelns återställande med det nuvarande tullsystemet och icke drömma om att i vår livstid få bort detta tullsystem. Denna mentalitet har därtill slagit in på helt andra vägar och förvandlat själva idéerna rörande samhället i folkrepresentationerna. I stället för att dessa valts på program och dragit in som industrialismens förkämpar, som talat om konkurrens och frihandel och att näringslivet fritt skulle få utveckla sig, så vad är det för en anda, som denna motion djupast inne bottnar i? Det är ingenting annat än den fräckaste överklasskommunism, sådan denna håller på att orientera sig ute i Centraleuropas länder och överallt. Det är en ren parallell till det gamla frälsets uppväxt över allmogens huvud. Det är en grupp, som bildar sig ibland befolkningen, en politik, som denna grupp för, som de pretendera på att andra skola vara ovillkorligen skattskyldiga under. Men de andra skola icke erhålla någonting motsvarande. Det har sett oerhört oskyldigt ut från början, men det har fört oss fram till en fullständigt ny samhällsordning eller, rättare sagt, samhällsomstörtning. Det såg på alldeles samma sätt förskräckligt oskyldigt ut med Österns frälse, det värsta frälse vi haft i Europa, när det började. Skillnaden mellan bönder och det blivande frälset var till och med den gången den, att det blivande frälset stod i viss mån i sämre ställning än bönderna gjorde. Ty bönderna hade den gången efter detta frälsses bildande sina gårdar med skatterätt, med äganderätt, och styrde sig själva i sina häradsdomstolar, under det att de blivande frälsemännen bara hade sina större gårdar, som de fingo som belöning för deltagande i korstågen. De hade dem bara i förläning på behaglig tid och dömde icke sig själva vid sina häradsrätter utan dömdes vid markgrevens hovrätt.

Men hur det var, lyckades de vränga det därhän, att de genom denna skillnad mellan bönder och blivande frälse klättrade upp över allmogen med det resultat, som varenda en känner till. Det är en fullständigt parallell förvandling i det som nu pågår, fullständigt parallell med den som pågick, och jag säger bara, att nu är det tid till att göra bokslut och göra slut på detta och se efter,

Ang.
ifrågasatt tull
å färkött.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt tull
å färköll.
(Forts.)

huru mycket den ena näringen erhållit i understöd och huru mycket den andra näringen erhållit. Det är en sak, som vi få lov att tänka på, även om socialdemokraterna i vissa länder — jag vet för resten icke vilka som åsyftades, ty både i Österrike och Tyskland och i Polen kämpa de bara efter sin förmåga och sitt förstånd emot denna tullutplundring och beskattning av de breda lagren — även om de icke hava fullt så stora möjligheter i det ena landet som i det andra. Men jag säger, att det måste absolut bli stopp för detta, att överklassen bygger ett kommunistiskt samhälle för sin räkning precis som frälset byggde ett överklassamhälle för sin räkning. Skola vi hava ett kommunistiskt samhälle, som herrarna hålla på att införa, skall jag be, att arbetarna också få vara med om det, och att det icke blir ett privilegium för en klick.

Herr talman, jag ber om bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är ju klart, att denna fråga icke är så stor, och vi hava ju heller icke mycket får i Malmöhus län, ty hade så varit fallet, hade vi väl fått påskrivet för det, liksom när det gällde sockerbeter och vete. Nu är det andra provinser i Sverige, som denna lilla fråga berör, och då kan jag opartiskt yttra mig i den här saken. Jag vet icke, hur herr Lithander kan vara så säker på att finnarna säga upp handelstraktaten med Sverige om vi bifalla detta lilla förslag; det vet varken herr Lithander eller jag. Icke alls, och herrarna voro ju icke så rädda 1928, när vi kommo med en hel lång motion om tullar på kött, sedan traktaten var ingången. För övrigt är det nog litet egendomligt, att man talar om att man icke skall röra vid traktater, ty den traktaten är sådan och den är sådan, och om man tangerar den, är det så ytterst farligt. Ja, nog har jag stått så många gånger och sagt, att vi duga icke till att avsluta traktater, ty så länge vi hava en enda genomgående tulltaxa, skola vi icke befatta oss med den saken. För övrigt vill jag, när herr Lithander särskilt underströk, att vi sålde mera till Finland än vad vi köpte, fråga, huru var det med förhållandena, när vi gjorde om den sista tyska handelstraktaten, herr Lithander? Den gick han med på, men då köpte vi för $2\frac{1}{2}$ gånger så mycket från Tyskland som vi sålde dit. Det sade herr Lithander icke en smula om den gången.

Nu talas det mycket noga om, att det skall vara ett samlande jordbruks- och industriintresse. Jag är icke motståndare till det, herr Lithander, men det är väl därmed icke underförstått, väl ändå kanske icke av herr Lithander, att det är jordbruket, som skall komma och draga veven av det hela. Nu förklarar herr Lithander, vad beträffar smör- och ostmotionen, att där hade man skrivit det klart. Vi togo alldeles fel. Genom att taga undan de där omskrivna ostsorterna preciserade i traktaten med Finland, herr Lithander, kom man mycket värre i saken då än man kan tänkas göra nu. Ty då hade vi en hel rad av stater, som vi avslutat traktater med, och det fanns något som hette mest gynnad nation. Då kom man ur askan i elden. Så för all del håll icke på det skälet, ty det gör det onda sju resor värre. Det är egendomligt, att man icke vågar röra sig i en så liten detaljsak utan att taga till traktatfrågan och jag tror icke, att andra parlament hade gjort så stor affär av det. Man hade icke gjort någon stor historia därav utan helt enkelt väntat och sett vad andra sidan hade gjort. Det är det hela, och så tycker jag också, att man kunde fått reducera detta spörsmål till sina mycket små proportioner. Denna tull är blott föreslagen för fyra månader av året, när den svenska produktionen utsättes för ett oerhört tryck från andra länder. Då är det en synnerligen umbärlig vara under dessa månader. Alla de andra åtta månaderna äro totalt fria för konsumenterna. Då kunna de göra vad de vilja, och jordbrukarna hava icke det minsta däremot. Jag tror, att de få verkligen moderera sig litet efter tiden.

Så fingo vi en uppsträckning för att det var en sådan detalj, det var en så

liten sak, men, herre gud, herr Lithander, hur många gånger har han själv icke kämpat i detaljfrågor. Ingen ledamot i denna kammare har talat om detaljer så mycket som han, så att om vi hade fått den förebräelsen från andra, hade det känts mycket djupare, och det skulle förvånat mig, om herr Lithander icke även i denna frågas behandling ägnat uppmärksamhet åt detaljerna. Och det håller jag honom räkning för, ty man skall se det lilla lika mycket som det stora, och det lilla kan vara rätt stort och viktigt.

Jag tror icke det vore så stor olycka eller så stor risk, om vi bifölle denna reservation. Men givetvis gäller det icke livet för oss, det begriper jag.

Herr Lithander: Herr talman! Jag kan naturligtvis lika litet som herr Olsson förutsäga, huruvida finnarna komma att säga upp denna traktat eller icke. Men, herr talman, jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att i avtalet står det, att för hela avtalet gäller sex månaders uppsägning, och det enda undantag som är gjort, om man går emot något, är för köttullen. Då hava de velat hava rätt att säga upp på *en* månad, och detta måtte väl i all rimlighets namn mycket starkt markera, att de fästa ett sådant avseende vid detta, att de med stor sannolikhet säga upp traktaten. Det är i alla fall under intryck av dessa två bestämmelser, som vi hava handlat. Jag skall icke tala mer om det här avtalet. Det äro vi bundna vid, och vi hava så gott vi kunnat sökt följa traktaten och dess andemening.

Herr Gardell i Gans: Herr talman! Herr Fabian Månsson hade visst en gång ett jordbruk, som han hade alldeles fritt, men det gick med förlust. Hade han haft det nu, skulle han nog förstått vad denna motion innebär. Vidare framhöll han, att traktater borde hållas. Detsamma var herr Anderson i Storegården inne på. Men vi böra besinna, att sedan vi upprättat handelstraktaten med Finland, hava de infört exportpremier på fläsk, smör och ägg och infört industriexportpremier på Ryssland, och så hava de särskilda handelsklausuler i avtal med de baltiska länderna, så att vi hava kommit i sämre ställning i jämförelse med Finland på det viset. Samma exportpremier på smör och fläsk hava Lettland och Litauen, så att om vi införa en säsongstull här, är det riktigt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Hörby, i anledning varav efter given varsel följande voteringproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang.
ifrågasatt tull
å färskt.
(Forts.)

§ 11.

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 187 i första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 264 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville ofördröjligen föranstalta därom, att den pågående utredningen om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter så snart ske kunde slutfördes, samt därefter förelägga årets riksdag det förslag till åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *von Sydow, Frändén, friherre Lagerfelt, Magnusson* i Skövde, *Petersson* i Lerbäcksbym och *Ljung*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville ofördröjligen föranstalta därom, att den pågående utredningen om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter så snart ske kunde slutfördes i vad den avsåge behövliga ändringar i tryckfrihetsförordningen, samt därefter förelägga årets riksdag det förslag till åtgärder i sådant avseende, till vilka utredningen kunde föranleda; samt

av herrar *Löfvander* och *Gardell* i Gans, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville föranstalta därom, att den pågående utredningen om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter så snart ske kunde slutfördes, samt därefter förelägga riksdagen det förslag till åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lindman: Herr talman! Beträffande den fråga, som nu kommer till behandling i kammaren, skall jag icke uppehålla mig vidlyftigare vid sakens förhistoria, ty utskottets betänkande är så utförligt skrivet, att man ju får, då man läser det, en fullständig bild därav. Jag vill därvidlag endast erinra om, att det nu är över två år sedan Kungl. Maj:t uppdrog åt en sakkunnig — det skedde nämligen den 22 november 1929 — att företaga en utredning, och vad den utredningen avsåg att åstadkomma var ju, att man med en önskad lagstiftning ville hindra »stridsåtgärder för att tvinga den, som står och vill stå utanför en konflikt, antingen att träda in i eller ut ur en av striden berörd organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att underkasta sig ekonomiska uppoffringar för understödjande av endera parten eller att över huvud på ett eller annat sätt deltaga i striden.» Det heter vidare, att »en fredlig medborgare, vilken vill vara neutral i en arbetskonflikt, borde icke behöva utsättas för förluster, ja kanske riskera sin välfärd, genom tvång från andra medborgares sida.»

Nu hava vi i motioner i första och andra kammaren upptagit denna fråga på nytt. När man erinrar sig den debatt, som förekom i fjol i denna fråga,

tror jag, att man har ett ganska starkt intryck av, att man på borgerligt håll hade sympatier för att någonting skulle göras i saken. Sådana sympatier uttalades både från frisinnat håll och från bondeförbundshåll, och jag minns särskilt, hurusom man från det sistnämnda hållet, från herr Olsson i Kullenbergs-torp och från herr Johanson i Hallagården, uttalade sina sympatier. Men även från frisinnat håll uttalades sådana, nämligen från, som jag särskilt minns, herr Carlström och herr Olofsson i Digernäs. Men även den som i främsta rummet förde de frisinnades talan i kammaren i fjol, nämligen herr Andersson i Rasjön, uttalade sig mycket bestämt i saken, nämligen att det var önskvärt, att något gjordes. Han sade, att han var positivt intresserad av en lösning av spörsmålet. Han talade om att de sorgliga övergreppen upprepades och syntes fortfara med stegrad frekvens, men, tillade han, och där kom sålunda hans yrkande fram, ärendet ligger under utredning, och när ett ärende ligger under utredning, brukar man icke skriva till Kungl. Maj:t. Jag vill ju säga, att det är naturligt, och det kan vara rätt till en viss grad, men det hindrar å andra sidan icke, utan det har ofta förekommit, att man skriver till Kungl. Maj:t och begär, att Kungl. Maj:t skall påskynda en sådan utredning. Herr Andersson i Rasjön anförde då också, att ett resultat kunde väntas i en snar framtid.

Det vill förefalla mig, som om den debatt, som sålunda fördes i denna fråga i kammaren i fjol, borde hava kunnat övertyga regeringen om, att den borde söka göra något för att påskynda ärendets behandling. Väl förstår jag, att det är ett ganska besvärligt ärende, som man har att utreda, och jag vill icke på något sätt rikta något klander mot den sakkunnige därför att han behövt tid på sig. Men jag upprepar, att det hade kunnat göras något för att påskynda saken. Den sakkunnige har ju blivit ledamot av lagberedningen, och jag förmodar, att det var på grund därav som regeringen tillsatte ett biträde åt honom, nämligen hovrättsassessor Eriksson, som fick i uppdrag att hjälpa honom med arbetet. Man kunde väl kanske hava väntat, att någon ytterligare åtgärd i den riktningen från regeringens sida hade vidtagits för att bereda den sakkunnige mera hjälp i arbetet. Här tillsattes ju sakkunnigeberedningar och kommittéer, i vilka ofta ingår ett ganska stort antal ledamöter, och då hade det icke varit annat än på sin plats, att man inför de meningsyttringar, som framkommo i fjol från borgerligt håll, hade gjort något för att förstärka beredningen och få fram resultatet fortare. Det är sålunda den anmärkning, som jag riktar mot regeringen, att den icke har besinnat detta och gjort något för att påskynda ärendets behandling. För min del har jag, och jag är säker på att många med mig i denna fråga gjort detsamma, hoppats och trott, att vi i år skulle kunnat få förslag framlagt på riksdagens bord, och det synes mig, som om den frisinnade talare, som jag nyss nämnde, som yttrade sig i fjol och anförde, att utredningen väntades slutförd i en nära framtid, borde kunnat dela denna min uppfattning.

I själva saken, herr talman, skulle jag vilja säga, att nog tycker jag, att vi åtminstone på den borgerliga sidan skulle kunna vara överens om numera, att något bör göras. Ja, jag vill säga, att något verkligen måste göras i denna sak, ty det kan icke bestridas, att svåra missförhållanden föreligga. Jag skall icke taga upp den sanning av exempel, som är bifogad motionen, lika litet som jag skall tala om alla de exempel, som fogades till motionen i fjol och som även framhållits tidigare. De tala ju egentligen för sig själva, och de visa i alla fall det som jag nyss sade, att något måste göras för att råda bot på de missförhållanden, som här uppenbarligen föreligga.

Vi hade i fjol ett utlåtande från socialstyrelsen, och av det utlåtandet framgick, att socialstyrelsen för sin del ansåg, att det var önskvärt, att man skulle göra något. Jag skall icke säga mer om den saken, det framgår av utskottets betänkande, däri man har refererat socialstyrelsens utlåtande från i fjol. Men

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*

(Forts.)

att socialstyrelsen stod på den sidan, att den menade, att något borde göras, är uppenbart. Socialstyrelsen sade t. ex. det, att för staten har den lagstadgade rättsordningens upprätthållande av ålder framstått som en primär uppgift, och det var mot bakgrunden härav som socialstyrelsen uttalade, att frågan borde bli föremål för behandling.

Jag skulle vilja redan nu gent emot dem, som komma att yttra sig i debatten efter mig, men som hava en annan uppfattning än jag, ytterligare stryka under, att när jag talar i denna fråga, avser jag icke, som jag också betonade i fjol, att rikta mig emot fackföreningarna som sådana. Deras betydelse erkänner jag, och den vill jag icke underskatta. Motionen riktar sig för övrigt icke bara mot den ena sidan, utan lika väl mot den motsatta parten, sålunda emot arbetsgivarnas sammanslutningar, när missförhållanden på det området kunna tänkas förekomma. Men, herr talman, fackföreningarnas ledare behärska icke de sina i alla fall. Det finns tillfällen, när de ingripa, men de göra det icke på sådant sätt, som man har rätt att fordra, icke med den kraft och beslutsamhet gent emot dem, som göra sig skyldiga till övergrepp. Dessutom måste man komma ihåg, att vi även ha en annan sammanslutning, nämligen den syndikalistiska, vilken icke följer de råd och anvisningar, som givas av fackföreningarna. Jag skall icke närmare ingå på den roll, kommunisterna spela i detta fall; de tillhöra ju oftast fackföreningarna och bereda säkerligen dessa mången gång stora bekymmer. Även vid sådana tillfällen synes det mig dock, att man skulle kunna förvänta, att fackföreningarna uppträdde med litet större styrka än de nu göra.

Nu är det möjligt, att man invänder, att när det gäller de stora sammanslutningarna, fackföreningarna och arbetsgivarnas sammanslutning, har man att hålla sig till kollektivavtalen, som upprättas mellan parterna och som reglera en stor del, för att icke säga den största delen av deras mellanhavanden. Gentemot detta vill jag emellertid framhålla, att den saken hjälper icke alls, ty på båda sidor om sammanslutningarna stå personer eller företag, som icke tillhöra sammanslutningarna, och det är just dessa, som i särskilt hög grad bli lidande genom de åtgärder, som företagas av de stridande parterna. Jag kan hänvisa till hurusom t. ex. en butiksinnehavare eller någon därmed jämställd person, en mindre företagare eller en byggmästare, som står utanför sammanslutningarna, ofta kan bli utsatt för den mest hänsynslösa behandling, och jag kan peka på, hurusom t. ex. oorganiserade arbetare bli behandlade på samma sätt bara därför att de icke vilja tillhöra fackföreningarna, hurusom man vill tvinga dem att tillhöra en fackförening, som de annars icke skulle vilja tillhöra.

I de stora samhällena, i städerna och i industrisamhällena, förekommer detta, och man tänker nog i allmänhet mest på dem, som äro organiserade i de stora sammanslutningar, jag nyss nämnde. Men vad man ofta förbiser är de förhållanden, som råda på landsbygden. Det talades om den saken i fjol. Jag minns, att herr Carlström i Helgagård var särskilt inne på det kapitlet, och för min del har jag även undersökt och studerat den sidan av saken och funnit, att vad han då uttalade äger sin fullkomliga riktighet. En fackförening i en stad eller ett industrisamhälle breder ut sig över landsbygden, där det finns oorganiserade arbetare av samma slag, och tvingar dessa att tillämpa sådana bestämmelser, som den stora fackföreningen i staden eller i samhället ålägger sina medlemmar. Detta blir mången gång fullständigt olidligt för landsbygdens befolkning, och jag förstår, att man på det hållet reagerar mycket starkt mot dylika ingrepp. Det är ett förhållande, som förekommer dagligen; oupphörligt vidtagas sådana åtgärder ifrån fackföreningarnas sida i de större samhällena.

Själv det förhållandet, att folk skall tvingas in uti en förening eller en

organisation måste jag för min del bestämt reagera mot. Vidare är det orimligt, att personer, som stå helt utanför en strid, d. v. s. en strejk eller en lockout, skola behöva på ett eller annat sätt bli inblandade i striden, personer, som icke ha någonting i övrigt med saken att göra. Slutligen måste det sägas vara ett missförhållande, att personer, som stå utanför striden, skola tvingas att gå med på t. ex. en blockad.

Vad jag nu nämnt har ju icke att göra med själva de stridsmedel, som begagnas av de stora stridande parterna, d. v. s. med vad vi kalla för strejk och lockout o. s. v. Det är något helt annat. Jag vet, att man på socialdemokratiskt håll har påstått — och säkerligen kommer herr Johanson i Stockholm, som skall upp nu strax efter mig att påstå — att missbruk visserligen ha förekommit, men att man icke tager dessa i försvar. Man säger, att i en stor rörelse sådan som fackföreningsrörelsen kan det icke undvikas, att det inträffar en del saker, som äro olämpliga. Ja, det är ju uppenbart, att så kan vara fallet, men om då de som stå i ledningen för de fackliga organisationerna verkligen hade den starka viljan att vid sådana tillfällen taga avstånd ifrån de oegentligheter, som begås, om de ville gå i spetsen, när det gäller att framvisa det olämpliga i fackföreningarnas förfarande, om de ville söka övertyga dem, som missbruka sin ställning, och om de ville leda det därhän, att det icke längre bleve sådana övergrepp, som nu förekomma, då skulle det i alla fall kunna sägas om dem, att de gjort vad de kunnat. När man ifrån fackföreningshåll och från socialdemokratiskt håll söker bagatellisera hela denna sak, underskattar man en viktig omständighet, den nämligen, att dessa åtgärder naturligen ha en stor benägenhet att gripa omkring sig och sprida sig in på andra områden. Och ingen av oss skulle väl önska, att det komme därhän, att man började använda dylika åtgärder på områden, där de nu icke förekomma men där de säkerligen ganska lätt skulle komma in, ifall man endast läte saken ha sin gång utan att ingripa och taga starkt avstånd därifrån.

Jag nämnde, herr talman, i början av mitt anförande, att motståndet ifrån frisinnat håll i fjol hade sin grund däri, att det påginge en utredning och att man väntade ett slut på denna. Nu har, som sagt, ytterligare ett år förflutit, och man har icke kommit till något resultat. Vad som i år alldeles särskilt gör det angeläget, att man vidtager någon åtgärd, är det förhållandet, som framgår av utskottsbetänkandet, nämligen att det i samband med eventuella åtgärder även behövs en ändring i tryckfrihetsförordningen. Utskottet yttrar härom i sitt betänkande: »Inom utskottet har ifrågasatts, huruvida riksdagen borde uttala sig för ett påskyndande av utredningen till den del, denna må beröra tryckfrihetsförordningen, för att därigenom möjliggöra att, om så befinnes lämpligt, redan vid innevarande års riksdag beslut fattas om ändring i denna grundlag till beredande av skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. Men», tillägger utskottet, »det synes oundgängligt, att utredningen föreligger färdig, innan riksdagen tager ställning till spörsmålet om den ifrågasatta eventuella förändringen av tryckfrihetsreglerna.»

Ja, herr talman, så kan man ju säga, och det kan tyckas vara rätt så plausibelt. Men den ståndpunkten har riksdagen icke alltid intagit. Det finnes ganska färskta exempel härpå — om man kan säga, att något, som förekommit år 1924, är färskt, och det måste man väl kunna. Detta år var det nämligen fråga om lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopol-sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv. Det var en utredning gjord, och andra lagutskottet föreslog då, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta fullfölja denna utredning för att därigenom genom lämpligt statsorgan vinna en fortlöpande kontroll över sådana sam-

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.

(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

manslutningar och framlägga det förslag till riksdagen, vartill denna utredning kunde föranleda. Men i motiveringen till detta sitt betänkande uttalar utskottet, att därest en ändring i tryckfrihetsförordningen skulle befinnas erforderlig, önskar utskottet, att förslag därom om möjligt bleve framlagt redan för den då pågående riksdagen, så att icke till följd av underlåtenhet i den delen tiden för genomförande av den tilltänkta kontrollanordningen måtte komma att över hövan förskjutas.

Man finner sålunda, herr talman, att den gången hade utskottet en annan mening, än utskottet har i år. Och icke bara utskottet, ty riksdagen biföll detta förslag, och, än mera, med anledning av riksdagens skrivelse inkom Kungl. Maj:t redan till den då pågående riksdagen med förslag till ändrad lydelse av en viss paragraf — det var § 2 — i tryckfrihetsförordningen, vilket förslag tillstyrktes av konstitutionsutskottet och bifölls av riksdagen.

Jag undrar, vari skillnaden ligger. Nu vill man icke göra en sådan ändring i tryckfrihetsförordningen eller begära att få en sådan ändring gjord. Då gjorde man det, och Kungl. Maj:t skyndade att framlägga ändringsförslag för riksdagen. Och jag är livligt övertygad om att det icke heller nu skulle möta någon svårighet för Kungl. Maj:t, med de krafter, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande, och med biträde av den för ärendets utredning tillförordnade sakkunnige att framlägga ett förslag till ett tillägg eller en ändring i tryckfrihetsförordningen. Det är vad man nu vill skall ske. Man vill, att ett sådant förslag skall begäras hos Kungl. Maj:t och framläggas för denna riksdag. Och om så hade skett — saken har ju förfallit på grund av att första kammaren med en rösts övertikt beslutat i motsatt riktning — hade man i alla fall för denna lag vunnit fem år, eftersom vi befinna oss i den sista riksdagen i perioden.

Jag tror, herr talman, att detta beslut, som kammaren väl kommer att fatta i strid mot vad jag här talar om, är ett beslut, som icke är nyttigt. Jag tror, att det även för dem, som här komma att tala emot min uppfattning, skulle kunna vara ganska nyttigt, om man hade fått några reglerande lagbestämmelser på detta område.

Med anledning av vad jag yttrat, herr talman, ber jag därför att nu få yrka bifall till den av herr von Sydow m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar förste vice talmannen *Nilsson, Holmdahl, Lundquist* i Rotebro, *Laurén, Pettersson* i Bjälbo, *Björkman, Anderson* i Norrköping, *Hollertz, Lilliecreutz, Olsson* i Blädinge, *Svensson* i Betingetorp, *Carlsson* i Solberga, *Wirsell, Waldem, Svedman, Jönsson* i Boa, *Holmgren, Petersson* i Storgården, *Persson* i Fritorp, *Winkler, Månsson* i Erlandsro, *Lithander, Olsson* i Broberg, *Olsson* i Berg, *Wallerius, Leffler, Johansson* i Väby, *Gustafson* i Kasenberg, *Bengtsson* i Kullen, *Anderson* i Storegården, *Nordkvist, Persson* i Grytterud, *Nilsson* i Karlstad, *Persson* i Falla, *Sandwall, Olsson* i Österbo, *Sandström, Wiklund* i Brattfors, *Lindmark, Nilsson* i Antnäs, *Grapenson* och *Lundström*, fröken *Wellin* samt herrar *Lundqvist* i Baggarbo, *Lindskog* och *Weibull*.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Med anledning av den anmärkning, som den senaste ärade talaren riktade emot regeringen, anser jag mig böra lämna några korta upplysningar redan vid debattens början rörande utredningens gång och huru ärendet för närvarande ligger till.

Herr Lindman uttalade, att debatten i fjol bort övertyga regeringen om att den hade anledning att vidtaga särskilda åtgärder för att påskynda utredningen, och herr Lindman antydde i detta sammanhang, att man mycket väl kunnat

tillkalla ytterligare ledamöter att biträda professor Bergendal för att på detta sätt få möjlighet att erhålla arbetet fortare utfört. Jag vill om utredningsarbetets gång allenast nämna, att det under fjolåret förelåg förhoppning om att professor Bergendal skulle kunna slutföra detta arbete under förra höstens lopp. Emellertid inträffade sedermera alldeles opåräknade hinder, som icke sammanhånga med uppdrag, som lämnats utredningsmannen ifrån regeringens sida, vilket gjorde detta omöjligt. Det förhåller sig nämligen så, att professor Bergendal icke kunde erhålla vikarie på sin professur i Lund utan tvingades att under hösten uppehålla densamma, varigenom han hindrades att ägna sina krafter åt det arbete, som denna utredning innebär.

Nu är det, såvitt jag kan förstå, icke sannolikt, att utredningsresultatet tidigare kunnat föreligga, för den händelse ytterligare några personer hade tillkallats för att på det sena stadium, på vilket utredningen befann sig, sysselsätta sig med den. Förhållandet var nämligen det, att under höstens lopp allt material hade samlats och bearbetats, och vad som återstod att göra, då vederbörande icke kunde fullfölja arbetet på grund av andra uppgifter, var det väsentliga, de sista slutförandet, som skulle göras, och som lämpligen borde göras av den, som under två års tid sysslat med detta arbete. Om nya och relativt okunniga personer kopplats in, är det åtminstone tänkbart, att detta snarare skulle förlängt än förkortat tiden för utredningens slutförande.

Nu ligger saken så, att professor Bergendal i början på detta år meddelat, att han hyste de bästa förhoppningar, att arbetet skulle kunna i avslutat skick framlämnas före utgången av instundande april månad.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Anderson* i Norrköping och *Björkman*, nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, med förslag till lag angående ändring i 3 och 17 §§ lagen den 27 juni 1896 om rätt till fiske m. m.;

herrar *Hällgren* och *Törnkvist* i Karlskrona, nr 437, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111;

herr *Carlsson* i Solberga m. fl., nr 438, i anledning av samma proposition;

herrar *Björk* i Tryde och *Björklund*, nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner, nr 126, om ändrad lydelse av mom. 10:o i gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner och nr 155, med förslag till lag om byggnadslån ur kyrkofonden m. m.;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl., nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, med förslag till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m.;

herr *Gustafson* i Kasenberg m. fl., nr 441, i anledning av sistnämnda proposition;

herrar *Bengtsson* i Kullen och *Olsson* i Berg, nr 442, i anledning av samma proposition; samt

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

herr *Carlström m. fl.*, nr 443, angående förbud mot inblandning av natursmör i margarin m. m.

Dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4:37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Herr andre vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Magnusson** i Kalmar, som anförde: Herr talman! När denna fråga i fjol förelåg till riksdagens behandling, ägde ju en ganska ingående debatt rum, och frågan belystes ur flera synpunkter. Man kan säga, att vid behandlingen i år av frågan om tredje mans rätt är läget detsamma som i fjol. De utredningar som då pågingo pågå alltjämt, och de utredningarna avser man skola vara avgörande för huruvida någon lagstiftning på området skall ifrågakomma och för vad i så fall denna lagstiftning skall innehålla. När därför utskottet har gått till behandling av den nu föreliggande motionen, har det icke kunnat komma ifrån detta sakläge utan måst erkänna, att utredningen bör avvaktas.

Om vi läsa årets motion, skola vi finna, att även motionärerna av i år i viss mån dela denna uppfattning. De ha nämligen ändrat sin kläm ifrån fjol-året, vilken hade en väsentligt annorlunda avfattning än klämman i innevarande års motion. I år begränsar man sitt yrkande till en ändring i tryckfrihetsförordningen, som sedan i sin tur skulle knyta till en eventuellt blivande lagstiftning på området. Jag drager därav den slutsatsen, att man även på detta håll anser, att man icke kan lagstifta på området, förrän detta utredningsarbete är klart.

Herr **Lindman** erinrade om, att motionärerna ingalunda rikta sig mot fackföreningsrörelsen. Ja, de personer i vårt land, som hava någon erfarenhet av den svenska fackföreningsrörelsens uppkomst och utveckling och de svårigheter densamma hade att kämpa med, när det gällde att vinna förståelse, de äro medvetna om att motstånd mot fackföreningsrörelsen har funnits. Sådant motstånd finns alltjämt, fastän formerna för densamma äro olika mot vad de voro tidigare. Motståndet mot arbetarrörelsen är ingen företeelse för dagen. Detta motstånd är lika gammalt som rörelsen själv. På den tiden, när vår fackföreningsrörelse var ung och skulle bryta sig igenom, så var ju en stå-

ende paroll på arbetsplatserna från arbetsgivarnas sida, att i den händelse man anslöt sig till en fackförening, så var det liktydigt med att man skulle förlora sin anställning. Man gick primitivt tillväga när det gällde att bekämpa rörelsens utbredning. Man hotade med arbetsplatsens förlust, med svält o. s. v. Nu har man kommit underfund med, att den metoden icke går längre. Nu har man ändrat sin stridsmetod, och man vill strypa fackföreningsrörelsen medelst lagstiftningsåtgärder. Dessa skola naturligtvis hava till syfte, därom råder ingen tvekan, att förhindra och lamslä rörelsens strävan och syfte att tillvarataga medlemmarnas sociala och ekonomiska intressen. Vidare uttalar herr Lindman en farhåga för att arbetarnas kränkning av tredje mans rätt kunde smitta av sig till andra samhällsgrupper och arbetsområden samt göra tillståndet olidligt. Ja, hur förhåller det sig i själva verket? I den mån sådana kränkningar verkligen förekommit, kunna de sägas vara inspirerade av borgerliga grupper av näringsidkare och affärsmän. Man har på detta håll föregått med dåligt exempel. Karteller, ringar och truster ha aldrig hesiterat inför tredje mans rätt, då det för dessa gällt att genomföra sina affärspolitiska avsikter. På arbetsstridernas område begick arbetsgivareorganisationen inom byggnadsfacket för tolv år sedan under den stora byggnadslockouten den största kränkning av tredje mans rätt som förekommit. Arbetsgivarna drogo då oförskyllt in landets järnhandlare i konflikten och tvungo dessa med hot om uteblivna leveranser att endast med av arbetsgivarnas organisation utfärdade licenser försälja byggnadsmaterial. Syftet var att strypa av alla arbetsmöjligheter på byggnadsmarknaden under konfliktens gång. Tillståndet blev härigenom till sist så olidligt för hela samhället, att regeringen, om jag inte minns fel tvangs att tillgripa förfoganderättslagen för att få byggnadsmaterial tillgängligt i den fria marknaden. Då var det sannerligen ingen av motionärerna som hade den uppfattningen, att detta var kränkning av tredje mans rätt. Jag drager den slutsatsen därav, att varken i fjolårets motion eller i årets föreligger ett enda fall, där motionärerna peka på en kränkning av tredje mans rätt från arbetsgivarhåll. De s. k. fall, som i fjolårets motion anfördes och i årets motion anförts, hänföra sig uteslutande till kränkningar, som man påstår att arbetarna ha gjort sig skyldiga till. Då man anser, att en blivande lag skall drabba båda parterna lika, så förvånar det mig, att inte motionärerna haft ett enda fall att peka på som skäl för att bringa ordning och reda i stridsmetoderna på arbetsgivarnas område. Jag vet icke, om jag gör motionärerna orätt, men jag drager den slutsatsen, att det är fackföreningsrörelsen man vill åt. Jag kommer icke förbi den uppfattningen, på grund av hela frågans uppläggning såväl i fjol som i år.

Nu framhöll herr Lindman att det bör göras någonting. Det är mycket möjligt, men det är väl ändå icke meningen, att vi skola börja på att lagstifta på detta område med dess mycket svårlösta och invecklade spörsmål utan att en utredning föreligger. Utredningen skall ju för det första ge vid handen, huruvida en dylik lagstiftning är påkallad och för det andra också lämna anvisning på vilket sätt lagstiftningen skall utformas. Det ingår i utredningens syfte. Då är det väl ändå för mycket begärt att lagstifta på ett område, där man icke har den ringaste aning om vad denna utredning kommer att ge för anvisningar.

När det gällde utskottets utlåtande, så vände sig herr Lindman mot vår argumentering för avslag på förslaget om att redan i år få fram en ändring i tryckfrihetsförordningen. Herr Lindman säger, att det ingalunda är första gången i så fall riksdagen skulle förfara på det sättet. Redan tidigare har riksdagen gjort ändringar i tryckfrihetsförordningen, som sedan fått anknytning till en annan lag. Ja, det är alldeles riktigt, det fall, som herr Lindman erinrade om, har förekommit. Jag måste emellertid uttala som min uppfattning, att

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

detta fall ingalunda är jämförbart med det nu föreliggande. Om man på sin höjd kan göra gällande, att det är formellt jämförbart, så är det absolut i sak så fullständigt vitt skilt, att någon jämförelse icke kan komma på tal. Vad var det som förelåg 1924? Jo, då förelåg en motion i riksdagen från bondeförbundshåll, i vilken motion man yrkade på en skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande statskontroll över truster och andra monopolistiska sammanslutningar av företag inom vårt näringsliv. Andra lagutskottet behandlade frågan. Utskottet yttrade i sin motivering bl. a. följande: »Önskligt synes emellertid vara att, därest för beredande av betryggande sekretess över ovanberörda uppgifter jämte andra i kommerskollegii yttrande omförmälda handlingar, ändringar i tryckfrihetsförordningen finnas erforderliga, förslag därom kunde om möjligt bli framlagt redan till innevarande års riksdag.» Det var vårt yrkande, och riksdagen biföll andra lagutskottets utlåtande. Emellertid förekom senare vid samma riksdag från konstitutionsutskottet förslag ifråga om ändring av tryckfrihetsförordningen. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp den ändring av 2 § tryckfrihetsförordningen, som då föreslogs på grund av andra lagutskottets utlåtande. Det rör sig, som herr Lindman mycket riktigt sade, om 2 §. Om emellertid herrarna ville vara vänliga att se efter i 1924 års riksdagsprotokoll, skola herrarna i vederbörande utlåtanden finna vad som avsågs. Det rörde sig om, »att handlingar, inkomna till myndighet, vilken har att i enlighet med bestämmelser i lag, stiftad i den ordning, paragraf 87 regeringsformen stadgar, verkställa undersökning rörande monopolistiska företag och sammanslutningar inom näringslivet, ävensom från sådan myndighet utgångna skrivelser eller där förda protokoll och anteckningar ej må utlämnas i andra fall än allmän lag eller författning stadgar». — Vad avsågs med andra lagutskottets förslag vid 1924 års riksdag? Jo, att möjliggöra en sekretess för vissa näringars handlingar, vilka icke skulle få utlämnas offentligt utan skulle få granskas endast av dem Kungl. Maj:t förordnade skulle få denna granskningsrätt, vilken skulle bli en följd av den lag, som sedan tillkom angående monopolistiska företag. Nu är att märka, att innan andra lagutskottet avfattade sitt utlåtande, så förelåg en fullständig utredning i fråga om dessa monopolistiska företag. Motsvarande utredning sakna vi när det gäller tredje mans rätt på arbetskonflikternas område. Där förelåg en utredning, säger jag, som visade, hur förhållandena tedde sig. Denna utredning utgjorde anledningen till, vad jag kan förstå, att andra lagutskottet då förordade en ändring i grundlagen, oaktat man icke hade den andra lagen färdig, och i all synnerhet som det endast rörde sig om att bevara sekretessen över vissa affärshandlingar. Det är en väsentlig skillnad i detta förhållande mot vad som föreligger i motionen med krav på en lagstiftning, där man skall slå vakt om tredje mans rätt. I det ena fallet slår man vakt om sekretessen i fråga om vissa affärshandlingar, i det andra fallet vill man, att det skall göras en viss ändring i tryckfrihetsförordningen, som sedan skall knyta till en blivande lag angående tredje mans rätt, om vilken lag vi icke veta någonting och beträffande vilken icke föreligger någon kommittéutredning. Jag har velat ange detta såsom ett belägg för att det är en väsentlig skillnad på föreliggande spörsmål och det, som då föranledde en ändring i tryckfrihetsförordningen. En jämförelse i sakligt avseende kan enligt min uppfattning icke äga rum.

Innan jag lämnar andra lagutskottets utlåtande nr 10 år 1924, ber jag få säga, att om herrarna se efter i andra lagutskottets utlåtande nr 12 i år, så skola herrarna finna bland reservanternas min ärade namne i Skövde, vilken nu yrkar på en ändring i grundlagen, sålunda en förhandslagstiftning. När det gällde samma utskotts utlåtande nr 10 år 1924, där utskottet gick in för en ändring i angivet avseende, då var också herr Magnusson i Skövde bland re-

servanterna, men då yrkade han avslag på en sådan ändring. Herr Magnusson i Skövde ville således icke vara med den gången att göra ändring i grundlagen, men nu, när det gäller en så omtvistad och svårhanterlig sak som den förevarande, vill herr Magnusson såsom reservant vara med om en ändring i grundlagen på förhand. Har man svårt att förstå utskottets ståndpunkt, så måste man väl ändå säga, att det är svårare att förstå reservantens ståndpunkt i detta fall. Jag har också fått den uppfattningen, att reservanterna själva icke tyckas vara på det klara med att det är möjligt att ordna saken på sätt som de tänkt. De skriva nämligen: »Särskilt betydelsefullt är enligt vår mening emellertid, att för innevarande års riksdag framlägges förslag till den ändring av tryckfrihetsförordningen, som *må* erfordras för att förläna en blivande lagstiftning på området nödig effektivitet.» Man tycks i denna formulering i varje fall icke vara fullt på det klara med, om det är möjligt att åstadkomma en sådan ändring i tryckfrihetsförordningen, som skulle ge den effektivitet åt den blivande lagstiftningen, som man hade tänkt.

Jag tror icke, herr talman, med hänsyn till de klargörande debatter vi hade under fjolårets riksdag, att det finns anledning att närmare ingå i själva sakfrågan. Det är minst sagt ett svårarbetat område och ett mycket omstritt område där gäller, och ingen kan förneka — det framhölls så klart och tydligt i fjol — att i detta fall intaga de båda organisationerna, arbetsgivarorganisationen och arbetarorganisationen helt olika ställningar. Den ifrågasatta lagen skulle med hela sin tyngd drabba den ena parten, arbetarparten, under det att den andra, arbetsgivarorganisationerna, skulle ha mycket ringa eller ingen kännning av en dylik lagstiftning. Vill man således undvika en klasslagstiftning, bör man sannerligen vara mycket försiktig med att forcera fram en lagstiftning. I varje fall bör man åtminstone ha klart för sig, vad utredningen kommer att ge vid handen.

Jag skall, herr talman, be att med detta mitt inlägg i spörsmålet få yrka bifall till utskottets förslag.

Härpå yttrade:

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Genom den förklaring, som omedelbart före middagsuppehållet lämnades av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående den pågående utredningens bedrivande och det stadium, varpå den för närvarande befinner sig, har en ny och enligt min mening avgörande omständighet tillkommit, när det gäller att bedöma denna fråga. Om det förhåller sig så, som herr statsrådet meddelade, att utredningen är så nära slutförd, att betänkandet kan avlämnas före april månads utgång, då får jag säga, att det skulle verka dubbelt upprörande, om det på grund av formerna för ändring av tryckfrihetsförordningen skulle behöva dröja i det närmaste fem år, innan en på utredningen byggd lagstiftning skulle kunna träda i tillämpning. Det blir under dessa förhållanden dubbelt angeläget, att förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen förelägges årets riksdag, och det bör under nu angivna förutsättningar ingalunda möta oöverkomliga svårigheter för Kungl. Maj:t att framlägga ett sådant förslag.

Jag ber att få fästa kammarrens uppmärksamhet på att det utlåtande från andra lagutskottet år 1924, som omnämndes av herr Lindman i hans anförande före middagen och som nu har ytterligare berörts av herr Magnusson i Kalmar, enligt anteckning å detsamma ankom till riksdagens kansli den 4 mars, således ungefär vid samma tidpunkt under riksdagen som den vi nu befinna oss i, och att den proposition, som Kungl. Maj:t sedermera avlämnade med anledning av riksdagens skrivelse, är given Stockholms slott den 9 maj 1924.

Naturligtvis bör det vara möjligt för Kungl. Maj:t, om så befinnes erfor-

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*

(Forts.)

derligt, att under hand samråda med utredningsmannen och av honom inhämta de uppgifter, som kunna vara erforderliga för att en proposition skall kunna avgivas till årets riksdag. Jag tror mig veta, herr talman, att utredningsmannen själv ingalunda är främmande för tanken att man skulle kunna gå till väga på det sättet.

Jag ber vid detta förhållande att få till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, som jag ser närvarande i kammaren, uttala min livliga förhoppning, att Kungl. Maj:t inte skall lämna någon möjlighet i den vägen outnyttjad. Men jag går ett steg längre och säger, att det för kammaren föreligger en särskild anledning att genom att bifalla reservationen giva sin anslutning till detta önskemål. Efter vad jag tror mig veta har socialministerns meddelande inte lämnats i första kammaren. Det kan ju bero på att samma anledning att lämna det även där inte ansågs föreligga. Det ligger annars nära till hands att antaga, att den majoritet på en röst, som utskottet uppnådde i första kammaren, kunde ha förbytts i minoritet, om första kammaren vetat vad vi nu veta, nämligen att utredningsmannens betänkande är att vänta så snart som i nästa månad. Då ett bifall till utskottets förslag också i denna kammare möjligen skulle kunna tolkas såsom en meningsyttring från kammarens sida emot att frågan så snart som möjligt bringas till sin lösning, hemställer jag till kammaren att genom ett bifall till reservationen undanröja all anledning till oklarhet och tvekan i detta hänseende.

I det läge, vari frågan nu befinner sig, skall jag tillmötesgå en inom kammaren säkerligen förefintlig önskan att denna debatt inte måtte i onödan uttänjas, och jag kan så mycket hellre göra det, som vad som hittills förekommit i debatten inte ger anledning till något utförligare bemötande. Emot herr Magnusson i Kalmar skulle jag allenast vilja säga en enda sak. Då herr Magnusson i Kalmar vill göra gällande, att det är stor skillnad i sak mellan läget i den fråga, som behandlades 1924, och läget i den fråga, som vi behandla här i dag, särskilt därutinnan, att det då förelåg ett utarbetat kommittébetänkande, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att andra lagutskottet i sitt ifrågavarande utlåtande nr 10 på sidan 25 om detta sakkunnebetänkande uttalar, att »i de däröver avgivna yttrandena framställts tungt vägande erinringar i skilda hänseenden», och att det torde kunna förutsättas, att »från Kungl. Maj:ts sida ej är att förvänta något förslag till lagstiftning i ämnet i enlighet med de riktlinjer, som innefattas i det av kommittén avgivna förslaget». Jag menar, att skillnaden inte är så väsentlig som herr Magnusson i Kalmar sökte göra gällande.

Jag ber, herr talman, att på nu anförda skäl få yrka bifall till den av herr von Sydow m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! I olikhet med de två första talarna i dagens debatt skall jag inte ingå på någon sakk Diskussion av föreliggande spörsmål. Jag hade tillfälle att yttra mig i fjolårets debatt i fråga om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter, och jag framhöll då, att sakk Diskussionen lämpligen borde uppskjutas till dess att den pågående utredningen är färdig och följaktligen Diskussionen kan resultera i något realbeslut. Men saken ligger ju inte till på det sättet nu, och därför anser jag det synnerligen opåkallat att såsom har skett i motioner både i år och i fjol och som även skett under Diskussionen här föra fram sakk Diskussionen i första linjen och exemplifiera sina påståenden med än det ena än det andra exemplet ifrån det dagliga livet.

Den motion, som nu föreligger, hänför sig helt och hållet till den formella gången av ärendets behandling, och därför synes det mig, i likhet med vad den siste ärade talaren också anförde, lämpligast att begränsa överläggningen till

vad motionen gäller, d. v. s. spørgsmålet om, huruvida riksdagen skall taga något initiativ i saken i dess nuvarande läge eller icke. Herr Petersson i Lerbäcksbyn började sitt anförande med att konstatera, att saken delvis kommit i ett nytt läge efter herr statsrådets och chefen för socialdepartementet yttrande före middagen, men därav drog han en alldeles motsatt slutsats mot den jag vill draga. Han drog därav den slutsatsen, att det nu var angelägnare än förut att riksdagen gjorde ett uttalande. Tvärtom anser jag det mera opåkallat nu än tidigare, att man skulle taga något initiativ från riksdagens sida. Motionens syfte har ju varit, har det sagts, att söka påskynda utredningen så att den skall kunna slutföras inom viss tidpunkt, och nu ha vi hört genom herr statsrådets förklaring, att det finns utsikter att utredningen skall kunna slutföras inom en nära framtid. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om herr Petersson i Lerbäcksbyn i själva verket borde funnit, att själva anledningen till högerns motionerande i saken i år förfallit.

I fråga om lämpligheten överhuvud taget att riksdagen tar initiativ i nu föreliggande hänseende anförde ju herr Lindman en hel del saker, som skulle tyda på att utredningen hade förhalats och att riksdagen därför borde ge den en stöt framåt. Det är något egendomligt, att ett uttalande i denna riktning kommer från det hållet, ty det är ju herr Lindmans egen regering, som satt igång denna utredning och som jag förmodar också lagt den i de bästa händer, som stått till buds, och jag tror inte, att herr Lindman och ingen annan heller kan påstå, att något sedermera åtgjorts, som haft till följd, att utredningen skulle försinkats. Snarare har det uppgivits under debatten i första kammaren, att ett av hindren, varför utredningsmannen inte kunnat forcera sitt arbete mera än som skett, hade varit, att han varit hindrad av sin befattning som lärare vid ett av våra universitet, och att han inte kunnat lösas från denna sin befattning skulle väsentligen ha berott på en av huvudmotionärernas i första kammaren, nämligen universitetskanslerns, oförmåga att skaffa en lämplig vikarie. Att under sådana förhållanden söka göra troligt, att utredningen förhalats från annat håll, skulle jag vilja stämpla såsom mindre lojalt.

Vid fjolårets debatt låg ju frågan på ett annat plan. Då motionerade samma motionärer som i år om att utredningens direktiv skulle utvidgas, och vi hade då tillfälle att påpeka inkonsekvensen i uppträdandet från motionärernas sida. alldenstund det var samma herrar, som varit med om att i regeringsställning utfärda direktiven, som kort därpå i oppositionsställning yrkade att direktiven skulle utvidgas. För min del deklarerade jag i fjol ett större mått av förtroende för regeringen Lindman än partiet Lindman, och jag vill säga, att jag har samma uppfattning i år, vad det gäller utredningsmannens kompetens och ärliga vilja att göra sitt bästa. Det förefaller mig, som om herr Lindman inte riktigt tror på utredningsmannens vilja att söka föra saken framåt, men jag för min del är benägen att deklarerera en sådan tillförsikt för den person, som det här gäller.

Det kunde kanske också förtjäna att föras i minne, att man ifrån början inte så där alldeles a priori förutsatte, att utredningen skulle komma att resultera i en lagstiftning. Det heter nämligen i de mycket omdiskuterade direktiven i socialminister Lübecks diktamen till statsrådsprotokollet i november 1929, att man bör också kunna förvänta, »att med undersökningsresultatet såsom underlag överläggningar mellan huvudparternas organisationer skola med framgång kunna upptagas i syfte att söka undgå stridsmetoder sådana som de, vilka här äro ifråga.» Alltså, vid utredningens igångsättande förutsattes, att resultatet måhända skulle bli sådant, att lagstiftningsåtgärder icke ens behövdes, och jag vet inte, varför man nu skall förutsätta, att här ovillkorligen krävas lagstiftningsåtgärder, närmare bestämt sådana, som måste skrivas in i tryck-

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

frihetsförordningen och följaktligen kräva en skyndsam behandling, allden-
stund vi äro i slutet av en valperiod. Det ser ut, som om åtskilligt skulle ha
förskjutit sig i tänkesättet hos de personer, som stå för utredningsdirektiven,
från 1929 till 1932.

Beträffande lämpligheten och möjligheten att gå fram på den väg, som höger-
reservanterna i utskottet förordat, nämligen den att vidtaga en ändring i tryck-
frihetsförordningen, som man kunde antaga bli behöfvig för att få tillbörlig
effektivitet åt det lagförslag, som man väntar sig från utredningsmannen, har
herr Magnusson i Kalmar givit rätt tydliga belägg på olämpligheten därutinnan.
De exempel, som herr Lindman åberopade från 1924, äro haltande även i ett
annat hänseende än vad den nyss åsyftade talaren anförde, nämligen på det
sättet, att 1924 förelåg en utredning i det då omhandlade ämnet; man hade
något att taga på och kunde med ganska stor visshet förutse, att en ändring i
tryckfrihetsförordningen behövdes. Något sådant finns inte för närvarande,
och vem är ens säker på att någon ändring i tryckfrihetsförordningen be-
hövs.

Herrarna tyckas utgå ifrån såsom alldeles självklart, att en ändring i tryck-
frihetsförordningen behövs för att beivra sådana förseelser, som möjligen kunna
komma att falla under den blivande lagstiftningen. Detta är ingalunda säkert.
Tvärt om har det förekommit åtskilliga uppmärksammade fall på sista tiden, då
tidningsutgivare sakfällts för blockad- och bojkottannonser med stöd av nu
gällande tryckfrihetsförordning. Jag kan inte finna, att herrarna stå på så
särskilt säker mark, när ni utan vidare gå ut ifrån, att en ändring i tryckfrihets-
förordningen behövs. Dessutom är det ju nästan otänkbart att vidtaga en
sådan ändring, när man inte vet, vilka kvalifikationer, som skola komma att
bestämma det brott, som det gäller att sakfälla. Något sådant lär aldrig
förr ha förekommit i riksdagens historia, och jag är inte övertygad om att
herrarna mena allvar med det nu heller. Hade det varit fullt allvar, hade den
möjligheten stått till buds att innan motionstiden för grundlagsändringar gick
till ända framkomma med utformade förslag till ändring i grundlagen i om-
diskuterade hänseende. Herr Lindman sade, att det skulle vara mycket lätt
att åstadkomma en sådan ändring. Ja, är det så lätt, varför inte komma med
den då. Snarare förhåller det sig så, att det är oerhört svårt att tänka sig, på
vilket sätt man skall på lagstiftningsväg kunna trygga tredje mans neutralitet
i arbetskonflikter, och ännu svårare måste det naturligtvis vara att innan man
sett en blivande civillag göra de ändringar i grundlagen, som man tror skola
kunna bli behöfviga. Jag kan inte freda mig från den tanken, att högerns re-
servation närmast är att betrakta som en strategisk reträtt från motionens
yrkande, som befanns ohållbart, sedan upplysningar av utskottet inhämtats om
utredningsfrågans läge vad tiden för avslutandet beträffar.

Det föreföll mig, som om kommunikationen mellan utredningsmannen och
herr Petersson i Lerbäcksbyn skulle vara synnerligen intim, ty han åberopade
här ett uttalande från utredningsmannen, som skulle gå ut på att denne inte
är främmande för tanken, att en grundlagsändring behövs och att det går an
att göra den i den ordning, som reservanterna tänkt sig. Jag får säga, att om
utredningsmannen är av den uppfattningen, måste det vara en bjudande plikt
för honom att föra fram den inför annat forum än till herr Petersson i Ler-
bäcksbyn.

Herr Lindman var vänlig nog att citera åtskilligt av vad jag yttrade i fjol-
årets debatt, och jag vill säga, att jag alltfört står för, vad jag sade vid detta
tillfälle. Jag anser, att förhållandena på ifrågavarande område äro sådana, att
åtgärder äro behöfviga och jag beklagar, att utredningen tagit så lång tid som
den har gjort. Men det är inte bara denna utredning, som tagit längre tid
än man kunde önska. Nästan alla utredningar i detta land taga orimligt lång

tid, och det finns många utredningar, som röra viktigare spörsmål än detta, som enligt mitt sätt att se ha onödigt förhalats och böra påskyndas. Men det hör ju inte till våra parlamentariska vanor att forcera något, utan allting skall gå i den gamla vanliga tågordningen.

Då jag nu ställer mig på utskottets ståndpunkt, är jag angelägen att betona, att det lika litet i år som i fjol får tolkas såsom någon likgiltighet inför spörsmålet i och för sig. Jag anser snarare att saken är av den vikt och betydelse, att någonting behöver göras åt den och göras snart. Huruvida sedan en lagstiftning på området kommer att bli effektiv, kommer att kunna sträcka sig så långt, som åtskilliga synas förmoda, därom kan man ju hysa vissa tvivel. Men jag håller i varje fall för sannolikt, att det är nödvändigt att få en lagstiftning till stånd, om inte för annat så för att få ett slut på den irriterande diskussion, som år efter år föres i riksdagen i detta ärende.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnberg instämde häruti.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Det är väl utan vidare klart, att det nu är fråga om en politisk aktion, lämplig att utnyttja vid höstens val. Det framgick ju ganska tydligt av de massinstämmanden, som ägde rum, sedan herr Lindman före middagen hade yttrat sig. Men man frågar sig: Vad är det nu som motiverar denna nervositet och denna erinran till regeringen eller kanske rättare sagt denna fråga till regeringen, varför man inte sört för att den igångsatta utredningen kunnat slutföras redan nu, så att man kunde till innevarande års riksdag förvänta ett förslag i frågan? Jag vet inte, huruvida det är berättigat att göra en sådan erinran till regeringen. Jag förutsätter, att utredningsmannen har gjort vad på honom ankommer för att slutföra utredningen så snart som möjligt. Men om det är anledning till en sådan erinran gentemot takten i den ifrågavarande utredningen, så skulle jag vilja fråga, vad man då skall säga om utredningen i en annan fråga, vilken utredning pågått snart 25 år. Jag erinrar om arbetslöshetsförsäkringsfrågas behandling genom idehiga utredningar. När man kommit med en utredning, så har man sört för att det förslag, som utredningen lagt fram, har blivit ihjälskrivet, och så har man börjat på nytt igen. Om man gör en jämförelse mellan arbetslöshetsförsäkringsfrågan och den fråga, som nu är föremål för behandling i kammaren, så måste jag säga, att jag har den uppfattningen, att de som äro otåliga inte kunna sägas ha anledning till sådan otålighet. Det finns andra frågor, där otålighet kunde vara mera motiverad.

Sedan skulle jag vilja fråga dessa herrar, om de verkligen vilja förorda, att man går till väga på det sättet, att så snart utredningsmannen har kommit till ett resultat, så bör regeringen taga hand om förslaget och omedelbart göra en proposition av det och slänga in på riksdagens bord, och därefter bör riksdagen så fort som möjligt behandla denna proposition. Jag förutsätter, att detta är en så viktig och betydelsefull sociallagstiftningsfråga, att inte blott de parter, som skulle bli direkt berörda av en lagstiftning i ämnet, bli i tillfälle att yttra sig över förslaget, utan att även alla myndigheter, som böra höras, bli i tillfälle att säga sin mening. Jag skulle på det allra livligaste beklaga och tror att det är anledning att protestera mot ett sådant förfaringsätt, att man bara toge utredningsmannens förslag och gjorde en proposition därav och lade på riksdagens bord utan att, innan propositionen avläts, inhämta yttrandet av vederbörande institutioner och myndigheter, som böra bli i tillfälle att yttra sig.

Nu förstår jag ju, att motionärerna mycket väl ha klart för sig, att det inte finns någon som helst möjlighet att göra något åt saken vid innevarande års

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

riksdag. Men man behöver denna fråga för höstens val, och därför gäller det att lägga upp den på ett sådant sätt, att den kan politiskt utnyttjas. Detta framgår också med alltför stor tydlighet av ett litet valtryck som utgått från Allmänna valmansförbundet. I detta heter det bl. a.: »En uppmärksammas gren inom högerns verksamhet har varit beivrandet av de socialistiska fackföreningarnas övergrepp och maktmissbruk. För det ändamålet inrättade Allmänna valmansförbundet 1928 en särskild byrå för arbets- och näringsfrihet. Hundratals fall av fackliga förföljelser mot olikfäktande och upprörande kränkningar av medborgerlig frihet hava genom dess arbete kommit till offentlighetens kännedom. Endast under år 1931 behandlades sålunda av byrån omkring 150 sådana fall.» När Allmänna valmansförbundet inrättat denna byrå, vars verksamhet särskilt skulle gå ut på att följa och aktge på sådana här tvister mellan arbetare och arbetsgivare och man under år 1931 har behandlat inte mindre än omkring 150 sådana fall men inte funnit flera av dem politiskt matnyttiga än de i motionen återgivna, så förstår man, att detta inte är så givande. Och då kan det inte heller vara så stor fara i om denna lagstiftning inte skulle komma precis så här hastigt och lustigt, som man helst önskar från Allmänna valmansförbundets sida. Men om det nu inte varit mer än några få fall, som befunnits politiskt matnyttiga, hur se då dessa fall ut, sedan motparten varit i tillfälle att framlägga sin syn på tvisten? Ja, de se sannerligen ut så, att det måste sägas, att man borde ha betänkt sig mer än en gång, innan man lagt dessa fall såsom grund för sina yrkanden såväl vid innevarande års riksdag som tidigare. Det visar sig nu som alltid, att när man blir i tillfälle att höra båda parterna i tvisten, så ligga sakförhållandena helt annorlunda till, än vad den ena partens mer eller mindre ensidiga framställning givit vid handen. Jag frågar er alla, som varit i tillfälle att deltaga vid försök att utreda sådana tvister: Är det inte så, att det är förfärligt svårt att få klart för sig, vad man egentligen tvistar om? Ofta går det åt många dagars förhandlingar för att få parterna att på ett objektivt sätt lägga fram vad de tvista om, hur de se tvisten, och vad det är de stöda sina rättsanspråk på. Det är förenat med mycket stora svårigheter att få fram full objektivitet därvidlag. Jag är säker på att man har gjort sådana erfarenheter inte minst inom centrala skiljenämnden och den nuvarande arbetsdomstolen. Men om nu av ett politiskt parti inrättas en byrå, som just har till uppgift att taga hand om den ena partens framställning utan att bry sig om vad den andra parten möjligen kan ha att säga, så förstår man, att det måste bli en skev framställning, att den inte kan bli objektiv. För övrigt ha vi nu i flera fall sett belägg på vad det är för motiv, som ligga bakom de fall, som Allmänna valmansförbundets byrå för arbets- och näringsfrihet har haft hand om. Vi finna, att det ibland kan ligga till så, att det är en företagare som tycker, att detta blir ett alldeles ypperligt tillfälle att få reklam. Den tvist, han har med sina arbetare, är kanhända rätt obetydlig, rör sig kanske bara om några tiotal kronor. Men han kan ju här få en mycket värdefull reklam för billigt pris, och varför då inte utnyttja den möjlighet, som förefinnes. Om det därjämte är så, att det finns en politisk meningsriktning, som tager sig an folk, som vilja ha stöd för sin strid med fackorganisationerna, varför skulle man då inte utnyttja detta, då det betyder både ett ekonomiskt och ett moraliskt stöd för vederbörande? Det är ju klart, att det finns folk, som äro tillräckligt fördomsfria att utnyttja detta, då det erbjudes utan kostnad och kanske rent av bereder vederbörande rent ekonomiska fördelar. Men jag frågar: Är detta någonting att bygga en lagstiftning på? Jag är övertygad, att man får nog gå litet djupare och grundligare till väga, om man skall få ett hållbart underlag för en sådan lagstiftning. Att människorna tvista, det veta vi. Så har det varit från allra äldsta tider, och så kommer det säkerligen att bli i fortsättningen också. Man tvi-

star även i fråga om löner och arbetsvillkor. Att den, som skall ha ett arbete utfört, vill ha det till så billigt pris som möjligt, är lika naturligt som att den, som skall utföra arbetet, vill ha ett så gott pris som möjligt. Att man under sådana förhållanden kan komma i tvist är i och för sig ingenting anmärkningsvärt. Jag tror, att hur man än lagstiftar, så får man räkna med att sådana förhållanden komma att råda.

Nu betonade herr Lindman i sitt anförande, att det är visst inte den legitima fackföreningsrörelsen eller de legitima arbetsgivarorganisationerna man vill komma till livs. Nej, det vill man visst inte. Men herr Lindman säger, att det på landsbygden förekommer fall, som man har anledning att försöka komma till rätta med. Ja, vad är det då för fall på landsbygden som man har anledning att försöka komma till rätta med? Jag förmodar, att det kan inte vara någon annan karaktär på dessa fall än på de fall, som förekomma i städerna. Och jag har således anledning tro, att det är den omständigheten, att fackföreningsrörelsen även kommit ut till den rena landsbygden, som ligger till grund för de yrkanden, som innefattas i årets och föregående års motioner på ifrågakvarande område. Men det får man väl göra klart för sig, att tvister rörande löne- och arbetsvillkoren förekomma naturligtvis överallt i landet, där arbete pågår. Där företagare finnas, som behöva arbete utfört, är det klart, att man alltid vid något tillfälle kan komma i tvist om vad som skall betalas för arbetet i fråga. Och det är ju naturligt, att de, som tidigare inte ha varit i den ställningen, att arbetarna ha velat ha ett ord med i laget rörande sina löne- och arbetsvillkor, finna detta obehagligt och anse det bättre, om de själva ensamma finge bestämma däröver utan att arbetarna hade någonting att säga till om. Men jag kan inte tänka mig, att det kan befinnas vara förenligt med samhällets intressen, med landets intressen, att vederbörande arbetsgivare skola få betala arbetarna hur som helst. Ur landets synpunkt är det väl önskvärt, att arbetarna få sin beskärda del av produktionens frukter och en så hög levnadsstandard som möjligt. Jag kan inte tänka mig annat än att detta är förenligt med samhällets, med landets intressen.

När man diskuterar denna fråga, vore det önskvärt, att man hade ett fastare, ett mera påtagligt underlag för diskussionen. Nu har man ju som underlag endast dessa motioner, som väckts här av högerpartiet, samt den utredning, som pågår. Här hör man nu yttranden om att man har möjlighet att bedöma, vad utredningen kommer att ge för resultat, innan något som helst resultat ännu föreligger. Det är ju rätt anmärkningsvärt, att exempelvis herr Petersson i Lerbäcksbyn är så informerad om vad utredningen kommer att innehålla, att han här kan uttala klander över att regeringen inte redan med hänsyn till vad han vet är beredd att vidtaga sådana ändringar i tryckfrihetsförordningen, som kunna befinnas vara erforderliga för genomförande av den lagstiftning, som högerpartiet i riksdagen kräver. Jag föreställer mig, att man inte kan gå till väga på detta sätt. Jag vet mycket väl, att herr Lindman år 1910 förfor på det sättet. Då var det också fråga om arbetslagstiftningen, och det fanns en kommitté som var tillsatt för att utforma sådan lagstiftning. Men också den kommittén arbetade enligt herr Lindmans mening alltför långsamt. Herr Lindman tog därför och upplöste kommittén och lade fram ett förslag för riksdagen. Men jag erinrar om att det blev bakslag på den taktiken. Riksdagen sade nej, och det blev ingenting av. Det kan befaras gå likadant nu, om man vill påskynda saken på så onaturligt sätt, som det här är fråga om.

Jag vill emellertid klart och tydligt säga ut, att vi på arbetarhåll äro mycket misstänksamma mot denna lagstiftning. Denna misstänksamhet grundar sig på de rent praktiska erfarenheter, som arbetarna och fackföreningsrörelsen under årens lopp fått göra. Jag erinrar om Åkarpslagen. Det var den första anledningen till misstänksamhet bland arbetarna mot en sådan lagstift-

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

ning. Vi veta ju, att den lagen blev ett missfoster, som senare måste snyggas upp. Men det är klart, att sådant har man inte glömt ännu på arbetarsidan. Arbetarna fingo ju klara bevis för att det här inte var fråga om att åstadkomma en fullt objektiv rättvisa mellan samhällets olika kategorier, utan här var det fråga om att klämma efter fackorganisationerna. Att fackorganisationerna äro rädda för att det kan vara fråga om något sådant även nu, är ganska naturligt, i all synnerhet som denna lagstiftning ännu inte är ens en nebulosa, ännu inte har några skönjbara konturer. Man har inte utformat saken på annat sätt än att man vill förhindra, att folk tvingas in i fackföreningarna, och att man, såsom man säger, vill skydda tredje mans rätt vid konflikter mellan arbetare och arbetsgivare. Ja, det vore ju önskvärt, om man först finge en definition på vad man menar med tredje mans rätt i arbetskonflikter. Det är mycket svårt att få fram någonting fast att hänvisa till eller taga på, när man diskuterar denna fråga. Man har bara det på känn, att det anses önskvärt att få till stånd en lagstiftning, så att företagarna alltjämt kunde behålla sin ställning gentemot arbetarnas krav på medbestämmanderätt, när det gäller att komma överens om löner och arbetsvillkor. Det är detta det ytterst är fråga om, det kan inte bortresoneras. Men man skall då också göra klart för sig, att det här gäller, huruvida man skall ge vissa förmåner för de bättre privilegierade i samhället och försöka med lagstiftningens hjälp hålla tillbaka dem som äro sämre ställda i samhället. Det kan inte bortförklaras, att det är detta det ytterst är fråga om.

Nu yttrade herr Lindman, att han trodde, att om denna lagstiftning kommer till stånd, så skall det inte dröja länge förrän de, som äro motståndare till lagstiftningen, skola komma underfund med att det var en mycket förträfflig lagstiftning. Den är bra för oss och för samhället, och den är väl också bra för dem som ytterst påyrkat lagstiftningens tillkomst. Ja, man kan inte fälla något sådant omdöme, förrän man är på det klara med vad det är fråga om. Den saken är ju alltjämt outredd. Man vill ju rätt gärna se, vad det är för någonting som man här håller på att försöka åstadkomma och vad man nu vill få fram. Jag måste som allmänt omdöme säga, att inte inger högersnans tillvägagångssätt för att åstadkomma denna lagstiftning något förtroende. Ty då borde man ju gått till väga på ett mera objektivt sätt och inte bara lagt fram för riksdagen en ensidig framställning av inträffade arbetskonflikter, utan man hade väl då bort på ett helt annat sätt försöka belysa problemet för att övertyga riksdagen om att en lagstiftning vore erforderlig och nödvändig. Nu är det inte blott det, att vi hysa en instinktiv misstänksamhet mot en sådan lagstiftning som denna på grund av de erfarenheter som vi på arbetarsidan gjort tidigare, utan vi äro i detta fall övertygade om att den nuvarande lagstiftningen mycket väl möjliggör för vederbörande att på rättslig väg beivra sådana missförhållanden, som man vill göra gällande skulle förekomma i mycket stor omfattning. Det har förekommit sådana fall, och dessa fall ha också blivit föremål för behandling vid våra vanliga domstolar. Det har också visat sig, att våra domstolar utdömt skadestånd och straff, då vederbörande gjort sig skyldiga till lagstridiga handlingar. Man har inte heller gjort klart för oss, hur man vill, att i fortsättningen sådana tvister skola behandlas. Skall det bli specialdomstolar, inrättade på särskilt sätt, eller hur skall det hela ordnas. Inte med ett ord har man försökt utforma detta. Man har endast yrkat att en lagstiftning skall komma till stånd och att den skall komma till stånd skyndsamt. Och man är så otålig, att man inte har tid att vänta på den härför erforderliga utredningen.

Jag tror, att det är all anledning att komma ihåg, att det är farligt att väcka den björn som sover. Jag är fullt på det klara med att högerpartiet räknar med att detta skall ge många goda röster i höst från folk, som äro missnöjda

med fackorganisationernas verksamhet, och att detta säkert är ett mycket bra valtrick. Men var inte så säkra på det. Om man lägger tillsammans och drar ifrån, så kan det kanske visa sig, att det var en mycket dålig spekulat. Ty arbetarna komma utan tvivel att bli på det klara med vad det är fråga om. Och nu är det ju tyvärr så i vårt samhälle, att det är betydligt flera valskolkare inom arbetarklassen än i andra grupper av samhället. Tänk, om detta skulle medföra att även de, som eljest bruka sova vid valtillfällena, inse att det är fara å färde och att det är all anledning för oss att vid detta tillfälle gå fram till valurnorna för att bevaka våra intressen. Om så sker, kan det hända, att valspekulationen slår fel och i stället ger anledning till att man får se sin representation i riksdagen minskad och inte ökad. Det är ju alltid svårt att spå, men jag är övertygad, att nog kommer man från arbetarhåll att göra vad som är möjligt och att man framför allt från de organiserade arbetarnas sida kommer att sätta in alla krafter man förfogar över för att tillbakaslå denna spekulat och om möjligt förhindra denna lagstiftning, som man från högerhåll så ivrigt önskar.

Herr Lindman trodde sig kunna kommentera den debatt, som ägde rum föregående år, så att de borgerliga partierna voro ense om att denna lagstiftning bör komma till stånd — det var bara fråga om hur snart den skall komma till stånd. Men när vi hörde herr Anderssons i Rasjön anförande här i dag, så var det väl uppenbart, att herr Lindman hade i någon mån missförstått herr Anderssons uttalande i debatten vid föregående års riksdag. Jag skulle kunna ha anledning att uttala en förmodan, att man inte bör vara för säker på att detta motsvarar en majoritets mening i nationen. Det är mycket troligt, att deras mening kan ha majoriet, som mena, att det vore skadligt att gå till väga på detta sätt, att det vore skadligt, om man toge parti för den starkare mot den svagare. Ty hur man än vill resonera och argumentera för detta, så är det dock alltså, att den, som förfogar över kapital, står i en starkare ställning än den, som endast förfogar över sin arbetskraft. När man hänvisar till att den lagstiftning i fråga om kollektivavtal och arbetsdomstolen, som tillkom för några år sedan, inte visat sig medföra sådana resultat, som befarats från arbetarnas sida, så må man komma ihåg, att det där huvudsakligen var fråga om hur ett sådant skiljedomsinstitut som arbetsdomstolen eller centrala skiljenämnden, som vi då hade, skulle organiseras. Det restes motstånd mot att det skulle organiseras på det sätt som ursprungligen var avsett. Det modifierades och blev inte så som man allra värst befarat från arbetarnas sida. Men sedan nu denna lagstiftning varit i gällande kraft under vissa år, så bestyrker den gångna tidens erfarenhet vad som förut sagts, nämligen att det alltid är så, att de som företräda kapitalet äro i en starkare ställning än de som endast ha sin arbetskraft att sälja. Alla de fall, som behandlats av arbetsdomstolen, belysa också, vilken av parterna det är som rent rättsligt sett oftast gör sig skyldig till övergrepp. Jag skall inte gå in på den saken i detta sammanhang. Jag bara erinrar om och hänvisar till detta. Men om man på arbetarsidan är på det klara med att denna lagstiftning är obehövlig och att den kan befaras bli skadlig för arbetarklassen, så må ingen förväna sig över att arbetarna med allra största energi motsätta sig en sådan lagstiftning. Det är helt naturligt.

Jag vill till slut bara till protokollet få anföras vad landsorganisationen redan tidigare yttrat i denna fråga. Landsorganisationen har uttalat följande: »Den lagstiftning mot fackföreningsrörelsen, som motionärerna påyrka, är icke av behovet påkallad. Övergrepp kunna med nu gällande lagstiftning beivras. Men det är anledning att befaras, att bakom talet att vilja skydda tredje mans rätt vid arbetskonflikter döljer sig en önskan att hindra arbetarna i deras strävan att söka förbättra sin ställning. Det är de reaktionära kraf-

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*

(Forts.)

terna i samhällslivet som påkalla lagstiftningens hjälp i kampen mot de framstegsvänliga elementen, till skada för den svagare parten i kampen för tillvaron. En lagstiftning av här ifrågavarande slag, riktad mot arbetarna, är skadlig. Den kommer icke att åstadkomma annat resultat än hätskhet och förbittring bland arbetarna mot samhället och samhällsmakterna. Vi avstyrka därför på det bestämdaste motionärernas yrkanden.» Det är alltså anledning att vidhålla denna syn på problemet.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Engberg*, fru *Östlund*, herrar *Höglund* i Stockholm, *Källman*, *Lundstedt*, *Björklund*, *Werner*, *Andersson* i Malmö, *Lo-vén* och *Björk* i Tryde, fru *Nordgren* samt herrar *Jonsson* i Norrahammar, *Blomquist*, *Ericson* i Boxholm, *Paulsen*, *Sjöström*, *Ekberg*, *Höglund* i Göteborg, *Hansson* i Trollhättan, *Weijne*, *Olsson* i Mellerud, *Bäcklund*, *Vahlstedt*, *Andersson* i Prästbol, *Norsell*, *Norling*, *Uddenberg*, *Nilsson* i Örebro, *Larsson* i Stockholm, *Eklund*, *Pettersson* i Hällbacken, *Sävström*, *Lindley*, *Johansson* i Sollefteå, *Berg*, *Wiklund* i Byske, *Andersson* i Höör och *Borg*.

Herr Järte: Herr andre vice talman! Kammaren såg, att herr Edvard Johanson fick nästan lika många instämmanden som herr Lindman före mid-dagen. Förmodligen därför, eller hur, att herr Johanson inte gjorde poli-tik av affären, vilket han ju beskyllde herr Lindman och högern att ha gjort. Men nu är saken tyvärr den, att medan några talare före herr Johanson bemö-dade sig att hålla diskussionen inom den rent formella ramen, nämligen, hur man på bästa sätt skulle nå fram till ett resultat beträffande en lagstiftning, om vars behövlighet ingen större differens föreligger på borgerligt håll, så över-skred herr Johanson den gränsen och återförde diskussionen till den sakliga sidan av spörsmålet.

Innan jag bemöter herr Johansons inlägg, vill jag först säga några ord till herr Andersson i Rasjön, som försökte försvara de folkfrisinnades hållning till frågan i år. Han ville göra gällande, att nu kunde ju motionärerna vara tillfreds-ställda, eftersom herr socialministern upplyst, att utredningen i fråga kan slut-föras före utgången av april månad i år. Därmed, menade han, är allan rätt-färdighet uppfylld, och vi kunna lita på att Kungl. Maj:t sedan gör sitt bästa för att få fram ett resultat inför riksdagen. Ja, hade det varit på det viset, att motionärernas hemställan och herr von Sydows reservation inskränkt sig till att enbart yrka på utredningens snabba och omedelbara slutförande, så hade herr Andersson i Rasjön haft rätt. Men här är ju även meningen att ge Kungl. Maj:t en väckelse i förevarande hänseende. Det är här, som just nu frågan har sin tyngdpunkt förlagd.

För min del finner jag, att denna sak redan är ganska klar i sina rättsliga grunddrag. Herr Edvard Johanson har väl dock följt diskussionen så pass mycket att han vet, att professor Bergendal flera gånger under det sista året vid föredrag i Oslo och i juridiska föreningar så detaljerat givit sig in på detta spörsmåls juridiska sida, att man ungefär kan skönja konturerna till en lag-stiftning på området. När nu till på köpet utredningen blir färdig i april må-nad, så skulle med litet god vilja den behövliga ändringen i tryckfrihetsförord-ningen kunna komma till stånd. Det kanske inte är konstigare, herr andre vice talman, än att man helt enkelt undantar ytterligare ett slag av annonser från tryckfrihetsförordningens giltighetsområde. Därmed vore den saken i hu-vudsak klar. Följaktligen finnes det en möjlighet för Kungl. Maj:t att här åstadkomma en positiv åtgärd; varom inte, så måste man vänta i hela fem år, innan något resultat kan föreligga. Det har också varit huvudanledningen till motionernas framförande även i år.

Vi ha ju diskuterat detta spörsmål i flera år. Fastän man i fackföreningsrörelsens ledning och i den socialdemokratiska tidningspressen med mycken oro och ovilja bevittnar dessa monopolistiska övergrepp, så förmå inte, som det hette i Örebro-Kuriren härom året, »andeviskningarna från landsorganisationens organ» dämpa dessa övergrepp. När man vet detta, så är det uppenbart, att då måste man försöka få till stånd ett positivt resultat snarast möjligt. Ty tro mig, mina herrar, det är på det viset inom arbetarrörelsen själv, att alla dess bästa element skulle gärna vilja ha något objektivt maktmedel i sin hand, något rättsligt remedium för att kväsa dessa terrorister på arbetsmarknaden. Jag såg en gång i min barndom ett stycke som hette »Hin och smålänningen». När denne förstnämnde potentat såg en person stint i ögonen, så talade denne om *hela* sanningen och *allt* vad han visste. Jag skulle önska, att någon här hade en sådan förmåga och alltså kunde förmå herrarna att stå upp här och vittna om vad de verkligen veta och tänka om detta problem. Tro mig, att liksom i varje enkel mänsklig rättsfråga alla rättsinniga medborgare äro eniga, så skulle det också vid verkligt hemlig omröstning visa sig föreligga en överväldigande majoritet för lagstiftning i denna fråga.

Det är ingalunda så som herr Johanson ville göra gällande, att här är ett nytt illistigt påfund av de reaktionära krafterna i samhället att via valmansförbundet och dess arbetsbyrå sätta ett krokben för den värnlösa fackföreningsrörelsen! Det är inte något trick av »kapitalet» att härmed hitta på en ny offensiv mot de skyddslösa lönearbetarna. Var och en vet nog samt, att storindustrien, d. v. s. »kapitalet», är alldeles oberört av dessa rättsfrågor. Där har man ordnat sina mellanhavanden på kollektivavtalets väg. Det är därför inte alls fråga om något slags skydd för de besittande. Det är tvärtom en fråga för skyddslösa medborgare; det är en fråga för dem, som ha mindre kapital än de allra flesta företagare; det är en fråga om att skydda enstaka personer, som söka hjälpa sig fram med egna små företag, om personer, som vilja skaffa sig utkomst utan att gå in i fackföreningarna och arbeta efter kollektivavtalets lönenormer. Det är alltså en verklig småfolksfråga, en rättsfråga för värnlösa i samhället.

Om herrarna se på de exempel som bilagts såväl fjolårets som årets motioner, så finna ni också nästan på var sida detta påstående bekräftat. Det är nämligen så, att ute på landsbygden, för att nu hålla sig till detta område, man sedan urminnes tid varit van att arbeta med fria överenskomelser mellan landsbygdens hantverkare och lantbrukarna på orten. På det viset har jordbruket ordnat sina byggnadsfrågor. Men nu kommer man, såsom herr Lindman sade på förmiddagen, och utsträcker från städerna fackorganisationernas maktområde, räknat såsom här i Stockholm i så och så många kilometer från Stockholms Stortorg. Så går det till, när Stockholms »maktlösa» byggnadsfackföreningar med murarna i spetsen ha trängt in gentemot de »kapitalistiska» lantbrukarna och deras hantverksarbetare — för att använda herr Edvard Johansons ordasätt — och säga till dem: nu få ni inte göra upp edra personliga avtal i frihet, utan här måste vi »maktlösa» komma och ha ett ord med i laget för att övervaka landsbygdens arbetare och landsbygdens företagare. De få inte arbeta fritt, utan de skola följa kollektivavtalen; annars blir det blockad.

Herrarna ha väl sett i bilagan det fall, där det är fråga om några arbetare från Vilhelmina. De foro ned till Ektorp i Nacka för att bygga några villor. Men då kom fackföreningens ombudsman och förbjöd dem att arbeta utan hans tillstånd. Det är på det viset arbetsfriheten kränkes och medborgare förhindras att försörja sig. Det är också med dylika metoder som den ringa byggnadsverksamhet, varmed jordbruket för närvarande kan bestå sig, förhindras genom maktpolitiken från fackorganisationernas sida. Det är ingen liten sten som på det viset ytterligare lägges på jordbrukets redan förut tunga börda.

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

Sålunda: det är en fullkomligt vilseledande och falsk framställning, när man vill se saken så, att det här gäller att skydda de värlösa proletärerna och de svaga fackorganisationerna mot högerns illistiga finter. På herr Edvard Johansons 50-årsdag i går prisade partisekreteraren Möller den svenska fackföreningsrörelsen såsom en ur europeisk synpunkt enastående företeelse, med sitt trots krisen oavbrutet svällande medlemsantal. Det är så en *stormakt* på arbetsmarknaden ser ut och inte en representant för svaga och förfördelade parter. Den svenska fackföreningsrörelsen sköter sin politik såsom en skicklig företagare sköter sin affär. Det är fullkomligt lovligt att så göra, även med tillgripande av strejker och blockader, om de hållas inom tillbörliga gränser. Men nu har dess makt blivit så stor, att den användes till monopolistiskt förtryck gentemot dem som vilja arbeta i frihet. Detta står inte i överensstämmelse med det borgerliga samfundsskicket, ej heller med rättsstatens principer, och det är i dess namn som här en lagstiftning behövs för stävande av de maktmissbruk, som förekomma.

Herr Johanson yttrade vidare, att det var för väl, att man från fackföreningarnas sida fick yttra sig över de exempel, som framlagts av Allmänna valmansförbundets byrå för arbets- och näringsfrihet. Jag ser, att herr Birger Petersson begärt ordet, och jag vet då, att herr Johanson får svar från en kamrat i andra lagutskottet, som har materialet tillgängligt och kan gå igenom fallen punkt för punkt.

Så mycket vill jag dock för min del säga, att av de tio flagranta fall, som, tagna ur högen, anförts i motionen, ha endast fem fall besvarats från fackorganisationernas sida, fastän samtliga varit utställda till besvarande. En granskning av dessa svar bekräftar emellertid riktigheten av de anförda fallen. Ja, motionärerna ha blivit bönhörda över hövan, då exempelvis transportarbetarförbundet menar, att det är väl bara bagateller man kommer med i motionen. Det heter nämligen så här i transportarbetarnas inlägga: »Såväl arbetsgivare som arbetare göra sig ibland skyldiga till åtgärder, vilka med fog kunna betraktas såsom övergrepp, och skulle endast vårt förbund kunna framlägga en anseilig dossier varje år, som fullt ut kan mäta sig med de svartmålade fall, som motionärerna ha hopplökat.» Här höra herrarna, att det är inte alls svårt att få fram en massa andra fall. Herr Charles Lindley och hans förbund kunna gå tillhanda med hur många som helst, ifall det behövs.

När det säges, att också arbetsgivarna kunna göra sig skyldiga till övergrepp, så behöver det väl inte erinras därom, att motionerna vända sig mot samtliga inom näringslivet verksamma organisationer. Olovliga bojkotter och liknande åtgärder från arbetsgivarnas sida skulle inte heller vara undantagna från denna lagstiftning. Den riktar sig åt *alla* håll och är icke någon partisk klasslagstiftning. Herr Johansons farhågor för att man här skall göra sig skyldig till ett nytt »övergrepp» mot den rättslösa arbetarklassen äro fullständigt obefogade. Man kan vara övertygad om att på samma sätt som lagstiftningen för fyra år sedan om arbetsdomstol och kollektivavtal verkat till fromma för arbetsfreden och icke minst till fördel för den rättssökande arbetarparten, kommer en lagstiftning till skydd för tredje man bliva av betydelse för den övervägande lojala delen av fackföreningsrörelsen. Det är bara en eftergift åt den enklaste demagogi att här framställa saken på annat sätt. Om herr Johanson tror, att detta är ett så utomordentligt valämne för högern, så gör oss den tjänsten att undanröja detta utomordentliga agitationsämne!

Vad nu till sist det nuvarande läget angår så har ingen på något sätt ifrågasatt eller misstänkt att Kungl. Maj:ts regering skulle ha fördröjt utredningens gång. Jag vill till sist vädja varmt till regeringen att nu söka forcera fram ett avgörande, så att man icke skall behöva vänta fem år på denna verkligt viktiga rättsfråga för vårt land. Tiderna äro nämligen sådana, att denna

monopolistiska fackliga maktpolitik går stiek i stäv med den nödvändiga anpassning av lönerna, som det svåra ekonomiska läget kräver och det nödvändiga i att söka bereda utkomst för så många medborgare som möjligt. Där sätter den nuvarande monopolistiska politiken en spärr, som det därför såväl ur socialekonomiska synpunkter som med hänsyn till rättssäkerheten är en samhällets angelägenhet av första rang att söka undanröja.

Jag instämmer i herr Lindmans yrkande.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr andre vice talman! Det har ju yttrats här under debatten, att man borde söka begränsa den till att röra sig om, huruvida den här frågan skall forceras så att lagstiftningen skall kunna genomföras i år, eller om man skall spara den till ett annat år längre fram. Jag vill emellertid för min del säga, att även den som är emot dylik lagstiftning både i år och i framtiden bör kunna få säga några ord i saken. Då kan man givetvis icke begränsa sig till att hålla debatten bara omkring den frågan, huruvida lagstiftningen skall genomföras i år eller ett annat år.

Jag vill säga, att om det finnes någon smula ambition och renlighetskänsla hos den s. k. tredje man, så borde han känna sig ganska grundligt generad över högerens våldsamma begär att få skydda honom. Knappast i någon fråga framträder väl hyckleriet i sådan osmaklig form, som när högern framträder som beskyddare av neutraliteten i arbetskonflikter. Tror verkligen herr Lindman och herr Järte och övriga högerpolitiker, att man kan få någon vettig människa att tro, att storkapitalismens kampparti, högern, skulle ivra för att stora grupper i samhället skola ställa sig neutrala i kampen mellan klasserna? Ånej mina herrar, så lätt går det nog icke att lura folk. Det finnes vissa gränser även för folks godtrogenhet. Och hyckleriet, som politisk arbetsmetod, börjar nog också allmänheten genomskåda.

Hela den här aktionen från högerens sida rörande »skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter» är endast ett försök att värva och mobilisera stödtrupper i kampen mot arbetarklassen och ingenting annat. För dessa stödtrupper vill man att staten skall garantera sitt skydd. Nu är ju den kapitalistiska staten ingenting annat än ett organ för den ekonomiskt härskande klassen och det är ju därför ganska naturligt att borgarklassen kräver att staten skall lämna kapitalismens hjälptrupper stöd och skydd. Det bör emellertid här sägas ut, att vilka lagar som än komma att genomdrivas för att binda arbetarklassen och för att skydda kapitalismen och dess hjälptrupper, kommer klasskampen obönhörligen att allt mer och mer brutaliseras. Vi äro också från arbetarhåll fullt på det klara med att här i landet kommer den härskande klassen i allt större utsträckning att använda statens våldsapparat mot arbetarklassen och för att förbereda detta är det, som klasslagar och undantagslagar mot arbetarna i olika former genomdrivas. När man sedan vill tillgripa den statliga våldsapparaten mot arbetarklassen, har borgarklassen bara att skrika: statsmakten måste upprätthålla den lagliga ordningen. Man hör ju också att det där uttrycket, upprätthållandet av den lagliga ordningen, blivit ett stående tema i alla framstående borgarpolitikens mun. Även när man, såsom i Ådalen, med berättad mod skjuter ned fredligt demonstrerande arbetare, gör man det i »den lagliga» ordningens namn. Herrarna kunna således vara övertygade om, att vi inom arbetarklassens led äro på det klara med, vart man syftar med alla dessa klasslagar och undantagslagar. Vi veta att de åtgärder som förberedas endast äro ett led i den härva av lagar, varmed man tror sig kunna binda arbetarna och varmed man vill skapa bättre lagliga möjligheter att utnyttja statsapparaten mot arbetarklassen. Med de åtgärder som här föreslås vill borgarklassen också giva statsmaktens skydd åt vissa hjälptrupper, som därigenom snabbare och fastare skola knytas fast vid de kapitalistiska kampformationer-

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

na. Detta och ingenting annat är det, som är avsikten med högerns heta framstötter för genomdrivandet av de åtgärder, som här påyrkas. Neutralitet i kampen mellan klasserna är en fiktion, som det icke längre går att upprätthålla. Klasskampen blir mer och mer tillspetsad och i den starka kraftmätningen mellan dessa två skarpt avgränsade formationer drivas alla att taga klar ställning, antingen kall eller varm, antingen med oss eller mot oss, det blir lösen från båda sidor. Någon möjlighet till verklig neutralitet i denna kamp finnes icke. Det vet också herr Lindman, herr Järte och högerns alla ledare bättre än någon annan och därför måste man också beteckna deras tal om skydd för neutraliteten som osmakligt hyckleri.

Utskottets yrkande går ut på att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, men utskottets motivering ger ganska klart besked om att bara man får den utredning, som pågår, klar, är man färdig att smälla till och genomföra denna nya lagstiftning mot den fackliga rörelsen, ty det är ändå mot den fackliga rörelsen, som de nu ifrågavarande åtgärderna främst rikta sig.

När det blir fråga om dylik lagstiftning veta vi ju att det frisinna partiet riktigt känner sig på sin mammas gata. Detta parti har under den nuvarande regeringschefens kommando blivit en av de starkast drivande faktorerna och krafterna, när det gäller att här i landet genomföra statliga tvångsåtgärder mot arbetarnas fackliga rörelse och det frisinna partiets politiska linje går framför allt ut på att kriminalisera arbetarnas alla kampmedel och förklara dem brottsliga. Att detta parti kommer att bli en drivande kraft vid genomförandet av de nu föreslagna åtgärderna, därom kunna vi vara ganska förvissade.

Vid fjolårets riksdag avgav de frisinna ledamöterna av utskottet en principförklaring i denna fråga, som giver klart besked om den saken. I en då avgiven reservation uttalade de frisinna utskottsledamöterna, herrar Österström och Andersson i Rasjön, att de »funno det ådagalagt att i konflikter mellan arbetsmarknadens parter förekommit och alltjämt förekomma sådana kampåtgärder, som riktade sig emot och voro ägnade att skada utomstående tredje mans rätt. Dessa stridsåtgärder», yttrade reservanterna vidare, »måste i hög grad oroa den allmänna meningen och det vore ett viktigt samhällsintresse att undanröja desamma.» Alltså är på det hållet den sakliga inställningen i den här frågan fullt klar, och de frisinna komma utan tvekan att gå in för genomdrivandet av dessa nya undantagslagar mot de fackligt organiserade arbetarna. Det är för det partiet tydligen bara en fråga om den lämpligaste tidpunkten. Nu är det ju, som här tidigare påtalats i debatten, valår, och man anser det därför vara taktiskt oklokt att i år gemensamt med högern genomdriva den nya lagen för ytterligare klavbindande av den organiserade arbetarklassens rörelsefrihet, men de organiserade arbetarna äro fullt medvetna om vad vi ha att vänta från detta parti. Det frisinna partiets fackföreningsfientliga politik är känd och omvitnad, och herr Lindman, herr Järte och alla övriga högermän kunna säkert vara lugna. Efter valet komma de frisinna att gå gemensamt med högern och det reaktionära bondeförbundet för att genomföra just de åtgärder, som herr Lindman och hans medmotionärer nu kräva. Det är emellertid möjligt att arbetarklassen kommer att sätta stopp för den trafiken. Arbetarklassen kan det, om den bevakar sina intressen på ett riktigt sätt.

Det är svårt att bli riktigt på det klara med socialdemokraternas ståndpunkt i den här frågan. De frisinna och socialdemokraterna stå i år gemensamt både för utskottets yrkande och motivering. I denna motivering framhålles det bl. a., att den utredning, som pågår i den här frågan avser att klarlägga förekommande missförhållanden samt överväga andra ytterligare lagstiftningsåtgärder.

gärder, som äro ur lagteknisk synpunkt möjliga. Utskottet säger vidare, att en uppgift, som den, varom här är fråga, är av invecklad och grannliga beskaffenhet och på grund av dessa anförda skäl anser utskottet, att det icke är tillrådligt att påskynda utredningen så att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas årets riksdag. Av utskottsutlåtandets formulering synes sålunda framgå, som om det både för socialdemokraterna och de frisinnade endast vore en fråga om den *lämpligaste tidpunkten* för genomförandet av den här nya lagstiftningen. I varje fall finnes för socialdemokraternas vidkommande i utskottets utlåtande intet bestämt avståndstagande från detta nya attentat mot den fackliga rörelsen, som nu planerats. Nu ha emellertid under debatten här två socialdemokratiska talare uttalat sig, den förste var herr Magnusson i Kalmar. När man har lyssnat på vad dessa båda talare haft att säga är det ett faktum, att man icke kan bli riktigt klok på det socialdemokratiska partiets ställning i denna fråga. Herr Magnusson i Kalmar yttrade, att man måste avvakta utredningen för att kunna bedöma, huruvida en lagstiftning på detta område är nödvändig. I en replik till herr Lindman medgav till och med herr Magnusson, att det är mycket möjligt att det behövs åtgärder på detta område. Detta var, som sagt, den förste socialdemokratiska talaren. Herr Edvard Johanson yttrade sig mera försiktigt och sade, att »på arbetarhåll äro vi mycket misstänksamma mot denna lagstiftning». Emellertid slutade han med att föredraga landsorganisationens uttalande rörande denna fråga, och där säges det ju ändå ifrån, att den för sin del bestämt avstyrker lagstiftningsåtgärder i här berörda avseende. Detta är alltså landsorganisationens ståndpunkt, men man har verkligen anledning att efterlysa: vad är det socialdemokratiska *partiets* ståndpunkt i den här frågan?

För mig står det klart att arbetarklassen måste med näbbar och klor bekämpa alla dessa försök, som göras att klavbinda vår klass' rörelsefrihet och det kommunistiska partiet kommer att med alla krafter bekämpa all dylik undantagslagstiftning, som avser att strypa den fackliga rörelsens kraft. Vi komma även att söka mobilisera arbetarklassen till kamp mot borgarklassens alla försök att genom lagstiftning och genom olika åtgärder trycka ned vår klass i ett nödtillstånd, som vi absolut ha möjlighet att slå tillbaka och fria oss ifrån, om arbetarklassen som helhet mönstrar upp i revolutionär kamp mot alla dylika åtgärder.

Jag yrkar, herr andre vice talman, bifall till utskottets förslag, men med strykande av dess motivering.

Herr Hage: Herr talman! Jag har egentligen icke begärt ordet för att yttra mig över herr Karlssons i Grängesberg anförande, men som jag fick ordet strax efter honom, kan jag icke undgå att säga några ord med anledning av vad han här sist yttrat rörande socialdemokraternas inställning till den här föreliggande frågan. Jag skall göra detta, trots att jag strängt taget icke behöver taga upp hans anförande till bemötande. Ty det förhåller sig ju så, att kommunisterna anse som en av sina främsta uppgifter här i riksdagen att söka vid alla möjliga tillfällen misstänkliggöra det socialdemokratiska partiet, utan hänsyn till *sak* och vad som verkligen är riktigt. Vi socialdemokrater kunna således icke från hans sida vänta oss annat än det angrepp, som kom i slutet av hans anförande. Eljest skulle jag vilja säga till honom, att han ju mycket väl vet, att vi socialdemokrater, som suttit i andra lagutskottet under dessa år, satt in all vår kraft på att söka undvika tillkomsten av en sådan lagstiftning som denna. Detta tycker jag skulle vittna tillräckligt om vår ståndpunkt i den här frågan.

Sedan skall jag be att ytterligare få säga några få ord i det här föreliggande spörsmålet. Jag skulle då vilja peka på och påminna om en sak, som man nu i

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

den här debatten alldeles håller på att glömma bort, nämligen det förhållandet, att riksdagen aldrig begärt den här utredningen, som blivit igångsatt. Utredningen har alltså tillkommit mot riksdagens uttalande. När så är fallet, får jag säga, att högern verkligen är ett otacksamt släkte. Här har högern alldeles utan egen förskyllan eller värdighet fått igångsatt en utredning, som riksdagen aldrig har begärt. Men högern är icke nöjd ändå. Den vill icke blott att en sådan utredning skall igångsättas mot riksdagens vilja. Den vill också att denna utredning skall *påskyndas*. Ja, det finnes folk, som ha pretentioner här i världen!

Nu ha högerns krafter denna gång i utskottet särskilt koncentrerats på kravet, att det skall ske en grundlagsändring i tryckfrihetsförordningen, en ändring som har ett visst sammanhang med införandet av denna lagstiftning, som högern begär. Då vill jag för min del säga, att det har väl alltid varit så, att tryckfriheten med rätta ansetts som en av grundstenarna i ett demokratiskt uppbyggt samhälle. För att göra inskränkningar i tryckfriheten har det alltid betonats, att man skulle ha mycket starka skäl. Någon gång har man emellertid varit tvungen att åstadkomma sådana inskränkningar i tryckfrihetsförordningen. Men då har det, som sagts, i allmänhet motiverats med synnerligen vägande samhällssynpunkter. Men, hur är det här? Föreligga verkligen här mycket starkt vägande samhällssynpunkter? Nej, här kräver högern en ändring i tryckfrihetsförordningen, trots att man icke vet, om den lag, som det här är fråga om, kommer till stånd, och trots att man icke vet hur lagen, om den kommer till stånd, kommer att se ut.

Jag vill med hänsyn härtill förklara, att jag för min del icke kan vara med om en sådan grundlagsändring, isynnerhet när det gäller en för rättssäkerheten så betydelsefull grundlag som tryckfrihetsförordningen. Jag vill förresten dessutom säga, att jag tror, att rent praktiska skäl tala för, att det torde vara omöjligt att vid denna riksdag gå in för en sådan ändring i tryckfrihetsförordningen. Ty om regeringen vill framlägga förslag inför riksdagen i en sådan fråga, heter det därom i 54 § riksdagsordningen följande: »propositioner böra vid lagtima riksdag avlämnas inom 70 dagar från dess öppnande.» — Det är alltså knappast troligt, att regeringen på de dagar, som äro kvar, hinner utarbeta förslag i frågan. Men så heter det vidare: »och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda», — jag vet icke, att det inträffat en sådan händelse — »eller prövar uppskov med framställning lända riket till men». Men det kan väl icke någon i kammaren påstå, att det blir till *men* för riket, om det icke kommer fram förslag till grundlagsändring i detta avseende i år!

Ja, herr talman, det är kanske samma uppfattning som bondeförbundarna också ha i denna fråga. Ty, märk väl, mina damer och herrar, att bondeförbundarna ha icke gått med på högerns förslag i den här punkten. Jag vet icke, om det, som jag nyss var inne på, är skälet härtill. Men faktum är, att bondeförbundarna ha hesiterat inför det mycket märkvärdiga förslag, som kommit fram från högerns sida i denna fråga.

Jag vill vidare säga, att såvitt jag förstår, måste det bli så, att om man nu skall framlägga förslag till en grundlagsändring, men icke vet, vilken innebörd och inriktning den ifrågasatta civillagen kommer att få, så blir ju följden, att grundlagsändringen måste göras så *vid*, att den kan inrymma alla formuleringar, som kunna tänkas förekomma i den nya civillagen. Alltså, då man icke vet i detalj, hur civillagen kommer att se ut, så måste grundlagsändringen givetvis göras så svävande, så vag och så omfattande, att den inrymmer alla de möjligheter, som kunna tänkas komma till användning vid civillagens utformning. Men sker lagändringen på det sättet, så kan det ju alltid riskeras, att tryckfrihetsförordningens bestämmelser kunna träffa både onda och goda i

samhället. Den kan följaktligen komma att lädera en del även ur högerns synpunkter legitima intressen, som icke böra läderas. Detta är en synpunkt, som det kanske också kan vara rimligt att anföra i detta sammanhang.

Nu har man emellertid talat om att riksdagen år 1924 gick in för en grundlagsändring av det slag, som högern nu föreslagit. Då ändrade man nämligen grundlagen i avvaktan på en kommande trustlagstiftning. Jag vill då till en början erinra om, att man här redan pekat på en hel del skiljaktigheter mellan vad som skedde 1924 och vad som föreslås nu. Men jag skulle vilja ytterligare peka på en omständighet. År 1924 gällde det endast att åstadkomma en ändring i tryckfrihetsförordningen, som skulle innebära, att man vore förhindrad att offentliggöra vissa uppgifter rörande affärsföretags ekonomi och sådana saker. Nu däremot är det ju fråga om att åstadkomma en ändring i grundlagen, som skulle innebära, att man genom en bestämmelse skulle kunna dekretera, vad som överhuvud fick skrivas i tidningspressen och särskilt vad som fick offentliggöras i annonser. Man måste då säga sig, att detta senare förslag är ofantligt mycket betydelsefullare och principiellt betänkligare och därtill ofantligt mycket strängare än det förslag, som framlades 1924, då det var fråga om trustlagstiftningen.

Nu ha en del av heriarna här sagt, att man har ganska bra reda på, hur utredningen kommer att gestalta sig och hur det förslag kommer att se ut, som professor Bergendal håller på med att utarbeta och som kanske sedan kommer att framläggas av regeringen. Ja, i det fallet får jag säga, att jag har svårt att instämma i det yttrande, som fälldes av herr Järte, då han sade, att man redan nu kan skönja konturerna till den blivande lagstiftningen. Jag har nämligen läst det anförande — det har varit utdelat i utskottet — som hölls av professor Bergendal vid ett tillfälle i fjol. Och jag får verkligen säga, att jag har svårt att ur det anförandet skymta konturerna till den lagstiftning, som skulle komma. Jag har läst anförandet mycket samvetsgrant, men jag har icke kommit till den uppfattning i detta hänseende, som herr Järte har gjort och nyss gick in för. För min del skulle jag tvärtom vilja säga, att det finnes en del uttalanden från professor Bergendals sida, särskilt i ett anförande, som han höll här i Stockholm vid en juristkonferens den 27—29 augusti, uttalanden, som äro av den art, att man får en känsla av att också professor Bergendal känner sig ganska tveksam inför det stora problemet om vad man skall göra för att åstadkomma en effektiv och lämplig lagstiftning på detta område.

Han säger t. ex. på ett ställe följande: »En bojkott behöver icke alls hava något samband med en organisation. Det är antagligt att den i saknad därav måste bli jämförelsevis mindre effektiv med hänsyn till omfattning, varaktighet o. s. v. Men varför skall den i sådant fall av rättsordningen bedömas strängare? Man bör vid bedömandet av dessa frågor utgå ifrån, att ett stort antal bojkotter äro och måste vara tillåtna såsom mer eller mindre naturliga uttryck för en ekonomisk eller eljest social solidaritet.» På ett annat ställe heter det vidare: »Det framgår av vad jag redan antydningssvis berört, att bojkotterna kunna vara inbördes ganska olika och att det inte kan vara tal om att alla bojkotter skola vara rättsstridiga, enligt min mening visserligen inte heller därom att alla bojkotter skulle vara rättsenliga.»

Första punkten i professor Bergendals uttalande ger stöd, synes det mig, åt den uppfattning, som jag framfört förut vid de tvenne tillfällen, då denna fråga behandlats, nämligen att bakom bojkotter och dylikt — varemot man nu vill åstadkomma en lagstiftning — står icke alltid en organisation, som man kan komma åt med en lagstiftning och straffa med tillhjälp av denna. Bojkotter och dylika åtgärder mot tredje man kunde alltså mycket väl ha sitt ursprung från ett, så att säga, osynligt håll och vara organiserade därifrån. Det kan t. ex. vara personliga samtal kamrater emellan, som åstadkommit boj-

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 20.

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. (Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

kotten. Vem skall man då straffa, om det nu skulle åstadkommas en lagstiftning till skydd för tredje man? Vem skall man straffa i ett dylikt fall, när angreppet mot tredje man har kommit från ett håll, om vilket man icke har någon aning? Alltså, jag tolkar professor Bergendals uttalande så, att han velat antyda, att det i en mängd fall troligen är omöjligt att komma åt människor, som organiserat ett angrepp mot »tredje man».

Det finnes alltså i detta fall, såvitt jag förstår, både praktiska och principiella skäl, som göra, att vi socialdemokrater inte ha kunnat vara med om den lagstiftning, som man här velat göra ett försök att påskynda, och från dessa utgångspunkter, herr talman, skall jag be att för min del få yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag har inte deltagit i de tidigare debatterna i detta ärende och skulle icke heller ha deltagit i debatten i dag, om det icke varit för att relatera ett fall, som inträffat i min valkrets och som jag finner vara till sin tendens synnerligen betänkligt. — Jag kommer till det fallet något senare.

Jag har som sagt icke yttrat mig i tidigare debatter, men jag har följt dem med mycket stort intresse. Jag finner de motsättningar, som framträda här, särskilt de som råda mellan högern och socialdemokraterna, mycket beklagliga, och jag har ofta i mitt stilla sinne undrat, om det icke skulle kunna finnas en möjlighet att bygga över den klyfta, som skiljer de olika uppfattningarna åt. Det kan ju kanske förefalla litet naivt, när man efter det anförande, som herr Johanson i Stockholm hållit, vågar hysa en sådan uppfattning, men jag tillåter mig dock göra det, och jag är tämligen viss om, att ifall herr Johanson kunde frigöra sig från partisynpunkterna till den grad, som han vill, att vi på högernsida skola göra, och som jag anser mig själv kunna göra, och i fall han och jag finge diskutera den här saken, då skulle det icke vara svårt att komma till en uppgörelse. Jag kan icke tänka mig annat än att alla de många laglydiga och goda medborgare, som finnas i det socialdemokratiska partiet och inom fackföreningsrörelsen, i längden icke skola kunna vidhålla ett intensivt motstånd mot att även detta område drages in under samhällets rättsreglerande bestämmelser.

Vad nu närmast föreligger är ju frågan om ändring i tryckfrihetsförordningen. Herr Hage vände sig med mycken skärpa mot den tanken och sade, att tryckfrihetsförordningen är en av hörnstenarna i vår lagstiftning och där borde man icke göra ändringar utan mycket starka skäl. Jag kan helt instämma med herr Hage i hans uttalande härutinnan, men det förefaller mig, som om han icke observerat ett litet uppslag, som herr Järte här kommit med. Herr Järte framhöll nämligen, att man mycket väl kunde tänka sig en lösning så att man, för att använda en historisk glosa, gjorde en »rationell klyvning» av tidningarnas innehåll på det sättet, att man från tryckfrihetsförordningens tillämpningsområde frånskilde den del av tidningen, som endast innehåller annonser. Från tryckfrihetens synpunkt, herr Hage, är det icke nödvändigt, att dessa tillkännagivanden skola åtnjuta tryckfrihetsförordningens skydd, det är för textavdelningen, för den fria diskussionen, det är där man behöver skyddet av tryckfrihetslagen, men vilja enskilda personer eller organisationer göra tillkännagivanden i tidningarna, så böra dessa tillkännagivanden vara så avfattade, att vederbörande själva kunna svara för dem. Jag vill också fästa herr Hages uppmärksamhet på att det ingalunda är någon ny princip, som detta uppslag innebär, ty den principen har redan i viss mån blivit knäsat här i riksdagen. Så skedde nämligen, då lagen om firmamärken antogs, och likaså, då riksdagen antog lagen mot illojal konkurrens. Jag vill med stor bestämdhet minnas, att man i båda dessa fall framhöll, att brott mot dessa la-

gar skulle behandlas civilrättsligt och icke enligt tryckfrihetsförordningen. Man har alltså redan gjort en bräcka i muren, och jag tycker det skulle höra till god ordning, om man genomförde den förändringen, att alla dessa tillkännagivanden, alla dessa betalda annonser, som ju äro mycket strängt åtskilda från den övriga texten i tidningen, undandroges från tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Det vore en lösning, som man kunde tänka sig, och härigenom skulle man komma bort ifrån de svårigheter, som eljest skulle stå hindrande i vägen, när man kommer till den civilrättsliga lagstiftning, som man på detta område önskar genomförd.

Jag måste säga, att jag har den uppfattningen, att tiden arbetar dem i händerna, som kräva denna lagstiftning. Jag är icke ense med herr Johanson i Stockholm, då han säger att vi, som vilja ha en sådan lagstiftning, skulle företräda de reaktionära. Det har dock varit så i hela den allmänna samhällsutvecklingen, att det ena området efter det andra lagts in under lagstiftningen, och det är på det sättet kultursamhället kommer till stånd. Den omständigheten att man vill utvidga rättssamhället, behöver naturligtvis icke innebära, att man är reaktionär. Tvärtom kan det vara, och efter min uppfattning är det också, en framåtgående utveckling. När jag säger att tiden arbetar oss i händerna, så vill jag erinra om den tiden, då striden stod om rösträtts- och författningsfrågorna och högern gjorde motstånd mot dessa reformer. Då framhölls det på vänsterhåll, att det var oklokt att göra motstånd, ty dessa reformer arbetade sig fram och högern kunde därför gärna så gott först som sist sätta sig in i, att det var nödvändigt att göra någonting. Den maningen skulle jag nu vilja rikta till vänstern. Detta är en reformfråga, som arbetar sig fram, och jag blir stärkt i det intrycket, då jag tänker på socialstyrelsens hållning till frågan. Socialstyrelsen ställde sig först som så många andra på den ståndpunkten, att här mötte så stora svårigheter att åstadkomma en lagstiftning, att man hade svårt att tänka sig möjligheten att genomföra en sådan. Men efter att närmare ha studerat förhållandena, sådana de utvecklats sig, säger socialstyrelsen i det yttrande, styrelsen avgav i fjol, följande, som jag skall be att få läsa upp:

»För staten har den lagstadgade rättsordningens upprätthållande av ålder framstått som en primär uppgift. Genom den fackliga organisationen bland arbetare och arbetsgivare har nu uppkommit en betydelsefull ny rättsordning, som ej i allo är väl förenlig med den nyssnämnda. Härtill kommer, att staten efter de demokratiska idéernas genombrott måste anses ha en särskild förpliktelse att värna om dessa idéers bärande princip om friheten i olika avseenden, sålunda såväl beträffande den enskilda personen som näringslivet. Med hänsyn till nu berörda omständigheter kan staten ej gärna i längden förhålla sig passiv gentemot det fackliga organisationsväsendet och sättet för dess uppträdande.»

Den uppfattning, som här framträder, kan jag helt och hållet ansluta mig till, och jag vill alldeles särskilt understryka dels vad som nu säges, nämligen att här föreligger en primär uppgift för samhället, och att samhället inte kan i längden ställa sig passivt, och dels detta som socialstyrelsen nu framhållit, nämligen att det gäller att hävda de bärande idéerna inom det demokratiska samhället.

När jag inledde mitt anförande, framhöll jag, att jag hade begärt ordet för att redogöra för ett särskilt fall, och det skall jag be att få göra nu, eftersom det ganska nära ansluter sig till det, citat jag här gjort ur socialstyrelsens utlåtande. Här begär man nu statens ingripande. man begär, att staten skall vidtaga åtgärder för att åstadkomma en rättsreglering på detta område. Men i min trakt och i mitt län har det förekommit ett fall, då ett statens organ har böjt sig för en fackförenings maktspråk. Det är alltså ett statens organ,

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

som här har varit tredje man och som givit vika för vad fackföreningen begärt. Detta anser jag vara ganska betänkligt, och jag har därför ansett mig böra lämna ett bidrag till dagens debatt genom att relatera detta fall.

Järrestads lantmannaförening i södra Skåne, som råkat i konflikt med en fackförening, vände sig till statens lagerhus- och fryshusstyrelse med begäran att få sätta in spannmål i statens lagerhus i Tomelilla. Detta förvägrades och styrelsen för statens lagerhus och fryshus meddelade lantmannaföreningen genom protokollsutdrag, att styrelsen icke kunnat bifalla föreningens framställning, därför att styrelsen, som det heter i protokollet, »ville vara fullständigt neutral i den mellan lantmannaföreningen och handelsarbetarförbundet uppkomna tvisten».

Jag vill säga det, att när man varit med om så mycket underligheter som man får vara i vår tid, så upphör man till sist att förvånas, men den här gången blev jag verkligen förvånad, när jag läste denna motivering. Det är dock icke rimligt att påstå, när man böjer sig för den ena partens maktspråk, att man då intager en neutral ståndpunkt. Enligt min uppfattning är det fullkomligt orimligt att vidhålla en sådan uppfattning, men det har lagerhus- och fryshusstyrelsen icke desto mindre gjort i ett senare avgivet yttrande. För min del är det tillräckligt att påpeka, att man, då två parter äro i strid, icke kan säga sig intaga en neutral ställning, när man böjer sig för en av parterna. Jag finner detta fall ganska anmärkningsvärt.

Föreningen har nu anfört klagomål hos Kungl. Maj:t, och besvären ligga, om jag icke misstar mig, hos jordbruksdepartementet, dit handlingarna, om jag icke är felaktigt underrättad, insändes den 10 november i fjol. Där ha de alltså nu fått ligga i snart fyra månader. Jag måste säga, att den tiden är något lång. Det finnes visserligen någonting, som heter Kungl. Maj:ts nådiga tågorämbetsordning, men den här gången har den verkligen gått alltför sakta. För min del tycker jag, att denna sak lämpligen kunnat utageras genom att jordbruksministern tillkallat ordföranden i styrelsen och framhållit, hur han skulle förfara, och erinrat om att han visst icke iakttagit neutralitet genom att böja sig för den ena partens maktspråk. Det förefaller mig som om detta varit det enklaste sättet att utagera denna sak. Nu gå dessa människor där nere och undra vad som skall ske. I klagoskriften till jordbruksdepartementet ha de framhållit, att de hysa allvarliga farhågor för vad konsekvenserna skola bli, om statens organ giva vika. Den, som blir blockerad, kanske icke får använda telefon eller telegraf, kanske icke får transportera varor på statens järnvägar, kanske rent av icke får åka på järnvägen. Här möta principfrågor, som förefalla mig vara av den största vikt och betydelse.

Jag har icke kunnat underlåta att framföra denna sak här och skulle för min del vilja rikta en vädjan till landsorganisationens ordförande, fastän han icke är närvarande. Det har alltid, när denna fråga diskuterats, sagts från fackföreningshåll, att det behövs icke någon lagstiftning, därför att man skall se till inom fackföreningsrörelsen, att det blir självtukt, självdisciplin. Jag tror icke, att den goda viljan saknas, men resultatet har icke varit tillfredsställande, och kommer man in på en utveckling i den riktningen, att statens organ som tredje part skola ge efter, förefaller det mig, som om den goda viljan icke vore så värdefull. Jag tycker verkligen, att landsorganisationens ledning åtminstone borde göra undantag för statens organ, och göra det såsom ledamöter i ett demokratiskt parti, ty demokratiskt är det icke, att statens egna organ skola underordnas sammanslutningar av medborgare, åtminstone kan jag icke finna det förenligt med samhällets auktoritet och värdighet.

Jag vill framhålla, att fallet har väckt mycken förargelse och harm i dessa kretsar. För att belysa, hur stark förtrytelsen är, vill jag meddela, att en man, som bevitnat stämningen i trakten, därom fällt det yttrandet: när man

såg, hur stark förtrytelsen var, förstod man, hur en lappoanda kan växa upp. Jag vill icke påstå, att denna stämning råder nu, ty den har lagt sig något, men detta märkliga fall är likväl i hög grad förtjänt av regeringens uppmärksamhet. Jag skulle vara frestad att till regeringen rikta samma utrop, som den romerska senaten i kritiska lägen riktade till konsulerna, när det gällde statens vitala intressen: »*videant consules, ne quid detrimenti capiat res publica.*» Eller fritt på svenska: »*Må regeringen se till, att staten icke tager skada.*»

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

Under detta yttrande hade herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har begärt ordet för att läsa in i kammarens protokoll ett aktstycke, som enligt mitt förmenande förtjänar ett visst beaktande under den fortsatta utredningen om tredje mans rätt. Jag vill erinra om att förlidet år framfördes av herr Petrus Nilsson m. fl. i första kammaren och av herr Olsson i Kullenbergstorp m. fl. i denna kammare motioner med yrkande, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande lagstiftningsåtgärder för att bereda rätt till skadestånd för den, som helt och hållet står utanför arbetskonflikt, men likväl oförskyllt tillfogas skada genom blockad, bojkott eller andra stridsåtgärder, som riktas mot honom, samt snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag i ärendet».

Nu har jag här en avskrift av en solidaritetsförbindelse, som är av den art, att om man skall göra en lagstiftning om tredje mans rätt, man svårligen bör komma förbi att också göra en lagstiftning i syfte att inverka på de saker, som förekomma här. Solidaritetsförbindelsen lyder så här:

»Undertecknade medlemmar av Norrbottens läns producentförening m. b. p. a. förbinda oss härmed att solidariskt ställa oss följande till efterrättelse. Att enligt beslut ej i någon mån samarbeta med utomstående s. k. frileverantörer, nämligen de som ej äro medlemmar av ovannämnda förening.

Att därest någon hantverkare, sågägare samt övriga utföra något arbete för dessa förenämnda utomståendes räkning samtliga undertecknade föreningsmedlemmar förbinda sig att absolut ej anlita dessa förenämnda arbetsutövare.

Den som saboterar denna förbindelse anser sig hava brutit emot föreningens stadgar.

Bredåker den 10 maj 1931.»

Därunder stå 49 namnunderskrifter. Det innebär ju kort och gott det, att i denna strid mellan medlemmar av producentföreningen å ena sidan och frileverantörer av mjölk å andra sidan, om det är en hantverkare, arbetare eller sågägare, som gör något arbete åt frileverantörer, är han blockerad från medlemmarna i producentföreningen. Om det är så, att herr Olsson i Kullenbergstorp och bondeförbundet och högern, förmodar jag också, vilja ha skadestånd för den skada, som eventuellt tredje man lider vid en arbetskonflikt, är det rimligt, att, när man skall fortsätta och göra utredning, man också tar detta aktstycke i övervägande, ty med hänsyn till dess formulering — det är visserligen dålig svenska — men med hänsyn till dess formulering låter det sig förmodas, att det kan komma till användning icke bara i Bredåker utan litet varstans i Norrbottens län och övriga län också. Då tycker jag, att skall man göra lagstiftning och utredning om tredje mans rätt, kan detta följa med, så få vi se, var det till sist utmynnar, om det överhuvud taget är möjligt att komma fram till något resultat.

Jag skulle också be att få säga till den siste ärade talaren, att jag tror icke för ett ögonblick på möjligheten att dela upp materialet i en tidning så, att viss

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

del av detsamma undantages från tryckfrihetsförordningens bestämmelser, d. v. s. man kan nog göra en uppdelning, men icke på sådant sätt, att den icke kan kringgås av den, som vill kringgå den.

Herr Ljung: Herr talman! Vid bedömande av och ställningstagande till det spörsmål som nu dryftas här i kammaren, måste man givetvis i första hand för sig klargöra tvenne frågor: 1) förekomma några övergrepp på det område, som behandlas i de i ärendet framlagda motionerna? och 2) är det tänkbart och möjligt att kunna förekomma sådana övergrepp?

Den första frågan är ganska lätt besvarad. Det är allmänt känt och omvitnat, att sådana stridsåtgärder, som träffa tredje man, allmänt förekomma. I såväl årets motioner i frågan som i de förra året framlagda motionerna med samma syfte lämnas flera exempel därpå. Från det håll, där man ej vill veta av någon lagstiftning på området, har man visserligen sökt bortförklara händelserna i fråga men icke lyckats. Man synes härvid också vilja hävda, att de stridsåtgärder, som träffat oskyldiga, närmast få betraktas som ett nödvändigt ont. Strävandena här gå tydligen ut på att bibringa den uppfattningen, att det är bra som det är och att i varje fall ingen lagstiftning är behövlig eller befogad. Det är överflödigt att ytterligare exemplifiera förhållandena på området. Den, som vill se förhållandena sådana de äro, måste märka, att övergrepp förekomma. Denna uppfattning har också uttalats av den av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige, professorn Bergendal. I ett uttalande till det 15:e nordiska juristmötet i Stockholm 1931 säger han nämligen bland annat, att det sålunda rådande rättstillståndet är otillfredsställande.

Den andra frågan eller möjligheten att genom lagstiftning kunna skydda tredje mans rätt i arbetskonflikter är ju för närvarande under utredning. Tyvärr har denna dragit ut på tiden alltför mycket. Därför är det väl befogad att söka få densamma påskyndad.

Det är intet tvivel om att man här rör sig på ett ömtåligt område. Det föreligger stora svårigheter för att få en väl avvägd lagstiftning till stånd. Dessa svårigheter få emellertid icke utgöra hinder. Det skulle vara en bedröflig inkompetensförklaring från statens sida, om man förklarade sig ej kunna lämna det erforderliga skyddet för den medborgare, som här behöver sådant. Ett uppskov med denna lagstiftning medför också stor fara. Dessa stridsåtgärder, varom här är fråga, åstadkomma stor bitterhet. De äro också ägnade att framkalla motåtgärder. Man resonerar som så, att kan staten ej lämna skydd för medborgarnas berättigade intressen, så få dessa söka tillvarata dem själva. Så skärpas motsatserna och ökas stridigheterna. Det går fort på vägen mot sådana förhållanden, som vi med ledsnad se vara rådande i vissa av våra grannländer, där den ena gruppen står i skarpaste motsättning och strid med den andra.

En sak är ägnad att inge förvåning. De, som ha så stort intresse för att mellanfolkliga tvister skola lösas genom lagstiftning och skiljedom, visa föga intresse för strävandena att genom lagstiftning hindra övergrepp på det område, varom här är fråga. Det skulle vara av intresse att få någon förklaring till denna uppenbara inkonsekvens.

Nu kanske någon säger — och på frisinnat håll har man väl den uppfattningen — att en lagstiftning är måhända nödvändig, men den är ej så brådskande. Jag har redan erinrat om faran av dröjsmål men vill dock peka på ytterligare en omständighet. Så länge ingenting göres i lagstiftningsväg för att förhindra övergreppen på detta område, så länge kunna ju förövarna av sådana ta detta som en intäkt för den uppfattningen, att de äro i sin fulla rätt. De kunna ha så mycket större anledning härtill, som stora grupper

av vårt folk göra allt för att förhindra en sådan lagstiftning. Det synes mig högst angeläget, att grunden för en sådan uppfattning snarast undanröjes. Det är nödvändigt för alla deras skull, som löpa fara att bli utsatta för övergrepp, där de borde ha rätt att stå utanför en konflikt. Det är nödvändigt också från samhällets synpunkt, ty eljest riskerar man, att dessa övergrepp bli allt allmännare och att bitterheten mellan olika klasser ytterligare ökas. Det är nödvändigt, att samhället säger ifrån, att stridsåtgärder vid arbetskonflikter ej få utvidgas, så att de träffa dem, som ha rätt att stå neutrala.

Sedan skall jag be att få göra några erinringar med anledning av en del under debatten framkomna uttalanden. Den förste talesmannen för utskottet framhöll och pekade på förhållandena i gångna tider, hurusom de svaga fackföreningarna då voro utsatta för övergrepp från arbetsgivarnas sida. Men det förefaller, som om han alldeles glömt bort den genomgripande förändring, som förekommit på detta område. Den tiden var det fackföreningarna, som voro den svagaste parten, och jag vill för min del icke förneka, att det förekom övergrepp från den starkare partens, arbetsgivarnas, sida, men ingen lär väl förneka, att förhållandena på detta område ha undergått en oerhört stor förändring, så att det nu i stället är fackföreningarna, som i strid med mindre företagare ofta ha ett stort övertag. Vid konflikter ålägga de sig icke heller den återhållsamhet, som de borde göra, utan låta maktmissbruk komma sig till last.

Det har också varit en anmärkningsvärd inkonsekvens i herr Magnussons i Kalmar yttrande, då han så starkt framhöll, att det var nödvändigt att först få en utredning av frågan, innan vi taga ståndpunkt till den, men i nästa ögonblick förklarar: På vårt håll äro vi motståndare till en sådan lagstiftning, ty vi äro övertygade om att den icke kan bli till gagn för arbetarna.

Jag vill också säga ett par ord med anledning av herr Anderssons i Rasjön yttrande. Han framhöll, att den reservation, som avgivits av högerns ledamöter i utskottet, närmast var att betrakta som en strategisk reträtt. Jag skulle vilja säga, att vad som där föreslås är ett försök att nu få fram vad som överhuvud taget är möjligt, vad som också är det mest trängande med hänsyn till vad det här gäller, nämligen en eventuell ändring i tryckfrihetsförordningen; en sådan kräver ju nämligen godtagande av två riksdagar under olika perioder, om den skall komma till stånd.

Det vore mycket att säga med anledning av herr Johansons i Stockholm yttrande, men då det redan så utförligt bemötts av herr Järte, skall jag icke uppehålla mig vid detta.

Slutligen blott ett par ord med anledning av herr Hages yttrande. Han intog ungefär samma ståndpunkt som herr Magnusson i Kalmar eller egentligen två ståndpunkter, varav den ena gick ut på att vi måste avvakta utredningen, innan vi fatta ståndpunkt till denna fråga. Men så säger herr Hage omedelbart därefter, eller kanske det var förut, i polemik mot talesmannen för det kommunistiska partiet, att socialdemokraterna inom utskottet motsatt sig denna lagstiftning, ty de äro övertygade om att den icke skall bli av den art, att den blir till arbetarnas nytta. Det förefaller mig vara ganska meningslöst att förklara sig vilja vänta på utredningen för att sedan taga frågan under omprövning, när man samtidigt deklarerar, att man redan tagit ståndpunkt.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till dessa korta ord och erinringar och ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr von Sydow m. fl.

Herr Gardell i Gans: Herr talman! Att tredje mans rätt bör skyddas, när två träta eller slåss, tycker jag, att alla rättänkande människor böra vara med om. Då denna fråga har behandlats av 1929 och 1931 års riksdagar, så anser

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

jag, att beskyllningen mot högern, att den i år framfört motionerna som val-attack, är obefogad. Under utskottets behandling av frågan upplystes, som herr statsrådet också här i dag meddelat, att utredningen snart är färdig. Därför har den reservation, som herr Löfvander och jag bifogat betänkandet, fått den formulering, som den har, nämligen »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville föranstalta därom, att den pågående utredningen om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter så snart ske kan slutföres, samt därefter förelägga riksdagen det förslag till åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.»

Om nu pressen verkligen är största skulden till att tredje mans rätt trädess för nära, så får jag framhålla, vad som också nämndes av herr Andersson i Rasjön, att på senare tid har man företagit processer mot vederbörande tidningsutgivare, vilka också blivit bötfälda. Jag vill erinra om, att tryckfrihetsförordningens § 3 punkt 11 lyder: »angripelse mot enskild man, vilka å ära gå eller för dess borgerliga namn och rykte förklenliga äro; brottet straffas enligt allmän lag, och varde dessutom skriften konfiskerad». »Den allmänna lag», som i detta stadgande åsyftas, är strafflagen, kapitel 16, vars § 8 lyder: »utsätter man i avsikt såsom i 7 § sägs emot annan rykte om gärning eller last, som ej efter lag straffbar, men eljest för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst menlig är, eller fortsprider man av arghet sådant av annan utsatt rykte, dömes till fängelse i högst 6 månader eller böter.»

Nu skulle jag, om det skulle vara mycket svårt att redan i år få fram ett förslag i ämnet till riksdagen, vilja fästa statsrådets uppmärksamhet på den frågan, om det går an att ändra § 3 i tryckfrihetsförordningen så, att den kommer någorlunda i jämbörd med § 8 i 16 kapitlet strafflagen. Då vore mycket vunnit.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Löfvanders och min reservation.

Herr Carlström: Herr talman! Då man redan vid denna debatts början åberopat mig och några andra frisinna, som vid fjolårets behandling av frågan ställde oss på den sidan, som ville ha något gjort så fort som möjligt i denna sak, vill jag säga, att min ståndpunkt i sakfrågan är alldeles densamma i år som i fjol. Därmed är ej sagt, att jag i år kommer att rösta för högermotionen, men det är en annan sak. Jag har här i min hand en tidning, där det förekommer ett lindrigt vanställt fotografi av mig. Det är en liten blänkare från högersnans redan påbörjade valrörelse, däri man talar om herr Carlströms i Helgagård — så kallas jag fortfarande — uttalande under fjolårets debatt. Jag blygs ej för detta, men jag tycker, att i en valrörelse bör man köra med egna kalvar så långt som möjligt.

Vidare vill jag säga, att då man från socialdemokraternas och kommunisternas sida sökt att förvanska denna sak, som man gjorde i fjol, och säga, att det gäller här att »förtrycka den svagare», så låter det något underligt i mina öron. Herr Järte har varit inne på den frågan förut, men jag vill taga ett litet exempel. Då jag uppträdde här i fjol i denna fråga, hade vi i min hembygd en konflikt, som berörde dessa förhållanden. Den blev bilagd så, att vi satte hårt mot hårt. Den gången rann historien ut i sanden. Det gällde då att byggnadsarbetarna ville sträcka ut sin fackföreningsräjong till 5 kilometer kring samhället. Striden lämnade ej svårare märken, än att dessa arbetare efteråt även voro anställda hos mig och fingo den där timpenningen, som man stipulerat inom fackföreningen. Men en sak, som jag reagerade emot, var, att när jag ville ha en arbetare, skulle jag sända bud till fackföreningen, som skulle skicka en arbetare, vilken som helst, som jag kanske icke ville ha.

Om jag vill anställa en fackansluten arbetare som gör ett bra arbete — jag som kan tjäna något bredvid — så må det vara hänt. Men hur det skall vara möjligt för lantbrukare, som leva av jordbruk, att reda sig, om det lyckas byggnadsarbetarna att bilda en räjong av 5 kilometer, inom vilken det skall betalas 1 krona 28 öre i timmen, det förstår jag ej. Vi vilja ej komma åt fackföreningarna, om de uppföra sig på förnuftigt sätt, men vi vilja ha möjlighet att leva, bygga hus, reparera hus och anställa folk till priser, som vi kunna betala. Man talar om byggnadsstandarden på landsbygden och att lantarbetarna få bo i dåliga bostäder, på samma gång som man försvarar denna rörelse, som håller på att gripa omkring sig. Det är ett slag i ansiktet på oss jordbruksfolk och ingenting annat. Det är ej fråga om, att den svage skall förtryckas, utan om att den svage skall få leva, han också. Antag att vi bönder, som bo omkring Sävsjö, beslöte, att vi skulle taga 3 kronor per kg för fläsket och 5 kronor per kg för smöret, och det visade sig, att det kom en lantbrukare boende utanför räjongen och sålde till billigare pris, och att vi då skulle sätta röda lappar på hans åkdon och förklara ägaren i blockad. Vad skulle arbetarna i samhället säga då? Det vore precis samma princip, som byggnadsarbetarna försöka att tillämpa. Jag menar sålunda, att när man talar om, att man vill förtrycka fackföreningsfolket, så är det talet ej riktigt. Det är ej fråga om det, utan det är fråga om att få till stånd en ordning, som ger även den svagare parten möjlighet att klara sig. Jag såge helst, om landsorganisationen och fackföreningarna i landet kunde intaga en sådan ställning utan någon lagstiftning. Om förhållandena utveckla sig i den riktningen, dör den agitation bort, som nu bedrives från högerhåll. Då skola vi ej kräva något ingripande. Men inför dessa uppenbara orättfärdigheter mot den del av folket, som har det svårast, måste vi reagera. Det kan bli en fråga, som f. ö. rör hela folkförsörjningen, om det utvecklar sig så inom fackföreningarna, att man driver upp en lönestandard, som ej kan betalas av företagare och konsumenter. Då blir det hela kaos. Det är mot den tendensen jag riktar mig i dessa saker.

Nu sade herr Johanson, att man skulle från arbetarnas sida, från socialdemokratiskt håll nog veta att möta en sådan här agitation i valrörelsen med samma mynt. Ja, jag vill ej i valrörelsen taga denna eller någon annan fråga som lockbete för valmännen. Jag har lagt bort dessa metoder. De behövas ej heller i de trakter, där fackföreningarna tillämpa sin här berörda lönepolitik. Där behöves ingen agitation för att få folk att taga ställning till dessa frågor. Det är skäl att man från fackföreningsfolkets sida sätter sig in i detta.

Då herr Karlsson i Grängesberg talade om att med näbbar och klor försvara fackföreningarnas rätt att handla fullständigt självsvåldigt på alla områden, så vill jag säga, att det finnes ändå en lag, att inga träd få växa upp i himmelen. Men herr Karlsson i Grängesberg väntar säkert något annat resultat av den politiken, nämligen att samhället på det sättet lättare skall kunna slås sönder.

Vad nu gäller sakfrågan här, nämligen att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga på nytt i år, så måste jag säga för min del, att särskilt nu, sedan vi fått veta från regeringsbänken, att utredningen snart kommer att ligga klar, är det ej skäl att begära, att utredningen skall påskyndas. Det gör ingenting till saken, om vi begära det eller ej. Jag har också det förtroendet till regeringen, att den så fort som möjligt tar itu med saken. Jag tror ej, att man vinner något i det fallet med att denna kammare nu, då första kammaren avslagit motionen, går in för att här komma med en påminnelse till Kungl. Maj:t. Jag tror, att regeringen, om det visar sig, att förslaget är sådant, att det kan läggas till grund för en lagstiftning, skall göra vad göras kan för att frågan skall komma på riksdagens bord så snart som möjligt.

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Jag är ej mäktig att förstå, vad denna fråga har för sammanhang med tryckfrihetsförordningen, och om man skall behöva vänta 5 år, om man ej får frågan igenom nu, men jag tror, att denna historia mest framdragits från en viss synpunkt, att vilja ligga först i linjen, då det gäller att föra fram denna sak.

Jag vill sluta med vad jag sade nyss, att min ståndpunkt är densamma i år som förut. Jag ser helst, att fackföreningsrörelsen bedrivs så, att vi slippa en lagstiftning på området, men om det skall fortsätta så, som det varit de sista åren även bland landsbygdens folk, kunna vi ej längre med lugn åse det.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Tidaholm: Herr talman! Herr Järte talade om den monopolställning, fackföreningarna intaga, och det tryck, som de utöva på småbrukarna. Jag skulle tro, att det förut betryckta jordbruket lider av monopolistiskt förtryck från annat håll än det, som fackföreningsrörelsen representerar. Jag tror, att herr Järte skulle ha möjlighet att i de kretsar, som han rör sig inom, utöva inflytande härpå. Jag tror, att han skulle göra jordbruket en bättre tjänst på det sättet. När herr Järte deklamerar om friheten att arbeta, får jag säga, att herr Järte får ursäktas, om vi inom fackföreningsrörelsen med ganska stor missnöjsamhet avlyssna dessa herr Järtas deklamationer. Vi känna nämligen herr Järte och veta, vad herr Järte syftar till med dessa sina deklamationer.

Det var emellertid ej detta, som föranledde mig att begära ordet.

Den förste talaren i denna debatt, herr Lindman, anförde bl. a., att en del arbetsgivare blivit utsatta för den mest hänsynslösa behandling från fackföreningarnas sida. Det skulle enligt herr Lindmans yttrande särskilt ha varit fallet på landsbygden. När jag hörde herr Lindmans yttrande, rann mig i minnet något, som hänt i dessa dagar i min valkrets, och som är av den art, att jag anser, att en redogörelse därför bör bifogas kammarens protokoll i en debatt som denna.

Vid Vara tegelbruk, som äges av en disponent K. O. Paulsson, beslutade arbetarna redan år 1919 att bilda en fackförening. Den nybildade fackföreningen blev dock icke gammal. Arbetsgivaren lyckades dels genom lock och dels genom hot förmå arbetarna att lämna fackföreningen åt sitt öde. Förra året under september månad beslutade arbetarna ånyo att organisera sig. När avdelningen bildats, inlämnade arbetarna ett förslag till avtal upptagande samma löner, som gälla i riksavtalet mellan byggnadsämnesförbundet och svenska grov- och fabriksarbetarförbundet, d. v. s. en timlön av 85 öre. När disponenten fick reda på att arbetarna organiserat sig, överöste han dem dagligen med okvädinsord, samtidigt som de hotades med avsked, om de ej lämnade fackföreningen. Det har under debatten sagts, att det skett en förändring inom arbetsgivarlägret. Det är dock ej hos alla arbetsgivare, som den inträffat. En dag under oktober månad förra året kom disponenten till arbetarna med ett av honom själv upprättat avtal, som han fordrade, att arbetarna på stående fot skulle skriva under. Läsas igenom det behövdes icke, sade han. Förslaget upptog löner varierande mellan 65 och 70 öre per timme. Det är att märka, att förut, innan arbetarna organiserat sig, utgick en timlön av 80 öre, och det förslag, som arbetsgivaren kom med, innebar alltså en reducering för flertalet arbetare från 80 till 65 öre per timme. Arbetarna voro ej beredda att skriva under avtalet, utan ett sammanträde kom till stånd, därvid arbetsgivaren vidhöll sina krav. Det blev ingen uppgörelse. Nya förhandlingar lämnade samma resultat. Det är belysande för denne arbetsgivare, att han vid sammanträdet början förklarade, att mera än en kvarts timme kunde han ej stå till disposition för förhandlingar. Arbetsgivaren kunde naturligtvis icke vänta till ytterligare förhandlingar åstadkommits, utan den 19 oktober tillämpade han de av

honom i hans förslag nämnda lönerna. Resultatet blev helt naturligt konflikt, och nu börjar det sorgliga i denna historia. Arbetsgivaren försökte med lock och pock förmå arbetarna att lämna organisationen. Han lovade dem bättre löner. De skulle garanteras en lön av 200 kronor i månaden, om de bara ville övergiva den för disponenten så förhatliga fackföreningen. De arbetare, som bodde i företagets hus, skulle i nåder få bo kvar, dock mot en förhöjning i den förut utgående hyran av 10 kronor per månad. Denna förmån skulle ej åtnjutas av samtliga arbetare, utan avdelningens ordförande och ett par andra, till vilka disponenten hyste en alldeles särskild kärlek, blevo omedelbart uppsagda, och på dessa tre familjer söktes vräkningsdom. Det hjälpte ingalunda, att samtliga voro beredda att punktligt erlägga hyran. Ansökningen är, efter vad jag förspott, i dagarna bifallen. Avdelningsordförandens hustru driver kafé-rörelse i en fastighet, vilken äges av ett konsortium, i vilket disponenten Paulsson är en av delägarna. Denna kafé-rörelse har skötts på ett mönstergillt sätt under hela den tid, den föreståts av den nuvarande innehavarinnan. Hyran har alltid punktligt betalats. Trots detta har hon nu uppsagts till avflyttning på grund av att hennes man är ordförande i fackföreningen.

Arrendatorn J. Hovling, vilken arrenderar en gård, som tillhör tegelbruket, har blivit uppsagd. Denne arrendator har skyldighet att transportera tegel från bruket till de i Vara förekommande byggena, vilken skyldighet han till alla delar fullgjort. Efter konfliktens utbrott vägrade emellertid byggmästaren vid det bygge, dit teglet skulle levereras, att mottaga den blockerade varan. Arrendatorn hade givetvis icke möjlighet att tvinga vederbörande byggherre att mottaga en vara, som denne icke ville ha. Arrendatorn blev emellertid, som sagt, uppsagd från sin gård. Det hjälpte ingalunda, att han innehaft gården i 17 år, och att han dessutom i trakten är känd som en skötsam och duktig jordbrukare.

Jag har diskuterat detta fall med en av mina kamrater på Skaraborgsbänken. Han har vitsordat, att denna arbetsgivare Paulsson är en skötsam, duktig och sympatisk människa. Jag har ingen anledning att betvivla det, men jag beklagar, om så är förhållandet, att han samtidigt har tagit så starkt intryck av den agitation, som föres mot fackföreningsrörelsen från högerns och en del talaresha sida.

Herr Ljung tyckte, att det var märkvärdigt, att ett par socialdemokratiska talare så bestämt tagit ståndpunkt mot en lagstiftning på detta område, innan utredningen föreligger. Är det märkvärdigare, att socialdemokraterna taga ställning till ett lagförslag, som ligger under utredning, än att högern gör det? Högern har hela tiden varit positivt inställd för en lagstiftning. Socialdemokraterna ha försävt jag förstår samma rätt att intaga en motsatt ståndpunkt.

Jag skall till sist be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat med ett inlägg i denna debatt, om icke min ärade namne, herr Magnusson i Kalmar, direkt hade uppmanat mig att avge en förklaring. Min ärade namne tyckte sig ha funnit, att jag gjorde mig skyldig till en inkonsekvent handling, då jag stod som reservant i 1924 års andra lagutskotts utlåtande och nu gick in här såsom reservant — något som enligt herr Magnussons förmenande innebure en alldeles olikartad mening.

Jag kan icke finna, att herr Magnusson haft förmågan att läsa rätt innan till i reservationen av 1924 till andra lagutskottets utlåtande. Där uttalade vi oss emot en förnyad framställning angående en redan verkställd utredning, som man i viss mån ville ha kompletterad. Vi ansågo det vara onödigt skriva till Kungl. Maj:t i en sådan sak. Vad är det vi ha gjort, och vad har under-

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*
(Forts.)

tecknad gjort i det nu föreliggande utlåtandet? Jo, vi ha inom utskottet frånfällt kravet på en skrivelse till Kungl. Maj:t om ett påskyndande av utredningen, men vi ha gått in för ett krav om verkställande av en ändring i grundlagen, och detta gjorde vi av det skälet, att det eljest skulle dröja fem år. Det råder således ingen motsättning mellan min ståndpunkt 1924 och nu. Ty 1924 yttrade vi oss inte i reservationen och hade ingen anledning yttra oss om det då ifrån andra håll framställda kravet på en förhandsändring av grundlagen. Så förhöll det sig med den saken.

När jag nu ändå har ordet, ber jag att få göra ett uttalande med anledning av en relation, som här för ett ögonblick sedan gjordes av min ärade länksamrat, herr Persson i Tidaholm, angående någon konflikt, som är rådande i Vara.

Jag har inte hört talas om den konflikten, förrän den nu omnämndes av herr Persson. Jag ber honom och övriga observera, att vi här ej diskutera ställningen av lönekonflikter och de eventuella föreningsrättskonflikter mellan arbetare och arbetsgivare. Vad vi nu diskutera och ha anledning ta ståndpunkt till, är, att icke tredje man, en utomstående part oförskyllt indrages i dylika konflikter. Det är det, som saken gäller, och där måste det enligt min mening föreligga fog för, att ett skydd beredes för sådan parts indragande. I detta sammanhang vill jag också understryka vad herr Carlström här påtalade, och som jag tillåtit mig påtala förut, hurusom dessa fackföreningsintressen, som nu växa sig allt starkare ute på landsbygden och där förhindra uppgörelser om arbeten, särskilt då det gäller byggnadsarbeten, verkligen börja bli av så allvarligt slag och en allvarlig tunga för jordbrukarna, att det verkligen ej är ur vägen att ta upp denna fråga på nytt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petersson i Lerbäckshyn: När jag yttrade mig förra gången, hade jag anledning hoppas, att jag inte skulle behöva begära ordet på nytt i denna debatt. Jag beklagar både för min egen del och för kammarens, att jag ej kunnat fullfölja min ursprungliga avsikt i detta hänseende. Det är vissa uttalanden dels av herr Andersson i Rasjön och dels av herr Johanson i Stockholm, som tvingat mig än en gång begära ordet.

Det låter på herr Johanson i Stockholm och andra, som om det skulle vara fråga om att redan i år taga ställning till resultatet av den pågående utredningen, i den mån denna förutsätter ändring i allmän lag. Så är ju, herr talman, ingalunda förhållandet, och det tycks vara nödvändigt att söka återföra diskussionen till vad det egentligen här gäller. Som kammarens ledamöter hörde före middagen av statsrådet och chefen för socialdepartementet väntas utredningen vara slutförd före april månads utgång. Förutsatt att utredningen ger anledning därtill, bör det ju då icke vara omöjligt att förslag till erforderliga lagändringar kunna föreläggas nästa års riksdag. Men i den mån detta tillika föranleder ändring i tryckfrihetsförordningen kan en av nästa års riksdag antagen lag inte börja tillämpas förrän efter det att val till andra kammaren hunnit äga rum ännu en gång. Det är detta uppskov på sannolikt fem år, som vi vilja förebygga genom en ändring i tryckfrihetsförordningen redan i år, en ändring, som givetvis förklaras vilande och göres beroende på den ändring av allmän lag, som förutses. Kommer denna senare icke till stånd, förfaller givetvis även ändringen i tryckfrihetsförordningen. Konstigare är det inte.

Nu säger herr Andersson i Rasjön, att det ju inte är säkert, att någon lagändring behöver komma till stånd. Ja, därom skall naturligtvis Kungl. Maj:t ha övertygat sig, innan Kungl. Maj:t lägger fram förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen. Det förefaller, som om man icke tilltrorde Kungl. Maj:t

något eget omdöme i denna sak. Det är klart, att om utredningen skulle utmynna i att lagstiftningen icke är erforderlig, kommer Kungl. Maj:t icke att lägga fram förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen, men i det sammanhanget ber jag få fästa uppmärksamheten på, att i varje fall utredningsmannen själv synes vara övertygad om behovet av särskild lagstiftning.

Jag har ingalunda några särskilda relationer till professor Bergendal, men i det här fallet föreligger ju ett ganska intressant och talande dokument i de tryckta förhandlingarna från den förra hösten här i Stockholm hållna juristkongressen, och där säger professor Bergendal i en av sina teser, att »en ändring i riktning av effektivt rättsskydd mot obehöriga bojkotter genom utveckling i rättspraxis vore önskvärd, men är oviss, och *lagstiftning torde följaktligen var oundgänglig*». I den diskussion, som följde på föredraget, yttrade professor Bergendal vidare: »Jag tror — — — att det är alldeles nödvändigt att här i Sverige skrida till lagstiftning för att så att säga få fart på utvecklingen i praxis. Ty åtskilligt skulle vara vunnet, om vi finge klara papper på, att åtminstone någon bojkott vore utomobligatoriskt rättsstridig. Detta skulle enligt tingens egen logik med nödvändighet leda till, att man i praxis toge upp även andra fall till analys med hänsyn till rättsstridigheten.» Och med anledning av ett inlägg från annat håll i debatten säger han: »På sådana områden, där vi redan nu ha kraftiga och starka organisationer är det — — — mindre påkallat att uppdraga legala gränser för organisationernas åtgöranden mot varandra, exempelvis när det gäller sympatistrider på arbetsmarknaden. Men härmed är inte sagt, att det inte kan vara önskvärt att skydda den oorganiserade enskilde både mot angrepp av dessa organisationer och mot angrepp på ett område, där det icke finnes organisationer av större betydelse. Att utan vidare betrakta framtvingandet av kamporganisationer på nya områden såsom någonting, som ligger i tidens tendens, och som man fördenskull måste acceptera, är en ståndpunkt, till vilken jag inte vill ansluta mig.»

Jag har, herr talman, funnit anledning göra dessa citat ur professor Bergendals uttalanden därför, att de synas lägga i dagen, att utredningsmannen själv under arbetets gång har blivit övertygad om, att denna fråga icke löses utan lagstiftning.

Sedan tvingas jag säga några ord med anledning av herr Johansons i Stockholm yttrande rörande den motionen bifogade exempelsamlingen. Jag gör det verkligen inte med något större mått av entusiasm, ty dessa fall äro icke sådana, att det är vidare lockande att syssla mycket med dem. Men när herr Johanson i Stockholm vill förringa värdet av den bevisning, som från motionsnärernas sida förebärts, *tvingas* jag göra det, på det att detta herr Johansons omdöme ej må stå oemotsagt.

Jag fäster därvid allra först uppmärksamheten på, vad herr Järte redan har påpekat, att förklaringar saknas i några av de anmärkta fallen, däribland i ett par av de mest anmärkningsvärda, nämligen de, som röra »Monopolbygget» och det s. k. »fallet Martin Johansson». I den mån detta får betraktas som ett tyst erkännande från vederbörande organisations sida av det befogade i anmärkningarna, är ju själva tystnaden värtalig nog.

Om vi därefter skulle titta litet närmare på några av de inkomna förklaringarna, ha vi först och främst det fall, som i handlingarna kallas »fallet J. H. Johansson». Det återfinnes på sidan 18 i utskottsutlåtandet. Det rör sig om ett lag byggnadssnickare ifrån Norrland, som kommer ned till Nacka och köper några tomter, som de ämna bebygga. Jag kan, herr talman, inte finna annat, än att de enligt svensk lag äga full rätt att förflytta sig från Norrland till Nacka i detta syfte. Emellertid uppenbarar sig efter några dagar ett antal representanter för fackföreningen och börjar förhöra vederbörande om för vems räkning de skulle bygga. Uppvaktningen upprepas dagen

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.*

(Forts.)

därpå under mera hotfulla former och sedermera förklaras icke bara arbetet i blockad utan också det näringsställe, där byggnadsarbetarna inta sina måltider. På grund av dessa och andra trakasserier sågo sig arbetarna nödsakade avbryta sina arbeten och lämna orten.

Svensk lag förbjuder konungen att »någon från ort till annan förvisa», men vad konungen »*icke äger*» det »*äger*» uppenbarligen den monopolistiska svenska fackföreningsrörelsen!

Vad har nu fackföreningen att anföra till detta? Jo, att »det föreligger en viss skyldighet att tillse, att gällande avtal följas, helst som det finnes en hel del mindre företagare på byggmästarområdet», och att man velat »åstadkomma största möjliga reda inom den spekulativa villabyggnadsproduktionen för såväl arbetsgivare som arbetare». Om man härmed vill göra gällande, att även byggmästarna skulle ha intresse av att konkurrerande företagare hållas borta från marknaden och att man sålunda handlar i samförstånd med dem eller i varje fall med deras goda minne, så föreligger endast så mycket större anledning att i den stor allmänhetens intresse se upp med dylika monopolten-denser.

Eller låt oss ta det fall, som här rubriceras som »fallet Kostadion». Jag vill gärna medge, att det fallet så tillvida verkar mindre upprörande än vissa andra, som de, som här utsattes för blockaden, inte befunno sig i lika små och ömmande omständigheter, som blockadoffren i regel bruka göra. Blockaden grundar sig från början på vissa ouppgjorda mellanhavanden mellan arbetarna och en herre, som heter Jensen, vilken på entreprenad utfört vissa arbeten för lantbruksmötets räkning år 1930. Det uppges, att arbetarna ha vissa fordringar hos denne Jensen, men det föreligger stridiga uppgifter om hur stor den fordringen är. Bestyrelsen för lantbruksmötet har i en av landshövding Edén undertecknad inläga förklarat, att bestyrelsen före slutuppgörelsen med Jensen »*icke* på något sätt underrättats om att arbetarna haft att av Jensen fordra mer än — — — 683 kronor och 46 öre». I förklaringen uppger fackförbundet den ursprungliga fordringen till mellan 11- och 12 000 kronor och kommer med väntpengar och ränta upp till omkring 15 000 kronor. Även om man för bekvämlighetens skull godtar fackförbundets uppgift om själva beloppet, vilket det annars torde föreligga ganska goda skäl att *icke* göra, återstår att besvara frågan, varför man ej sökte att på laglig väg utfå fordran av rätter vederbörande utan avvaktade lämplig tidpunkt för att uttaga den av utanför stående tredje man. Fackförbundets förklaring, att fackföreningen ej avkrävt arrangörerna några pengar och att det icke kunde läggas fackföreningen till last, att dessa indragits och erlagt omkring 7 400 kronor, eller hälften av det omstridda beloppet — ja, den förklaringen förtjänar, tycker jag, intet annat avseende än ett medlidsamt leende. Ty varenda människa vet, att detta helt enkelt utgjorde förutsättningen för att blockaden skulle hävas och den redan utannonserade uppvisningen kunna äga rum. Jag uttalar mig i detta sammanhang icke om, huruvida det varit så stor förlust för mänskligheten, om uppvisningen icke kunnat äga rum, men förmodligen ansågo arrangörerna det vara angeläget, att den skulle komma till stånd.

Det var i samband med denna affär, som en för sin självständighet känd socialdemokratisk tidning nere på Västkusten gjorde ett uttalande, som förtjänar att tagas till riksdagens protokoll som bevis för, att fackorganisationerna understundom gå längre än partipressen mäktar följa med och försvara. Det heter där: »Det är allmänt erkänt, att i byggnadsfacket i Stockholm föresiggå ting, som en med normal rättsuppfattning utrustad människa finner i hög grad stötande. Det räcker att erinra om händelsen vid Sportpalatset, då några murerihantlangare med fördömliga metoders hjälp tillskansade sig stora

summor. Saken betecknades redan då i Ny Tid som utpressning. Nu är det fråga om blockaden mot den boxningsring, där Harry Persson led sitt livs nederlag. Trots ombudsmannens för byggnadsträarbetsfackföreningen bestridande har det visats, att fackföreningen för att häva blockaden tillgodo-gjort sig 7 500 kronor, hälften av de begärda 15 000 kronorna. Ett kvitto, re-producerat i Idrottsbladet, bevisar faktum. Det har icke meddelats på vilka grunder fackföreningen stött kravet, och vi äro alltså ur stånd att bedöma, huruvida den beteckning, som i borgerliga tidningar satts på förfarandet ut-pressning är den riktiga.»

Vi ha för det tredje det i handlingarna såsom »fallet Skoglund» betecknade. Det rör, som kammarens ledamöter torde finna, de två jägmästarna, som skulle flytta från Östersund till Stockholm och fingo transporten av flyttsakerna blockerad. Som den öppenhjärtige och frispåkige man han är erkänner herr Charles Lindley å sitt förbunds vägnar, att det är riktigt, som det säges i mo-tionen, att »organisationen i Östersund meddelade sina kamrater i Stockholm om denna transport». »Dessa senare», fortsätter herr Lindley — d. v. s. de organiserade expresskarlarna — »vägrade att ta någon befattning med godset». Nu kan visserligen sägas, tillägger herr Lindley, att dessa jägmästare blivit oskyldigt inblandade i pågående konflikt. »Bevis härför kan emellertid icke presteras. Varför just anlita en firma, mot vilken konflikt pågår?»

Jag ber kammarens ledamöter uppmärksamma, att det var till stadsbuds-kontoret i Östersund ifrågavarande båda jägmästare vände sig med sitt uppdrag. Jag frågar, om icke vem som helst, som vänder sig till en sådan insti-tution har all anledning utgå ifrån, att uppdraget skall bli utfört utan manke-mang; eller menar man, att allmänheten hädanefter skall behöva ringa upp vederbörande fackorganisation för att förvissa sig om, huruvida det är nå-got hinder att anlita ett visst företag?

När slutligen herr Lindley förklarar, att »såväl arbetsgivare som arbetare ibland göra sig skyldiga till åtgärder, vilka med fog kunna betraktas som övergrepp», och tillägger, att »ensamt hans förbund — Svenska Transportar-betareförbundet — skulle kunna framlägga en ansenlig dossier varje år, som fullt ut kan mäta sig med de svartmålade fall, som motionärerna hopplockat», *så tror jag honom, herr talman, på hans redliga ord.* Jag betvivlar inte ett ögonblick, att det finnes värre saker både i herr Lindleys och andra herrars samlingar, men detta faktum försvagar inte utan styrker i stället kravet på snara åtgärder till skydd för de människor, som bli föremål för aktioner, vilka enligt herr Lindleys försäkran »med fog kunna betraktas som övergrepp».

Jag förmodar kammarens ledamöter hålla mig räkning för, att jag ej full-följer denna undersökning från fall till fall utan nöjer mig med vad jag nu anfört. Studerar man uppmärksam de avgivna förklaringarna, så finner man, att de icke mindre än själva anmärkningarna bestyrka, att det f. n. inom näringslivet och på arbetsmarknaden råder ett osäkerhetstillstånd och en rättslöshet för den svagare parten, som icke kan fördragas i ett gammalt lag-och kultursamhälle som det svenska. Det är icke samhället värdigt, att låta det fortgå på det här sättet. *Det är nödvändigt att dessa förhållanden läggas in under lagens reglerande kraft och makt.* Och när det nu, att döma av ut-talanden från olika håll, vill synas, som om det i riksdagen finnes en majori-tet för åtgärder till skydd för tredje mans rätt, så må det väl vara lovligt att begära, att arbetet härpå skall så bedrivas, att icke, medan samhället utreder, oförrätt hopas på oförrätt mot värlösa stackars människor.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Endast några få ord. Jag förän-leddes att begära ordet, när herr Lövgren i Nyborg läste upp det illustra do-kumentet från Bredåker i Norrbotten.

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Jag skall icke i detta sammanhang gå in på själva sakfrågan, utan jag vill endast deklarerera, att jag är övertygad om att något måste göras och måste göras snart för att stävja de missförhållanden, som faktiskt råda ute i landet. Det börjar väcka uppseende och förargelse i vida kretsar, och det har spritt sig även till själva landsbygden. Som herr Carlström i Helgagård mycket riktigt förklarade, ha lantbrukarna icke råd att betala de löner, som nu begäras.

Jag vill för min del framhålla, att såsom själv varande lantman ser jag med glädje och tillfredsställelse, om våra arbetare få så goda förtjänster och så god utkomst som möjligt. Om icke för annat så bjuder ju redan en klok egennytta att se saken så, ty om jag som lantman har något att sälja, så har jag alltid lättare att bli av med det och även utsikter att kunna betinga mig ett bättre pris, när arbetarna ha goda förtjänster. Men när tokerierna gå så långt, att de hämma den ekonomiska utvecklingen, att enskilda personer få sitta emellan och samhället lider ekonomisk skada, då måste man väl ändå reagera emot tilltagen.

Jag vet icke riktigt vad herr Lövgren i Nyborg menade, när han läste upp det där illustra dokumentet från Bredåker, men jag skulle vilja fråga honom och andra: Behöver det sägas, att även sådana personer, som bära sig åt på detta sätt och skriva på detta sätt, skola falla under lagen? Det är ju alldeles självklart. Det har för övrigt statsrådet Lübeck påpekat redan vid ärendets behandling år 1929. Han sade då, att anspråken på en dylik lagstiftning uppställas icke ensidigt, utan de rikta sig emot tvångsåtgärder från båda parternas sida, låt vara att arbetarpartens åtgöranden varit de i praktiken och diskussionen mest framträdande. Det är naturligtvis också min åsikt, att så skall vara fallet. Tilltagen från sådana vildhjärnor, även om det är lantmän och lantbrukare, som icke bättre veta och förstå, böra naturligtvis såvitt möjligt stävjjas, så att de icke ge sig in på dylika försök, som äro både vanvettiga och skadliga. Men, mina herrar, de ha lärt av arbetarorganisationerna, och så ha de icke bättre omdömesförmåga än att de tänka, att vi skola göra på samma sätt. Det är fel. Varje förnuftig människa reagerar emot dylika tilltag.

Det har förekommit en mängd sådana vanvettiga historier där uppe. En del känner jag närmare till och en del har jag endast hört ryktesvis. Man har försökt avstänga dem, som icke låtit tvinga sig in i en viss organisation från att få mala sin säd i kvarnarna. Man har så att säga givit kvarnarna ett ultimatum. Gudskelov gick det icke att hålla det i längden, men man försökte i alla fall hålla det en tid. Man försökte även förbjuda bönderna att använda cirkelsågarna ute i bygderna, där de bruka försåga sitt virke. En del åtlodde påbudet, andra gudskelov inte. Det gick så långt, att man försökte förbjuda en bonde, som hade spädgrisar till salu, att sälja dem åt den, som icke tillhörde organisationen, och det har sagts mig, att man även gjorde försök att förhindra, att de skulle få sina kor betäckta. Det är ju vanvett alltihop. Bör man icke genom en lagstiftning söka förekomma sådant — det må nu gälla lantmän eller vem som helst.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att göra, men jag har ansett mig skyldig att uttala dessa ord.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Trots de många anföranden, som ha hållits i dag från motionärernas sida, är det ändå ett par spörsmål, där det råder en betydande oklarhet. Det första gäller frågan: Hur vet man överhuvud taget, att den pågående utredningen kommer att resultera i behov av en ändring av tryckfrihetsförordningen? Något meddelande, som skulle bestyrka detta uttalande, har icke kommit från utredningsmannen, åtminstone icke på officiell väg, och i de citat från ett föredrag, av utredningsmannen

som en talare nyss uppläste, förekommer icke heller något uttalande, som direkt pekar på behovet av en ändring av tryckfrihetsförordningen. Även om för övrigt ett sådant uttalande skulle ha förekommit, är det väl ändå bra mycket begärt, att riksdagen skall fatta ståndpunkt med stöd endast av ett föredrag, som en enskild person har hållit i ett privat sällskap.

Det andra spørsmålet är följande: En eventuell ändring av tryckfrihetsförordningen måste givetvis bli en följdlag till den huvudsakliga lagstiftningen. Det skall väl först vara en primär lagstiftning av civillags natur, som straffbelägger vissa handlingar, och för att få denna civillag effektiv kan det bli fråga om att få till stånd även en ändring av tryckfrihetsförordningen. Hur kan man emellertid begära, att regeringen och riksdagen skall kunna taga ståndpunkt till följdlagen, innan man vet, hur den primära lagstiftningen kommer att utgestaltas? Även om utredningen skulle resultera i förslag om ändring av tryckfrihetsförordningen, är det för resten icke givet, att den primära lagen, i det skick den kommer från utredningsmannen, kommer att godtagas av riksdagen.

Såvitt jag förstår, hänger alltså högerns ståndpunkt av år 1932 helt och hållet i luften. I det sammanhanget kan jag icke underlåta att påpeka, att bästa beviset för hur vanskelig denna sak är, är högerns eget uppträdande. Såvitt jag nu kan erinra mig, är det icke mindre än fem olika ståndpunkter, som högerpartiet intagit under den sista fyraårsperioden. Det började med valrörelsen 1928, då denna fråga var ett av de stora slagnumren, som den väl också kommer att bli år 1932, efter vad man kan förstå av vad som förekommit här i dag. Det var den första ståndpunkten, och den gick ut på att något skulle göras fort och med kraft.

Så trädde högern till regeringen på hösten 1928, och därifrån vill jag datera den första skiftningen i högerns ståndpunkt. Nu befanns det nämligen, att det var icke så angeläget att göra något, utan tiden fick gå, och man överlät åt ett par enskilda motionärer — jag vet inte, om jag kan kalla dem frondörer — att föra fram saken motionsvis i riksdagen. Officiellt tog högerregeringen ingen del i behandlingen av frågan, och i debatterna i kamrarna uppträdde ingen från regeringens sida för att deklarerat, vad man från det hållet förde i skölden.

Nästa ståndpunktsändring inträdde på hösten 1929, närmare bestämt den 22 november, då man slutligen efter ett helt års väntan fann sig böra infria valöftet från 1928 och tillsatte den nu så mycket omdebatterade utredningen. Den då gängse officiella högeråskådningen uttrycktes på ett mycket klart och koncist sätt i statsrådet Lübecks diktamen till statsrådsprotokollet, då programmet för utredningen lades upp och omfattningen av densamma begränsades på ett som jag anser korrekt och lyckligt sätt.

Vid 1931 års riksdag var högern åter i opposition, och då hade man ännu en gång skiftat ståndpunkt. Det var alltså den fjärde ståndpunkten, och den gick helt enkelt ut på att man underkände de Lübeckska utredningsdirektiven av år 1929. Man lät förstå, att det var bara fuskverk, och att man måste utvidga utredningen att omfatta ett betydligt större område, och så lagade man ihop en motion och förde fram den här i riksdagen. Den avslogs, som tillbörligt var, med den motiveringen, att riksdagen, som jag förut har sagt, hade större förtroende för regeringen Lindman än för partiet Lindman.

År 1932 har man slutligen intagit den femte ståndpunkten, som går ut därpå, att man först och främst skall vidtaga en ändring av tryckfrihetsförordningen, och att vi sedan få se, hur det går med lagstiftningen i övrigt.

Jag undrar verkligen, herr talman, om icke denna utvecklingsgång är det bästa beviset för att man här rör sig på ett område så ytterligt vanskligt, att det är allt skäl att låta förberedelserna gå den vanliga grundliga gången.

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 20.

*I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter.
(Forts.)*

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Herr Petersson i Lerbäcksbyn undrade, om vi icke hade något förtroende för Kungl. Maj:t, och om vi icke trodde, att Kungl. Maj:t hade ett eget omdöme i denna sak. Ja, jag tycker verkligen, det var rätt malplacerat att rikta den frågan till oss. Jag skulle vilja säga, att i själva verket är det så, att vi ha ett sådant förtroende för Kungl. Maj:t, att vi anse, att när utredningen blivit slutförd, må det ankomma på Kungl. Maj:t att föra den vidare, men herr Petersson i Lerbäcksbyn och hans meningsfränder vilja ge regeringen vissa fingervisningar och vissa noggranna direktiv om hur den skall förfara i fortsättningen. Han har alltså riktat sin förebräelse till felaktig adress.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Jag begärde ordet, när min länskamrat, herr Persson i Tidaholm, talade om förhållandena vid Vara tegelbruk. Jag måste beklaga, att herr Persson har delvis blivit orätt underrättad. Jag känner bättre, tror jag, än herr Persson, hurdana förhållandena äro vid Vara tegelbruk, ty jag bor för min del bara cirka 10 kilometer från detsamma, under det att herr Persson bor i Tidaholms stad, som ligger 7 å 8 mil därifrån. Jag känner också mycket väl den arbetsgivare, som det här är fråga om, och jag måste säga, att det är en av de mest humana arbetsgivare, som man någonsin kan tänka sig. Det är därför *orätt* att rikta sådana beskyllningar mot honom, som herr Persson i Tidaholm här gjorde.

Herr Persson säger t. ex., att herr Paulsson förliden höst överöste arbetarna med okvädinsord o. s. v. Ja, var och en, som känner mannen i fråga, vet, att han icke kan låta något sådant komma sig till last, ty han är den mest nobla personlighet mot sina arbetare, som man kan tänka sig.

Herr Persson har nog också fel, om han tror, att striden vid Vara tegelbruk berör tredje mans rätt. Det är en vanlig konflikt angående lönerna mellan arbetsgivare och arbetare, alltså hör den saken icke hit. Jag vill dock säga, att konflikten hade säkerligen undvikits, om arbetarna hade fått vara i fred för påtryckning, från visst håll, enär arbetarna vid Vara tegelbruk, från flera synpunkter sett, hade det avsevärt mycket bättre än arbetarna vid andra närliggande tegelbruk. Det var enligt min mening mycket olämpligt att draga denna sak inför riksdagen, som någon bevisföring mot behovet av den lag, varom vi nu diskutera.

Däremot glömde herr Persson att omnämna något som verkligen berört tredje mans rätt och som tilldragit sig just i Skaraborgs län under sistlidna år, nämligen ett mycket uppmärksammat fall vid ett vägdistrikt. Vid ett sådant distrikt i västra delen av Skaraborgs län strejkade arbetarna för ett par år sedan. Tiden gick, men det var icke någon, som vågade taga hand om vägarbetet på den grund, att de strejkande förklarat arbetet i blockad. Till följd härav blevo vägarna, som helt naturligt är, då de icke blevo underhållna, mycket dåliga, och då fick vägstyrelsen från vederbörande åläggande att försöka med alla till buds stående medel sätta vägarna i stånd. Det lyckades då vägstyrelsen att få några personer, som frivilligt åtog sig att medverka vid vägunderhållets utförande. Men när de hade varit där en mycket kort tid, infunno sig några av de strejkande arbetarna jämte en del bolsjeviker och misshandlade på det grymmaste sätt de arbetsvilliga. Här ha vi verkligen ett förhållande, som berört tredje mans rätt, och ett förhållande, som har upprört alla *rättänkande människors* sinnen i den orten.

Enligt min mening är den lag, som vi nu diskutera, fullkomligt befogad, ja, jag skulle vilja säga, att det är en av de mest *nödvändiga* lagar, som man kan tänka sig, ty enligt min uppfattning blir det *aldrig* någon lycka i landet, förrän folk, som vill arbeta, får *rätt* och *frihet* att göra det samt därvidlag, om så fordras, åtnjuta ett fullt effektivt skydd från statsmakternas sida.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Persson i Tidaholm: Herr talman! Jag vill säga till herr Bengtsson i Kullen, att min uppfattning om humanitet och herr Bengtssons uppfattning om humanitet tyckas vara ganska skilda begrepp. Det är ovedersägligt, att den arbetsgivare, som jag här har talat om, har vräkt tre av sina arbetare. Detta betecknar herr Bengtsson i Kullen som en gärd av humanitet. Jag kan i detta fall icke dela herr Bengtssons uppfattning. Jag kan naturligtvis icke förneka herr Bengtsson i Kullen att ha denna uppfattning, att det är en akt av humanitet, men för min del kan jag icke tillägna mig samma uppfattning, som herr Bengtsson i detta fall har.

Herr Bengtsson talade vidare om en vägkonflikt i samma del av länet. Ja, det är beklagligtvis på det sättet, att just i denna trakt har det förekommit en intensiv agitation mot fackföreningsrörelsen. Anledningen till att agitationen varit särskilt intensiv *i dessa trakter* behöver jag väl icke förklara för kammarens ledamöter.

Jag begärde emellertid närmast ordet, herr talman, för att ge en kort replik till herr Magnusson i Skövde. Herr Magnusson i Skövde påstod, att det fall, som jag här refererat, icke skulle vara berättigat i en debatt som denna. Jag vill dock påpeka för honom, att det referat, jag här lämnade, föranleddes närmast av det yttrande, som fälldes av herr Magnussons partichef. Herr Lindman anförde nämligen, att en del arbetsgivare bli utsatta för den mest hänsynslösa behandling från fackföreningarnas sida, och särskilt skulle detta vara fallet på landsbygden. Det var för att ge detta herr Lindmans yttrande en riktig belysning, som jag här lämnade mitt referat.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Bara ett par ord. Herr Lövgren i Nyborg läste upp en förbindelse, utfärdad av några medlemmar av Norrbottens läns producentförbund. Han tycktes anse, att även en sådan förbindelse skulle komma under en lagstiftning om tredje mans rätt vid arbetskonflikter. Såvitt jag kunde höra, innehöll denna förbindelse endast det, att undertecknarna av densamma förbundo sig att icke anlita sådana sågverksägare och andra, som utförde arbete åt de så kallade pytsåkarna, vilka ej anslutit sig till ifrågasvarande producentförbund. Men, herr Lövgren, det är väl ändå en högst väsentlig skillnad på att icke *själv* anlita en viss persons tjänster och att försöka hindra *andra* att göra det.

Av herr Nilssons i Antnäs temperamentsfulla anförande, där han behagade kalla sina yrkeskamrater, medlemmarna i Norrbottens producentförbund, för vildhjärnor bland annat, kan man förstå, att herr Nilsson i Antnäs tillhör eller tillhört de så kallade pytsåkarna, mot vilka producentförbundet tydligen vänt sig.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skulle egentligen icke behöva taga till ordet efter herr Anderssons i Dunker anförande. Men jag vill säga herr Andersson, att jag delar icke den uppfattningen, ty det fall, som herr Lövgren anförde, har så mycket släktskap med vad vi vänt oss mot, att vi måste göra klart för oss, att gå vi in för den uppfattningen, som vi talat för och som herr Anderssons i Dunker parti gått in för, måste vi också vända oss mot åtgärder liknande dem, som herr Lövgren anförde.

Det var icke för att uttala detta, som jag begärde ordet, utan det var för att uttrycka min mycket stora förvåning i anledning av herr Anderssons i Rasjön senaste yttrande, då han säger, att det var åtskilliga frågor, som trots alla anföranden, som hållits från motionärernas sida och från högerhåll, ändå icke voro uppklarade. Och så frågar herr Andersson: Hur vet man, att utredningen kommer att kräva ändring av grundlagen? Man kan ju pressa sekretessen över vad som förekommer inom ett utskott ganska långt. Men jag tycker, att herr Andersson ockrar rätt mycket på sekretessen över vad som före-

I fråga om skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter. (Forts.)

*I fråga om
skydd för
tredje mans
rätt till
neutralitet
i arbets-
konflikter.
(Forts.)*

kommit inom utskottet, då han i detta fall ställer sig så oförstående. Jag är förhindrad att uttala mig mera, men jag är icke förhindrad att uttala, att om man skulle tänka sig det teoretiska fallet, att en ändring av grundlagarna preliminärt beslutas vid denna riksdag och sedan utredningen fortskrider och det kommer ett förslag beträffande den övriga lagstiftningen under årets lopp och detta skulle mot förmodan visa, att ingen ändring av grundlagarna behöves, då skall ju det vilande förslaget konfirmeras eller förkastas vid nästa riksdag, och då har ju ingen skada skett. Ty då kan man avstå från att konfirmera det vilande beslutet. Men man har gjort den förberedande åtgärden, och där-
est det visar sig, att ändring av grundlagarna är behöfvig för att åstadkomma lagstiftningen i övrigt, har man förhindrat ett uppskov på fem år. Det är detta vi eftersträva. Det är en sak, som bör kunna begripas och icke kan giva anledning till invändningar av det slag, som kommit till synes från herr Andersson i Rasjön och andra.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! Jag känner mig skyldig att säga några ord i anledning av herr Bengtssons i Kullen anförande. Herr Bengtsson i Kullen borde hava talat om hela sanningen, då han talade om förhållandena vid ett vägdistrikt i Västergötland. Det ligger nämligen icke till så, som herr Bengtsson i Kullen påstår, att vägarbetarna misshandlat de arbetsvilliga. Det var ändå så, att när de ställdes inför domstol och skulle dömas för den saken, hade den juridiskt kunnige domaren den uppfattningen, att de skulle frias i brist på bevis. Men nämnden överröstade domaren och fällde dem till straff. Nämnden präglades av den anda, som präglar herr Bengtsson i Kullen och hans inlägg i debatten. Men den juridiskt kunnige domaren ansåg inga bevis föreligga för att de skulle hava gjort sig skyldiga till det brott, som herr Bengtsson i Kullen söker göra gällande, att de skulle hava utfört.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o avslag därå samt bifall i stället till den av herr von Sydow m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den reservation, som avgivits av herrar Löfvander och Gardell i Gans samt 4:o bifall till det av herr Karlsson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Petersson i Lerbäcksbyn begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr v. Sydow m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående skyldighet för handelsidkare att opartiskt betjäna allmänheten begärdes ordet av

I fråga om skyldighet för handelsidkare att opartiskt betjäna allmänheten.

Herr **Hage**, som anförde: Herr talman! Jag vill påpeka, att socialdemokraterna i utskottet hava med en särskild motivering yrkat avslag på motionen. För att spara tid skall jag inskränka mig till att yrka bifall till denna motivering, d. v. s. till den reservation, som vid utskottets utlåtande avgivits av herr Sigfrid Hansson m. fl.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

A föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till åstadkommande av mera hygieniska och billigare bostäder.

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 374, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr **Andersson** i Stockholm m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande av lagförslag till 1933 års riksdag angående:

1) minimifordringar som skulle ställas på lägenhet, vilken skulle användas till bostad, för att denna ur hälso- och andra synpunkter skulle fylla sitt ändamål,

2) genomförande av en effektiv bostadsinspektion för såväl städerna som landsbygden, vilken övervakade lagens efterlevnad,

3) nedskrivning av alla tomt- och fastighetsvärden, så att alla jobbarevinster bortskreves och hyrorna fastställdes efter det på sådant sätt beräknade fastighetsvärdet, och

4) grunder för hyressättning, vari föreskrevs, att hyran högst finge sättas så, att den täckte verkliga omkostnader för fastigheten samt 5 procent ränta på det verkliga fastighetsvärdet, till vilket räknades endast på godkännbart sätt i fastigheten investerat kapital.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Häremot hade herr **Hage** reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag framförde vid förra årets riksdag en motion av ungefär samma innehåll som den nu förevarande har. När jag tillåtit mig återupprepa denna motion i år, har jag gjort det av flera skäl, framför allt av det skälet, att jag anser åtgärder i den riktning, som i motionen föreslås, vara ytterligt av behovet påkallade. Det var emellertid i fjol, något efter sedan vi beslutat i denna fråga, som jag av en framstående ledamot av denna kammare hörde, att han icke förrän efter det att motionen avslagits fått kännedom om vad den innehöll. Det utgör ytterligare ett skäl för mig att ånyo framställa yrkandet, för den händelse att så skulle förhålla sig

Ang. ifråga-
satt lagstift-
ning om mera
hygieniska
och billigare
bostäder.
(Forts.)

med flera av de kammarledamöter, som deltog i beslutet om avslag å motionen.

Utskottet har här klippt ihop ett utlåtande, som ju är ganska omfattande och där det redogöres för vad som tidigare förekommit i denna fråga. Jag skall icke gå igenom några detaljer i detta utskottsutlåtande. Det resulterar i vart fall i ett yrkande om avslag å motionen. När emellertid utskottet här yrkar avslag på detta förslag om utredning i bostadsfrågan, skall jag beträffande detta utskotts avslagsyrkande be att få säga några ord.

Vad då gäller bostadsfrågan i allmänhet för det första, så lär det väl vara klart åtminstone för en hel del av kammarens ledamöter, vad bostadsfrågan, bostadsstandarden och annat vad med bostadsfrågan sammanhänger betyder framför allt med hänsyn till folkhälsan. Vi hava trångboddheten i städerna, trångboddheten i en sådan stad som Stockholm. Ja, man har visserligen försökt göra gällande, att trångboddheten minskats, och som bevis för detta anfört det stora antal smålägenheter, som uppförts under de senare åren t. ex. här i Stockholm. Men om man räknar med antalet individer i lägenheterna och räknar efter kvadratutrymmet, så skall man finna, att per individ disponerar man ett mindre antal kubikmeter nu än vad man gjorde tidigare, och att alltså trångboddheten faktiskt ökats i stället för minskats med den utveckling, som bostadsfrågan fått, åtminstone vad gäller Stockholms stad, alltså den största staden i landet.

När det gäller frågan om hyrespriserna, så är det ju skäl att observera, att medan levnadskostnaderna i allmänhet sjunkit och sjunkit rätt avsevärt åtminstone enligt den officiella statistiken, visar det sig för Stockholms vidkommande åtminstone, att hyresindex samtidigt har stigit. Sålunda var under fjärde kvartalet 1929 hyresindex 200, medan levnadskostnadsindex var 170. Under tredje kvartalet 1930 hade hyresindex förändrat sig till 205, medan levnadskostnadsindex förändrat sig till 164. Fjärde kvartalet 1930 var fortfarande hyresindex 205, medan levnadskostnadsindex var 163. Första kvartalet 1931 var hyresindex 206, medan levnadskostnadsindex var 161. Tredje kvartalet 1931 var hyresindex fortfarande 206, och levnadskostnadsindex var 158. Slutligen fjärde kvartalet 1931 var hyresindex fortfarande 206, och levnadskostnadsindex var 157. På den tid, varom jag här har talat, har alltså hyresindex för Stockholms vidkommande stigit med 6 enheter, medan levnadskostnadsindex sjunkit med 13 enheter. Om man då betänker, att hyrespriset ingår i levnadskostnadsindexen, är det uppenbart, vad hyresindex, alltså hyrespriserna, i en stad som Stockholm betyder, när det gäller levnadskostnaderna för Stockholms stad.

På sådant sätt har läget på bostadsmarknaden utvecklats sig, och det är sålunda ett obestriddligt faktum, att även under senare tid hyrespriserna i en stad som Stockholm pressats i höjden. Man har nu talat från borgerligt håll i allmänhet och skrivit i de borgerliga tidningarna om orsakerna till dessa hyror i en stad som Stockholm. Man har här rent allmänt velat göra gällande, att byggnadsarbetarnas löner äro orsaken till den höga hyresnivån. Nå, men varför vill man då icke vara med om att utreda den saken? Varför vill man icke vara med om, att staten igångsätter en utredning, varigenom man kan få konstaterat, vad orsaken är till de höga hyrespriserna? Jag är övertygad, att det icke är byggnadsarbetarnas löner. Jag framställer yrkande om en utredning på denna punkt. Men de, som här fara omkring och tala om, att byggnadsarbetarnas löner äro orsaken till hyrespriserna, att det är byggnadsarbetarna, som utsuga den stora allmänheten i Stockholm och andra städer, de våga, när det verkligen gäller, icke vara med om en utredning på den punkten. Jag vågar alltså av detta draga den slutsatsen, att de till och med själva äro medvetna om, att talet om byggnadsarbetarnas löner som orsaken till de

höga hyrorna i en stad som Stockholm saknar grund, och att detta är skälet till, att de här säga nej, när man kommer med förslag om att utreda detta spörsmål.

Tidningen Dagens Nyheter har i dag en ledande artikel, där man talar om välmotiverade utredningskrav. Dagens Nyheter talar om, att det skulle vara väl motiverat att för Stockholms vidkommande verkställa en utredning angående hyrespriserna och byggnadskostnaderna i Stockholm och därmed sammanhängande spörsmål. Det är underligt, om man på borgerligt håll anser det motiverat, att Stockholms stad skulle fatta beslut om sådana åtgärder, att man samtidigt menar, att det icke är motiverat, att staten verkställer en utredning om detta problem och gör det alltså även med andra utgångspunkter än dem, som skola gälla speciellt Stockholm. Det är ändå obestriddigt, att hyrespriserna i en stad som Stockholm betyda rätt mycket även för andra än dem, som betala hyrorna i staden. Jag skulle tro, att man har anledning säga, att för dem, som producera och till Stockholm leverera livsmedel och jordbruksprodukter, det icke är alldeles utan intresse, hur stark köpkraften är hos allmänheten i Stockholm.

Dagens Nyheter medger i sin artikel, att 30—40 procent av lönen för en hel del av löntagarna i Stockholm gå till hyror, och om det kunde tänkas, att det genom en utredning skulle kunna givas anvisning på vägar till minskande av dessa hyresutgifter, så skulle för alla dem, som hava en avlöning, som knappt räcker till hyra och vad i övrigt erfordras för livsuppehållet, givetvis en sänkning av hyrespriset betyda ökade möjligheter att skaffa erforderliga livsmedel. Nog skulle det för jordbrukarna vara ett ganska stort intresse, skulle jag tro. Dagens Nyheter ger i sin artikel också uttryck för den uppfattningen, att icke enbart byggnadsarbetarnas löner äro orsaken till hyresnivån i en stad som Stockholm. Till och med Dagens Nyheter har sålunda funnit, att det finnes andra anledningar. Jag hävdar, att det är de andra anledningarna, som pressa upp hyresnivån till den onormala nivå, som för närvarande råder i Stockholms stad och sannolikt också i de övriga städerna i landet.

Dagens Nyheter talar om, att det bakom denna hyres- och byggnadsmarknad finnes geschäftmakare, som lämna ut lån men tillgodose sig för det första med så stora garantier och för det andra med så stora räntor, att de hava ett oerhört inflytande över byggnadskostnaderna i staden. Nå, men varför vill icke riksdagens majoritet här vara med om att verkställa en undersökning om dessa saker? Om det är så, att hyrorna taga 20 procent, kanske än mer, utöver vad som är normalt, av löntagarnas löner här i staden i allmänhet, skulle det då icke kunna sägas vara ett intresse även för industriföretagen och för näringslivet i allmänhet här i staden, att man undersökte, vilka förutsättningar som finnas att pressa ner denna hyresnivå och därmed göra det möjligt för folk att leva och leva drägligare på den lön de hava? Jag skulle tro, att man måste betrakta det som ett intresse för flera än dem, som äro hyresgäster och få avstå en alltför stor del av sin lön till bostadskostnaderna.

När det gäller orsakerna till hyresmarknadens läge i staden, när det gäller orsakerna till de höga hyrorna överhuvud, ligger det ändå till på det sättet på bostadsmarknaden, att det gäller praktiskt taget kristidspriser här, kristidspriser, på vilka fastighetsägarna allt fortfarande betinga sig räntor, ofta oerhört oskäligen sådana. Man har lyckats på olika vägar slita sig ifrån kristidspriserna på andra områden, när det gäller andra förnödenheter i samhället. Men när det gäller bostäderna, gälla — i varje fall för Stockholms vidkommande, där jag känner förhållandena närmast — kristidspriser, och på dessa priser skola Stockholms stads invånare betala räntor, som fastighetsägarna äro tillfredsställda med. Det där måste naturligtvis sugas ut på ett eller annat sätt ur samhällets invånare i övrigt. Jag skall icke ge mig in på

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

Ang. ifrågasätt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

vilka vägar det suges fram. Men faktum är, att varje människa behöver en bostad. Medel härtill behöva på ett eller annat sätt skaffas. Men de gå till bankerna eller fastighetsägarna, som äga bostadshusen.

När man gör anspråk på vidtagande av åtgärder för att åstadkomma ändring i det avseendet, säger utskottet med hänvisning till vad det sagt i fjol, att det finnes icke anledning att intaga en annan ståndpunkt till frågan, och för den skull har man yrkat avslag på detta krav om utredning i denna punkt. När sålunda utskottsmajoriteten, när de borgerliga partierna i riksdagen intaga denna ståndpunkt, ja då, herr talman, ber jag med bestämdhet få hävda, att då skola de hålla inne med sitt tal om orsakerna till de höga hyrorna och bostadskostnaderna i staden. Var med och utred saken! Konstatera var felet ligger, och var beredda att gå till rätta med dem, som trissa upp hyrespriserna och suga ut de fattiga hyresgästerna i staden! När herrarna äro med om de sakerna, kunna herrarna också få vara med att diskutera orsakerna till de missförhållanden, som bestå. Så länge herrarna icke velat vara med om att se till, att sakskalet komma fram, sakna herrarna varje rätt att uppträda och tala om orsaken till bostadspriserna längre. Då få ni sannerligen låta det vara på det sättet, att bankerna tillskansa sig räntorna från de fattiga hyresgästerna med er medverkan, därför att ni icke vilja åstadkomma någon ändring. Ni gå bara omkring och skylla på byggnadsarbetarna, som icke hava större del i dessa byggnadskostnader än en skälighet inkomst. Jag hävdar detta med utgångspunkt från, att om det arbete, som byggnadsarbetarna i Stockholm hava att utföra, skall jämföras med deras inkomster, finnes det andra inkomster, som måste skäras ner och där jag menar, att det finnes möjligheter att taga betydligt mera, innan vi hava anledning att gå till att skära ner byggnadsarbetarnas inkomster.

Med dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Om den ärade motionären hade motionerat om något sådant, varom han här talade, nämligen om en utredning angående de höga byggnadsomkostnaderna, skulle man något mera kunnat tänka på att bifalla hans motion än som nu varit möjligt. Jag förmodar, att de ärade kammarledamöter, som finnas kvar i kammaren, icke här hava tillfälle att se motionen och motionens yrkande, och jag skall därför be att ett ögonblick få stanna vid detta.

Innan jag ingår på den saken, skall jag be att få säga, att det för oss lite var, icke minst för oss landsortsbor, icke är något intresse, att dessa höga byggnadskostnader och höga hyror upprätthållas. Även om det icke direkt berör oss ute i landsorten, att det är så orimligt höga hyror i Stockholm, berör det oss indirekt, ty den omständigheten, att det är höga levnadsomkostnader i Stockholm, påverkar bland annat exempelvis löneställningen för statstjänstemän och andra, och vi ute i landsorten få ju vara med att betala detta, och detta kanske i viss mån förhindrar en återgång till andra och efter tidsläget lämpade förhållanden. Men jag skall icke stanna vid detta.

När det sedan i motionen talas om hygieniska och billiga bostäder, skall jag be att få stryka under, att jag likaväl som någon annan behjärtar vikten av att åstadkomma sådana bostäder. Men det är en sida av saken. Det kan väl ifrågasättas, om man icke i kravet på dylikt har gått litet för långt, både när det gäller enskilt bostadsbyggande och när det gäller offentligt byggande. Det lär väl icke vara tvivel därom, att vi — jag höll på att använda uttrycket — gaskat upp oss till en byggnadsstandard här i landet, som är fullkomligt orimlig, och som betingar byggnadskostnader och hyror, som äro orimligt höga. Detta gäller icke bara ifråga om bostadshus exempelvis här i Stockholm utan även i landsortsstäderna på många håll, och det gäller icke minst den

offentliga byggnadsverksamheten. Det är fullkomligt orimliga krav, som ställas på hygieniska och andra anordningar, när det inte skulle möta något som helst hinder att åstadkomma tillräckligt hygieniska och ändamålsenliga bostäder utan alla dessa dyrbara och förstklassiga arrangemang, som ju överallt skola inrättas. Det var den saken.

Sedan inskränker sig emellertid icke motionären till att begära en utredning om åstadkommandet av billiga och hygieniska bostäder, utan han kräver minimifordringar på lägenheterna och han kräver genomförandet av en effektiv bostadsinspektion såväl för städer som landsbygd. Jag förmodar, att detta väl ändå är en åtgärd, som visserligen i någon mån skulle förbättra men ingalunda förbilliga bostäderna. Men så fortsätter motionären och begär i en tredje punkt »nedskrivning av alla tomt- och fastighetsvärden, så att alla jobbavinsten bortskrivs och hyrorna fastställas efter det på sådant sätt beräknade fastighetsvärdet». Jag undrar, om herr Andersson i Stockholm kan svara på den frågan: Hur skall man kunna fastställa vad som är jobbavinst i en fastighet eller icke? Det torde bli en ren omöjlighet att därvidlag kunna övervinna det rena godtycket. När han vidare fortsätter och kräver »grunder för hyressättningen, vari föreskrives, att hyran högst får sättas så, att den täcker verkliga omkostnader för fastigheten samt 5 procent ränta på det verkliga fastighetsvärdet, till vilket räknas endast på godkännbart sätt i fastigheten investerat kapital» undrar jag, om icke motionären begär saker, orimliga och omöjliga att i verkligheten fastställa.

Det kommer, därest man inlåter sig på detta, att visa sig två saker, nämligen att det är omöjligt att komma till verklig nedsättning med en sådan utredning, som han begär, eller att man får gå fram med den rena godtyckligheten, vilket säkerligen icke skulle vara till nytta.

Nu har det ju varit så under de gångna åren, att genom den alltför stora inflyttningen till Stockholm har här kunnat upprätthållas en byggnadsverksamhet till dessa höga priser; man har ändå fått bostäderna uthyrda. Det är kanske ur flera synpunkter önskvärt, att denna stora inflyttning till städerna upphör, och då kan det ju hända, att hyresnivån så småningom reglerar sig själv. Men den regleras ingalunda på det sätt motionären tänkt sig.

Jag skall icke ingå på frågan om byggnadsarbetarnas löner och dessa löners inverkan på byggnadskostnaderna. Jag ber blott att få säga, att lika väl som deras höga löner inverka på de höga hyrorna, är det icke dessa som enbart eller som huvudsakligen orsaka de höga hyreskostnaderna, men de äro naturligtvis en bidragande orsak.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Eftersom jag avgivit en blank reservation till detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Jag skall då först be att få erinra därom, att i år en socialdemokratisk motion väckts rörande det spörsmål, som här behandlas, vilken motion hänvisats till ett tillfälligt utskott. Vi få sålunda tillfälle att ännu en gång diskutera den här frågan i riksdagen. Jag vill emellertid säga, att denna socialdemokratiska motion håller sig litet mer »på jorden» än den motion, som nu behandlas.

Nu förstår jag mycket väl, att man kan väcka en sådan motion, som den herr Edoff Andersson väckt, för att ge uttryck åt ett beklagande av, att t. ex. hyrespriserna äro så höga som de verkligen äro. Jag förstår sålunda mycket väl, att man genom en sådan motion vill markera, att det är ett beklagligt förhållande detta, att vi alltför ofta ha en så hög hyresnivå som den nuvarande. Men om man vill göra något åt *den* saken — det borde väl både herr Andersson i Stockholm och jag vara överens om — är det bättre, att man koncentrerar sig på att finna sådana utvägar, att man har någon möjlighet att komma fram

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

på dem, än att man försöker kasta fram sådana riktlinjer för utvecklingen, vilka det icke finns någon möjlighet att här i kammaren finna majoritet för. Ty det förstår väl herr Andersson i Stockholm, att de yrkandena i motionen, vilka göras under punkterna 3 och 4 i herr Anderssons motien — nämligen att alla tomt- och fastighetsvärden skola nedskrivas på visst sätt, och att hyresersättningen skall ske efter vissa där antydda grunder — aldrig i världen gå att få igenom i denna kammare.

Jag vill i detta sammanhang också erinra därom, att vid den stora bostadskongress, som hölls här i Stockholm år 1930, framförde herr Andersson i Stockholm dessa synpunkter. Men det fanns knappt en enda man vid kongressen, som ett ögonblick funderade på detta, som herr Andersson i Stockholm nu gått in för.

Alltså, vill man göra något på detta område, så skall man försöka inrikta sig på någorlunda framkomliga vägar. En sådan linje är t. ex., att staten och det allmänna fortsätter att ge lån, så att bostadsproduktionen hålles uppe och det därigenom undan för undan uppstår så god tillgång på bostäder, att man kan pressa ned hyrorna. Detta borde ändå vara en någorlunda framkomlig väg. En liknande framkomlig väg synes mig vara åstadkommandet av en hyresockerlagstiftning, som ingriper mot orimliga hyrespriser. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att en sådan lagstiftning existerar även i vissa stater, där det finns en borgerlig majoritet i parlamentet.

Sådana åtgärder borde man alltså kunna ha någon möjlighet att finna förståelse för. Men att gå den linje, som kommunisterna här komma med, och som man yrkar att riksdagen skall slå in på, är ungefär detsamma, som om herr Andersson i Stockholm en kväll, när det är månsken, skulle taga ett rep med sig och gå ut och försöka ta ner månen. Utsikterna att nå resultat i det fallet är ungefär detsamma som att vinna bifall till detta förslag.

Jag vill för övrigt säga, att detta herr Anderssons förslag är sådant, att det går längre i restriktiv riktning, än den hyresregleringslagstiftning gjorde, som vi hade under den värsta kristiden. Alltså, när vi under den värsta kristiden icke på långa vägar kunde komma så långt i hyresregleringshänseende, som här föreslås, kan man ju förstå, att möjligheterna att *nu* komma fram till detta äro ännu ofantligt mycket mindre.

Herr talman, jag skall inskränka mig till det nu sagda. Jag vill alltså säga, att vi komma tillbaka till denna sak vid behandlingen av den förut av mig nämnda socialdemokratiska motionen, och jag kommer därför icke att yttra mig vidare i denna debatt, såvida jag kan undvika detta. Jag har alltså endast velat betona, att skall man försöka göra något på detta område, så skall man komma fram med sådana förslag, vilka — låt vara att de kanske inte se så radikala ut — det i alla fall finns någon möjlighet att få någon anslutning till. Om man går den linjen, tror jag, att man gör de människor, som det här är fråga om, mycket större nytta, än man gör, om man kommer fram med sådana förslag, som på förhand äro dödsdömda.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! På tal om de höga hyrorna här i Stockholm skall jag be att få instämma i vad en föregående talare nyss sade, nämligen att de mycket höga arbetskostnaderna äro en starkt, ja, mycket starkt bidragande orsak till desamma.

Jag kan icke neka mig att vid detta tillfälle skildra en händelse, som tydligt och klart visar just detta förhållande. För tre à fyra år sedan uppfördes ett hus vid Döbelngatan 45 här i Stockholm. När bygget kommit så långt som till första våningen, strejkade timmermännen, sju till antalet. Detta innebar ju, att allt arbete vid bygget måste avstanna. Då vederbörande naturligt-

vis önskade förhindra, att bygget icke skulle bli färdigt till beräknad tid, sökte man få till stånd en uppgörelse med dessa timmermän, och resultatet blev, att timmermännen i det nya avtalet tilltvingade sig en avlöning på 108 kronor per dag, d. v. s. 13 kronor 50 öre i timmen efter åtta timmars arbetsdag räknat.

Det är ju i och för sig orimligt med sådana arbetslöner. Men icke nog med detta. På grund av timmermännens eget förvållande hade ju arbetet en tid legat nere, och för denna tid skrev man nu en så kallad väntetidsräkning och debiterade en timlön av kronor 11.69 per timme, vilken räkning för dessa sju timmermän slutade på icke mindre än 3 109 kronor 54 öre. Man måste ju säga sig, att det är alldeles orimligt, att dessa timmermän, när de själva varit orsaken till att arbetet legat nere — vilket i och för sig förorsakat många personer mycket stora både bekymmer och förluster — sedan skola komma och säga: här är en väntetidsräkning, som vederbörande skola vara så goda och betala.

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

Herr Andersson i Stockholm: Her talman! Herr Bengtssons i Kullen sista uppgifter blevo icke på långt när så utförliga som jag hade väntat, att de skulle bli, då han förklarade, att han skulle gå upp och tala om byggnadsarbetarnas löner. Herr Bengtsson i Kullen sade i fjol, då han talade i en annan fråga, att han hade fickorna fulla av komprometterande papper. Jag föreställde mig, att det skulle vara på samma sätt nu också, men det visade sig, att hans uppgifter inskränkte sig till tämligen lösa sådana, för vilkas riktighet åtminstone inte herr Bengtsson i Kullen har företett några bevis. Den där lönesiffran på 108 kronor om dagen får nog herr Bengtsson i Kullen försöka verifiera litet bättre än bara genom ett löst uttalande.

I den tidning, som jag nyss återopade, nämligen Dagens Nyheter, fanns i fjol en artikel, i vilken redogjordes för vad dessa herrar, som lämna lån till byggmästarna under fastigheternas uppförande, betinga sig i räntor, och Dagens Nyheter uppgav då, att en sådan där lånegivare, som lämnat ett lån på 200 000 kronor på 6 månader, hade betingat sig icke mindre än 90 000 kronor i ersättning för lånet. Jag skulle vilja fråga herr Bengtsson i Kullen, om han anser, att den där profithajens insats i husets uppförande var så stor, att man kan säga, att ersättningen var skälig. Om herr Bengtsson i Kullen börjar titta på den saken, skulle jag tro, att det är någonting, som är ännu mer omotiverat än de där 3 000 kronorna i väntpengar, som herr Bengtsson i Kullen talade om, att byggnadssnickarna fått, ty den där, som lämnade ut lånet, är ju rena ockraren.

Jag skulle tro, att om vi börja titta på den saken, så stå de där herrarna herr Bengtsson i Kullen politiskt så nära, att han har anledning att ta dem i upptuktelse en smula. I varje fall är det skäl, om man skall syssla med denna sak, att först ta itu med dem, som fördyra byggnadskostnaderna utan att göra en produktiv insats i byggnadens uppförande.

När det gäller arbetslönerna, leva väl herr Bengtsson i Kullen och hans meningsfränder i den föreställning, att om man sänker arbetslönerna med 10 procent, så innebär det också, att man sänker hyrorna med 10 procent, inte sant? Åtminstone framgår det av herr Bengtssons i Kullen resonemang. I själva verket förhåller det sig på det sättet, att arbetslönerna här i staden utgöra ungefär 30 å 33 procent av byggnadskostnaderna. Om man nu tänker sig, att en byggnadsarbetare skulle tjäna 7 000 kronor om året, och att man skulle minska den lönen med, låt oss säga, omkring 10 procent — jag rekommenderar inte vägen — skulle man minska den med 700 kronor. Ja, låt mig säga, att om man går tillväga på det sättet och räknar vad det skulle göra i minskade hyror, skall herr Bengtsson i Kullen finna, att för hyran betyder det förfärligt litet, ty hyran, som skall tagas ut på hela fastighetsvärdet, utgör minst

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.

(Forts.)

10 procent av »fastighetens värde». Och är det så, att herr Bengtsson i Kullen räknar med vad arbetslönerna utgöra i en miljonfastighet och reducerar dem med 10 procent och räknar ut vad det gör i hyra, skall herr Bengtsson i Kullen finna, att det är ett försvinnande litet belopp.

Men när hyresjobbarna här i staden under det senaste tjugutalet år bara ha spekulerat upp fastigheterna på det sättet, att de köpt en fastighet den ena månaden och sålt den den andra och stoppat 50- å 100 000 kronor i egen ficka, så skola hyresgästerna betala ränta på de pengarna. Om herr Bengtsson i Kullen medräknar det, finner han verkliga orsaken till de höga hyrorna här i staden. Ty det är ändå så, att betydande antal av fastigheterna här i staden byggdes för 50 å 100 år sedan, men man har knallat på med hyresstegringen, så att, om man tittar på hyresstegringen de sista femton åren för en tvårumslägenhet, i vilken man icke gjort annan förändring än hyressumman, så finner man i allt fall, att hyrorna ökat med ett par hundra procent. Och herr Bengtsson i Kullen och hans meningsfränder vilja väl icke påstå, att nu gällande byggnadsarbetarlöner kunna ha inverkat på kostnaderna för de fastigheter, som byggdes för 100 år sedan. Det är väl ändå en sak, som herr Bengtsson borde begripa, ty så mycket hemma i matematiken lär han väl ändå vara.

Herr Hage har här talat om det orimliga i att framställa förslag sådana som dem jag här framfört och sagt, att man skulle göra människorna betydligt större nytta, om man framställde förslag, som äro genomförbara. Ja, herr Hage har ju här i riksdagen experimenterat med denna fråga långt innan jag kom hit. Men vart har herr Hage kommit med sina genomförbara förslag? Jag har icke sett dem annat än i riksdagstrycket, då jag tittat in i biblioteket. Men går jag ut och tittar på hyresmarknaden, så ser jag inga spår av dem. Om man kommer med sådana modererade anspråk, som herr Hage kommer med, eller med sådana, som jag framfört, därför att jag anser dem vara riktiga, så visar det sig, att i fråga om resultat skilja de sig icke så förfärligt mycket. Jag tycker därför icke, att herr Hage har så mycket att yvas över, då det gäller resultat av de mera modererade förslag, som han fört fram. Men herr Hage säger, att jag kan lika gärna en kväll taga ett rep med mig och gå ut och försöka ta ner månen. Ja, det är möjligt, att utsikterna att här i riksdagen nå resultat med förnuftiga förslag äro lika små. I det fallet skall jag åtminstone icke tillkännage någon allvarlig meningsskiljaktighet gent emot herr Hage. Men då jag tittar i slutet av det föreliggande utskottsbetänkandet, finner jag, att herr Hage, visserligen utan någon motivering, här reserverat sig för »nedtagande av månen». Ty huru skall man annars tolka herr Hages reservation till utlåtandet, om den icke betyder, att han ger sin anslutning till det i motionen framlagda förslaget. Hade han haft en avvikande mening, så förmodar jag, att han preciserat sig närmare i sin reservation. Men då han nu reserverat sig blankt, lär det väl ändå få tolkas så, att han kan vara med om ett sådant här arrangemang.

Herr Magnusson i Skövde och herr Hage befinna sig här tydligen på ungefär samma linje. Herr Magnusson i Skövde säger, att om jag bara yrkat på en utredning angående nedbringande av bostadskostnaderna, så skulle det nog icke hava varit så orimligt, men som jag nu ställt yrkandet, är det fullkomligt otänkbart att genomföra det. Han säger, att om man skall avskriva jobbarvinsterna blir det rena rama godtycket. Ja, det är möjligt, att man icke beträffande en miljonfastighet kan räkna ut precis på kronan vad som är jobbarvinst. Men nog borde det vara möjligt, om en sådan utredning komme till stånd, att gå tillbaka till den tid, då någorlunda normala förhållanden rådde, och se efter, vad man spekulerat upp för värden sedan dess. Och de böra skrivas bort, såvida man skall komma ned till normal nivå igen. Jag har här vid något tillfälle tidigare talat om den, som under kristiden spekulerade i att

folk skulle vara tvungna att för år framåt äta kålrötter och för den skull köpte sådana för oerhört högt pris, men sedan råkade ut för att det började finnas potatis igen. Då sjönk priset på kålrötter till normal nivå, och gulaschen fick förlora sina pengar. Är det mera orimligt, att de, som spekulerat på bostadsmarknaden och med dessa spekulationsvärden utsugit icke bara hyresgästerna utan hela näringslivet, också få skriva ned de där värdena och återgå till vad som på bostadsmarknaden kan betraktas som normalt? Det är detta jag här ifrågasatt, och skall man nå dit, måste man ge sig på dessa jobbarvinster. Ty skola fastigheterna stå kvar i de spekulationsvärden, som de nu äro uppskruvade till, och det skall betalas ränta på dessa belopp, så komma vi icke någon gång ned med hyrorna. Och det är detta, som det i detta sammanhang är fråga om.

När jag här ställt yrkande om att man också skulle föreskriva vissa minimifordringar på lägenheter, som skola användas till bostäder, gör jag det därför att jag har betraktat det såsom oerhört viktigt att se till, att människor få bo i bostäder, som icke kunna betraktas såsom hälsovådliga. Jag har nämligen den kanske väldigt enkla och enligt herr Hages uppfattning orimliga åsikten, att man icke skall låta folk bo i bostäder, som rent av alstra sjukdomar, så att man sedan skall få lov att lägga ned pengar på sjukvårdsverksamhet i stället för att se till att bostäderna bli sådana, att de befordra folkhälsan. Läkarnas uppfattning på detta område vittnar ändå om vad bostadsfrågan och bostadsstandarden betyda, då det gäller folkhälsan, både här och i andra länder. Jag har alltså betraktat detta som nödvändigt.

Och när jag säger, att en inspektion i detta avseende även skall omfatta landsbygden, håller jag före, att det icke alls är omotiverat. Jag läste i en tidning härom dagen, att det fanns en ledamot av denna kammare, som hade ett par av sina arbetare boende i ett rum i stallet, där det icke fanns någon annan lufttillförsel än den, som kunde uppstå genom att de öppnade dörren ut till stallet. Och om det är ställt på det sättet, måste jag säga, att det sannerligen finns anledning att även när det gäller landsbygden se till, att det blir åtgärder vidtagna för att där åstadkomma människovärdiga bostäder och en inspektion, som vakar över att även de föreskrifter, som äro erforderliga, komma att följas. Om herr Hage skulle ge sig på något av vad jag här ifrågasatt, så skulle jag tro, att herr Hage skall komma till den uppfattningen, att det är ganska rimligt att fordra, att det i varje detalj ordnas på det sättet.

Jag har i min motion skrivit ut vad jag anser vara rimligt och riktigt, vad jag tycker vara erforderligt för att nå något resultat på detta område. Om sedan herr Hage har den uppfattningen, att detta icke kan genomföras här, så är det ju i varje fall icke mitt fel. Jag tycker, att om herr Hage och jag skola diskutera detta spörsmål, så skola vi diskutera, huruvida det föreligger behov av sådana här åtgärder. Och äro dylika åtgärder av behovet, skulle vi försöka använda våra gemensamma krafter för att övertyga dem här i riksdagen, som icke begripa, vad det behövs för föreskrifter på bostadsmarknadens område för att nå något resultat, och övertyga dem så, att de tillägna sig en annan uppfattning, än de för närvarande hava.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag få meddela, att jag vidhåller det yrkande, jag här tidigare framställt.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Blott några få ord. Jag vill säga herr Andersson i Stockholm, att för den händelse han vill ha närmare belägg för vad jag här anfört i denna fråga, skall jag mycket gärna stå till tjänst med att lämna sådana bestyrkta meddelanden, som till punkt och pricka visa, att vad jag här anfört är fullkomligt riktigt.

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt lagstiftning om mera hygieniska och billigare bostäder.
(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Endast en kort replik till herr Andersson i Stockholm.

Han påstod ju, att den mera moderata bostadspolitik, som jag och mina partivänner fört, överhuvud icke skulle hava lett till någonting här i riksdagen. Häremot vill jag dock våga det påstående, att vårt arbete för ökning av anslaget till bostadslån dock har resulterat däruti, att man åstadkommit en bostadstillgång, som, om den icke hade existerat, antagligen hade givit anledning till *ännu högre hyror*. Ty det är alldeles givet, att hade icke staten under dessa år bidragit med vissa belopp till lån för stimulerande av bostadsproduktionen, skulle förhållandena på bostadsmarknadens område varit ännu mera olidliga. Och då skulle säkerligen husägarna i ännu större utsträckning kunnat utnyttja bostadsbristen för att höja hyrorna. Jag vågar alltså påstå, att i det avseendet hava vi ändå lyckats göra något, även om vi icke lyckats komma ända dithän, som vi helst skulle ha önskat med avseende på bostadstillgång och hyrespriser.

För övrigt vill jag säga, att det motionsinitiativ, som jag för min del tog 1922 — då det var fråga om att få in vissa sociala bestämmelser, som existerade under kristiden, i hyreslagen — resulterade också i, att vi i en lag av år 1923 om hyra fått in en del av de socialt betonade hyreslagbestämmelserna, vilka på sin tid funnos i kristidens hyresregleringslag. Det är ju inga gigantiska resultat, visst icke! Men man kan ju säga, att överhuvud kunna vi icke nå några gigantiska resultat i riksdagen, när det gäller sådana här saker. Vi få nöja oss med att åstadkomma något litet. Det vet herr Andersson lika väl som jag.

Till slut vill jag säga, att herr Andersson har nog med sin läggning den uppfattningen, att för att man skall kunna nå de mål, som herr Andersson talar om i punkterna 3 och 4 i sin motion, behövs det nog en revolution, som kommunisterna bruka tala om. Det är, tror jag, enda möjligheten för att komma dithän.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner om ändringar i gällande lagstiftning angående allmänna vägar.

Ang. ifrågasatta ändringar i gällande lagstiftning angående allmänna vägar.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen:

1) nr 94 i andra kammaren av herr *Lundén*, vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta införa lagbestämmelse, att vägdistrikt för vägunderhåll inom distriktet finge, utan ersättning och efter anvisning av boställsnämndens ordförande, taga sand, grus och sten å skogsmark till ecklesiastik jord;

2) nr 99 i första kammaren av herrar *von Heland* och *Löfvander*, vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta dels om sådan ändring av 52 § väglagen, att arrendator, som för brukad fastighet utgjorde vägskatt, skulle äga att å vägstämman utöva rösträtt för fastigheten, dels ock att bestämmelsen i fråga skulle träda i kraft den 1 januari 1933;

3) nr 277 i andra kammaren av herr *Andersson* i *Dunker m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen angående väghåll-

ningsbesvärets utgörande på landet, att rösträtt vid vägstämman för fastighet tillkomme den som erlade vägs katt för fastigheten;

4) nr 257 i första kammaren av herrar *Löfvander* och *von Heland*, likalydande med nr 371 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning och för riksdagen framlägga förslag till vägbeskattningsordnande efter lika grunder för alla beskattningsföremål, därvid städerna skulle deltaga i vägunderhållet efter samma grunder som landsbygden; samt

5) nr 297 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av bestämmelserna i 59 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att vägbördan fördelades lika å alla beskattningsföremål.

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

- 1) att motionen II: 94 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 2) att motionen I: 99 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 3) att motionen II: 277 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 4) att motionerna I: 257 och II: 371 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt
- 5) att motionen II: 297 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Bengtsson* i Kullen, *Andersson* i Grimbo och *Johansson* i Väby yrkat bifall till motionen II: 297.

Utskottets hemställan föredrogs, därvid anförde:

Herr *Bengtsson* i Kullen: Herr talman! Samtliga i detta utskottsutlåtande omnämnda vägmotioner ha ju blivit avstyrkta av jordbruksutskottet med den motiveringen, att för närvarande arbeta de s. k. vägsakkunniga, vilka tillsattes av Kungl. Maj:t år 1929.

För min del anser jag icke, att denna motivering härvidlag borde vara utslagsgivande. I utskottets utlåtande säges visserligen, att dessa sakkunniga ämna påskynda sitt arbete, så att deras förslag till ny lagstiftning på detta område lär kunna bli färdigt under innevarande år. Men vi veta ju, att sedan en kommittés arbete blivit färdigt att framläggas för Kungl. Maj:t, skall det ut på remiss, innan det kommer att föreläggas riksdagen, och det kan taga mycket lång tid, så att i detta fall kan man tänka sig, att det kan dröja flera år, innan riksdagen kommer att få behandla den nya väglagen. Det är enligt min mening rent av upprörande, att jordbrukarna under dessa ekonomiskt svåra tider skola vara skyldiga betala två och en halv gång så mycket i vägs katt som inkomsttagare från annan ren beskattningsbar inkomst. Det är ju så, att jordbruket för närvarande, tråkigt nog, i de flesta fall icke lämnar någon avkastning utan tvärtom i många fall går med förlust. Men på detta område skall jordbruket ändå beskattas efter de nu rådande, oskäligt höga taxeringsvärdena.

Jag kan taga ett exempel, som belyser, huru orätt detta är. En inkomsttagare, som har det mycket bra ekonomiskt, alltså en person, som har stor inkomst och som säkerligen också äger en bil, varmed han mycket livligt trafikerar vägarna. När han betalar 1 krona i vägs katt, så får en fattig bonde, som icke i nämnvärd mån har råd att åka bil på vägarna, betala en vägs katt av 2 kronor 50 öre. Några som helst skäl varför fastighet numera skall beskattas högre än vanlig inkomst av kapital eller arbete förefinnes icke, och bör en omedelbar rättelse härvidlag därför äga rum.

Ang.
ifrågasatt
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.
(Forts.)

Det hade säkerligen med god vilja kunnat gå att utbryta den detalj, som handlar om beskattningen, ur det komplex av frågor, som de vägsakkunniga hava till behandling. Jag anser, att detta är den viktigaste detaljen i hela förslaget, och det är något, som jordbrukarna icke längre kunna vänta på, utan jordbrukarna måste ha rättvisa på detta område så fort som möjligt. Ty får icke jordbruket det — och det gäller såväl på detta område som på andra områden — så går det icke längre för jordbruket att ekonomiskt existera.

Det har ju snart sagt blivit en vana rent av till leda, att utskotten vid behandling av en motion endast avstyrka det föreliggande förslaget med den motiveringen, att det sitter en kommitté och behandlar ärendet. Det hänvisas till den kommittén och den kommittén och den kommittén. Det har ju dock nyligen här gjorts ett undantag härvidlag — det gällde då förslag från så mäktigt håll som regeringen — då det var fråga om lyxtullarna. Då sades det icke, att vi skulle avvakta 1928 års tullkommittés förslag, utan då var det t. o. m. så brått, att man måste behandla frågorna på en söndag. Nu vill jag understryka, att beträffande dessa förslag i och för sig hade jag alls ingenting att invända emot desamma, utan jag ansåg dem välbefogade och vill ytterligare rekommendera, att regeringen fortsätter på den inslagna vägen och genom tull skyddar alla våra näringar, som för närvarande lida av den ekonomiska krisen. Men detta behandlingssätt visar, att det ibland kan gå för sig att komma ifrån det där talet om en kommitté som hinder för åtgärder i ärendet.

Ehuru jag förstår, att det icke finns några utsikter att här vinna resonans för den uppfattning, som kommit till uttryck i den reservation, som här är avgiven och som överensstämmer med yrkandet i motionen nr 297 i andra kammaren, kan jag icke underlåta be att få yrka bifall till ifrågavarande reservation.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Denna fråga ligger ju under en kommittés behandling, och så länge denna kommitté icke avslutat sitt arbete, kan man väl icke gärna rycka ut en viss detalj, såsom herr Bengtsson föreslår, nämligen den som han själv anger vara en av de viktigaste, frågan om vägskattens fördelning. Det finns ju vissa skäl, som göra, att kommittén måste taga denna fråga i samband med de övriga frågor, som den har att behandla. Det blir icke full rättvisa, förrän man får dels en omorganisation av väghållningsdistrikten och dels en bättre ordnad utjämning mellan dem.

Jag skall endast taga ett par exempel för att visa, att även om man nu går in för att beskattningen blir lika och lägger vägskatten på skattekonorna i stället för på vägfyrk och fördelar den lika på alla beskattningsföremål, så kommer det även med detta system liksom med den nuvarande ordningen att ställa sig olika i olika väghållningsdistrikt. Jag skall som exempel taga ett väghållningsdistrikt i Västergötland, nämligen Åse härad. Där betala jordbrukarna 76 % av vägbördan, annan fastighet 38 % och inkomsttagare 20 %. Om man lägger skatten lika för alla, blir det för jordbruket 56 %, för annan fastighet 36 % och för inkomst 40 %. Det minskar då alltså för jordbruket med 20 % och ökar för inkomsttagarna med 100 %. Om jag tar ett annat, industribetonat väghållningsdistrikt, Karlstads härad, så betalar jordbruket nu där 11.9 %, annan fastighet 23.7 % och inkomst 64 %. Om man lägger ut det lika på alla enligt motionen, skulle det bli för jordbruket 5.9 % och för inkomst 79 %. Där blir det en minskning för jordbruket med 50 %, men det blir icke större ökning för inkomst än 15 %.

Detta visar ju, att man icke kan rycka loss denna fråga. Det kan väl t. ex. icke vara riktigt, att en inkomsttagare i ett väghållningsdistrikt skall drabbas av en skatteökning på 100 %, under det att man i ett annat väghållningsdistrikt icke drabbas av större ökning än 15 %. Detta beror naturligtvis på det

förhållandet, att t. ex. i Karlstads härad bidrar icke jordbruket i samma mån till vägs-katten som på andra håll. Det är den industri, som förekommer där omkring Karlstad, som gör, att jordbruket betalar 11:9 och inkomsten 64 %. Man kan alltså icke rycka loss denna fråga från det hela, utan den måste tagas i sitt sammanhang.

Vad beträffar, att de sakkunniga skulle kunnat forcera frågan mera än de gjort, tror jag knappast, att det varit möjligt, därför att det har varit mycket vidlyftiga utredningar angående detta, och man har räknat på många olika sätt. Därtill kommer, att man samtidigt haft att behandla städernas vägförfråga. Dessutom sysslade man under lång tid förlidet år med en del andra frågor, som redan äro avgjorda. Men jag hoppas, att de sakkunniga snarast möjligt skola kunna avge sitt betänkande. Om det går efter beräkning, kan det vara möjligt, att denna fråga kommer på riksdagens bord nästa år. Jag är ju bara ledamot i denna kommitté och kan icke ge något löfte, men jag kan tillkännage, att det varit avsikten, att denna fråga skulle kunna komma fram då.

Det finns ju en annan kommitté, som också har litet att syssla med denna sak, nämligen skatteutjämningskommittén, och den är inne på de linjerna, att man skall försöka få en utjämning, så att vägs-kattebördan skall kunna bli något så när lika över hela vårt land, och det är väl nödvändigt. Vi hava väghållningsdistrikt, som icke hava mer än 6 öre per vägfyrk, och distrikt, som hava 85 öre, och i ett sådant vägdistrikt, där det är 85 öre, blir det en mycket tung börda för jordbrukarna att fortfarande bära, därför att där finns ingen industri. Det är alltid väghållningsdistrikt, där det saknas det större antalet inkomstagare och industriella anläggningar och dylikt, som få den högsta vägs-katten.

Ja, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Höör: Herr talman! Jag skall icke ingå i någon debatt om denna sak, hur frestande det än vore, men då man talat om att en utredning här pågår, där olika frågor skola undersökas, är det bl. a. en fråga, som intresserar mig mycket, och det är ändrade rösträttsbestämmelser vid utseende av ombud till vägstämmorna. Nu skall jag inskränka mig till att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställa en direkt fråga: kan man förvänta att herr statsrådet för sin del påskyndar denna utredning, så att man kan få ett förslag till nästkommande riksdag?

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Jeppsson: Herr talman! Med anledning av den direkta fråga, som ställdes till mig av herr Andersson i Höör, vill jag säga det, att redan under år 1930 framförde jag till vägsakkunnigas ordförande, landshövding Sederholm, den önskan att om möjligt vägsakkunniga skulle hinna slutföra sitt arbete så tidigt, att man kunde till 1932 års riksdag framlägga förslag till ny väglag. Det visade sig då, att landshövding Sederholm trodde, att det skulle vara omöjligt att få utredningen färdig till dess, och allt eftersom tiden gått och jag vid upprepade tillfällen talat med honom rörande denna sak, har det visat sig vara alldeles omöjligt att få denna mycket vidlyftiga utredning slutförd i sådan tid, att man kunde till denna riksdag framlägga förslag. Men jag har vid upprepade tillfällen, som jag nämnde, varit i samtal med landshövding Sederholm om denna sak. Senast i dag har jag talat med honom därom, och jag tror, att det finns grundad anledning att hoppas, att ärendet skall kunna av sakkunniga avlämnas så tidigt under innevarande år, att man skall kunna hinna med alla remisser och den överarbetning, som förslaget eventuellt kan behöva, till näst-

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.

kommande års riksdag. Jag har, som jag nämnde, senast i dag talat med landshövding Sederholm om detta och för honom ytterligare understrukt önskvärheten eller rent av nödvändigheten av att förslag kommer fram från de sakkunniga i så god tid, att förslag skall kunna framläggas till nästa års riksdag. Det är min förhoppning att så skall kunna ske.

(Forts.)

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Då jag är motionär i dessa frågor vill jag säga några ord. Detta är frågor som för oss jordbrukare äro av allra största vikt, särskilt denna om vägbeskattningen. Men jordbruksutskottet, som behandlat frågan, synes emellertid icke hava brytt sig om någon egentlig sakbehandling utan helt kort bara pekat på den pågående utredningen och därmed motiverat sitt avslag. Det är ju ganska bekvämt, får jag säga, att göra så. Men i tider som dessa, som äro så oerhört bekymmersamma för jordbruket, kunde man ju hava vågat hoppas, att jordbruksutskottet skulle visat åtminstone något tillmötesgående och gjort något uttalande, som hade visat, att jordbruksutskottet hade behärtat de synpunkter, som framförts i de motioner, som röra särskilt vägskatten. Det är ju de likalydande motionerna nr 257 i första kammaren och 371 i andra kammaren. I dem anfördes det en del exempel på huru, jag vågar säga, oerhört orättfärdiga de nuvarande bestämmelserna för vägbeskattningen äro. När man läser dessa bestämmelser i väglagen, tycker man kanske icke, att det låter så märkvärdigt, men tar man och gör en undersökning, huru de verka i några olika fall, finner man, att det är alldeles märkvärdigt vad de verka orättvist. I motionen har anförts flera exempel, men jag skall icke uppehålla tiden med att närmare redogöra för dem. Emellertid visar det ena exemplet, jag skall bara nämna det i största korthet, hurusom tre personer, nämligen två inkomsttagare, varav den ene har en beskattningsbar inkomst på 6 000 kronor och den andre på 4 000 kronor, och en affärsman, som har en fastighet taxerad till 15 000 kronor och en beskattningsbar inkomst på 2 000 kronor, tillsammans få mindre vägskatt än en ensam jordbrukare, en arrendator på en fastighet med 60 000 kronors taxeringsvärde, får. Det framgår av exemplet, att dessa inkomsttagare med sammanlagt 12 000 kronors inkomst och en fastighet med 15 000 kronor taxeringsvärde få enligt exemplet 115 kronor 60 öre i vägskatt, men arrendatorn, som icke äger mer än sina inventarier, får 120 kronor i vägskatt. Det skulle kunna anföras en oändlig massa liknande exempel, och då kan man våga säga, att det är ingen överdrift, om man kallar dessa bestämmelser för både orättfärdiga och orättvisa. Det gick väl an förut, när jordbrukarna fingo utgöra väghållningsbesväret, vägskatten, in natura. Det kändes då icke så tryckande på långt när, som när de skola erlægga den med kontanta pengar. Det gick väl också an, när jordbrukarna överhuvud hade inkomster, med vilka de kunde betala vägskatten. Men när det stora flertalet jordbrukare faktiskt få sätta sig i skuld för att betala sina skatter, då blir man icke glad, när man finner, att skatten, som man får betala, även utgår efter så orättvisa grunder. Det skulle nästan kunna tyckas, att blott ett påpekande av de orättfärdiga förhållandena i detta avseende skulle vara nog för att statsmakterna, regering och riksdag, skulle rent av tävla om att rätta till dem. Men det är tyvärr icke på det sättet.

Här har nu pekats på den pågående utredningskommittén, att den snart skall vara färdig med sitt arbete. Herr statsrådet utlovade ju välvilligt, att man kunde vänta resultat så pass tidigt, att det kunde föreligga vid nästa års riksdag. Ledamoten i kommittén, jordbruksutskottets ordförande, var tydligen icke lika säker på att det skulle lyckas. Jag vill dock säga, att man vet ju ännu ingenting alls om, till vilket resultat kommittén kommer i fråga om beskattningens ordnande. Det är väl så, att somliga i kommittén vilja ge jordbrukarna rättvisa, men andra kanske icke äro lika angelägna att ge denna rätt-

visa. På vilken sida jordbruksutskottets ärade ordförande står i det fallet, känner jag icke till, men man kan ju hava sina farhågor. Jag vågar dock säga det, att skulle kommitténs resultat icke komma att bli det, att jordbruket får rättvisa i detta avseende, så är jag för min del övertygad om, att striden för rättvisa i det fallet icke kommer att nedläggas, utan kommer med säkerhet att fortgå, tills jordbrukarna fått rättvisa i de nu rådande orättfärdiga förhållandena beträffande vägbeskattningen.

Jag vill, herr talman, instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! När herr Andersson i Dunker gör gällande, att jordbruksutskottet i det föreliggande ärendet ej behjärtat de synpunkter, som framförts i motionen, så gör sig nog herr Andersson i Dunker skyldig till ett stort misstag. Jordbruksutskottet har tvivelsutan mycket väl behjärtat de synpunkter, som framförts i motionen, men likväl finner jag, att utskottet har haft mycket goda sakliga skäl för den avslagsständpunkt, till vilken utskottet kommit. Jag tillåter mig med några ord relatera, huru det utvecklats sig under de senaste åren. År 1929 tillsattes vägsakkunniga, året därpå, 1930, kom det ett knippe motioner i vägfrågor, ett knippe liknande det vi nu inom jordbruksutskottet buntat ihop i föreliggande utlåtande. Jag erinrar om de yrkanden, som framställdes i de år 1930 avlämnade motionerna. Det yrkades, att vägskatten borde utgå efter samma grunder som gällde för kommunalskatt, det yrkades ändringar i vägfyrtalsberäkningen, det yrkades utredning om ändring i grunderna för statens deltagande i vägbördan, det yrkades utredning om utjämning av de olika distriktens vägbörda, det yrkades utredning om sådan fördelning av vägbördan, att deltagande däri skulle beräknas efter den vägslitning som olika skattedragare och näringsgrupper utöva, det yrkades utredning om på vad sätt städerna böra delta i det allmänna vägunderhållet, det yrkades allmän och lika rösträtt på vägstämman, det yrkades införande av en valordning, som bättre än den nu gällande tillgodosåge såväl mindre kommuner som olika intressegrupper i samhället. Vi gjorde då som nu, vi slog ihop dessa motioner till ett knippe och yrkade att samtliga motioner skulle överlämnas till den redan tillsatta utredningen, till vägsakkunniga; och detta betänkande bifölls av riksdagen.

Nu tycker jag, att det är självfallet, att man, när det gäller en fråga, som är så komplicerad som den förevarande och som är föremål för utredning, samt det finns goda utsikter för att utredningen snart nog blir färdig, väntar tills utredningsresultatet kan framläggas. Det skulle vara alldeles orimligt, att riksdagen ett ögonblick skulle fundera på den linje, som herr Bengtsson i Kullen och herr Andersson i Dunker nu rekommendera, nämligen att lösbräda denna viktiga detalj, frågan om vägskatten, och besluta om den detaljen i dag. Jag skall icke ingå i diskussion med herrarna om det berättigade i en omläggning av vägskatten. Jag skall endast tillåta mig att för egen del göra den deklarationen, att jag är fullt på det klara med, att det nuvarande sättet för skattens beräkning är föråldrat och i viss mån orättvist, och att en omläggning av vägskattebördan bör ske. Men vägskatten har så intimt samband med åtskilliga andra frågor, att man icke bör lösa den isolerad. Jag erinrar sålunda om, att den hör samman med frågan om den kommunala skatteutjämningen, den hör samman med frågan om automobilskattemedlens fördelning, den hör dessutom samman med frågan om statens bidrag till vägväsendet o. s. v., och allt detta gör, att jag skulle finna det mycket olyckligt, om det skulle bli någon större resonans för den mening, som här förordats från reservanternas sida.

Då vi behandlade denna fråga inom jordbruksutskottets andra avdelning, signalerade herr Bengtsson i Kullen, att han skulle i plenum uppträda och slå ett väldigt slag för saken, och jag förmodar, att han ansåg sig göra detta ge-

Ang.
ifrågasatta
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatta
ändringar
i gällande
lagstiftning
angående all-
männa vägar.*

nom sitt anförande nyss. Jag skulle då kunna tillåta mig den anmärkningen, att det synes som om herr Bengtsson i det föreliggande fallet vore en inom sitt eget parti i viss mån kringskuren kung, ty det är icke mer än herr Bengtsson själv och herr Johansson i Väby av utskottets samtliga sex högerledamöter, som hava reserverat sig för den linje, som herr Bengtsson nu går in för.

Jag har icke någon anledning, herr talman, att längre upptaga tiden, utan tillåter mig med detta att instämma i det yrkande om bifall till utskottets förslag, som förut blivit avgivet.

Herr Carlström: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av vad herr Andersson i Dunker sade, att man inom utskottet avfärdat detta ärende på ett bekvämt sätt. Herr Bengtsson var ju också inne på den vägen, att vi icke skulle tillräckligt hava beaktat de frågors vikt, som nu äro före. Jag tycker emellertid, att herrar motionärer bedöma oss en smula hårt, ty jag vill säga det, att visserligen kunna nykomlingar här i riksdagen motionera om saker, som ligga under utredning, det är ju rätt ofta förekommande, men hava de varit med några år här, så böra de veta, att om en utredning försiggår, som är så omfattande och som omspanner så många spörsmål, och som givetvis därigenom blir ganska svår att utföra, kan man icke gärna komma ett år i förväg — ty frågan skall ju komma fram nästa år — med begäran om utryckande av vissa punkter. Jag tycker det är litet hårt att på det sättet karaktärisera jordbruksutskottets ställningstagande under förevarande förhållanden.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

*Ang. ifråga-
satt statsbidrag
åt mejeri-
förbund och
liknande
sammans-
lutningar.*

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om statsbidrag åt mejeriförbund och liknande sammanslutningar, föredrogs nu; och yttrade därvid motionären

Herr Sandberg: Herr talman! I den motion, som behandlas i det nu förevarande jordbruksutskottsutlåtandet, har jag yrkat på utredning om på vad sätt och i vilken omfattning statsbidrag bör lämnas åt mejeriförbund eller liknande sammanslutning för bedrivande av propaganda för mejeriprodukter. Jordbruksutskottet har nu avstyrkt motionen med hänvisning till att det redan pågår en utredning, som innefattar även vad jag i min motion har påyrkat. Utskottet stöder sig därvid på ett yttrande, som jordbruksutredningen avgivit efter det motionen avlämnats, nämligen den 9 februari 1932. Jag skall icke närmare gå in på vad jordbruksutredningen därvid säger. Jag endast erinrar om, att jordbruksutredningen konstaterar, att jordbrukets andelsrörelse åtminstone på vissa områden för närvarande saknar möjlighet att själv i erforderlig omfattning anskaffa medel för organisationsarbetets planmässiga fortsättande. Jordbruksutredningen anser, att det vore en olycka om det påbörjade organisationsarbetet måste nedläggas. Den kommer därför till den slutsatsen, att nödvändiga medel för organisationsarbetets fullföljande böra på lämpligt sätt åvägbringas. Enligt vad som blivit känt genom meddelande i tidningarna, är det väl klart, att det sätt som jordbruksutredningen här tänkt sig för anskaffande av de nödiga medlen är detsamma som föreslås i en utredning, som framlagts av allmänna lantbrukssällskapet. Man har nämligen där föreslagit åsättande av en omsättningsskatt på kraftfoder, allt importerat kraftfoder skulle t. ex. påläggas en avgift av 25 öre per 100 kilogram. Ut-

skottet talar emellertid i sitt yttrande här om *statsbidrag*. Det heter nämligen, att man redan har »under övervägande spörsmålet på vad sätt statsbidrag bör utgå för främjande av jordbrukskooperation på mejerihanteringsens område», samt att »jordbruksutredningen vidare förklarar sig vilja till närmare behandling upptaga frågan om statsbidrag för propagandaverksamhet för livsmedelsprodukter». I detta sammanhang vill jag nu uttala mina betänkligheter mot det sätt, som man förstår att jordbruksutredningen accepterat för åstadkommande av medel till främjande av den verksamhet, som jag här talar om. Detta sätt att anskaffa medel på indirekt väg genom en omsättningsskatt på kraftfoder kan man med skäl göra invändningar emot. Utan att dock närmare ingå på detta, vill jag endast säga, att omsättningsskatten kommer ju att belasta den produktion, som man vill hjälpa, och många få kanske vara med om att betala sin tribut i detta avseende utan att få något med av förmånerna. Det har nämligen ifrågasatts, att den där åtgärden endast skulle vara tillfällig och i första hand blott sträcka sig ett par år framåt.

Ang. ifrågasatt statsbidrag åt mejeriförbund och liknande samman slutningar.
(Forts.)

Då därför utskottet nu i sitt yttrande i alla fall talar om statsbidrag i det här sammanhanget, vill jag för min del inkassera detta uttryck såsom en vink åt den det vederbör om att även frågan om statsbidrag utöver vad som anslagits åren 1930—1931 bör hållas öppen. Särskilt gör jag detta med tanke på propagandan för mejeriprodukterna. Naturligtvis är det här endast fråga om åtgärder av tillfällig art. Det gäller att hjälpa de nybildade mejerisammanslutningarna under tiden strax efter starten, då de ha det värst och ha att dragas med kostnader, som uppstå i samband med organisationens igångsättande.

Jag vill också understryka den utomordentligt stora betydelsen av att det verkligen kommer att ske något på detta område för att få till stånd kraftigare, effektivare propaganda och reklam för lantbruksprodukterna, enkannerligen mejeriprodukterna. Vi se med vilken utomordentlig skicklighet man från annat håll, exempelvis från margarinindustriens sida, går fram med utnyttjande av alla möjligheter till en effektiv reklam. Vi veta också, att vi lantbrukare så gott som alldeles sakna en liknande propaganda för vår hanteringsprodukter. Då inser man till fullo behovet av att här sker en verklig ändring. Här har nyligen framlagts en proposition rörande en förbättrad margarinlagstiftning, som jag hoppas kommer att ha sin betydelse, men jag tror, att vi, så länge vi icke i fråga om propaganda kunna med kraft mäta oss med våra konkurrenter, lära stå oss slätt med enbart lagstiftning.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter och understryka utskottets uttalande om statsbidrag men har, som frågan nu ligger till, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om viss gottgörelse åt häradsdomaren F. Svensson i Ryrane och förre landstingsmannen C. M. Paulsson i Stenstorp, begärdes ordet av

Ang. återremitterande av ett utlåtande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Då första kammaren har beslutat att återremittera detta ärende till jordbruksutskottet för ny behandling, hemställer jag, att även denna kammare måtte besluta återremiss.

Med bifall härtill beslöt kammaren att återförvisa ifrågavarande utlåtande till utskottet för ny behandling.

§ 7.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om ersättning till hemmansägaren H. P. Larsson i Långforsse för vissa honom åsamkade förluster; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar m. m. Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar m. m. Ordet begärdes därvid av

Herr **Andersson** i Löbbo, som anförde: Herr talman! Vid behandlingen av föreliggande fråga inom jordbruksutskottet har jag för min del hävdad den uppfattningen, att utskottet skulle tillstyrka första delen av den kungl. propositionen, d. v. s. föreslå bifall till de ifrågasatta jordförsäljningarna men hemställa om avslag på den del av propositionen, som avser utvidgande av Kungl. Maj:ts rätt att utan riksdagens hörande försälja fast egendom. Då jag inom utskottet varit ensam om denna min uppfattning, och då jag förstår, att jag icke har några utsikter att vinna gehör för mina synpunkter i kammaren, och då dessutom ett yrkande från min sida tvivelsutan skulle bliva inledningen till en lång debatt, skall jag vid denna sena timme inskränka mig till att utan att ställa något yrkande framföra några personliga synpunkter på denna sak.

Enligt regeringsformen § 77 har Konungen icke rätt att utan riksdagens hörande försälja, förpanta eller avhända kronan fast egendom. Det har mig veterligt sedan regeringsformens tillkomst icke gjorts något som helst försök att rucka på dessa bestämmelser, men riksdagen har vid upprepade tillfällen givit Kungl. Maj:t fullmakt att i vissa fall och för vissa angivna ändamål försälja fast egendom utan riksdagens hörande. Sålunda beslutade 1874 års riksdag att utarrenderade fastigheter, vilkas arrendesumma icke överstege 200 kronor, skulle utan riksdagens hörande kunna försälas. Häri har skett ändringar vid åtskilliga tillfällen senast år 1929, då i samband med proposition angående egnahemsverksamheten Kungl. Maj:ts fullmakt i väsentlig mån utsträcktes. Nu skall jag icke relatera, i vilka olika fall Kungl. Maj:t äger rätt att utan riksdagens hörande försälja fast egendom utan nöja mig med att peka på det specialfall, varuti i den nu föreliggande propositionen föreslås ändring, och det är det fall, som avser egendom, vilken i årligt arrende lämnar högst 1 000 kronor eller, där den ej är av kronan för sig utarrenderad, vid verkställd uppskattning finnes ej kunna lämna högre årligt arrende än 1 000 kronor. Beträffande sådan egendom är det stadgat, att Kungl. Maj:t äger rätt att utan riksdagens hörande försälja sådan egendom i dess helhet eller någon del därav. Som villkor gäller emellertid, att s. k. hembuds rätt enligt lagens mening föreligger. I annat fall har Kungl. Maj:t icke rätt att sälja. Nu föreslår Kungl. Maj:t i propositionen, att denna regeringens rättighet härvidlag skall utvidgas så att regeringen får rättighet att även i fall, då hembuds rätt enligt lagens mening ej föreligger, sälja med hembud eller under hand. Det innebär, vad jag kan förstå, att Kungl. Maj:t får rätt att i stor utsträckning sälja en hel del smålägenheter från sådana fastigheter. Utskottet har icke velat vara med på siffran 5 000 kronor för saluvärde, som i regeringspropositionen föreslagits som övre gräns, utan föreslagit att denna övre gräns sättes till 3 000 kronor. Det hindrar dock icke, enligt vad jag kan finna, att det ges möjlighet för såväl nuvarande som kommande regeringar att så att säga plöttra bort en hel del av kronans fasta egendom utan riksdagens hörande.

Som motiv för detta förslag har anförts, att praktiska synpunkter tala härför. Det är så bekvämt att kunna utan riksdagens hörande vidtaga vissa åtgärder. Det tager för lång tid att göra en proposition, som skall behandlas i riksdagen, och det kan understundom taga en tid av ett helt år, innan ärendet hinner avgöras. Jordbruksutskottets majoritet har haft denna uppfattning, och bekvämlighetshänsyn ha tydligen varit avgörande för utskottets ställningstagande, när utskottet i princip tillstyrker Kungl. Maj:ts proposition.

Ang.
försäljning av
vissa mindre
lägenheter från
kronoegen-
domar m. m.
(Forts.)

Jag kan medgiva, att det kan finnas praktiska synpunkter, som tala för förslaget, och att det blir bekvämare och smidigare att handlägga vissa jordförsäljningar. Och jag kan dessutom tillägga, att jag hyser den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts nuvarande regering icke för sin del kommer att missbruka den fullmakt, den begärt. Men detta hindrar dock icke, att det enligt min uppfattning är olämpligt och principiellt oriktigt att riksdagen frånhänder sig en rättighet, som den av ålder haft och fortfarande har.

Detta har gjort — som jag förut nämnde — att jag inom utskottet ställt ett yrkande om avslag på den kungl. propositionen. Jag har icke för avsikt att här ställa något yrkande, utan har endast velat göra denna lilla deklaration, innan talmannens klubba stadfäster det beslut om bifall, som kammaren utan tvivel kommer att fatta.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande bestämmelser för älgskadefonden.

I fråga om be-
stämmelserna
för älgskade-
fonden.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 11, av herr *Edberg* hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av bestämmelserna angående älgskadefonden, att nämnda fond uppdelades i fonder för olika län eller landsdelar och att ur dessa fonder även skulle kunna utgå bidrag till jaktvårdande åtgärder.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Häremot hade herr *Hedlund* i Häste anmält reservation.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Edberg: Herr talman: Det är mera sällan en motion avfärdas med så få rader, som här utskottet har presterat. Men i alla fall kan utskottet säga, att det »icke blivit övertygat om lämpligheten av ett genomförande av de i motionen förordade ändrade grunder för fördelning av till älgskadefonden inflytande avgifter».

Jag vill erinra om, att förra året, när vi behandlade denna fråga — det var vid en ganska sen timme, förresten senare än i natt, och många hade då gått härifrån — var det med knapp majoritet, som lagen antogs. Och vi veta, att jordbruksministern då fick mera, än han begärt i sin proposition.

Nu förmodar jag, att utskottsledamöterna tro, att t. ex. vi i Norrland utan vidare skola kunna vara belåtna med denna älgskadefonds fördelning. Det ligger i själva verket så till, att det icke utbetalas någon älgskadeersättning i hela Norrland. Vi få arligen vara med och betala till denna fond men få intet tillbaka. Detta har, kan jag säga, allaredan lett till vissa betänkligheter. Det

*I fråga om be-
stämmelserna
för älgskade-
fonden.
(Forts.)*

viskas ganska högt om att det i Norrland skjutes en del älgar, som icke upp-
ges och betalas skatt för, och detta med den motiveringen: Vad tjänar det till
att vi skola betala till denna älgskadefond, när vi icke ha någon nytta av och
icke kunna få något från den. Och jag vill säga, att när vederbörande, som
skola följa lagens föreskrifter, börja på att inse, att lagen verkar på orätt-
vist sätt, då är det enligt min mening fara å färde. Jag tror, att om man
fördelade beloppen i fonder för olika landsdelar, som jag påpekat, skulle man
helt säkert komma till ett mycket bättre och rättvisare resultat.

Jag vill erinra om att till och med i Värmland — enligt vad det har med-
delats i en skrivelse här, som jag tänker att flera av herrarna ha fått — har
man till älgskadefonden inbetalat 12 500 kronor, under det att de ansökningar,
som inkommit om ersättning till följd av älgskada, icke uppgått till mera än
2 100 kronor. Och i Östergötland, där man kan säga, att älgarna kanske göra
den mesta skadan, har man 9 000 kronor i avgifter till fonden, och än-
då har man, sedan man gottgjort all älgskada, en behållning på cirka 700
kronor.

Jag skulle tro, att om man finge dela upp dessa poster på ett annat sätt,
skulle det bli litet annorlunda. Värmlänningarna — det är jaktvårdsföre-
ningen där som talar — säga om min motion, att »förslaget om älgskadefon-
dens uppdelning i fonder för olika län eller landsdelar synes vara grundat på
fullt bärande principer beträffande förhållandet mellan älgstammens storlek,
dess beskattning och av densamma förorsakade skador». Och den slutar med
att säga: »I anslutning till vad här anförts har Värmlands läns jaktvårds-
förening härmed äran anhålla, att ni vid motionens behandling i riksdagen
mätte medverka till ett beslut i motionens syfte och om möjligt även i enlig-
het med här uttalade synpunkter.» Av tidningarna har jag sett att även Jämt-
länningarna på det livligaste instämt i mina synpunkter i den här frågan. Jag
är här i gott sällskap med praktiska jägare både från sydligare och nordligare
delar av landet.

Jag har med min motion liksom föregående årets motion, som av kammaren
bifölls, velat göra ett försök att få den här lagen lagd på en annan grund, så
att man från älgskadefonden skulle kunna taga medel till jaktvårdande syf-
ten och likaså att man skulle av denna fond kunna använda en del till utplan-
terande av fåglar och djur, t. ex. bäver och varför icke silverrävar, eller t. ex.
rapphöns och fasaner, samt för utbetalande av premier för dödade rovdjur
och fåglar. Man kunde genom att använda denna fond på detta sätt åstad-
komma ganska mycket. Man kunde t. o. m. få medel till föredrag, så att all-
mänheten kunde lära sig förstå, att det verkligen finnes något att göra på
jaktens område.

Jag har här svenska jägareförbundets tidskrift — det andra häftet för i
år — där en mycket intresserad och känd jägare, märket G. L—k, skriver en
notis om min motion. Jag skall naturligtvis icke citera allt, men han skriver
bl. a., att »den ärade representanten för Norrland är här inne på en mycket
sympatisk väg». Och han slutar med att säga: »Här äro åtgärder verk-
ligen av nöden.»

Ett par andra framstående ledamöter av jaktvårdsföreningen ha likaledes
uttalat sina stora sympatier för denna motion.

Jag skall icke uppehålla tiden längre. Det är så sent, att jag förstår, att
herrarna vilja sluta sammanträdet. Men jag vill i alla fall sluta med att
yrka på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att ifråga-
varande fond uppdelas i fonder för olika landsdelar. Svealand, Götaland och
Norrland, och att ur dessa fonder även må utgå bidrag till jaktvårdande åtgärder,
och även uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte beakta de
av mig framförda synpunkterna.

Herr **Johansson** i Uppmålby: Herr talman! Ja, jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan. Den erfarenhet, som nu föreligger angående älgskadefonden, är ganska ringa, enär lagen angående fonden icke varit i tillämpning mer än åtta månader. Det är därför enligt min mening väl tidigt att ändra grunderna för fördelningen. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

I fråga om bestämmelserna för älgskadefonden.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr **Edberg** under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övernäggande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr **Edberg**, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr **Edberg** under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Slutligen föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om uthålligt skogsbruk å större enskilda skogar;

nr 24, i anledning av väckt motion angående beredande av lättnad åt av vägunderhåll särskilt betungade fastighetsägare;

nr 25, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om enskilda vägar; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lägenheter under Offers gård i Västernorrlands län.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, med förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 444, bordlades.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 2 A, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/

Andra kammarens protokoll 1932. Nr 20.

1933 under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

från bankoutskottet:

nr 11 A, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående begravningshjälp efter avliden pensionstagare av marinens stammanskap;

från andra lagutskottet:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § i lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viktmarkering i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg; samt

från jordbruksutskottet:

nr 54, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

bankoutskottets memorial, nr 13, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om fyllnadspension åt vakmästaren hos första kammaren W. E. Willberg; och

första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	under	8 dagar fr. o. m. den	5 mars,
» <i>Blomquist</i>	»	5 » » »	4 »
» <i>Maynussen</i> i Kalmar	»	4 » » »	5 »
» <i>Olsson</i> i Blädinge	»	4 » » »	3 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	2 » » »	3 »
» <i>Lindley</i>	»	4 » » »	4 »
» <i>Björnberg</i>	»	den 3 mars,	

herr <i>Johansson</i> i Krogstorp	under	5	dagar	fr. o. m.	den	3	mars,	
› <i>Ekberg</i>	›	6	›	›	›	3	›	
› <i>Wallerius</i>	›	6	›	›	›	3	›	
› <i>Dahlén</i>	›	6	›	›	›	3	›	
› <i>Herou</i>	›	2	›	›	›	3	›	och
› <i>Johansson</i> i Uppmälby	›	3	›	›	›	4	›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12:45 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
